

RIKSDAGENS PROTOKOLL

1948

ANDRA KAMMAREN

Nr 8

I N N E H Å L L.

Sid.

Lördagen den 21 februari.

Interpellationer av:

fru Sandström ang. lönegradsplaceringen av högre biträden i statsförvaltningen	5
herr Spångberg ang. rådjurens skyddande mot hundar ..	7
herr Håstad om krigsfångarnas hemsändande	7

Tisdagen den 24 februari.

Svar på interpellation av herr Andersson i Falun ang. tilldelningen av spannmål för framställning av maltdrycker m. m.	11
Interpellation av herr Vigelsbo ang. olägenheterna av väggrusning vintertid.....	16

Onsdagen den 25 februari fm.

Svar på interpellation av herr Johansson i Torp ang. möjlighet för icke båtägande fiskare att erlägga A-skatt	18
Svar på interpellation av herr Dahlgren ang. skatteavdrag för onormal förbrukning av arbetskläder	19
Kommunindelningen	22
Lekmannarepresentant i justitieombudsmannainstitutionen ..	31
Revision av statsförfattningen	34
Anslag till allmän bostadsräkning m. m.	39
Skärpt bensinskatt m. m. (forts. följer)	45

Onsdagen den 25 februari em.

Skärpt bensinskatt m. m. (forts.).....	82
Interpellation av herr Johnsson i Kastanjegården ang. skydd mot olycksfall vid militärkolonnens framförande	134

Torsdagen den 26 februari.

Skärpta varuskatter	135
Valutapolitiken	144
Domarförsäkran utan religiös prägel	146
Tingshusbyggnadsskyldigheten	151
Interpellation av herr Nolin om normalprissättningen å potatis	156

(Förteckning över avgjorda ärenden m. m. finnes å s. 159.)

Lördagen den 21 februari.

Kl. 2 em.

§ 1.

Justerades protokollet för den 14 in-
nevarande februari.

§ 2.

Herr statsrådet *Sköld* avlämnade
Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 50, med förslag till lag om försäk-
ringsrörelse m. m.;

nr 67, angående beredande av täck-
ning för viss i lotsstyrelsens räkenska-
per redovisad brist;

nr 69, angående anslag till täckande
av vissa kostnader för Svenska skiffer-
oljeaktiebolagets verksamhet;

nr 70, angående anslag till fiskred-
skapsförsäkring;

nr 71, med förslag till förordning om
ändrad lydelse av 24 § förordningen
den 20 juni 1941 (nr 577) angående be-
kämpande av tuberkulos hos nötkrea-
tur; och

nr 72, angående anslag till avsättning
till försäkringsinspektionens fond m. m.

Dessa propositioner bordlades.

§ 3.

Föredrogs och hänvisades till be-
handling av lagutskott Kungl. Maj:ts
proposition nr 68, med förslag till lag
angående utsträckt tillämpning av la-
gen den 4 juni 1943 (nr 274) om för-
längd giltighetstid för ränte- och utdel-
ningskuponger, m. m.

§ 4.

Föredrogs var efter annan följande
på bordet liggande motioner; och hän-
visades därvid

till bevillningsutskottet motionerna:

nr 396 av herr *Slåhl m. fl.* och

nr 397 av herr *Senander m. fl.*;
till behandling av lagutskott motio-
nen nr 398 av herr *Östlund m. fl.*; samt
till jordbruksutskottet motionerna:
nr 399 av herr *Hansson* i Skegrie
m. fl.,

nr 400 av herr *Skantzé m. fl.*,

nr 401 av herr *Utbult m. fl.*,

nr 402 av herrar *Ljungqvist* och
Hjalmarson,

nr 403 av herr *Adolfsson m. fl.*,

nr 404 av herr *Staxäng m. fl.*,

nr 405 av herr *Johansson* i Torp
m. fl.,

nr 406 av herrar *Skantzé* och *Nilsson*
i Göingegården,

nr 407 av herr *von Friesen m. fl.*,

nr 408 av herr *Johnsson* i Kastanje-
gården *m. fl.*,

nr 409 av herrar *Andersson* i Ronne-
by och *Olofsson* i Höganäs,

nr 410 av herr *Lundberg m. fl.*,

nr 411 och 412 av herr *Jacobsson* i
Igelsbo *m. fl.*,

nr 413 av herrar *Jacobsson* i Igelsbo
och *Bränholm*,

nr 414 av herrar *Jacobsson* i Igelsbo
och *Stjärne*,

nr 415 av herr *Dickson m. fl.*,

nr 416 av herr *Staxäng m. fl.*, och

nr 417 av herr *Senander m. fl.*

§ 5.

Föredrogs den av fru *Möller* vid
kammarens nästföregående samman-
träde gjorda, men då bordlagda an-
hållan att få framställa interpellation
till herr statsrådet och chefen för in-
rikesdepartementet angående byggnads-
tillstånd för om- och tillbyggnad av
byggnader, avsedda som hem för kro-
niskt sjuka.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 6.

Föredrogs den av herr *Persson* i Landafors vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet angående utredningen av frågan om återförande i kronans hand av vederbörande nyttjanderättshavares rätt till de s. k. gruvskogarna.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 7.

Föredrogs den av herr *Hansson* i Skegrie vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för folkhushållningsdepartementet angående prissättningen på jordbrukets produkter, m. m.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 8.

Till bordläggning anmäldes:

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 6, i anledning av väckt motion om visst tillägg till 1 § lagen rörande ny indelning av riket i borgerliga kommuner;

nr 7, i anledning av väckt motion om förstärkning av justitieombudsmannainstitutionen med lekmannarepresentanter; och

nr 8, i anledning av väckta motioner om tillsättande av en kommission för utarbetande av förslag till en tidsenlig och demokratisk författning;

statsutskottets utlåtanden:

nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1947/48, i vad propositionen avser socialdepartementets verksamhetsområde;

nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda fram-

ställning angående stat för statens allmänna fastighetsfond för budgetåret 1948/49; och

nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar om anslag till allmän bostadsräkning m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 5 med förslag till förordning om särskild automobilskatt, m. m., jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 10, såvitt propositionen avser förslag till förordning angående ändring i förordningen den 25 maj 1941 (nr 251) om varuskatt samt förslag till förordning angående ändring i förordningen den 30 juni 1943 (nr 477) om skatt å vissa pälsvaror, jämte i ämnet väckta motioner;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 3, i anledning av framställning från fullmäktige i riksgäldskontoret angående förlängning av bemyndigande för fullmäktige att till riksbanken överlämna skattkamarväxlar m. m.;

nr 4, i anledning av fullmäktiges i riksbanken framställning angående rätt för änkefru Julia Paulina Björck att viss tid hyresfritt bebo vaktmästarbostaden inom riksbankens avdelningskontors fastighet i Halmstad; och

nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående livränta till N. O. H. Blom;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 8, i anledning av väckt motion om sådan lagändring, att den försäkran, som avgives vid tillträdande av domaruppdrag, icke får religiös prägel;

nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 29 juni 1945 (nr 520) om återställande av viss från ockuperat land härrörande egendom, m. m.;

nr 10, i anledning av väckta motioner

angående tingshusbyggnadsskyldigheten; och

nr 11, i anledning av väckt motion om viss ändring av 54 kap. 12 § rättgångsbalken;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 6, i anledning av väckta motioner om snar översyn av gällande bestämmelser angående bostadsgruppering för folkpensionärerna; och

nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 30 juni 1942 (nr 493) om avverkningsskyldighet;

jordbruksutskottets utlåtande nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1947/48, såvitt propositionen avser jordbruksärenden;

andra tillfälliga utskottets utlåtanden:

nr 1, över motion om översyn av vissa bestämmelser i hälsovårdsstadgan;

nr 2, över motion om förebyggande åtgärder mot yrkesdövhet; och

nr 3, över motion om åtgärder till underlättande för vanföra att anskaffa invalidvagnar och rullstolar m. m.; samt

tredje tillfälliga utskottets utlåtande nr 2, i anledning av väckt motion om utredning rörande verkningarna av den pågående inflyttningen från landsorten till städer och tätorter.

§ 9.

Interpellation angående lönegradsplaceringen av högre biträdestjänster i statsförvaltningen.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Fru SANDSTRÖM, som anförde: Herr talman! Våren 1947 antog riksdagen ett av Kungl. Maj:t framlagt förslag till reglerad befordringsgång för den lägre biträdespersonalen inom statsförvaltningen. Därigenom åstadkoms en någorlunda tillfredsställande anordning för en enhetlig lönesättning av denna personal i rekryteringsgraderna; efter 7

års tjänst erhålles ordinarie tjänst i nuvarande 8:e lönegraden. 1944 års personalutredning, vars betänkande i ämnet låg till grund för Kungl. Maj:ts förslag, hade emellertid begränsat sin prövning av biträdespersonalens anställnings- och avlöningsförhållanden till skriv- och kontorsbiträdesgraderna och gick ej in på frågan om den fortsatta befordringsgången, närmast till kanslibiträdes-, kontorist- och kansli-skrivartjänster. Personalutredningen erinrade emellertid om att 1939 års tjänsteförteckningssakkunniga (som år 1942 lade fram vissa begränsade förslag till revision av tjänsteförteckningen till då gällande lönelemente) icke fullföljt revisionen i vad den avsåge uppflyttning av kontorsbiträdestjänster till kanslibiträdestjänster. Personalutredningen framhöll i sitt betänkande att behovet av högre biträdestjänster givetvis borde bedömas efter förekomsten av mera kvalificerade arbetsuppgifter. Denna bedömning borde ej ske så strängt, att resultatet bleve alltför starka krav på enbart kvalificerade uppgifter för att kanslibiträdestjänster skulle få inrättas. En någorlunda liberal bedömning av förutsättningarna för inrättande av dylika tjänster vore önskvärd för att skapa bättre befordringsmöjligheter för verkligt dugliga befattningshavare. Detta vore, betonade utredningen, av betydelse icke minst såsom en sporre till goda arbetsprestationer.

Någon månad innan riksdagen antog förslaget om reglerad befordringsgång fick finansministern bemyndigande tillkalla en sakkunnig för utredning angående behovet av högre biträdesbefattningar inom statsförvaltningen. I sitt anförande till statsrådsprotokollet uttalade statsrådet bl. a. följande: »I likhet med såväl 1939 års tjänsteförteckningssakkunniga som 1944 års personalutredning håller jag före, att en tillfredsställande differentiering mellan olika befattningshavare med hänsyn till kompetens och arbetsuppgifter skall

kunna ske med anlitan­de av befattningarna såsom kanslibiträde, kontorist och kansliskrivare i de nuvarande lönegraderna A 7, A 9 och A 11.

Utredningen torde i första hand böra taga sikte på att klarlägga, vilka förutsättningar i fråga om kompetens och arbetsuppgifter som böra föreligga för att en befattning bör placeras i någon av nämnda lönegrader. Därefter torde en genomgång i reglerande syfte böra göras av verkens personalförteckningar, varvid jämväl bör eftersträvas en sådan sammansättning av personalbeståndet, att rimliga befordringsförhållanden uppkomma. Det kan dock beträffande denna personal icke ifrågakomma att fastställa någon mera automatisk befordringsgång.

Även frågan om befattningshavarnas fördelning på ordinarie och icke-ordinarie tjänster bör bliva föremål för övervägande. I allmänhet har hittills ansetts böra upprätthållas en viss proportion mellan ordinarie och icke-ordinarietjänster åtminstone i de lägre biträdesgraderna. I fråga om de nu avsedda befattningarna bör för varje kategori undersökas, huruvida särskild anledning föreligger att endast låta vissa befattningshavare erhålla ordinarie anställning.

Därest utredningen ger vid handen, att någon befattning, som för närvarande tillhör högst lönegraden A 11, bör placeras i högre lönegrad än den sistnämnda, torde förslag i dylikt hänseende böra framläggas.»

Bland den stora personalkategori, som skulle komma att beröras av 1947 års biträdesutredning, väcktes givetvis ljusa förhoppningar om en snar lösning av deras speciella löneproblem. Det visade sig emellertid, att även andra uppdrag anförtrötts utredningsmannen, varför utredningen knappast påbörjats ännu på senhösten.

På försommaren uppmanades ämbetsverken att i sina förslag till stat för budgetåret 1948/49 visa stor återhållsamhet och icke begära uppflyttningar

i lönegrad av befattningshavare, så framt detta icke kunde motiveras av ändrade arbetsuppgifter. Dessa direktiv följdes väl också av ämbetsverken, som emellertid, med hänsyn till den pågående utredningen om behovet av högre biträdestjänster, i regel icke alls i sina statskrivelser gjorde framställning om inrättande av t. ex. kanslibiträdestjänster, ehuru starka skäl på många håll hade kunnat andragas härför med hänvisning till den förändring av arbetsuppgifterna i kvalificerande riktning, som ägt rum under de senaste tio åren. Särskilt inom vissa verk har proportionen mellan antalet kontorsbiträdestjänster och högre biträdestjänster blivit mycket ogynnsam.

1947 års biträdesutredning kan kanske betraktas såsom en begränsad tjänsteförteckningsrevision. Det är emellertid icke blott biträdespersonalen som är i behov av en dylik revision. Även andra kategorier statstjänstemän, vilkas arbetsuppgifter fått ett annat och mera kvalificerat innehåll än tidigare, torde ur rättvisesynpunkt böra bli föremål för en tjänsteförteckningsrevision. Den förra revisionen, verkställd av 1939 års sakkunniga i frågan, anses på statstjänstemannahåll som skäligen misslyckad och torde närmast ha varit av teknisk natur.

Den förra året genomförda löneregleringen, som för stora grupper av statsanställda icke ens blev ett återställande av reallönen från tiden före andra världskriget, kommer att betraktas som en halvmesyra, om den icke snarast följes av en fullständig tjänsteförteckningsrevision. Man kan i detta sammanhang erinra om att kommunaltjänstemännen i Stockholm, som fingo sin lönereglering per 1 januari detta år, innan årets slut även skola få sina lönegradsplaceringar omprövade.

Med anledning av vad ovan anförts får jag hemställa om andra kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för finansdepartementet få rikta följande frågor:

1. Kan man förvänta, att den påbörjade utredningen rörande de högre biträdestjänsterna påskyndas, eventuellt genom att utredningsmannen erhåller biträde i sitt arbete?

2. Föreligger möjlighet för att översynen kan slutföras och resultatet därav komma till uttryck i de anslagspropositioner, som äro avsedda att framläggas senare under riksdagen?

3. Har herr statsrådet för avsikt att inom den närmaste tiden vidtaga åtgärder för en mera allmän tjänsteförteckningsrevision?

Denna anhållan bordlades.

§ 10.

Interpellation om rådjursbeståndets skyddande mot hundar.

Ordet lämnades på begäran till

Herr SPÅNGBERG, som yttrade: Herr talman! Sedan några år tillbaka har man under vintermånaderna sett notiser i tidningarna om rådjurens kamp mot hundplågan. Under innevarande vinter ha dessa notiser så gott som dagligen, ibland flera notiser om dagen, återkommit i pressen. Från skilda håll har sålunda meddelats hur rådjur drivits av hundar tills de tröttnas ut, varefter hundarna kalasat på de ännu levande djuren. Många rådjur ha påträffats under förhållanden, som visat, att de haft en lång döds kamp under det hundarna slitit köttstycken ur deras levande kroppar.

För att belysa dessa djurtragedier ber jag få citera några utdrag ur tidningsnotiser under senaste veckorna:

»Två hundar jagade rådjuret i skogarna vid samhället. Rådjuret blev så småningom utmattat och lade sig på marken. Hundarna började då att frossa på det stackars djuret tills det lyckades krypa ner i ett intilliggande vattendrag och drunknade.»

»En person var på söndagseftermiddagen ute och gick, då han hörde ett fasansfullt döds skri från ett djur...

Då han sökt sig fram till platsen upptäckte han ett nyss dödadt rådjur, som hade hela bakdelen söndersliten och uppäten...»

»En person hörde ett tjut från sjön och anade att det var fråga om hetsjakt på rådjur. Han begav sig utåt sjön och fick sina aningar besannade. Två hundar hade jagat rådjuret tills det var utmattat, varefter måltiden börjat. Hundarna hade ätit en del av djuret, så att inälvorna börjat komma fram, och ändå levde djuret.»

Så kan man läsa notis efter notis. Ofta sluta dessa med en undran om hur länge detta hemska djurplågeri skall fortsätta eller om ingenting kan göras från myndigheternas sida för att stävja detsamma.

Som exempel på med vilken uppmärksamhet här påtalade rådjurstragedier följas kan nämnas hur i en folkskola i Värmland i samband med lektioner i djurskydd samlats tidningsklipp med notiser av samma slag som ovan citerade. Detta material har läraren tillställt undertecknad med en enträgen vädjan att i riksdagen söka göra något i syfte att få slut på det fruktansvärda djurplågeri, som rådjursbeståndet för närvarande är utsatt för.

Med vad sålunda anförts anhåller jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet få framställa följande fråga:

Har statsrådet observerat det djurplågeri rådjursbeståndet i vissa delar av landet är utsatt för av lösa och kringströvande hundar, och kan man vänta några åtgärder i syfte att åstadkomma bättre skydd åt vårt ur flera synpunkter värdefulla rådjursbestånd?

Denna anhållan bordlades.

§ 11.

Interpellation om krigsfångarnas hemsändande.

Herr HÅSTAD erhöi på begäran ordet och anförde: Herr talman! Det

andra världskriget med dess genomförande av det totala kriget medförde förflyttningar av individer, folkgrupper, ja, hela folk i en utsträckning, som saknar motstycke i världshistorien och som konstituerat ett av efterkrigstidens allra vanskligaste problem. Sammanlagt beräknas mer än 12 miljoner människor av skilda orsaker ha tvingats lämna sina hemland under kriget, i huvudsak genom deportation till tvångsarbete. Genom ett mycket energiskt arbete från de enskilda staternas och internationella organisationers sida har den övervägande delen av dessa »displaced persons» efter kriget återbördats till sina hemorter. Kvar stå enligt tillgängliga uppgifter ungefär 1 600 000 personer, som av skilda orsaker ej kunnat återvända till sina hemländer; antingen äro de formellt statslösa eller vägra att återvända till sina ursprungsländer. Av dessa är det dock cirka 500 000 som flytt redan före världskrigets utbrott och som befinna sig, förutom i Sverige, i Frankrike, England m. fl. länder, där de delvis assimilerats utan att erhålla medborgarskap. Drygt 1 miljon flyktingar ute i Europa eller Asien vänta sålunda fortfarande på att få sitt öde slutgiltigt avgjort — repatriering i egentlig mening synes kunna komma i fråga blott för en begränsad del av dessa. Den 1 juli 1947 befunno sig 647 000 av dessa flyktingar fortfarande i läger på skilda håll. Vid denna tidpunkt övertogs ansvaret för organisationen av all repatrierings- och utvandringsverksamhet liksom för lägerhållning och allmän tillsyn av flyktingar av den under Förenta Nationernas auspicier tillkomna organisationen International Refugee Organization (IRO), i avvaktan på slutgiltigt ratificering av IRO:s konstitution närmast av ett interimorgan, Preparatory Commission for the International Refugee Organization (PCIRO). Denna verksamhet var tidigare splittrad på ett stort antal olika organ. PCIRO:s arbete synes ha inneburit en klar framgång och utgör

ett gott hopp för framtiden för de under dessa organ sorterande flyktingarna. Sålunda repatrierades under juli 1947 ca 6 500 personer, under augusti ca 7 400. Utvandring till andra länder än ursprungslandet ordnades under juli för 12 000 och under augusti för 9 200 personer. Vid PCIRO:s session i Genève i slutet av oktober beräknade man att de närmaste tre månaderna kunna ombesörja emigration för 60 000 flyktingar, varjämte skilda länder förklarar sig villiga att motta 332 000 immigranter.

Om civilflyktingproblemet sålunda genom internationella åtgärder synes stå inför en tämligen tillfredsställande lösning inom rimlig tid, ge alla tecken vid handen anledning till allvarlig oro för lösningen av ett med detta nära besläktat problem, nämligen frågan om krigsfångarnas återsändande. Detta är så mycket mera märkligt som regler för krigsfångars behandling och repatriering sedan lång tid varit kodifierade i internationella konventioner, senast i 1929 års Genèvekonvention angående krigsfångars behandling. Några motsvarande regler för civilfångar och flyktingar föreligga praktiskt taget icke, en brist som under det gångna kriget visat sig i hög grad ödesdiger.

Genèvekonventionens artikel 75 innehåller en generell klausul om fångars hemsändande »inom kortaste möjliga tid efter fredsslutet», varjämte föreskrives att krigförande skola helst redan i vapenvileavtalet överenskomma om fångars hemsändande och i annat fall snarast möjligt efter vapenvilan träda i förbindelse med varandra för överenskommelse av denna art. Den säregna form som gavs åt den tyska kapitulationen med efterföljande ockupation utan fredsföredrag och utan rättsskapabel tysk centralmyndighet synes ej ha förutsetts vid ifrågavarande artikels utformning. Något avtal om ömsesidig fångutväxling synes ej ha inryckts i den hastigt tillkomna kapitulationsakten med följd att någon formell

förpliktelse till omedelbart hemsändande av de tyska krigsfångarna icke ansetts föreligga — de allierade fångarna blevo givetvis omedelbart repatrierade genom ockupationsmakternas egen försorg.

Följden synes ha blivit en stark för-sening av repatrieringen av fångar ur axelmakternas trupper. Enligt en sammanställning av de senaste kända krigsfångesiffrorna i den amerikanska Röda-Korstidskriften *The Red Cross Courier* för några veckor sedan (nr 7 1948) funnos under 1947 i runt tal 2½ miljon fångar fortfarande kvar i de allierades händer. Av dessa höll Storbritannien 257 000 tyskar (oktober 1947), Frankrike 300 000 tyskar (oktober 1947), Ryssland 890 532 tyskar (april 1947) och 828 000 japaner (november 1947), Jugoslavien 80 000 tyskar (juli 1947) och 100 000 österrikare (juli 1947), Polen 50 000 tyskar (juli 1947) samt Tjeckoslovakien 100 000 tyskar (juli 1947). Siffrorna måste med hänsyn till källans karaktär anses vara de bästa tillgängliga, och då de grunda sig på de kvarhållande makternas egna uppgifter äro de med stor säkerhet ej hållna i överkant.

Kvarhållandet av fångarna tycks i de allra flesta fall vara betingat av segrarmakternas arbetskraftsbrist i förening med det enorma återuppbyggnadsbehovet. Krigsfångarna utnyttjas sålunda i olika former som ett tvångsvis disponibelt arbetskraftstillskott. Några säkra exempel på dålig behandling ha ej framkommit — under kriget synas på det stora hela taget, tack vare gällande konventioner, krigsfångar ha behandlats bättre än civilfångar. Den materiella standarden är dock troligen i åtskilliga fall direkt ödeläggande, varjämte tvånget och isoleringen i längden måste verka undergrävande på fångarnas psykiska hälsa. Här bör dock beaktas, att formerna för tvångsarbetet, isoleringsgraden och de materiella vill-

koren spänna över en mycket vid skala för de skilda länderna.

Över huvud taget måste principen med oregerat skadestånd i form av tvångsarbete från krigsfångar efter fientligheternas upphörande anses stå i den mest påtagliga motsättning till såväl andan som bokstaven i 1929 års Genève-konvention angående krigsfångar. Denna konvention är visserligen icke ratificerad av Sovjetunionen men är enligt artikel 82 icke desto mindre giltig för övriga i kriget deltagande signatärmakter, här närmast de västallierade.

Vid utrikesministerkonferensen i Moskva på våren 1947 enades ministerrarna om en överenskommelse, enligt vilken repatrieringen av alla tyska krigsfångar skulle vara avslutad senast den 31 december 1948. Hemsändandet skulle ske enligt en plan, uppgjord inom det allierade kontrollrådet i Tyskland. Den frist på mer än 1½ år, som vid överenskommelsen utsattes, kan omöjligt vara betingad av transportsvårigheter eller dylikt. Enligt uppgift från personer, som haft tillfälle att närmare studera frågan, fortskrider repatrieringen trots överenskommelsen mycket långsamt, och de hemsända befinna sig i många fall i framskridna sjukdomsstadier och äro i stor utsträckning arbetsodugliga.

Krigsfångefrågan synes inom Förenta Nationerna blott ha tilldragit sig begränsad uppmärksamhet. De internationella humanitära organisationerna ha emellertid med eftertryck pekat på missförhållandena. Orsaken härtill är icke minst, att möjligheterna till humanitärt krigsfångearbete av vanlig typ de jure äro sämre nu än under kriget. Internationella Röda-Kors-kommittén i Genève har sålunda vid flera tillfällen efter krigets slut riktat uppmaningar till regeringarna att utan tidsuldräkt ombesörja fångarnas repatriering. Senast har kommittén i en skrivelse av den 28 november 1947 enträget vädjal

till alla regeringar och Röda Korsets nationalförbund att på varje sätt medverka till en snabb lösning av krigsfångeproblemet.

I skrivelsen påpekas bl. a., hur mer än 2½ miljoner unga män mer än två år efter krigets slut äro inspärade bakom taggtråd och under beväpnad bevakning, utan möjligheter till enskilt liv och med ytterst små möjligheter till kommunikation med sina anhöriga, hur deras speciella anlag ej tagas till vara och hur de isoleras från vanlig mänsklig och samhällelig gemenskap. Kommittén understryker vidare det folk-rättsstridiga i att kvarhålla krigsfångar för tvångsarbete efter fientligheternas upphörande. Denna »appell till världssamvetet», som den amerikanska Röda-Kors-tidskriften kallar skrivelsen, har i särskilda resolutioner varmt tillstyrkts av bl. a. USA:s och Sveriges nationella Röda-Kors-förbund.

*

Vi ha under den gångna hösten praktiskt taget dag för dag kunnat följa den internationella situationens skärpning. Svårigheterna för stormakterna att komma till tals även på mindre betydelsefulla punkter ha blivit alltmer påtagliga. Även om alla goda krafter verka för en avspänning, måste man realistiskt räkna med att de sista av de dörrar, som förmedla kommunikationer mellan de forna allierade, kunna slå igen. Det är en angelägenhet av högsta ordningen att de intressen, som arbeta i mänsklighetens namn, få komma till tals, innan så sker. Dels måste det senaste krigets fruktansvärda sår i möjligaste mån läkas, dels måste humaniteten få en ny, stark plattform för sitt arbete i det tänkbara nya krig, som ingen önskar men alla tänka på.

Det måste i detta läge vara vårt lands uppgift att fullfölja sina humanitära traditioner genom en aktiv och tveklös insats vid sidan av de internationella hjälporganisationerna för att värja res-

terna av en mellanfolklig rättsordning och den grundläggande respekten för människovärdet. Den skrivelse i krigsfångefrågan, som den internationella Röda-Kors-kommittén riktat till världens regeringar, får ej för oss bli enbart ett intressant arkivnummer. I augusti i år sammanträder just i dessa lokaler en internationell Röda-Kors-konferens i syfte bl. a. att diskutera och föreslå huvudlinjerna för en ny konvention om fångars och flyktingars behandling, där erfarenheterna från det andra världskriget skola bli vägledande. Det vore enligt mitt förmenande en åtgärd, ägnad att inför världen tala om att vi valt sida — mänsklighetens — om regeringen gjorde den internationella Röda-Kors-kommitténs yrkande i krigsfångefrågan till sitt i en hänvändelse till alla de makter, som fortfarande kvarhålla krigsfångar.

Under hänvisning till vad sålunda anförts får jag hemställa om kammarens tillstånd att till hans excellens ministern för utrikes ärendena få rikta följande frågor:

1. Vilka överväganden ha inom regeringen föranletts av Internationella Röda-Kors-kommitténs i Genève ovan nämnda skrivelse av den 28 november 1947?

2. Är Eders Excellens villig att i avslutning till ifrågavarande skrivelse förorda en hänvändelse från regeringens sida till de stater, som ha avgörandet i sin hand, om hemsändande snarast möjligt av de krigsfångar, som ännu kvarhållas i fångenskap?

Denna anhållan bordlades.

§ 12.

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från konstitutionsutskottet:

nr 48, i anledning av väckt motion med förslag till lag om förvärvande av svenskt medborgarskap i vissa fall;

från första lagutskottet:

nr 44, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 4 kap. 1 § rättegångsbalken; samt

från andra lagutskottet:

nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med

särskilda bestämmelser om fastighetsbildning inom vissa områden av stad, m. m.

§ 13.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 2.24 em.

In fidem

Gunnar Britth.

Tisdagen den 24 februari.

Kl. 4 em.

§ 1.

Justerades protokollen för den 17 och den 18 innevarande februari.

§ 2.

Herr talmannen meddelade, att herr Norup, som vid kammarens sammanträde den 7 innevarande februari med läkarintyg styrkt sig tills vidare vara förhindrad att delta i riksdagsgöromålen, den 23 i denna månad åter intagit sin plats i kammaren.

§ 3.

Herr statsrådet *Sträng* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition, nr 45, angående pension åt framlidne italienske ministern i Stockholm Alberto Bellardi Riccis änka.

Denna proposition bordlades.

§ 4.

Svar på interpellation angående spannmålstilldelningen för maltdryckstillverkning m. m.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Chefen för folkhushållningsdepartementet, herr statsrådet STRÄNG, som anförde: Herr talman! Med kammarens

tillstånd har herr Andersson i Falun frågat mig, om jag vore villig att inför riksdagen lämna en redogörelse för nu tillämpade grunder vid tilldelningen av spannmål för framställning av maltdrycker, särskilt vid de skattepliktiga bryggerierna, samt om jag ansåge, att läget i fråga om vår försörjning tilläte en fortsatt användning av livsmedel vid framställning av alkoholhaltiga drycker för berusningsändamål. Med anledning härav får jag anföra följande.

Såsom framgår av vad min företrädare i ämbetet den 15 juni 1946 anförde i första kammaren såsom svar på en interpellation av herr Lindblom av i stort sett samma innehåll som den nu ifrågavarande ha under den gångna kristiden bryggerierna erhållit viss tilldelning av korn för tillverkning av maltdrycker. Denna tilldelning har för varje tillverkningsår bestämts till viss kvantitet, som avvägts med hänsyn dels till de inom landet disponibla tillgångarna på korn, dels de behov, som måste täckas av dessa tillgångar. Tilldelningen, som under tillverkningsåren 1935—40 utgjorde i genomsnitt 32 000 ton per år vid skattepliktiga och 9 300 ton vid skattefria bryggerier, har under tillverkningsåren 1940/41—1946/47 hållit sig till cirka 18 500 ton vid de skattepliktiga bryggerierna och omkring

5 400 ton vid de skattefria. Produktionen har emellertid under dessa år visat högre siffror beroende på att bryggerierna vid krisens inträde hade vissa lager av malt, som kunde tagas i anspråk, samt därutöver kunnat inköpa vissa kvantiteter importerad malt. Produktionen har sålunda under åren 1940—47 motsvarat en genomsnittförbrukning av korn vid de skattepliktiga bryggerierna av omkring 22 700 ton och vid de skattefria omkring 5 800 ton.

För att minska förbrukningen av korn har genom överenskommelser med bryggerierna stamvörtstyrkan hos malt-drycker av klass II nedbringats från omkring 10 procent före kriget till maximum 8,2 procent.

För tillverkningsåret 1947/48 ha de skattepliktiga bryggerierna erhållit en tilldelning av allenast 11 000 ton korn och de skattefria 5 000 ton eller tillhoppa 16 000 ton, utgörande 8,8 procent av fjolårets totalskörd av korn. För att i någon mån upphjälpa bristen på malt har livsmedelskommissionen till de skattepliktiga bryggeriernas förfogande ställt 6 000 ton råsocker, som importerats från Danmark. Vidare har kommissionen lämnat medgivande till import av 2 000 ton malt från Danmark samt 2 000 ton malt från Polen. Dessutom pågå förhandlingar med Danmark om inköp av ytterligare malt.

Av nu anförda siffror framgår, att spannmålstilldelning till de skattepliktiga bryggerierna för innevarande tillverkningsår är avsevärt lägre än vad den varit tidigare under kristiden med undantag av tillverkningsåret 1941/42, då emellertid bryggerierna ännu hade stora lager malt. Att gå längre ned i tilldelningen anser jag icke tillrädligt. I bryggerinäringen är investerat mycket kapital och åtskilliga personer äro för sin utkomst beroende av dess verksamhet. För övrigt anser jag icke pilsnertillverkningen vara en tillverkning av alkoholhaltiga drycker för berusningsändamål. Även om det förekommer, att pilsner användes som berusningsmedel,

använder det stora flertalet pilsnerkonsumenter denna dryck som en lämplig måltidsdryck utan den avlägsnaste tanke på att berusa sig med densamma.

Interpellanten berörde även den nu återupptagna punschstillverkningen. Beträffande denna vill jag endast framhålla, att livsmedelskommissionen icke lämnat Vin- & spritcentralen någon särskild tilldelning av socker för punschstillverkning. Däremot importerade Vin- & spritcentralen under första hälften av 1947 vissa sockerprodukter från Cuba, motsvarande ungefär 210 ton rent socker. Härav har hittills omkring 160 ton använts vid punschstillverkningen. Jag kan nämna, att denna import icke belastat vår internationella kvot i fråga om socker — inom parentes kan nämnas, att den internationella kvoteringen av socker nu upphört — och att licens för importen beviljades vid en tidpunkt, då valutaförhållandena icke ansågos lägga hinder i vägen därför. Några särskilda åtgärder för att förmå Vin- & spritcentralen att inställa punschstillverkningen har jag icke ansett nödvändiga.

Härmed tror jag mig ha besvarat interpellantens frågor.

Vidare yttrade:

Herr ANDERSSON i Falun: Herr talmän! Först får jag tacka herr statsrådet och chefen för folkhushållningsdepartementet för det lämnade svaret.

Det är riktigt att min interpellation har enahanda syfte som den interpellation, som herr Lindblom framförde i första kammaren år 1946. Att samma spörsmål nu ånyo har ställts beror ju på att livsmedelsläget sedan dess har försämrats i så avsevärd grad, att frågan om spannmålets användning måste få en alldeles särskild aktualitet.

Det framgår av statsrådets svar, att tilldelningen av inhemskt korn till skattepliktiga bryggerier är väsentligt mindre än under normala år. Detta är ju gott och väl. Men samtidigt ha dessa bryggerier i stor omfattning kunnat

hålla sig skadeslösa genom import av råvaror. Sålunda ha de för löpande tillverkningsår fått importera 4 000 ton malt, och ytterligare sådan import säges vara planerad. Man undrar då, om detta slag av import är något som ligger alldeles vid sidan av den övriga spannmålsimporten och om den kunnat företagas alldeles oavsett denna. Eljest borde det väl vara så, att vad som produceras inom landet av livsmedel och vad som importeras bör betraktas som hörande till hela folkhushållet och användas på bästa sätt ur allmän försörjningssynpunkt. Det förefaller som om, när importmöjligheter av detta slag erbjudas, dessa möjligheter borde användas för att köpa sådana varor som bäst äro ägnade att öka folkhushållets tillgång på oundgängliga livsmedel.

Men svaret innehåller en annan uppgift av stort intresse, nämligen att livsmedelskommissionen har ställt icke mindre än 6 000 ton importerat råsocker till de skattepliktiga bryggeriernas förfogande. Här ställer sig frågan på samma sätt: är denna sockerimport möjliggjord endast för att hjälpa bryggeri-ningen, eller kunde sockerkvantiteten ha importerats för att exempelvis öka hushållens ransoner? En kvantitet på 6 miljoner kilogram gör nära nog 1 kilogram per invånare, och jag föreställer mig att landets husmödrar skulle ha betraktat en sådan höjning av syltsocker-ransonen i höstas som synnerligen värdefull.

När man hör talas om denna stora sockertilldelning till bryggerierna, förvånas man över livsmedelskommissionens välvilja mot bryggerierna. Denna välvilja står i skarpaste kontrast till den avvisande hållning som i regel möter låt mig säga en hönsgårdsägare, om denne försöker få några nävar korn mera åt sin hönsbesättning.

För en lekman är det inte möjligt att bedöma råsockrets värde ur bryggeri-synpunkt, vad det kan motsvara per ton malt, men av redogörelsen förefaller det mig som om de skattepliktiga

bryggerierna tack vare import av malt och en generös tilldelning av socker kunnat hålla sin produktion såväl kvantitativt som kvalitativt på samma nivå som under de senaste åren. Jag noterar härvid att maltstyrkan hålles vid 8,2 procent i stället för tidigare normalt 10. Härav följer ju också en lägre alkoholhalt än den vanliga. Men jag anser att man genom en mera restriktiv råvarutilldelning skulle kunna pressa malthalten och därmed även alkoholhalten något lägre innan man tangerar skattegränsen. Härigenom skulle riskerna för att maltdrycker användas som berusningsmedel minska och statsrådets utsago att pilsnern huvudsakligen användes för annat syfte vinna i styrka. Jag vill erinra om att under krigsåren, närmare bestämt 1941, nedbringades malthalten till 7 procent, vilket svarar mot en alkoholhalt av 2,1 procent, under det att den nuvarande malthalten svarar mot en alkoholhalt av 2,5 procent. Man har alltså en icke obetydlig ytterligare marginal att skära ned malthalten och därmed alkoholhalten. Därmed når man det dubbla syftet att spara råvaror, som kunna användas på annat och bättre sätt, och att minska pilsnernas rusgivande egenskaper.

Nu säger statsrådet emellertid, att ytterligare inskränkningar i öltillverkningen inte äro tillrädliga bland annat med hänsyn till det kapital, som är investerat i bryggeri-ningen, och med hänsyn till de i hanteringen anställda. Det borde ju för mig som vän av den enskilda företagsamheten vara glädjande att folkhushållningsministern har sådan omsorg om kapitalets förräntning, men så länge som bryggerierna utdela 12 å 15 procent på aktiekapitalet kan inte jag se att det är någon fara. Jag skulle ur allmän kapitalistisk synpunkt finna det fullt nöjaktigt även om utdelningen skulle stanna vid hälften.

Vad arbetarna angår är det ju ett gammalt och vanligt argument, som man städse får höra, när det har ifrågasatts att göra någon begränsning i bryg-

gerihanteringen, att man inte skall äventyra de anställdas levebröd. Men tillåt mig säga, att i dagens läge är detta ett ovanligt tandlöst argument. Nu råder brist på arbetskraft på snart sagt alla områden, och skulle en och annan bli ledig genom en minskad omsättning för bryggerierna, får han lätteligen anställning i för folkhushållet nödvändigare produktionsgenrar.

Chefen för folkhushållningsdepartementet, herr statsrådet **STRÅNG**: Herr talman! De siffror jag anförde i interpellationssvaret utgöra enligt mitt förmenande ett klart bevis för att myndigheterna varit så restriktiva vid tilldelningen av råvaror för maltdryckstillverkning som man kan begära. Före kriget tilldelades de skattepliktiga och de skattefria bryggerierna i genomsnitt 40 000 ton, men under sistlidet år har denna kvantitet reducerats till 16 000 ton.

Nu har man soulagerat bryggerierna genom att ge dem en extra tilldelning av 6 000 ton importerat råsocker, och man kan naturligtvis då i likhet med herr Andersson i Falun fråga sig, om det inte skulle ha varit lämpligare att använda denna sockerkvantitet till en extra tilldelning till hushållen av ett kilo per person och år. Jag tycker emellertid inte att dessa möjligheter att använda sockret äro riktigt jämförbara, eftersom det importerade råsockret till praktiskt taget hela sin kvantitet använts för industriändamål. Detta socker har nämligen tidigare under 1947 stått så mycket högre i pris än det inhemska betsockret, att vi inte skulle ha kunnat släppa ut det till hushållen utan en speciell subventionering. Inom parentes sagt har dess bättre prisutvecklingen under den allra senaste tiden varit sådan, att världsmarknadspriset på socker i dag inte är högre än det inhemska priset, utan snarare något i underkant. För den nu behandlade frågan gällde emellertid den jämförelse jag nyss anförde. Vi

köpte socker utifrån till så högt pris, att vi inte utan speciella subventioner kunde släppa ut det till hushållen. Det återstod då möjligheten att använda denna sockerkvantitet för industriella ändamål, och det var den möjligheten vi utnyttjade. Sockret fick användas för tillverkning av marmelad, saft, läskedrycker och maltdrycker. Avvägningsproblemet gällde, huruvida vi skulle ha litet mer marmelad och litet mindre maltdrycker, eller, som det nu blev, litet mer maltdrycker och litet mindre marmelad. Det kan finnas olika uppfattningar om vilken avvägning som är den bästa. Det är möjligt att herr Andersson i Falun föredrar mera marmelad och mindre maltdrycker. För egen del är jag tämligen neutral. Jag är inte beredd att säga, vilken avvägning, som ur folkhushållningens synpunkt är att föredra.

Jag tror inte heller att man, såsom herr Andersson gjorde, kan säga, att staten är relativt generös med råvarutilldelningen till bryggeriindustrien samtidigt som den snålar på några nävar foder till de fattiga människor, som bedriva hönsskötsel. Det är inte obekant för herr Andersson, att hönsskötselns väldiga expansion är vårt stora försörjningsproblem i dagens läge. Vi ha ju ökat vårt hönsbestånd från 8 miljoner före kriget till 10 miljoner i dag. Beståndet av unghöns har samtidigt ökat från 2 miljoner till 4 miljoner. Det är ju känt för varje jordbruksakkunnig medlem av denna kammare — och till dem räknar jag herr Andersson — att hönsen äro våra sämsta foderförelare. Det är väl detta som legat bakom livsmedelskommissionens åsikt, att man inte bör dela ut foder till hönsbesättningarna i sådan utsträckning, att vi inte kunna täcka det nödvändiga behovet av vissa andra försörjningsviktiga spannmålsförnödenheter. Jag kan tillägga, att det inte skett någon ökning av maltdrycksframställningen samtidigt med denna ökning av hönsstammen, utan att pro-

duktionskurvan för maltdrycker snarare visar någon retardering.

Detta var några kommentarer till herr Anderssons anförande. Vi komma väl aldrig att bli riktigt sams om denna sak. Herr Andersson ser på maltdryckstillverkningen ur sina mera asketiskt betonade synpunkter, medan jag ser på den ur mina mera toleranta synpunkter. Jag tror inte det går att komma fram till någon enighet oss emellan på denna punkt, men vi få väl finna oss i att ha litet skilda uppfattningar.

Herr ANDERSSON i Falun: Herr talman! Trots vad folkhushållningsministern här förklarade tillåter jag mig fortfarande anse, att det är bättre att anförtro spannmålen åt hönsen än åt bryggerierna.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 5.

Föredrogs var för sig följande Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till behandling av lagutskott propositionen, nr 50, med förslag till lag om försäkringsrörelse m. m.;

till statsutskottet propositionerna: nr 67, angående beredande av täckning för viss i lotsstyrelsens räkenskaper redovisad brist; och

nr 69, angående anslag till täckande av vissa kostnader för Svenska skifferoljeaktiebolagets verksamhet;

till jordbruksutskottet propositionerna:

nr 70, angående anslag till fiskredskapsförsäkring, och

nr 71, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 24 § förordningen den 20 juni 1941 (nr 577) angående bekämpande av tuberkulos hos nötkreatur; samt

till statsutskottet propositionen

nr 72, angående anslag till avsättning till försäkringsinspektionens fond m. m.

§ 6.

Föredrogs, men bordlades åter konstitutionsutskottets utlåtanden nr 6—8, statsutskottets utlåtanden nr 17, 27 och 28, bevillningsutskottets betänkanden nr 8 och 9, bankoutskottets utlåtanden nr 3—5, första lagutskottets utlåtanden nr 8—11, andra lagutskottets utlåtanden nr 6 och 7, jordbruksutskottets utlåtanden nr 2—5, andra tillfälliga utskottets utlåtanden nr 1—3 samt tredje tillfälliga utskottets utlåtande nr 2.

§ 7.

Föredrogs den av fru *Sandström* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet angående inplaceringen i lönegrad av de högre biträdestjänsterna inom statsförvaltningen.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 8.

Föredrogs den av herr *Spångberg* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet angående bättre skydd åt rådjursbeståndet mot lösa och kringströvande hundar.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 9.

Föredrogs den av herr *Håstad* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till hans excellens herr ministern för utrikes ärendena angående åtgärder för hemsändande av krigsfångar, som ännu kvarhållas i fångenskap.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 10.

Interpellation om olägenheterna av väggrusning vintertid.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Herr VIGELSBO, som anförde: Herr talman! En företeelse som för landsbygdens vägtrafikanter blivit alltmer besvärlig är den grusning av vägarna, som vintertid förekommer för att bilarna skola obehindrat och utan att behöva minska farten kunna befara desamma. Denna grusning medför att transporter med häst och vinterfordon försvåras och i vissa fall helt omöjliggöras. Under senaste lördagen förekom sådan grusning av vägarna på vidsträckta områden inom östra Västmanland. Det råder i denna trakt alltjämt ett mycket gott vinterföre, varför vägarna nu äro mycket livigt trafikerade. På grund av omfattande skogsavverkningar utgöres det transporterade godset huvudsakligen av skogsprodukter, vilkas framforsling till förädlingsindustrin torde vara något ganska betydelsefullt.

Sådan grusning av de allmänna vägarna förekommer nu som regel varje vinter. Från jordbrukar- och skogs körarhåll ha upprepade framställningar gjorts till vägförvaltningar och länsstyrelser om att en ändring måtte ske, dock alltid med negativt resultat. Anledningen till att vi denna gång med förhoppning om större framgång återkomma till saken är att den uppfattningen under senaste tiden bibringats oss, att myndigheterna speciellt i år ha ett visst intresse dels av att få fram så mycket virke som möjligt, dels av att transporterarna i största möjliga omfattning ske med häst och inte med bensindrivna transportmedel.

Jag tillåter mig således hemställa om kammarens medgivande att få till statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet framställa följande fråga:

Har statsrådet sin uppmärksamhet riktad på ovan angivna förhållande, och vilka åtgärder ämnar statsrådet vidtaga?

Denna anhållan bordlades.

§ 11.

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från utrikesutskottet:

nr 45, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av protokoll angående det svensk-isländska varuutbytet;

nr 46, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av en mellan Sverige och Bulgariska Folkrepubliken ingången handelsöverenskommelse m. m.; och

nr 47, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av protokoll rörande varuutbytet mellan Sverige och Tjeckoslovakien; samt

från statsutskottet:

nr 38, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1947/48, i vad propositionen avser utrikesdepartementets verksamhetsområde;

nr 39, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1947/48, i vad propositionen avser försvarsdepartementets verksamhetsområde;

nr 40, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1947/48, i vad propositionen avser handelsdepartementets verksamhetsområde;

nr 41, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående täckande av vissa medelsbrister, redovisade såsom pro-

prie-balanser i försvarets civilförvaltnings räkenskaper; och

nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående täckande av viss genom valutakursförändring uppkommen medelsbrist.

§ 12.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 4.25 em.

In fidem

Gunnar Britth.

Onsdagen den 25 februari.

Kl. 11 fm.

§ 1.

I enlighet med kammarens därom den 18 innevarande februari fattade beslut företogos nu val av dels tjugofyra valmän för utseende av riksdagens justitieombudsman och hans ställföreträdare, dels ock sex suppleanter för dessa valmän; och anställdes först val av valmän.

Därvid avlämnades 163 röster, samtliga med partibeteckningen »Gemensam lista» och upptagande namnen på följande personer i nu angivna ordning:

- herr *Lindqvist*,
- » förste vice talmannen *Magnusson*,
 - » *Eriksson* i Stockholm,
 - » *Ryberg*,
 - » *Fast*,
 - » andre vice talmannen *Carlström*,
 - » *Olsson* i Mellerud,
 - » *Gezelius*,
 - » *Berg*,
 - » *Hammarlund*,
 - » *Hermansson*,
 - » *Dickson*,

fru *Gustafson*,

- herr *Johansson* i Stockholm,
- » *Lindberg*,
 - » *Mosesson*,
 - » *Landgren*,
 - » *Werner*,
 - » *Holm*,
 - » *Östlund*,
 - » *Lindahl*,
 - » *Gustafsson* i Lekåsa,

herr *Jacobson* i Vilhelmina och

» *Rylander*.

Dessa personer hade alltså utsetts till valmän.

§ 2.

Anställdes val av sex suppleanter för de valmän, som av kammaren fått i uppdrag att utse riksdagens justitieombudsman och hans ställföreträdare.

Därvid avlämnades 113 godkända valsedlar, samtliga med partibeteckningen »Gemensam lista» och upptagande namnen på nedan nämnda personer i följande ordning:

herr *Gavelin*,

- » *Karlsson* i Granebo,
- » *Jonsson* i Skutskär,
- » *Carlsson* i Bakeröd,
- » *Severin* i Gävle och
- » *Johnsson* i Kastanjegården.

Dessa personer hade alltså utsetts till suppleanter för sagda valmän.

§ 3.

Justerades protokollsutdrag angående de i paragraferna 1 och 2 här ovan omnämnda valen.

§ 4.

Herr statsrådet *Wigforss* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 73, angående tullfrihet för byggnadsmaterialier m. m. för anläggning av

en regleringsdamm i Neaälven m. m.; och

nr 74, angående pension åt vissa i statens tjänst anställda personer.

Dessa propositioner bordlades.

§ 5.

Svar på interpellation angående möjlighet för icke båtägande fiskare att erlægga utskylder genom A-skatt.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet WIGFORSS, som anförde: Herr talman! I en med andra kammarens tillstånd framställd interpellation har herr Johansson i Torp tagit upp frågan om den lämpligaste formen för fiskarens skattebetalning. Interpellanten har framhållit att även fiskare, som inte ägde del i båt eller fångstredskap men som deltog i fisket mot andel i vinst, genomgående påfördes B-skatt. Interpellanten har vidare framhållit, att till följd av de starka fluktuationerna i inkomsthänsende och svårigheterna att på förhand beräkna inkomsten det för dessa skattskyldiga ofta rådde en bristande korrespondens mellan inkomst och skatt. Med anledning härav har herr Johansson till mig framställt följande frågor:

1. Har herr statsrådet observerat de av mig påpekade säregna förhållanden, som råda i fråga om icke båtägande fiskare?

2. Har herr statsrådet för avsikt att låta verkställa utredning om möjligheterna till en justering av författningarna, så att denna yrkesgrupp beredes möjlighet att erlægga sina utskylder genom A-skatt?

I anledning härav får jag anföra följande.

Enligt anvisningarna till 46 § uppborädsförordningen är en person, som avlönas uteslutande genom andel i vinst, att betrakta som självständig företagare. Uppbär en fiskare, som inte äger

del i fiskebåt eller fiskeredskap, ersättning endast genom andel i vinsten, är han alltså, liksom båtägaren, att betrakta som självständig företagare. Båtägaren är därför inte skyldig att vid utbetalning av ersättning till sådan fiskare göra löneavdrag för skatt. Den sistnämnde måste i följd härav erlægga preliminär B-skatt; A-skatt kan enligt nuvarande regler inte komma i fråga.

Det är tydligt att de förhållanden, under vilka fiske bedrivs, medföra att B-skatt inte är en i allo lämplig skatteform för de ifrågavarande skattskyldiga. Även om B-skatten påföres med ledning av preliminär självdeklaration, som avgives av den skattskyldige, kan denne givetvis inte förutsäga, hur fisket under inkomståret kommer att utfalla och hur stor inkomst han kommer att uppbära. Liknande svårigheter att i förväg bedöma inkomstens storlek föreligger emellertid för alla skattskyldiga, som uppbära inkomst i form av vinst; beträffande fiskarena äro likväl svårigheterna särskilt framträdande. Det bör dock framhållas att de olägenheter, som äro förenade med påföringen av B-skatt, till en del undanröjas därigenom att den skattskyldige har möjlighet att få B-skatten jämkad, då han under inkomståret finner att inkomsten blir en annan än den han i den preliminära självdeklarationen beräknade. Att denna möjlighet till rättelse också utnyttjas framgår bl. a. av att länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län, enligt vad länsstyrelsen under hand meddelat mig, föregående år medverkade till en allmän jämkning av B-skatten för fiskare i länet. Om så skulle visa sig erforderligt avser länsstyrelsen att även detta år medverka till att en dylik allmän jämkning av fiskarens B-skatt kommer till stånd.

Även om några svårare olägenheter sålunda inte behöva uppstå vid tillämpning av de nuvarande reglerna, vill jag likväl inte bestrida, att det kunde vara fördelaktigt för de ifrågavarande fiskarena, om de i stället finge

erlägga preliminär A-skatt. För att möjliggöra en dylik anordning erfordras emellertid att uppbördsförordningen ändras så att A-skatt i vissa fall får beräknas även å annan inkomst än tjänsteinkomst och att skyldighet i sådana fall åläggas den, som utbetalar ersättningen, att göra avdrag för skatt. Det bör dock enligt min mening inte komma i fråga att redan nu upptaga till prövning spörsmålet om en dylik utvidgning av A-skattens tillämplighetsområde och därmed av arbetsgivarbegreppet enligt uppbördsförordningen. Dessa frågor torde i stället få upptagas i samband med den allmänna översyn av det nya uppbördssystemet, som förutsättes skola i sinom tid komma till stånd.

Härpå yttrade:

Herr JOHANSSON i Torp: Herr talman! Jag ber att till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet få framföra mitt tack för det svar som här lämnats. Jag är visserligen fullt medveten om att de svårigheter som yppats i fråga om fiskares inbetalning av B-skatt, av vilka svårigheter jag hade en del särskilda fall i speciell åtanke, då jag framställde min interpellation, till en del äro beroende på obekantskap med de nya bestämmelserna, liksom också att en justering av författningen är en i flera hänseenden komplicerad sak. Detta var anledningen till att jag gick ifrån min ursprungliga avsikt att motionsvägen draga frågan inför riksdagen. Att emellertid något bör göras åt saken är min fulla övertygelse, och därom har även statsrådet visat sig vara enig med mig. Jag styrkes i denna övertygelse av ett uttalande i ett brev, vilket jag fått ifrån en härads-skrivare i Bohuslän, som jag konsulterat i saken. Han säger i detta brev, att ingen skulle bli gladare än han, om någon justering av de nuvarande bestämmelserna kunde ske, detta på grund av de erfarenheter han hade i saken. Då nu herr statsrådet tillkännagivit ett positivt intresse för saken, som jag

tacksamt noterar, vill jag bara uttrycka den förhoppningen, att resultatet av den allmänna översynen av författningen måtte komma under riksdagens prövning snarast möjligt.

Herr UTBULT: Herr talman! Interpellanten har bara berört en sida av saken. Han säger i interpellationen: »Jag åsyftar sådana fiskare som icke äga del i båt eller fångstredskap utan medfölja mot andel i vinsten.» Han återkommer till detta på ett par ställen i interpellationen och går förbi den andra gruppen av fiskare, alltså båtägare och fiskelottsägare, vilka vid åtskilliga tillfällen komma i precis samma situation som icke båtägare. Jag skulle i detta sammanhang kunna ta upp och påvisa en del fall, där en båtägare kommit i en sämre och värre situation än en icke båtägare och på grund av denna B-skatt måst sälja sin båt och gå i land för att kunna klara skatten. Om herr finansministern har möjlighet att låta bestämmelserna om A-skatt bli tillämpliga på icke båtägare, så torde det finnas möjlighet att tillämpa A-skattebestämmelserna även på båtägare. Båtägare och icke båtägare dela nettovinsten precis lika, och bägge parter äro, så långt jag förstår, i samma situation. Jag hoppas därför, att detta kommer att beaktas den dag finansministern låter verkställa en översyn av källskattereformen, så att alla grupper komma med i utredningen.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 6.

Svar på interpellation angående skatteavdrag för arbetskläder.

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet WIGFORSS, som anförde: Herr talman! I en med andra kammarens tillstånd framställd interpellation har herr Dahlgren — under hänvisning till att avdrag för skatt gjordes å sådan

särskild ersättning för onormal förbrukning av arbetskläder, som enligt avtal utginge till svetsare, brännare, nitare m. fl. — till mig framställt följande frågor:

1) Har herr statsrådet observerat de av mig påtalade förhållandena i fråga om tillämpningen av den nya skatteuppbördsförordningen?

2) Om så skulle vara fallet, har herr statsrådet för avsikt att meddela nya direktiv, som skulle innebära rättelse i förenämnda fall?

I anledning härav får jag anföra följande.

Ersättning för förstörda arbetskläder anses — liksom annan beklädnadsförmån eller ersättning därför — såsom skattepliktig inkomst enligt kommunal-skattelagen. Enligt regeringsrättens praxis torde avdrag för förstörda arbetskläder i allmänhet vägras, och detta även om den skattskyldige till stöd för avdragsyrkandet åberopar att förslitningen är onormalt stor på grund av arbetets art. I följd härav skall enligt nu gällande regler preliminär A-skatt beräknas jämväl å särskild ersättning för onormal förbrukning av arbetskläder.

Jag vill icke bestrida, att vissa bilighetsskäl kunna åberopas till stöd för en lagändring på denna punkt. Skulle emellertid avdrag vid taxeringen i princip medgivas för kostnad för onormalt stor förslitning av arbetskläder, skulle det säkerligen visa sig att beskattningsmyndigheterna finge svårt att i det enskilda fallet avgöra, vad som vore att anse som onormal förslitning. Taxeringsförfarandet skulle sålunda ytterligare tyngas och antalet skatteprocesser öka. Därtill kommer att, såvitt jag för närvarande har mig bekant, en eventuell avdragsrätt i allmänhet skulle avse belopp av så pass ringa storleksordning att avdragsrätten vore av mindre betydelse för vederbörande skattskyldiga. På grund härav och då man — särskilt vad angår frågor vilkas reella betydelse är ringa — bör eftersträva för-

enklingar och icke ytterligare påbyggnader av det praktiska taxeringsarbetet, är jag för min del icke beredd att förorda en utsträckning av avdragsrätten till att avse kostnad varom nu är fråga.

Vidare yttrade

Herr DAHLGREN: Herr talman! Jag ber att till statsrådet och chefen för finansdepartementet få framföra mitt tack för det lämnade svaret på den av mig framställda interpellationen.

Vad sedan innehållet i svaret beträffar är jag varken glad eller tacksam över detsamma. Det framgår ju klart och tydligt, att finansministern icke anser ändringar behövlige på det speciella område, varom interpellationen rör sig. Jag har ställt frågan varför ersättning, som vederbörande arbetare erhåller för förbrända kläder och kläder som förstörts av oljor och liknande preparat, vilka ersättningar tidigare varit fria från skatt, nu skall påläggas skatt, och jag har i interpellationen anført, att man tidigare i huvudsak fått yrkanden om avdrag i detta hänseende godkända vid taxeringarna, och i de fall, där så icke blivit fallet, har man efter besvär åstadkommit ändring. Följaktligen har man tidigare fått skattebefrielse, under det att man enligt den nya uppbördsförordningen måste betala källskatt, som utgår med en tiondedel, tack vare en speciell överenskommelse som har träffats.

Jag har i interpellationen åberopat 10 § i uppbördsförordningen, där det i första stycket säges: »Preliminär A-skatt skall icke beräknas å ersättning, som vid kommunal tjänst anvisas för vissa med tjänsten förenade kostnader, ej heller å ersättning, som vid enskild tjänst anvisas för sådana kostnader, därest icke ersättningen väsentligen överstiger vad som skäligen kan anses vara erforderligt för kostnadernas bestridande.» Jag har i interpellationen sagt, att de ersättningar det här gäller utgå för totala förluster av arbetskläder, och följaktligen bör enligt min

mening denna paragraf kunna tillämpas. Det kan icke bli tal om att det här skulle vara fråga om ersättning, som skulle överstiga kostnaderna. Detta är ganska naturligt och framstår ännu klarare, om jag säger, att de arbetare det här gäller samtliga sortera under verkstadsavtalet och därmed som arbetsgivare ha Verkstadsföreningen, som ju icke är obekant för sin ekonomiska politik, vilken är av den innebörden, att arbetarna alltid, även i detta speciella fall, få kämpa för vartenda öre de skola ha i ersättning för de förluster de gjort. Därtill kommer i detta fall, att skattemyndigheterna också skola få en del av denna ersättning, i detta fall en tiondedel. Jag anser icke, att talet om att taxeringsförfarandet ytterligare skulle betungas är ett vägande argument mot att ta bort de orättvisor jag här sökt påtala.

Finansministern säger vidare i sitt svar, att den eventuella avdragsrätten skulle avse belopp av så pass ringa storleksordning, att avdragsrätten vore av ringa betydelse för vederbörande skattskyldiga. Detta är ju helt beroende på med vilka ögon man ser på saken. Om man — det vill jag säga utan att på något sätt vara elak — ser på saken med en finansministers ögon, vilken är van att röra sig med avsevärda belopp, kan nu ifrågavarande belopp anses ringa, men om man ser på frågan ur arbetarnas synpunkt, vilka måste skaffa sig ersättning för dessa kläder, kan det för dem vara betydande belopp, även om finansministern kallar dem ringa. Det är således en pålaga som är kännbar för en arbetstagare. Även om den summa av 45 kronor per kvartal, som jag anfört som högsta ersättning, icke är så stor, blir det naturligtvis kännbart, när en arbetstagare skall behöva köpa dessa extra arbetskläder. Man blir ännu mera betänksam, när därtill kommer att, som jag tidigare sagt, detta är en minimiersättning och absolut icke någon överkompensation. Jag menar, att man bör förstå, att även om beloppet

icke är så stort, är det kännbart, när skattemyndigheterna sedan skola — ganska orättvist, som jag ser det hela — taga en tiondedel därav i skatt med litet hopp för skattebetalarna att någon gång i framtiden kunna få detta åter. Man skapar faktiskt en statens räntefria bank på det sättet.

Vad sedan beträffar de utbetalningar som sortera under verkstadsavtalets § 13 ligger det annorlunda till. Där är situationen kanske ännu svårare, därför att det är fråga om ganska obestämbara arbeten. I regel är det fråga om kortvariga sådana. Det kan gälla ett par dagar eller någon vecka, ytterst sällan någon längre tid, men förstörelsen kan vara så mycket större under denna relativt korta tid. Jag känner själv till fall, där det bara gällde ett par dygn, då ersättningen uppgick till 50 kronor, och jag vet ett fall, som inträffat ganska nyligen, där en arbetstagare på grund av att han regelbundet flyttade till sådana besvärliga arbeten, icke bara beträffande kläder utan också mycket svåra arbeten, i ersättning fått 180 kronor på två månader. När man vet, att ersättningarna icke äro tilltagna i överkant, förstår man, att det blir kännbart för vederbörande, att skattemyndigheterna också skola ha en del därav.

Finansministern säger, att man skall eftersträva förenklingar och icke försvåra taxeringsarbetet, och anför detta som argument för att ingen ändring skall äga rum. Jag kan icke godtaga ett sådant argument. Jag måste erkänna, att jag icke är någon jurist och att jag icke har några juridiska kunskaper, men jag anser, att § 10 i uppbördsförordningen bör tolkas på det sätt jag angivit. Skulle så icke vara fallet är jag glad över att jag icke har några juridiska kunskaper. Jag tycker, att det är egendomligt, att när vi leva i en period, då arbetarna marschera framåt, vi ändå skola behöva konstatera, att en arbetsgivare har ganska stor rätt att göra avdrag — han har den fria avskrivnings-

rätten — under det att en arbetstagare icke ens har rätt att befrias från skatt för ren förstörelse. Nu har finansministern ställt sig avvisande, men jag har den förhoppningen, att han icke skall vara alltför ståndaktig, utan att vi skola så snart möjligheter yppa sig kunna återkomma i denna fråga och vinna rättelse.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 7.

Föredrogs och hänvisades till bankoutskottet Kungl. Maj:ts proposition, nr 45, angående pension åt framlidne italienske ministern i Stockholm Alberto Bellardi Riccis änka.

§ 8.

Föredrogs den av herr *Vigelsbo* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet angående olägenheterna för landsbygdens vägtrafikanter av att vägarna grusas vintertid.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 9.

Motion om visst tillägg till 1 § lagen rörande ny indelning av riket i borgerliga kommuner.

Föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande nr 6, i anledning av väckt motion om visst tillägg till 1 § lagen rörande ny indelning av riket i borgerliga kommuner.

Uti en inom andra kammaren väckt, till konstitutionsutskottet hänvisad motion, nr 247, av herr *Ståhl m. fl.* hade hemställts, »att riksdagen beslutar antaga ett tillägg till Lag rörande ny indelning av riket i borgerliga kommuner, den 21 juni 1946, 1 §, av följande innebörd: Dock må sammanläggning icke ske mot befolkningens uttalade me-

ning i de fall, då nuvarande kommun därav skulle lida mer avsevärt ekonomiskt men, då den nybildade kommunen skulle få sitt förvaltningscentrum förlagt till tätort belägen i annan kommun, eller då kommunen på grund av stort yttinnehåll och geografiska betingelser i övrigt skulle bli uppenbart svåradministrerad; samt att vederbörande utskott måtte utarbeta härför lämpad lagtext».

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens ätgärd föranleda.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr STÅHL: Herr talman! Anledningen till denna motion är, såsom också anges på s. 9, att kommunindelningen nu, sedan den kommit över i tillämpningsmyndigheternas händer, på många håll löper risk att erhålla en helt annan, och rent av drastisk karaktär än den som avsågs vid lagens antagande.

Det var ju rätt många av oss här i riksdagen, som under debatten 1946 uttalade farhågor för att den här lagen skulle vålla stora svårigheter, och jag tror, att vi tyvärr nu, sedan den har förts ut i praktiken, måste konstatera, att dessa farhågor ha besannats värre än man då kunde tänka sig. Man har åtminstone på många håll det intrycket, att det moderna centraliseringsraseriet är på väg att fira triumfer även här. Det måste nämligen konstateras, när man ser på de praktiska förslag som föreligga, att man i verkligheten gått mycket längre än vad lagtexten och utskottets motivering kunde ge anledning till. Det blir på många håll stora och svåradministrerade enheter, som bli ytterst otympliga, där det blir omöjligt för människorna att få den kontakt med varandra som behövs, om den kommunala självstyrelsen skall kunna fungera. Nu säger man, och det antydes även i utskottsutlåtandet, att ingenting finns stadgat i lagen om att sådana otympliga

kommuner skulle bildas. Nej, formellt är det riktigt, men det värsta är, att det icke heller finns stadgat, att sådana kommuner icke skola kunna bildas. Det är just kautschukkaraktären hos bestämelsen, som har gjort, att man icke med tillräcklig kraft kan göra gällande, att bildande av sådana alltför stora och otympliga kommuner, som vi ha talat om i motionen, står i strid mot lagens mening. Det förefaller mig som om de centraliseringsivrande myndigheterna ha för sig, att de skola skära till rocken, så att det, som det hette förr i världen, finns något att växa i, och så blir det oerhörda besvärligheter och irritationsmoment. Jag skulle nog vilja säga, att den här tillämpningen av lagen direkt strider mot vad som avsågs, när lagen antogs. Det framgår icke minst av det stora antal underskrifter som finns på motionen. Låt mig bara ange några siffror beträffande de nya kommunala enheterna.

Jag kan nämna att vi i det län jag representerar enligt den gamla indelningen hade en genomsnittlig ytvidd per kommun av 220 kvkm. Enligt det nu föreliggande förslaget komma vi upp till ett genomsnitt av 461 kvkm, alltså betydligt över genomsnittet i de övriga Svealandslänen, där den nya siffran överensstämmer ungefär med vår gamla. Men inte nog med detta. Enligt det förslag som föreligger komma vi att få kommuner, som omfatta 1 450 kvkm och med en folkmängd, inte på minst 2 000 eller helst omkring 3 000, som ansågs lämpligt när lagen antogs, utan på 13 000 invånare, och detta i en avlägsen ödebygd med ett relativt litet tätortscentrum i mitten. En kommunalman, som bor i ena utkanten av denna nya kommunbildning, skulle för att bevista sammanträdena på tätorten ha att tillryggalägga 5 mils bilväg, 6 km:s körväg och 3 km:s gångväg. Jag tror verkligen att utskottet tagit litet för lätt på denna fråga när det säger, att en kommunindelning av denna typ i stort sett överensstämmer med vad riksdagen ut-

talat sig för. Det är alldeles självklart att den kommunala självstyrelsen under de förhållanden som jag relaterat i många fall blir en illusion, för att inte, herr talman, säga en ren fiktion.

Därtill kommer att tillämpningsmyndigheterna icke i den utsträckning, som faktiskt var förutsatt i utskottets motivering när lagen antogs, ha tagit hänsyn till befolkningens vilja. Det står helt i överensstämmelse med riksdagens beslut att man understryker, att den omstöpningsprocedur som vår kommunala indelning nu genomgår och som är lagd i händerna på myndigheter, som icke behöva taga ett avgörande intryck av kommunernas och befolkningens önskemål, måste ske på ett ur befolkningens synpunkt tillfredsställande sätt.

Den andra huvudfråga, herr talman, som vi ha berört i motionen, gäller förläggningen av förvaltningscentra. Utskottet kostar på denna viktiga angelägenhet en mening av följande lydelse: »Vad angår frågan om förläggandet av de nybildade kommunernas förvaltningscentrum bestämes detta av kommunerna själva, varför föreskrifter här om icke kunna lämnas av indelningsmyndigheterna.» Detta uttalande visar hur pass stor kontakt man har med verkligheten. Jag skulle ha kunnat lämna utskottet en redogörelse för tre fall, som äro drastiska nog, några fall, där förhållandet kommer att te sig på det sättet, att den nybildade kommunen kommer — såsom någon i detta fall har sagt — att hängas som en jättese runt omkring en tätort, en köping i något fall, en stad i ett annat. Det är alldeles självklart att kommunerna då icke kunna de fakto bestämma var förvaltningscentrum skall ligga, utan detta blir med nödvändighet den köping eller den stad, som redan är belägen i mitten av den nya kommunen.

Det är alldeles givet att invånarna i en sådan kommun säga sig: Här tvingas vi att resa till staden eller köpingen för att sköta den kommunala förvaltningen.

Det är alldeles självklart att dessa förvaltningar med det växande tjänstemannavälde, som vi på det här sättet få, komma att förläggas till tätorterna. Det kommer att bli en allmän sugning inmot tätorterna ifrån landsbygden. — Jag skall i det fallet hänvisa till ett yttrande från en kommun i Värmland, belägen långt borta vid norska gränsen. Det heter där: »Samtliga kommuner ha sedan gammalt ett naturligt centrum i sin mitt, ofta omkring sockenstugan, där det också uppstått ett affärscentrum, där det finnes poststation, bank och andra inrättningar, där ålderdomshemmet har en naturlig förankring i bygden och där över huvud kommunernas liv sammanstrålar.» Yttrandet är återgivet i en av Värmlands läns centralkommitté i kommunsammanslagningsfrågan avgiven skrivelse till länsstyrelsen, och kommittén tillfogar i detta sammanhang: »Vid tillskapandet av storkommuner komma dessa centralhärdar att försvinna eller mista mycket av sin betydelse för bygden. Storkommunernas centra komma aldrig, på grund av avstånd och förbindelser, att kunna ersätta dessa ute i periferierna naturligt framväxna samlingspunkter.» Jag tror att detta är en oändligt mycket riktigare karakteristik av situationen än den som utskottet med förvånande lätt hand försökt att göra. Jag skulle vilja tillägga, herr talman, att här är faktiskt den sista resten av den gamla typiska svenska bygdesuprematien gentemot den moderna uppsnickrade tätorten på väg att gå förlorad. Det gäller här inte bara en förvaltningsfråga eller en ekonomisk fråga utan ett kulturvärde av allra väsentligaste slag med djup förankring i gammal svensk bygdekultur.

Utskottet säger i slutet av sitt utlåtande: »Ett tillägg till 1946 års indelningslag i den av motionärerna föreslagna lydelsen skulle följaktligen kunna föranleda osäkerhet om tolkningen av förut givna direktiv rörande sammanläggningsarbetet.» Jag skulle till

detta vilja säga, att i de punkter, där det gäller att hålla sig till vad riksdagen skrev vid lagens tillkomst, kan icke skapas någon osäkerhet genom det av motionärerna föreslagna tillägget. Även i det avseendet vågar jag göra gällande att det föreligger en missuppfattning från utskottets sida. Däremot kommer en sådan komplettering att uppamma, inte osäkerhet utan en rättvridning på de punkter, där tillämpningsmyndigheterna handlat stick i stäv mot den tanke, som låg bakom kommunindelningens genomförande. Därför kan jag inte heller förstå att denna av utskottet anförda synpunkt kan ha någon relevans, i synnerhet då ännu ingenting åtgjorts i denna fråga. Det väsentligaste måste väl vara, att det ännu finns tid att rätta till de missgrepp, som här äro på väg att begås. På många håll i vårt land föra kommunerna en envis och uthållig — jag skulle faktiskt vilja säga hjältemodig strid för sin existens mot den alltmer övermäktiga centraliseringslustan. Tyvärr förefaller det som om denna strid skulle vara hopplös. Med utskottets sätt att skriva — jag hade knappast väntat eller ens hoppats på ett bifall — har jag, herr talman, faktiskt den känslan, att dörren definitivt har slagits igen för kommunerna i deras strävan att kunna kräva hänsyn till sina önskemål. Nu få kommunerna i stället inskränka sig till att gå nådevägen, att vädja till de höga centrala instanserna om största möjliga hänsyn. Jag måste säga, att hur motbudande det än är att gå den vägen och hur stridande det än är mot den kommunala självstyrelsens djupaste idé, nämligen att kommunerna skola styra sig själva, så är det i det läge, vari man nu är försatt, alldeles nödvändigt att man vädjar till i första hand kammarkollegiet och i andra hand Kungl. Maj:t att taga tillbörlig hänsyn till kommunernas önsknings, vilka hittills i alltför hög grad ha åsidosatts.

Jag ber med det anförda, herr talman, att få yrka bifall till motionen.

Herr HÆGGBLUM: Herr talman! Det skulle ur motionärernas synpunkt tydligen vara synnerligen olyckligt, om herr Ståhls tolkning av utskottsutlåtandet skulle godkännas såsom den riktiga och ligga bakom konstitutionsutskottets formulering av utlåtandet. Det är att observera att konstitutionsutskottets uttalande med anledning av motionen ingalunda börjar på sista sidan i utlåtandet, med stycket närmast före avslagsyrkandet. Yttrandet börjar redan på första sidan och innehåller ett uppreparande av de mycket detaljerade undantagsbestämmelser, som konstitutionsutskottet 1946 utformade och som också riksdagen antog. Att dessa bestämmelser nu så noga upprepas är från konstitutionsutskottets sida ett sätt att markera att de skola gälla och att de institutioner som ha att ta hand om kommunindelningen i fortsättningen, kammarkollegium och Kungl. Maj:t, skola beakta dessa av riksdagen beslutade bestämmelser.

Inom utskottet voro nog erfarenheterna om hur den första instansen, nämligen länsstyrelserna, hade handlagt kommunalindelningen, rätt varierande. Det framlades erfarenheter om länsstyrelser, som till synes hade rättat sig efter riksdagsbeslutets intentioner. Men det fanns även rätt betydande erfarenheter om länsstyrelser, som inte hade beaktat det beslut som riksdagen fattat. När länsstyrelsernas förslag till kommunindelning slutar på 914 kommuner och det nu finnes 2 382, kan man nog i stort sett säga, att länsstyrelserna gått väsentligt längre än riksdagens beslut avsåg. Vid en föredragning i utskottet av ett kammarråd från kammarkollegium blottades, att enligt det föreliggande förslaget i flera län endast tiotalet kommuner skulle få behålla sin nuvarande storlek. På fråga huruvida man för dessa kommuner gjort undantag från minimiregeln blev svaret, att det i regel var kommuner som på grund av nuvarande storlek inte behövde omläggas. Detta säger ju rätt mycket om med

vilken hård hand länsstyrelserna i många fall gått fram gentemot den nuvarande kommunindelningen. Det kan erinras om att såväl propositionen som det av riksdagen fattade beslutet siktar till att nybilda kommuner med omkring 3 000 invånare och med minimum 2 000. Detta har tillämpats på det sättet att medeltalet för kommunernas invånarantal i flera län skulle bli omkring 4 000, i vissa fall ända upp till 4 800. Som herr Ståhl sade förekomma till och med planer på att bilda stora kommuner med över 10 000 invånare.

Om dessa förslag skulle gå igenom betyder det i många fall, att samhällsbildningar med månghundraåriga anor skulle upplösas genom dekret från tjänstemän, som i regel sakna de inföddas kontakt med de orter och den befolkning det gäller och förståelse för den tradition, som gestaltar bygdernas liv. Man skall inte förvåna sig över om befolkningen i dessa bygder, som känner bygdens gestaltning som sitt arv och eget, inte kunnat underlåta att harmas, när den sett hur bygdens framtida gestaltning inte får bestämmas av bygdens egen befolkning. I en tid då man talar om demokrati, varmed ju menas folkets rätt att självt bestämma över sina angelägenheter, är det rätt märkvärdigt att man när det gäller en inom en kommun fast sammansvetsad befolkning, som oavsett partitillhörighet enat sig om att kommunen skall bevaras, inte tillerkänner folkets demokratiska rättighet att bestämma över gestaltningen av sin bygd något värde utan låter tjänstemän bestämma utan hänsynstagande till folkmeningen. Detta var ju ingalunda innebörden av riksdagens beslut.

Vad som torde ha medverkat till konstitutionsutskottets slutliga ställningstagande och kanske också i viss grad till att ingen reservation fogats till detta utlåtande var en föredragning från kammarkollegiums sida, vid vilken det klargjordes, hur man där såg på saken. Föredraganden försäkrade,

att inom kammarkollegium skulle riksdagens anvisningar självklart beaktas. Han försäkrade att länsstyrelsernas förslag inte alls okritiskt följdes utan kritiskt granskades, varvid nya lösningar kombinerades och underställdes kommunerna för förnyat yttrande.

I fråga om kommunstorleken gavs från den föredragandes egen sida uttryck åt åsikten, att blott i undantagsfall någon kommun skulle mot sin vilja kunna tvingas in i kombinationer med över 3 000 invånare. Vederbörande ansåg vidare, att ett avstånd på över 2 mil till kommunens centrum innebar så stora besvär för kommuninvånarna, att det var motiverat att inte bilda större kommuner. Vidare försäkrades, att kammarkollegium skulle taga hänsyn till en utpräglad folkmening, och i den mån denna inte hade kommit till synes i hos kammarkollegium föreliggande handlingar, funnes det en möjlighet för kommunerna att genom besök hos kammarkollegium bevisa förefintligheten av en sådan folkmening.

Nu trodde vi nog i likhet med herr Ståhl att garanti mot en olämplig kommunindelning var skapad när riksdagen fattade sitt beslut, till vilket länsstyrelserna ju borde taga hänsyn. Det har emellertid på många ställen kunnat konstateras, att länsstyrelserna inte taga tillbörlig hänsyn till kommunernas önskemål. Ett löfte av en ledamot av kammarkollegium om en hänsynsfullare tillämpning av bestämmelserna är naturligtvis inte en tillräckligt betryggande garanti. Med de uppgifter som på det sättet lämnades lät emellertid konstitutionsutskottet sig nöja. Om sådana synpunkter på kommunstorleken bleve normgivande, att ingen kommunmedlem skulle ha mer än två mil till centrum och ingen kommun mot sin vilja skulle kunna tvingas in i större kombinationer än med ett invånarantal på högst 3 000, som kommunindelningsslagen siktade till, skulle väl en betydande del av de besvärligheter, som ligga bakom motionens tillkomst, vara

undanröjda. Nu angivna förhållanden gjorde som sagt att någon reservation inte bifogades konstitutionsutskottets betänkande.

Det fanns även ett ytterligare skäl till att ingen reservation avgavs. Då detta betänkande klart och tydligt ord för ord underströk riksdagens beslut av år 1946, förelåg en viss risk för att en reservation skulle kunna tolkas så som om det inte skulle råda full enighet om att detta beslut även i fortsättningen skall gälla såsom rättesnöre för myndigheterna. Detta är anledningen till att jag för min del inte reserverat mig och att jag nu, herr talman, ber att få yrka bifall till konstitutionsutskottets förslag.

Herr SPÅNGBERG: Herr talman! Det skall gärna erkännas att det föreligger ett egendomligt förhållande, när utskottets ledamöter och motionärerna äro fullt eniga i sak men utskottet likväl hemställer om avslag på motionen. Att det råder en sådan enighet framgick också tydligt av den siste ärade talarrens anförande, i vilket han uppträdde både som motionär och utskottsledamot, dock utan att i sistnämnda egenskap ha behövt reservera sig. Herr Hæggblooms av alla kända inställning i fråga om de små kommunernas rätt att göra sig gällande borde vara en garanti även för herr Ståhl att konstitutionsutskottet 1946 skrev på ett sådant sätt, att kommunerna borde ha kunnat känna sig tillfredsställda.

Däremot är det ju sant vad som här har sagts — och det är ju detta som åstadkommit all denna ovilja och dessa stora motsättningar ute i länen — att i varje fall en del av länsstyrelserna antingen inte ha läst vad riksdagen har skrivit eller också inte bry sig om vad riksdagen har beslutat. Det föreligger exempel på att vissa länsstyrelser mot kommunerna ha utövat en press, som står i fullständig strid mot vad som är utsagt ifrån riksdagens sida, nämligen att största möjliga hänsyn skall tagas till den folkmening som finnes i

respektive kommuner. Herr Ståhl kan därför ha rätt när han säger, att man i det avseendet har anledning att hysa större farhågor än man hade skäl att förmoda, när kommunindelningsslagen antogs. Men detta beror icke på att lagen är oklart skriven. Det är sant att de däri givna direktiven äro mycket elastiskt utformade. Men såsom konstitutionsutskottet angav skedde detta därför att dessa direktiv inte böra skrivas på ett sådant sätt att det blir en schablonmässig lösning av frågorna. De som vilja ha en stor kommun skola ha rätt att få en sådan — det finns ju sådana trakter där det passar. Jag representerar själv en kommun med över 6 000 invånare, och vi vilja inte ha denna kommun delad. Likaväl som man enligt min mening bör taga hänsyn till önskemålen hos synnerligen små kommuner bör man i andra fall, där andra förutsättningar föreligga, taga hänsyn till önskemålen hos en befolkning, för vilken det passar att ha en större kommun med flera tusen invånare.

Vad beträffar frågan om förläggningen av förvaltningscentrum är det väl ändå knappast önskvärt, herr Ståhl, att det finns någon särskild föreskrift om att indelningsmyndigheterna skola lägga sig i den saken. Det har mycket tydligt sagts ifrån från utskottets sida, att indelningsmyndigheterna inte ha med den att göra, utan att det är en kommunens egen angelägenhet. Detta är ett språk som jag tycker man borde förstå, och det borde inte vara nödvändigt att krångla till det hela med ett förbud i det avseendet. De olägenheter som herr Ståhl berört kunde ju ordnas genom någon bestämmelse om kommunens arrondering, vilket emellertid knappast synes behöfligt. Det vore att göra det onödigt krångligt i ett land, som man ju från många håll gärna vill kalla för Krångelsverige.

Herr Ståhl säger att det inte finns något i lagen som förbjuder bildande av stora kommuner. Det är riktigt, och ett sådant förbud vilja vi väl heller inte

ha. Jag nämnde förut såsom exempel min egen kommun. Om man skulle förbjuda bildande av kommuner av större storlek, t. ex. mer än 7 000 invånare, då skulle väl länsstyrelserna ögonblickligen misstolka detta och förklara för vederbörande kommunrepresentanter att riksdagen faktiskt sagt, att kommuner med ett invånarantal av 6 000 eller 7 000 äro mycket lämpliga kommunenheter. Så har i varje fall jag funnit att vissa tjänstemän söka tolka vad riksdagen säger, när det inte står i överensstämmelse med deras egna önskingar om hur en fråga skall lösas. En sådan föreskrift skulle alltså bara försvåra det hela.

Det finns i direktiven mycket klara bestämmelser om att exempelvis två kommuner, som vardera ha en befolkning av över 2 000 personer, inte borde sammanslås med varandra. Tyvärr ha vi flera exempel på att länsstyrelserna sökt sammanslå även sådana kommunenheter. Redan den kommitté som utredde frågan om kommunindelningen skrev beträffande denna minimibestämmelse, att dess innebörd borde i första hand uppfattas så, att en redan befintlig kommun med 2 000 invånare och nöjaktig skattekraft finge lämnas utanför nyindelningen, om icke mindre grannkommuner måste tilläggas densamma för att man skulle kunna få till stånd en rationell indelning av angränsande område. Det uttalades sålunda klart, att en kommun med över 2 000 invånare får taga emot en mindre kommun, om det är nödvändigt att sammanslå denna med den nya kommunenheten, men bestämmelserna innebära att två sådana kommuner på 2 000 invånare icke skola sammanslås mot befolkningens önskan. När befolkningen motsätter sig en sådan sammanslagning, borde länsstyrelserna alltså förstå, att ett försök att driva igenom en sammanslagning strider mot riksdagens direktiv.

Men så finns det ju bestämmelser om undantag från den nu angivna regeln.

Konstitutionsutskottet föreslog nämligen en uppmjukning, innebärande att icke blott ökommuner eller kommuner med jämförliga kommunikationssvårigheter kunde bilda undantag från minimiregeln, utan att även i andra fall, där mera betydande olägenheter skulle uppkomma genom en sammanslagning, avvikelser från den uppställda regeln kunde äga rum. Utskottet yttrade vidare: »Huruvida en kommun med mindre invånarantal än 2 000 kan anses äga förutsättning att på ett tillfredsställande sätt fylla de anspråk, som böra ställas på en kommunal förvaltnings- och självstyrelsenhet, må i förekommande fall prövas med hänsyn tagen icke blott till befolkningstal och skatteunderlag utan även till andra faktorer såsom geografiska betingelser, bebyggelser och kommunikationsförhållanden, existerande indelningar, befintligheten av lämpligt beläget administrativt centrum, de ekonomiska och kulturella förbindelsernas inriktning m. m.» Här har man sålunda uppräknat de olika problemställningar som kunna uppkomma ute i en bygd. Man skall taga hänsyn till sådana förhållanden som att en by skiljes från en annan by genom skogar, berg, mossar, vattendrag o. s. v., liksom man skall taga hänsyn till den folkmening som gör sig gällande. Tydligare än utskottet gjort kan man knappast skriva, om man vill få fram kommunenheter av skilda storlekar allt eftersom befolkningen önskar och förhållandena i orten göra det lämpligt. Det är klart att man måste taga största hänsyn just till folkmeningen, ty det är ju kommunrepresentanterna som skola resa till styrelsesammanträden i folkskolestyrelse, fattigvårdsstyrelse, barnavårdsnämnd o. s. v. Och ingen vill väl bestrida nödvändigheten av att människorna ute i bygderna ha kontakt med dessa styrelser i förvaltningscentrum. Det bör finnas representanter från kommunens alla orter i dessa styrelser, eljest ha de icke tillräcklig kännedom om bygden. Betydelsen härav får man en

livlig uppfattning om, när man läser i tidningarna om missförhållanden på grund av armod och fattigdom, vilka uppkommit just genom bristande kontakt med bygden hos de kommunala organen.

Nu möter man ofta hos länsstyrelserna — vi ha gjort det inom landstinget i Värmland — det resonemanget, att det ju dock är föreskrivet att den nya kommunen skall fylla de anspråk som kunna ställas med hänsyn till huvudsyftet med reformen. Ja, detta är alldeles klart. Men en mycket viktig sida av reformen är ju att folket verkligen skall få möjlighet till bekväm kontakt med kommunens administrativa centrum. Man har ibland anfört skolformen som skäl för kommunsammanslagning. Om man nu skulle ändra på indelningen, så att invånarna från att ha haft skolor, samlingslokaler o. s. v. bekvämt belägna i stället finge dem t. ex. 2 mil därifrån, är det då meningen att man exempelvis skall skjutsa barnen denna långa väg för att de skola kunna gå i skolan? Jag frågade föredraganden från kammarkollegium i konstitutionsutskottet, hur han exempelvis såg på en kommun med en storlek av låt oss säga 700—800 personer — alltså långt under den gräns som reservanterna år 1946 ville sätta — som genom skogar, vattendrag, mossar och oländig mark är skild från annan bebyggelse. Han förklarade att han för sin del ansåg att i en kommun med nyss angivna geografiska förhållanden en befolkning på t. ex. 700 personer skulle kunna bilda en kommunenhet. Man kan alltså komma till sådana resultat på grundval av lagen med tillhörande direktiv. Om tjänstemännen på länsstyrelserna tillsammans med landshövdingarna verkligen ville sätta sig in i vad riksdagen sagt, tror jag inte det är någon svårighet för dem att förstå den språkliga formulering, som finns i konstitutionsutskottets utlåtande.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr STÅHL erhöll på begäran ordet för kort genmäle och yttrade: Herr talman! Det skulle vara frestande att diskutera denna sak i detalj med herr Spångberg, men jag skall avstå från att göra det. Jag skall i stället nöja mig med att uttrycka min stora tillfredsställelse över att utskottet har menat det som herr Hæggbloom och även herr Spångberg här har talat om, när utskottet författat sin text. Det må väl i alla fall vara en förlåtet, om man har svårt att förstå det, eftersom texten säger snarast motsatsen till vad utskottet enligt herrarnas utsago har menat. Jag skall inskränka mig till den reflexionen att utskottet — vars förmåga att tolka och tyda grundlag jag på intet sätt känner mig benägen att ifrågasätta — under sin prästerlige ordförandes av sjukdom föranledda frånvaro dock icke tillämpat den gamla klassiska regeln: Ditt tal skall vara ja, ja och nej, nej, vad därutöver är är av ondo.

Jag skall till sist, herr talman, be att få ändra det yrkande jag ställde i mitt första anförande. Jag yrkar att riksdagen måtte besluta antaga ett tillägg till 1 § lagen rörande ny indelning av riket i borgerliga kommuner av följande lydelse: »Dock må sammanläggning icke ske mot befolkningens uttalade mening i de fall, då nuvarande kommun därav skulle lida mer avsevärt ekonomiskt men, då den nybildade kommunen skulle få sitt förvaltningscentrum förlagt till tätort belägen i annan kommun, eller då kommunen på grund av stort yttinnehåll och geografiska betingelser i övrigt skulle bli uppenbart svåradministrerad.»

Vidare anförde:

Herr WERNER: Herr talman! Jag skulle kunna nöja mig med att instämma med vad herr Ståhl yttrade i sitt inledningsanförande. Men jag skall begagna tillfället att göra några reflexioner.

Trots att utskottets talesmän här uppträtt såsom försvarare av de synpunk-

ter som kommit till uttryck i motionen, kvarstår dock en beklämmande känsla av maktlöshet mot den centraliseringsprincip som nu slagit sina klor även i den kommunala självstyrelsen. Man skulle ha känt sig lugnare, om man kunnat skönja några resultat av den här omnämnda undantagsregeln, när det gällt länsstyrelsernas förslag till ny kommunindelning. Men länsstyrelserna ha i stället följt lagtextens ordalydelse och även direktiv, som möjligen givits centralt och som icke stå i överensstämmelse med den undantagsbestämmelse som utskottets talesmän nu med sådan styrka understryka.

Det är alldeles klart att en sammanslagning av kommuner har sin uppgift att fylla i stora delar av landet, där kommunerna bilda så små enheter att de kanske mest äro att likna vid bybildningar och icke kunna ordentligt uppehålla en kommunalförvaltning. Men att sedan schablonmässigt följa en regel beträffande invånarantalet, en regel som inte tar hänsyn till geografiska förhållanden, kommunens bärkraft o. s. v., måste vara oriktigt. Man har kanske gjort gällande, att bakom den folkopinion som i vissa län kommit till synes ligger en viss agitation, där man försöker att på konstlad väg få fram en opinion mot riksdagens beslut rörande kommunindelningen. Jag kan betyga att det finns så starka sakliga grunder för en stark folkopinion, att man bland riksdagsmännen söker undvika att tala om denna sak till valmännen. Dessa ha i stället frågat sig vad det är för representanter som de skickat till den svenska riksdagen.

Det är förhållandena inom Värmlands län som kanske på ett alldeles särskilt sätt ge belysning åt tillämpningen av den undantagsbestämmelse som utskottet nu åberopar. Detta län är sönderskuret av långsträcka sjösystem och skogsbälten, varjämte länet saknar tvärgående vägförbindelser. Odlingen har samlats kring vissa centrala områden, där sedan kommuner bildats. En mång-

fald av dessa kommuner ha ett invånarantal av 1 500—2 000 med ett skatteunderlag av 15—20 000 skattekrönor och en areal av upp till 50 000 hektar eller mer. Det är givet att det måste stöta på svårigheter att sammanslå dessa kommuner till större kommunala bildningar med lämpliga kommunala förvaltningscentra. Man måste förstå folket, när det reagerar mot ett ingrepp som icke är betingat av någon nödvändighet. Om det förhåller sig så, att det bakom dessa ingrepp ligger en önskan att centralisera för att skapa lämpliga betingelser för den framtida skolorganisationen, så böra vi göra klart för oss att denna skolorganisation i alla fall aldrig kan hållas inom den nya kommunindelningens gränser. De högre klasserna komma att bilda ett större skoldistrikt, som går utöver kommungränsen, varför det där måste bildas en ytterligare organisatorisk samarbetsform.

Jag måste beklaga att så liten hänsyn tagits till den folkopinion som gjort sig gällande, och jag kan endast uttrycka den förhoppningen att denna folkopinion, i den mån den står på fullt saklig och hållbar grund, måtte beaktas vid den slutliga behandling som denna viktiga fråga kommer att underkastas hos kammarkollegium och Kungl. Maj:t. Här måste större hänsyn tagas till folkets egna behov och önskemål. Man bör inte enbart taga hänsyn till de kommunala förvaltningsorganens och de centrala myndigheternas bekvämlighet. Det kan ju finnas någon gammal utsliten änka, som tackar alla goda makter om hon slipper fara flera mil för att komma till tals med någon kommunal myndighet, när hon skall få ut ett barnbidrag eller utnyttja någon annan av de sociala välfärdsanordningar som uppbäras av den kommunala organisationen. Den kommunala förvaltningsformen har en stor uppgift att fylla i svenskt demokratiskt liv, och det är en folkets rätt att få möjlighet att utan större besvärigheter draga nytta härav.

Jag ber till sist, herr talman, att få instämna i det yrkande om ändring av lagtexten som nu framställts av herr Ståhl.

Häruti instämde herr *Pettersson* i Rosta.

Herr **THORELL**: Herr talman! Alla känna vi ju till, att vi i dag ha en lång och hård arbetsdag framför oss. Kammararens ledamöter hålla mig därför säkert räkning för om jag förkortar mitt anförande så mycket som möjligt. Jag skall således försöka göra mitt till att inte förhålla tiden så mycket. Jag vill begränsa mig till att ge några repliker till herr Ståhl. Hela denna fråga har ju nu penetrerats så grundligt, att jag kan nöja mig med att bara beröra ett par detaljer.

Till herr Ståhls tröst vill jag säga, att man inom utskottet nästan enhälligt kunnat ansluta sig till syftet med herr Ståhls motion. Herr Ståhl har emellertid nu sagt, att utskottet hade missuppfattat vissa saker i motionen. Det förhåller sig emellertid i verkligheten så, att det inte är utskottet utan motionärerna själva, som missuppfattat denna fråga. De två väsentliga saker, som motionärerna yrka på, äro nämligen redan förutsedda.

Herr Ståhl har här framhållit, att han yrkat på att det skulle ges möjlighet till visst undantag från bestämmelserna, då nuvarande kommun skulle lida mer avsevärt ekonomiskt men. Jag vill upplysa herr Ståhl om att det redan nu finns bestämmelser härom beträffande ersättning m. m. till dylika kommuner. Jag skall emellertid inte upprepa den saken här, ty den som är intresserad kan närmare läsa härom i utskottsutlåtandet.

Vidare har man i motionen framfört visst yrkande beträffande förläggningen av förvaltningscentrum, d. v. s. det fall då en kommun skulle få sitt förvaltningscentrum förlagt till en tätort, belägen inom annan kommun. Ja, även

detta har besvarats i utskottsutlåtandet. Herr Ståhl anförde ett exempel om att det låg en nybildad kommun runtomkring ett större samhälle. Bestämmelserna innebära emellertid inte, att vederbörande äro tvungna att lägga sitt centrum till det samhället. Kommunen i fråga kan fortfarande bestämma vart den vill förlägga sitt förvaltningscentrum.

Jag vill betona, att utskottet haft minst lika stort intresse som motionärerna för att på ett rättvist och skäligt sätt lösa olika uppkommande problem. Detta framgick för övrigt även av herr Hæggbloms anförande. Utskottet har visst inte missuppfattat denna fråga, utan utskottet har penetrerat den ordentligt. Utskottet utgår även ifrån att vad som framhållits i utskottsutlåtandet fullständigt täcker de direktiv, som i denna fråga givits länsstyrelserna, kammarkollegium och i sista hand Kungl. Maj:t. Om man sedan inom Värmlands län och eventuellt andra län — vilket vi haft på känn inom utskottet — icke följer dessa direktiv, så böra väl vederbörande åtminstone efter dagens debatt ha fått en klar fingervisning om tolkningen av bestämmelserna. Man får väl förutsätta, att dessa länsstyrelser icke i fortsättningen komma att gå fram på samma halsstarriga sätt, som hittills synes ha varit fallet.

Herr talman! Jag biträder yrkandet om bifall till utskottets förslag.

Herr ANDERSSON i Dunker: Herr talman! Med kännedom om hur skiftande olika länsstyrelser ansett sig kunna tolka de direktiv, som gällt för kommunsammanslagningen, är det icke underligt, att man känt en viss oro inför hur övriga myndigheter skulle komma att ställa sig till de problem, som de ha att lösa. När jag läste konstitutionsutskottets utlåtande i denna fråga, fick jag, liksom tydligen även andra här, den uppfattningen, att direktiven genom vad utskottet här skrivit i verkligheten inte blevo så mycket klarare i jämförel-

se med vad tidigare uttalats. Men när jag fick höra herrar Hæggbloms och Spångbergs uttolkningar av utskottets utlåtande, kände jag mig ganska tillfredsställd beträffande den fortsatta behandlingen av detta ärende. Särskilt herr Hæggbloom redogjorde tydligt och rätt detaljerat för de synpunkter i frågan, som inför utskottet framförts från kammarkollegium. Den tolkning, som herr Hæggbloom här gjorde, får väl betraktas som auktoritativ beträffande innebörden av konstitutionsutskottets utlåtande. Jag vill emellertid starkt understryka, att det bör bli fastslaget, att den tolkning, som herrar Hæggbloom och Spångberg här ha gjort av utskottsutlåtandet, blir den allmänt vedertagna, så att kommunsammanslagningssärendena i fortsättningen handläggas efter dessa riktlinjer. Under denna förutsättning tror jag, att man förhållandevis lugnt kan avvakta den framtida utvecklingen på detta område.

Herr talman! Jag har inget yrkande.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till det av herr Ståhl under överläggningen framställda yrkandet; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 10.

Motion om förstärkning av justitieombudsmannainstitutionen med lekmanrepresentanter.

Föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande nr 7, i anledning av väckt motion om förstärkning av justitieombudsmannainstitutionen med lekmanrepresentanter.

Uti en inom andra kammaren väckt, till konstitutionsutskottet hänvisad motion, nr 246, av herr *Johansson* i Stockholm hade hemställts, »att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om snabb utredning och att förslag till sådan grundlagsändring förelägges innevarande års riks-

dag att antagas som vilande för vidare grundlagsenlig behandling att justitieombudsmannainstitutionen förstärkes med lekmannarepresentanter och att därav föranledda förslag till lagändringar senast föreläggas 1949 års riksdag».

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation utan angivet yrkande hade avgivits av herr *Spångberg*.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr JOHANSSON i Stockholm: Herr talman! När jag för tre år sedan väckte en motion med samma yrkande som i årets motion, anfördes från konstitutionsutskottets sida, att man nyss hade ökat JO:s lön och förlängt hans valbarhetsperiod. Det sista beslutet är i förbigående sagt för övrigt en reform baklänges. I år däremot avstyrker man motionen med en hänvisning till att JO- och MO-institutionerna skola utbyggas genom att kvalificerade personer med specialkunskaper på skilda områden skola tillföras ombudsmännens byråer. Inte heller i det avseendet anser jag, att något är vunnet, under förutsättning nämligen att denna nya expertis skall fortsätta som hittills med silning av juridiska petitesseer, medan man sväljer kamelerna.

Det har dock inträffat något ganska väsentligt, sedan jag förra gången motionerade i denna fråga. En av riksdagen tillsatt kommission har arbetat i tre år och skrivit tre tjocka luntor med anmärkningar rörande ting, som JO egentligen hade bort vara den förste att behandla. Det förvånar mig, att riksdagen icke finner det anmärkningsvärt, att de frågor, som vållat så mycket arbete för en av regeringen tillsatt kommission, i ytterligt ringa grad varit föremål för JO:s uppmärksamhet, trots att JO enligt grundlagen skall vara en väktare över medborgarnas välfärd till liv, frihet och egendom.

Förra gången väcktes motionen mot slutet av de svarta åren. Det mesta av det material, som Sandlerkommissionen behandlat, förelåg redan då. Det förelåg exempelvis utförligt dokumenterade anmälningar till JO, undertecknade av två svenska riksdagsmän, om övergrepp utan någon som helst hållbar motivering mot enskildas personliga frihet. Dessa anmälningar ha endast lett till att JO kommit med sin vanliga lapp: Kan till ingen åtgärd föranleda. Vi ha vidare haft sådana ärenden, som att norska frihetskämpar utlämnats till Gestapo, till tortyr, och död, och att svenska medborgare trakasserats på alla möjliga sätt på grund av sina antifascistiska åsikter, medan det nazistiska spioneriet fick arbeta mycket fritt. JO har icke funnit någon anledning att anmärka mot dessa ting.

För cirka 100 år sedan gick den dåvarande JO med stor skärpa till anfall, när den dåvarande konungen försökte skapa en blygsam motsvarighet till den hemliga polis, som vi hade under krigsåren och väl ha alltjämt. Under krigsåren utförde statsrådet Möller i stor utsträckning sådant, som Karl XIV Johan bara började med i smått. JO gjorde emellertid ingenting annat än att han kallade upp den hemliga polisens chef och lät honom svara på kritiken i JO:s ämbetsberättelse och där lät honom själv intyga, att han skötte sig synnerligen förträffligt.

Vad sysslar då JO med i stället för att ägna sig åt de saker, som Sandlerkommissionen fick reda upp till slut? Ja, när det gäller anmälningar av detta slag, gör sig JO icke mycket besvär, även om det tar mycket lång tid att få svar. En annan ledamot av denna kammare, herr Lager, ingav i januari 1945 en anmälan till JO om att en legalt utkommande tidnings prenumerantregister utlämnats till polisen från poststationerna ute i landet. Det tog inte mindre än tre år, innan JO i januari 1948 kunde skicka en liten tryckt lapp: Kan till ingen åtgärd föranleda.

Jag upprepar min fråga: Vad sysslar egentligen JO med? Ja, när vi förra gången behandlade denna fråga, voro vi mitt uppe i dessa upprörande ting, som sedan utretts av Sandlerkommissionen. Då voro de stora huvudpunkterna i JO-berättelsen: en utredning om en flicka, som stulit 10 kronor, en stöldaffär beträffande ett vedlass, som aldrig blivit stulet, samt en 22 sidor lång berättelse om till vilken grad av berusning fem flickor i Köping hunnit, när de festat av sina avdankade fästmän. I år har JO, vilket redan antytts i motionen, bl. a. sysslat med att göra anmärkning mot en stins i västra Sverige för att han icke låtit en engelsk dam gå på tåget, sedan det satt sig i gång.

Jag tar mig friheten att även i år citera den kritik av JO, som brukar anföras utanför riksdagen. Förra gången jag motionerade i denna fråga, kunde jag anföras en mycket frän kritik av en av våra främsta grundlagsexperter, som för övrigt brukar ta upp en mycket hård tävlan med herr Lundstedt på den yttersta högerkanten bland vår juridiska expertis. Jag syftar här på professor Halvar Sundberg, som från sina utgångspunkter påvisat en hel rad grundlagsstridiga saker, som begåtts utan att JO ingripit. I dag kan jag citera en annan känd jurist, rådmannen Cervin i Göteborg, som årligen brukar göra en egen kritik av JO:s ämbetsberättelse. För året är denna kritik tryckt i Stockholms-Tidningen av den 14 februari. Då jag anser, att rådmannens kritik är mycket bra, skall jag tillåta mig att citera honom. Rådmannen Cervin anför bl. a. följande:

»JO har således åtalat endast fyra personer, mot vanligen 10—12. Detta är ett bottenrekord. Blott två fall är redovisade i årsberättelsen och avser, det ena en polismästare med ett olaga kvarhållande och det andra en kommunalborgmästare med ett uppseendeväckande beteende. Polismästaren blev frikänd men kommunalborgmästaren, som i en tidning infört kungörelse, att

han anmält aktade skattebetalare till åtal för deras hundars lösaktiga framfärd i stadens planteringar, fick böta 150 kronor, vilket kan anses lagom för en dumbom. För de övriga två åtalen redogöres ej i berättelsen men det tredje torde avse en stadsfiskal, som återtagit sin talan mot några bilägare, vilka parakerat fel i en stad. Detta ansåg JO allvarligt nog för ett åtal, men stadsfiskalen frikändes härom dagen enligt tidningarna. JO:s åtal ogillas tämligen friskt av domstolarna.

Bland tidigare anhängiggjorda, under 1947 slutförda åtal skyntar vi kära bekanta, vilka vi omnämner endast med hänsyn till all den kraft som tämligen onödigt spillts på de mest mönstergilla utredningar från JO:s sida. Epileptikern t. ex. som anhölls för förment fylleri av en poliskonstapel, har nu manglats slut av jurisprudence och medicin. Medicinen har kommit till det resultatet, att det varit omöjligt för polismanen att avgöra, huruvida 'de påtalade gång- och talrubbingar, som S. företett vid anhållandet, varit att hänföra till medicinpåverkan eller alkohol'. Detta enkla faktum borde ju lämpligen ha konstaterats i början och icke alldeles i slutet av ärendet. Polismannen är nu frikänd i HD.»

Rådmannen Cervin kommer till det resultatet, att JO verkligen gjort en hemställan till regeringen, som var ganska motiverad. — I ett annat fall har rådmannen Cervin speciella anmärkningar att framställa. Fallet gäller bötesindragning och bötesförvandling. Härom anför rådmannen Cervin följande: »JK t. ex. har tidigare funnit erforderligt att göra vissa undersökningar rörande lagens tillämpning och han är väl nu hemmastadd på området. Så tycks emellertid JO icke vara och han har här dabbat sig ganska ordentligt. Vi, som sysslar därmed och hunnit förvärva en viss, i detta fall förargelseväckande kompetens på området, har med häpnad funnit, att JO gjort en ordentlig bock nederst på sid. 180 och överst på sid. 181 i be-

rättelsen när han räknar ut att vissa böter medför ett förvandlingsstraff på 24 dagar. Tjuugoåtta (28), bästa JO! Något dylikt såg vi icke tillförne i JO:s berättelser.»

Man måste verkligen instämna med rådmän Cervin. När JO inskränker sig till att i sina berättelser syssla med hundarnas förhåvanden i planteringarna och med graden av fylleriföreteelser samt med straffutmätningen på dessa förseelser, så borde han åtminstone känna till fylleriböternas utmätning.

Jag har anfört detta som ett exempel för att visa, att JO-ämbetet, framför allt under de sista åren, blivit något helt annat än vad riksdagen en gång avsett. För stora grupper av svenska medborgare spelar JO-institutionen inte längre någon som helst roll. Man anser nämligen, att det är lönlöst att vända sig dit. För egen del tror jag inte, att någon förbättring kommer att inträda genom tillsättande av den expertis, som utskottet här talar om. Vi motionärer ha i stället yrkat på att lekmannainflytandet borde bli större.

Gamle borgmästaren Lindhagen, som man ibland lyssnade litet förstrött till i riksdagen, framförde en gång den enligt min mening riktiga motiveringen, att JO borde vara en folktribun mot godtycket hos domare, polistjänstemän och övriga ämbetsmän. Tyvärr har JO nu endast fått beklädas med en jurist i karriären, som sysslar med dessa petitesser; detta t. o. m. i en tid, när så viktiga saker borde ha upptagits till granskning av honom, som de ärenden, med vilka Paulsson-kommissionen sedan fick arbeta i tre år.

Rådman Cervin framhöll i sin artikel, att man tyvärr inte kunde vänta sig någon förbättring i dessa avseenden. Riksdagen har flera gånger sysslat med JO, men JO är, för att citera rådman Cervin, fortfarande »en ängslig kapten på sin skuta».

Jag fortsätter med att citera rådman Cervin: »Felet är nog, att riksdagen själv eller rättare dess majoritet sedan

lång tid själv icke slagit vakt om de medborgerliga rättigheterna. Den kan ju då icke hysa grundad förhoppning om att dess ombudsman skall rätta till vad den själv försummar.» Ja, däri ligger nog den främsta orsaken till att det är så svårt att få gehör för några motioner i dessa frågor, trots att många riksdagsmän under hand medge, att mycket starka motiveringar kunna anföras för en ändring.

Rådman Cervin slutar sin artikel med följande: »Det är beklagligt, att så är förhållandet, men skulle riksdagen än en gång komma med klagomål över JO, är det skäl för dem att besinna sin egen skräplighet.» Rådman Cervin hoppas för egen del, att riksdagen skall krya på sig. Jag kan emellertid efter mina erfarenheter under dessa år och trots att här finns en blank reservation till konstitutionsutskottets utlåtande tyvärr inte dela denna rådman Cervins förhoppning.

Jag förstår, att den nuvarande riksdagssammansättningen är något förbunden av samlingsregeringens förhåvanden. Det återstår emellertid att hoppas, att JO-ämbetet en gång i framtiden skall få en innehavare, som har ambition att återföra ämbetet till vad det en gång var. Jag hoppas vidare, att en riksdag med en annan sammansättning än denna skall ta upp dessa saker till mer allvarlig behandling.

Herr talman! Trots att jag således inte delar rådman Cervins förhoppning, att riksdagen skall krya på sig, ber jag att få yrka bifall till motionen.

Herr von FRIESEN: Herr talman! Med hänsyn till att andra mer viktiga ärenden i dag stå på kammarens föredragningslista, skall jag avstå från att här motivera utskottets ställningstagande i denna fråga. Med dessa korta ord skall jag därför endast yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock

på bifall till den i ämnet väckta motionen; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 11.

Motioner om utarbetande av förslag till en tidsenlig och demokratisk författning.

Föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande, nr 8, i anledning av väckta motioner om tillsättande av en kommission för utarbetande av förslag till en tidsenlig och demokratisk författning.

Uti de likalydande, till konstitutionsutskottet hänvisade motionerna nr 145 i första kammaren av herrar *Linderot* och *Öhman* och nr 244 i andra kammaren av herr *Lager m. fl.* hade hemställts, »att riksdagen måtte besluta, att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om tillsättande av en kommission för utarbetande av förslag till en tidsenlig och demokratisk författning».

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr LAGER: Herr talman! Som motivering för sitt avslagsyrkande på vår motion om en allmän översyn av författningen anför utskottet, att det under de senaste femton åren avstyrkt fyra liknande framställningar. Avslagsyrkandena 1936, 1937 och 1940 äro i stort sett av samma innehåll som det utlåtande, som här föreligger till behandling, d. v. s. de innehålla en hänvisning till tidigare avslag.

Den ursprungliga motiveringen för utskottets ståndpunkt skrevs 1933. Den rörde dock i huvudsak regeringsformen. Utskottet ville den gången inte vara med på en ändring av det skälet, att regeringsformen ansågs väl svara mot svensk tradition och hävd. Den som läst vår motion finner ganska lätt, att i motiveringen till vårt förslag ha vi inte fäst det största avseendet vid

regeringsformen. Också i andra stycken anser jag att utskottets avstyrkande är svagt grundat. Även om de femton år som gått, sedan det ursprungliga avslagsyrkandet skrevs, inte kunna anses som någon lång tid när det gäller en författning i ett land som vårt, så måste man väl ändå erkänna, att det svenska samhället ändrats avsevärt under denna tid. Se vi på landets näringspolitiska struktur finna vi, att arbetarklassen vuxit i antal, så att den numera utgör majoriteten av befolkningen. Arbetarrörelsens talmässiga styrka har vuxit ännu snabbare tack vare en mera allmän uppslutning i arbetarrörelsens organisationer. Det faktum, att representanter för arbetarrörelsen stått i spetsen för regeringen praktiskt taget oavbrutet under de senaste femton åren, säger ju också en del. Och arbetarrörelsen har en annan uppfattning om statens förpliktelser gentemot medborgarna än vad grundlagsstiftarna för 140 år sedan hade och rimligen kunde ha.

Å andra sidan har också den kapitalistiska grunden i vårt land förändrats. Truster, monopol och karteller spela en helt annan roll nu än tidigare. Ibland utgöra dessa truster, karteller och monopol sådana maktfaktorer, att de kunna ställa statsmakterna i mycket allvarliga svårigheter. De allra senaste årens erfarenheter säga ju en del härvidlag. Dessutom hämma dessa monopol, truster och karteller en utveckling av produktivkrafterna. Den av arbetarrörelsen ledda statsmakten måste tillgodose de breda folkmassornas intressen gentemot monopolen och trusterna och även ha möjligheter att bryta deras makt. Ett av medlen i detta hänseende är att upprätta statliga produktiva företag eller att statsmakten övertar produktiva företag, en metod som författarna av arbetarrörelsens efterkrigsprogram helt accepterat. Antalet statliga produktiva företag ökar ju också, och det finns ingenting som tyder på att denna utveckling kommer

att brytas. Men denna utveckling kunde grundlagsstiftarna inte förutse.

Även på andra områden av samhällslivet har det inträtt förändringar, som äro av genomgripande natur. Vi ha i motiveringen till motionen pekat på en del sådana förändringar. Jag skall inte här upprepa dem. Låt mig bara erinra om att ett grundlagsfästade av exempelvis kvinnornas likställighet med männen står i god överensstämmelse med vad det överväldigande flertalet av det svenska folket tänker. Det är också bekant, att det många gånger är svårt för dem, som ha att författa lagtexter och tolka författningar och förordningar, att bringa dessa i överensstämmelse med grundlagens bokstav. När man skall övervinna dessa svårigheter infinner sig ganska lätt frestelsen att tumma på grundlagens bokstav och försöka omtolka grundlagen. Det är ju inte meningen, ty grundlagen skall tagas efter bokstaven.

Utskottet har också som stöd för sitt avslagsyrkande anfört, att en del av de revisionskrav vi framfört i motionen antingen varit föremål för riksdagens behandling under senare år eller ligga under utredning. Det förhållandet behöves, såvitt jag förstår, inte utesluta, att man gör en allmän översyn av författningen. Vid årets riksdag föreligga några förslag till grundlagsändringar. Om den av alla åstundade reformeringen av riksdagens arbetsformer också kommer upp till behandling vid denna riksdag, lär grundlagsändringarnas antal öka rätt väsentligt. Enligt en uppgift, som jag fått från ganska initierat håll, menar man att en sådan reformering av riksdagens arbetsformer kommer att draga med sig ändringar av inte mindre än 55 grundlagsparagrafer.

Jag tycker alltså, att dessa omständigheter snarare tala för att man borde underkasta grundlagarna en allmän översyn. Ju längre man väntar, desto fler bli förslagen om ändringar i detaljerna. Ordningen beträffande grundlagarna är ju den, att sådana ändringar

kunna genomföras endast vart fjärde år såvida man inte vill tillgripa möjligheten att upplösa riksdagen. Man kan således i framtiden vänta sig att ett allt större antal detaljspörsmål som röra grundlagen hopar sig, och när det gäller sådana saker som de här behandlade vore det ju enligt min mening mera praktiskt att lösa dem i ett sammanhang och inte försöka finna lösningar från fall till fall.

Utskottet rekommenderar slutligen en partiell och fortlöpande reformering av grundlagen. I och för sig har jag ingenting att invända däremot. Jag kan dock inte förstå att en sådan uppfattning behöver ställas i motsättning till förslaget om en allmän översyn eller till förslaget att tillsätta en författningskommission. Kan det inte vara lika lämpligt eller kanske till och med mera ändamålsenligt att vi i fortsättningen kontinuerligt kunna få fram förslag till reformer från ett och samma organ, såsom exempelvis skett på straffrättens område?

Jag har, herr talman, med dessa ord bara velat bemöta den mycket kortfattade och summariska motivering, som utskottet lämnat för sitt avslagsyrkande. Jag ber att få yrka bifall till den av mig m. fl. väckta motionen.

Herr NILSSON i Göteborg: Herr talman! Det är riktigt som den föregående talaren omnämnde, att frågan om allmän grundlagsrevision varit föremål för riksdagens behandling under de senare åren, och att riksdagen vid varje sådant tillfälle avslagit framställningar härom med den motiveringen, att en grundlagsrevision är en sak, som man inte kan lösa i ett sammanhang, utan att den skall ske på de partiella reformernas väg.

Vad angår de speciella områden motionärerna peka på i sin motion, så ha de redan varit föremål för riksdagens bedömande vid tidigare tillfällen, eller också äga de aktualitet i samband med pågående utredningar. Så är det exem-

pelvis med frågan om införandet av ett enkammarsystem. Den behandlades senast vid 1932 års riksdag och avvisades av riksdagen. Jag skulle i detta sammanhang vilja fråga herr Lager, när han talar om det intresse arbetarrörelsen har för en grundlagsrevision, om han i dagens läge skulle vara intresserad av att avskaffa första kammaren. Han kanske i stället kan vara mycket belåten med densamma i dag.

När det gäller domstolarnas organisation ha vi fått den nya rättegångsbalken, som från och med den 1 januari i år infört lekmannainflytandet vid rådhusrätterna i vissa mål. Man kan på detta sätt räkna upp den ena frågan efter den andra, som står anförd i motionen, och som antingen nyligen varit föremål för riksdagens prövning eller också äger aktualitet i annat sammanhang. Det är därför, herr talman, som jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr förste vice talmannen **MAGNUS-SON**: Herr talman! Det finns anledning att rikta den frågan till motionärerna vad de mena med en tidsenlig och demokratisk författning. Om det är exemplen från öster eller från Mellan-europa som föresväva motionärerna, tror jag vi ha all anledning att be Gud bevara oss från sådan demokrati.

Herr **FAGERHOLM**: Herr talman! Den kommunistiska motionen mynnar ut i en hemställan om förslag till utarbetande av en tidsenlig och demokratisk författning. Jag skulle vilja börja med att fråga herr Lager om han är av den uppfattningen, att förhållandena i vårt nuvarande samhälle inte äro demokratiska. Om så icke är förhållandet, vilka krav skall man då ställa på en demokrati?

Sedan skulle jag vilja fästa uppmärksamheten på ett avsnitt i den kommunistiska motionen. Det står: »Varje människa måste garanteras rätten att, oberoende av härkomst eller trosbekän-

nelse, fri från förföljelse leva sitt liv.» Även här skulle jag vilja ställa en fråga till herr Lager. Är det endast ett förbiseende eller en lapsus att där inte står »oberoende av härkomst, *politisk uppfattning* eller trosbekännelse, fri från förföljelse leva sitt liv»? Inlägger herr Lager, med andra ord, i begreppet en rätt demokrati också rättigheten för varje människa att fri från förföljelse hysa sin politiska uppfattning.

Det var, herr talman, dessa frågor jag ville rikta till herr Lager.

Herr **LAGER**: Herr talman! På den första frågan, som herr Fagerholm ställde till mig, om jag anser den nuvarande författningen demokratisk eller icke, skulle jag vilja svara, att den nuvarande författningen är demokratisk, men att den icke är så god att den inte kan förbättras. Det finns dock åtskilliga element från gamla reaktionära tider, som leva kvar i denna författning. Herr Fagerholm vill väl ändå inte påstå, att t. ex. den ärftliga monarkien är en modern inrättning, som motsvarar det folk i allmänhet — och jag förmodar också stora delar av högerpartiet — uppfattar som demokrati.

Med anledning av den andra frågan om det är en lapsus eller ett förbiseende från vår sida, att det icke uttryckligen står skrivet i motionen att folk, oavsett sin politiska uppfattning, skall få leva sitt liv oantastat, vill jag lugna herr Fagerholm. Vi mena, att folk fritt skall få hysa sin politiska uppfattning. Om några under dessa grundlagars och denna demokratiska författnings tid skulle kunna klaga över att de blivit förföljda på grund av sina politiska åsikter, så är det väl i huvudsak vi kommunister och våra meningsfränder. Såvitt jag vet ha herr Fagerholms meningsfränder icke utsatts för några politiska förföljelser. Jag antar då, att han icke söker sina meningsfränder bland de små nazistiska juntor, som faktiskt varit ålagda några månaders transportförbud på sin tidning.

men i övrigt ända in i senaste tid ganska ostörda fått verka.

Varför vi skrivit att vi önska en tidsenlig och demokratisk författning är närmast för att det inte skall uppstå några missförstånd om vår inställning till demokratien. Härmed anser jag mig också ha besvarat herr förste talmannens fråga.

Herr FAGERHOLM: Herr talman! Jag förstår att man var ivrig understryka, att kommunisterna önska att få en demokratisk författning. Denna iver är ju förklarlig med hänsyn till de miss tankar i annan riktning, som ligga ganska nära till hands.

Jag konstaterar att herr Lager säger, att vi ha en demokratisk författning, men att den behöves förbättras och rättas till på en del punkter. Detta kunna alla vara mer eller mindre ense om. Jag skulle nu vilja fråga herr Lager: Betyder nu detta ert yrkande om att vi skola ha en demokratisk författning ett avståndstagande från eller godkännande av de typer av demokratiska författningar, som föreligga exempelvis i Polen, i Rumänien, i Bulgarien o. s. v.? Är det den typen av demokratisk författning ni åsyfta i motionen?

Herr LAGER: Herr talman! Jag trodde att det framgick av motionens text och av det lilla anförande, som jag höll här, att vi önska en demokratisk, modern och tidsenlig författning, uppgjord i överensstämmelse med svenska förhållanden och med hänsynstagande till svensk tradition och svensk hävd. Jag tror att man kan låna från författningar i skilda länder både i öster och väster. Tidigare grundlagsstiftare ha inte varit främmande för sådana lån. Om jag inte är alltför fel underrättad ha principerna för våra nuvarande grundlagar lånats från en fransk filosof, och ingenting ont i det. Dessa voro ju tidsenliga på sin tid.

I övrigt önska vi endast precis det som står i motionen, nämligen att riks-

dagen hemställer hos regeringen, att denna tillsätter en kommission för att göra en översyn av författningen. Vi ha inte alls föreslagit, att regeringen eller riksdagen skall besluta uppdraga åt kommunistiska partiet att utarbeta en författning för Sverige. Vi ha bett att regeringen skall tillsätta en sådan kommission, och då har väl herr Fagerholm förmodligen också vissa garantier för att få sina meningar företrädde.

Herr FAGERHOLM: Herr talman! Jag får tacka herr Lager för de förklaringar han här lämnat. Jag ber att få notera, att det kommunistiska partiet här i Sverige med dessa små justeringar säger sig avse att rätta till det hela och få fram en demokratisk författning. Ni påstå sålunda att man inte skall kopiera utländska mönster. Man skall gå fram med varsamhet och endast taga det som är värdefullt och nyttigt i det speciella fallet. Förvisso ett intressant klarläggande.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till de i ämnet väckta motionerna; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 12.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1947/48, i vad propositionen avser socialdepartementets verksamhetsområde.

Punkterna 1—5.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 6.

Lades till handlingarna.

§ 13.

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda fram-

ställning angående stat för statens allmänna fastighetsfond för budgetåret 1948/49.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 14.

Anslag till allmän bostadsräkning m. m.

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar om anslag till allmän bostadsräkning m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I propositionen nr 1 hade Kungl. Maj:t under femte huvudtiteln (punkt 7, s. 17—23 av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för den 3 januari 1948) föreslagit riksdagen att till Allmän bostadsräkning m. m. för budgetåret 1948/49 anvisa ett reservationsanslag av 340 000 kronor.

Vidare hade Kungl. Maj:t i propositionen nr 2 (bilaga 4, punkt 1, s. 13—15 av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för samma dag) föreslagit riksdagen att till Allmän bostadsräkning m. m. å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1947/48 under femte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 260 000 kronor.

I samband med Kungl. Maj:ts förenämnda förslag hade utskottet till behandling förehatt

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Löfvander m. fl.* (I: 84) och den andra inom andra kammaren (II: 156) av herr *Pettersson i Dahl m. fl.*, i vilka hemställts, att riksdagen måtte besluta att icke bifalla den av Kungl. Maj:t i propositionen nr 2 föreslagna utvidgningen av bostadsräkningens hushålls- och inkomststatistik samt att vederbörande utskott måtte föreslå en motsvarande minskning i det på tilläggsstat II för budgetåret 1947/48 äskade anslaget,

dels ock två likalydande motioner, väckta inom första (I: 83) respektive andra kammaren (II: 134) av *samma motionärer*, i vilka motioner hemställts, att riksdagen måtte besluta, att den av

Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen föreslagna utvidgningen av bostadsräkningens hushålls- och inkomststatistik icke måtte komma till stånd och att vederbörande utskott måtte föreslå en motsvarande begränsning av det för budgetåret 1948/49 äskade anslaget.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 84 och II: 156 samt I: 83 och II: 134 till Allmän bostadsräkning m. m. anvisa

a) å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1947/48 under femte huvudtiteln ett reservationsanslag av 260 000 kronor,

b) för budgetåret 1948/49 under femte huvudtiteln ett reservationsanslag av 340 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Johan Bernhard Johansson, Gränebo, André, Mannerskantz, Gustav Emil Andersson, Ohlson, Falla, Rubbestad, Pettersson i Dahl, Persson i Svensköpp och Birke*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna I: 84 och II: 156 samt I: 83 och II: 134 till Allmän bostadsräkning m. m. anvisa

a) å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1947/48 under femte huvudtiteln ett reservationsanslag av 150 000 kronor,

b) för budgetåret 1948/49 under femte huvudtiteln ett reservationsanslag av 190 000 kronor.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Herr RUBBESTAD: Herr talman! I här förevarande utskottsutlåtande behandlar statsutskottet två framställningar från Kungl. Maj:t. Den ena framställningen gäller ett anslagsäskande på tilläggsstat för budgetåret 1947/48 om 260 000 kr. och den andra framställningen avser ett anslag på 340 000 kr. under femte huvudtiteln för nästkom-

mande budgetår. Båda de belopp, som sålunda begäras, skulle användas för att bestrida kostnaderna för den s. k. bostadsräkningen.

Vad denna bostadsräkning beträffar, har ju riksdagen redan tidigare tagit ståndpunkt till frågan om omfattningen av densamma och därtill hörande undersökningar. Det skedde dels genom beslutet av år 1945 beträffande hushållsstatistiken, dels genom beslutet år 1946 om inkomststatistiken. Riksdagen har också för ändamålet beviljat ett anslag av 1 835 000 kr., men det har nu visat sig, att detta belopp inte räcker till. Vad är då orsaken till detta? Jo, den väsentligaste orsaken är den, att regeringen har vidgat området för bostadsstatistiken. Ursprungligen var avsikten, att statistiken skulle omfatta en folkmängd av 1,1 miljoner, men nu har man till nära det tredubbla, d. v. s. till 3,1 miljoner, ökat det antal invånare, för vilka uppgifter skola lämnas om hur hushållen äro sammansatta, både när det gäller medlemmarnas kön, ålder och civilstånd, samt om hur inkomsterna totalt fördela sig.

Det är denna utökning av statistikens omfattning som vi reserverar inte vilja vara med om. Vi anse att det mycket väl går för sig att ute i de olika kommunerna göra upp byggnadsplaner utan att det sker någon sådan finkamning i statistiskt avseende, som nu är ifrågasatt.

Det är ju också så, att det inte bara kostar pengar att göra upp all denna statistik, utan det tar även en mängd människor i anspråk. När propositionen skrevs, var det inte mindre än 209 personer som sysslade med denna statistik. Hur stort antalet är för dagen, vågar jag inte säga, men det är självklart, att skall det ske en sådan finkamning, som man nu vill göra, krävs det åtskilligt med folk för arbetet och det kommer också, som sagt, att kosta mycket pengar.

Vi reserverar anse att riksdagen enhälligt borde gå in för att göra den besparing på detta område, som otvivel-

aktigt kan ske utan att några berättigade intressen eftersätts. Kostnaderna för den utökning av arbetsprogrammet, som jag här talat om, beräknas för innevarande budgetår uppgå till 110 000 kr. och för nästkommande budgetår till 150 000 kr. Även om det sålunda inte rör sig om några stora summor jämfört med statens utgifter i stort, skulle man dock genom en sådan begränsning till de ursprungliga arbetsuppgifterna, som reserverna föreslå, uppnå en besparing, som kan ha stor betydelse i nuvarande kritiska läge.

Jag hemställer, herr talman, om bifall till den reservation som är bifogad utskottets utlåtande.

I detta anförande instämde herrar *Birke* och *Dickson*.

Herr ERIKSSON i Stockholm: Herr talman! Den 9 juli förra året diskuterade kammaren mycket utförligt frågan om de åtgärder, som från samhällets sida borde vidtagas för främjande av bostadsförsörjningen. Det utskottsutlåtande, som då låg på kammarens bord, var enastående i så måtto, att det innehöll icke mindre än sexton reservationer. Under den diskussion, som fördes i ärendet, framhöll jag för min del, att meningsskiljaktigheterna i och för sig inte exemplifierades av antalet reservationer, utan att det i huvudsak var två olika åskådningar som stodo mot varandra. Den ena var den som företrädades av regeringens ståndpunkt, att samhället på ett helt annat sätt än tidigare måste påtaga sig ansvaret för bostadsförsörjningen, och den andra var den, som representerades av dem, vilka ansågo att samhället icke borde i den utsträckning, som föreslogs från regeringens sida, ingripa på bostadsförsörjningens område.

Den tvistefråga, som nu uppkommit, står enligt min mening i anknytning till den debatt, som fördes föregående år. Det är samma åskådningar, som nu stå emot varandra och som givit det ut-

slaget, att i det föredragna utskottsutlåtandet finnas två olika ståndpunkter, företrädde dels av, i stort sett, ena hälften av statsutskottet, som har biträtt Kungl. Maj:ts förslag om anvisande av de belopp på tilläggsstat och på nästa års budget, varom den föregående talarren här talat, dels av reservanterna inom utskottet vilka vilja pruta ned anslaget till ett belopp som endast skulle svara mot viss del av de med bostadsräkningsstatistiken förenade göromålen.

Hela denna fråga måste, såvitt jag förstår, ses i anslutning till ett beslut, som träffades samma dag som det beslut jag här tidigare erinrat om, d. v. s. den 9 juli 1947, och enligt vilket kommunerna ålades att upprätta bostadsförsörjningsplaner. Detta beslut har sedermera trätt i tillämpning fr. o. m. ingången av innevarande år. På grund av den sålunda utfärdade lagen ha kommunerna nu behov av att för uppgörandet av sina bostadsförsörjningsplaner få tillgång till den statistik, som enligt fjolårets riksdagsbeslut skall tillhandahållas av det ämbetsverk som sysslar med bostadsräkningen.

Ett nedprutande av det anslag, som nu begäres, skulle alltså föra med sig besvärligheter för kommunerna i olika avseenden, när de skola fullgöra den skyldighet, som lagenligt åvilar dem att upprätta bostadsförsörjningsplaner, och jag kan inte inse, att det kan vara förenligt med riksdagens intentioner vid fjolårets behandling av frågan att gå den väg som reservanterna vilja gå.

Såsom även från reservanternas sida framhållits, är anslagsökningen betingad av två orsaker, nämligen dels utökningen av statistikens omfattning, dels i samband med den allmänna löne regleringen genomförda löneökningar och därmed sammanhängande åtgärder. Vid fastställandet av reservationens anslagsbelopp säger man sig ha tagit hänsyn till de löneökningar, som äro en ofrånkomlig följd av den allmänna lönerегleringen och vissa andra saker, men däremot vill man icke vara med

om den kostnadsökning som sammanhänger med utökningen av arbetsprogrammet. Jag vill framhålla, att denna utökning av arbetsprogrammet delvis är beroende av redan fattade beslut, som ju måste sättas i verkställighet men i samband med vilka några medel icke ha anvisats utan endast det uttalandet har gjorts, att kostnaderna få bestridas av de anslag för bostadsräkningsstatistikens bearbetande, som äro beviljade eller komma att beviljas.

Det är således klart, att medel nu måste beviljas även för den utökning av statistikens bearbetande, som följer av redan fattade beslut.

Såsom reservanten framhöll, skall bearbetningen av bostadsräkningsmaterialiet från år 1945 ske på två olika sätt: dels skall man uppgöra en ingående hushållsstatistik, vilket enligt myndigheternas uppgift är absolut nödvändigt för upprättandet av de bostadsförsörjningsplaner, varom jag nyss talat, och dels skall man lämna en rätt fullständig inkomstredovisning. Däremot är det inte fråga om att företaga någon ny uppgiftsinsamling. Det material, som skall bearbetas, finns redan insamlat genom de blanketter, som ifylldes och avlämnades i samband med mantalskrivningen 1945. Tvisten gäller således i vilken omfattning materialet skall bearbetas, och för min del anser jag, att det i nuvarande läge är klokt att så mycket som möjligt utnyttja det material, som finns, och att alltså underkasta det den bearbetning som Kungl. Maj:t har föreslagit.

Den ärade reservanten framhöll vidare, att för statistikuppgifternas bearbetning hade det funnits anställda 209 personer, men att han inte kunde säga, hur många personer, som i dag voro sysselsatta med detta arbete. Av Kungl. Maj:ts proposition framgår emellertid, att antalet anställda den 1 februari 1948 beräknades vara 150, sålunda ett avsevärt mindre antal än de 209, som voro anställda vid den tidpunkt då socialstyrelsen ingav sin skrivelse. Jag kan allt-

så fullständiga den föregående ärade talarens uppgift med att tala om att antalet anställda nu torde vara omkring 150. Enligt den plan, som finns, skall emellertid den 1 juli 1948 antalet ha nedgått till 70. Den 1 januari 1949 räknar man med ett personalantal av 45, och på våren 1949 skall det återstå endast ett tiotal anställda.

Dessa siffror finnas i den kungl. propositionen och borde ju vara kända, särskilt för statsutskottets ledamöter.

Det är således inte fråga om att för denna arbetsuppgift binda någon större personalstyrka, utan arbetet är upplagt på ett sådant sätt, att personalstyrkan redan nu är under avveckling.

Jag ber, herr talman, att med hänvisning i övrigt till statsutskottsmajoritetens motivering få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr PETTERSSON i Dahl: Herr talman! Jag skulle inte ha behövt yttra mig i debatten här, då ju herr Rubbestad såsom talesman för reservanterna lämnat en redogörelse för vad reservationen innebär, men utskottets talesman, herr Eriksson i Stockholm, fällde ett par uttalanden som jag tycker inte böra få stå helt oemotsagda.

Herr Eriksson i Stockholm började sitt anförande med att redogöra för fjolårets debatt i bostadsfrågan. Det fanns ju då en mängd reservationer fogade till utskottsutlåtandet, men enligt herr Erikssons mening skulle det vara i huvudsak två olika uppfattningar som stodo mot varandra. Jag kan inte riktigt hålla med herr Eriksson om att det skulle vara fråga om någon sådan skillnad i själva åskådningssättet. På alla håll voro vi ju överens om att samhället bör, i den mån det är möjligt, intressera sig för och även aktivt medverka till bostadsförsörjningens ordnande. Det var endast i fråga om den praktiska tillämpningen som vi hade olika uppfattningar, och det är ju också en sådan fråga som det här gäller.

Jag skulle vidare vilja fråga herr Eriksson i Stockholm: Vad har egentligen det beslut, som fattades i fjol, med den föreliggande saken att göra? Det var ingalunda så, herr Eriksson, att vi genom det beslut, som fattades i fjol, godkände en utvidgning av bostadsstatistikens omfattning, utan det är en tanke som har kommit fram senare. Sedan riksdagen sålunda biträtt Kungl. Maj:ts förslag, har socialstyrelsen ansett att bostadsstatistiken bör utökas.

Jag har också mycket svårt att begripa, hur denna utvidgning av bostadsstatistiken skall kunna förmånligt inverka på bostadspolitiken och bostadsförsörjningen här i landet. Såsom framgår av de handlingar, som äro fogade till propositionen, liksom av yttranden i samband med behandlingen här inom riksdagen, skall materialet bearbetas så pass grundligt, att arbetet inte kan vara färdigt förrän om rätt många år — det har sagts tio år, men det är ju möjligt att tiden kan minskas något; det kan väl inte någon med säkerhet uttala sig om. I varje fall är det fråga om en så pass lång tidrymd, att det knappast är möjligt att nu lägga upp bostadsförsörjningsplaner med tanke på att använda detta material. Över huvud taget kan det ifrågasättas, om man, när man om tio år eller så, verkligen får taga del av materialet, kan ha någon nytta av den minutiöst bearbetade statistiken.

Under den debatt, som vi hade i utskottet, framhölls av en representant för första kammaren, att de prognoser, som man ute i de olika orterna brukar göra — det veta nog allesammans som sysslat litet med dessa saker — när ett företag kommer och vill slå sig ned på en plats och börja en ny verksamhet, i allmänhet stämna förbluffande bra med den bostadsstatistik som redan finns. Även den saken gör, att jag har mycket svårt att begripa, att det finns någon anledning att nu utvidga statistiken.

Vidare är det ju ändå så, att alla krafter, som kunna lösgöras, böra sys-

selsättas inom produktionen, och där- till kommer att vi här i riksdagen tidigare ha, såsom herr Eriksson i Stockholm vet, reagerat mot den oerhört kraftiga ansvällning, som statistiklämnandet undergått, och de rent skadliga verkningar som detta i en del fall kunnat ha. Den opposition, som här kommit till uttryck, får alltså även ses som en reaktion mot allt det blankettraseri, som nu råder, ja, mot det Krångelsverige som fullständigt håller på att ta död på en stor del av näringslivet.

När läget är sådant och när alla armar, som kunna undvaras, behövas inom produktionen, inte bara för att bygga bostäder utan också för att åstadkomma andra nyttiga saker, då frågar man sig, om det verkligen är klokt att lägga ned så mycket arbete och pengar, som här föreslås, på en utvidgning av bostadsstatistiken. Det skulle mycket väl kunna ske en besparing på sammanlagt 260 000 kr., och även om detta, såsom herr Rubbestad också framhöll, kanske inte är så stort belopp i förhållande till statens utgifter i övrigt, så är det dock så pass mycket pengar, att det finns all anledning att göra denna besparing.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet **MÖLLER**: Herr talman! Jag hoppas att jag inte skall behöva nämnvärt förlänga debatten. Jag vill bara att kammaren skall ha klart för sig, att den utvidgning av bearbetningen av de insamlade uppgifter, som nu föreslås, sker i kommunernas intresse. Riksdagen har ju beslutat, att kommuner av en viss storleksordning skola uppgöra bostadsförsörjningsplaner, och det här framlagda förslaget betyder — såsom också understrukits av herr Eriksson i Stockholm — ingenting annat än att man hjälper kommunerna att upprätta dessa bostadsförsörjningsplaner. Det kan man naturligtvis underlåta att göra och i stället överlämna till kommuner-

na att själva söka sammanställa sina prognoser under utnyttjande av det material som insamlats.

Den fråga, som skall besvaras i dag, är alltså helt enkelt den, huruvida riksdagen, i konsekvens med beslutet om åläggande för kommunerna att upprätta bostadsförsörjningsplaner, vill hjälpa dem i detta arbete eller inte. Vill man hjälpa dem, skall man gå på utskottsmajoritetens linje. Vill man vägra hjälpa dem, skall man följa reservanternas. Det är den enkla frågeställningen.

Herr **MOSESSON**: Herr talman! Jag skall be att få lämna en upplysning, låt vara att den ligger litet på sidan. Den avdelning av statsrevisionen, som jag tillhörde, vände sig till socialstyrelsen för att fråga, hur långt socialstyrelsen kommit med det material, som inhämtades vid bostadsräkningen 1939. Vederbörande i socialstyrelsen syntes vara rätt generade, när de måste lämna den upplysningen, att materialet icke var färdigt. När sålunda arbetet bedrivits så många år och ännu icke kunnat redovisas klart, är det givet, att det resultat man till slut får fram icke har annat än rent historiskt värde. Jag skulle verkligen vilja ifrågasätta, huruvida icke herr statsrådet med sitt sinne för realia ville vara vänlig att vaka över att icke så mycket statsmedel går åt till undersökningar, som egentligen icke leda till något praktiskt resultat.

Jag kommer att rösta för reservationen.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet **MÖLLER**: Herr talman! Materialet finns redan. Det har herr Eriksson i Stockholm upplyst om. Det är bara fråga om i vilken utsträckning det skall bearbetas, och enligt upplysningar jag nyss inhämtat från experten på området, så kommer denna bearbetning nu att verkställas ort för ort och bli färdig efter hand, och man räknar med att under 1949 skulle det hela föreligga färdigt.

Herr RUBBESTAD: Herr talman! Herr statsrådet ville göra gällande, att frågeställningen vore, om vi ville hjälpa kommunerna att göra bostadsförsörjningsplaner eller icke, och att den som gick in för reservationen icke ville vara med om detta, under det att den som gick på utskottets linje ville hjälpa kommunerna. Jag vill säga herr statsrådet, att det är nog en alltför stor förenkling av problemställningen. Då propositionen framlades, var statsrådet själv av den meningen, att en begränsning till 1 100 000 invånare var tillräcklig för det ändamål som behövde fyllas. Det är alltså på senare tid som statsrådet kommit till en annan uppfattning, nämligen att denna utvidgning behöves. Vi reserverar oss på den gamla linjen, att det mycket väl bör räcka med det som beslöts 1945 och 1946, och att någon utvidgning därav icke behövs. Särskilt i nuvarande tid, när man har ont om pengar och ont om folk, skall man icke vidta extra åtgärder, som kosta pengar och folk. Vi tro, att det blir möjligt för kommunerna att uppgöra bostadsförsörjningsplaner med tillhjälp av det begränsade utredningsmaterial, som från början var förutsatt.

Sedan vill jag tillägga, att syftet är, att dessa bostadsplaner skola ha avseende på en tidrymd av 10 år. Det är självklart, att vad som är aktuellt i dag och t. o. m. när denna utredning är färdig 1949, kan vara helt förändrat för dessa kommuner 1959. Då är det helt andra faktorer, som icke gå att statistiskt belysa, vilka äro av större värde, nämligen hur konjunkturutvecklingen har blivit i landet, hur exempelvis industrien på orten i fråga har utvecklats, hur folkmängden har ökats och sådana saker, vilka ha större betydelse och som kommunerna bäst själva kunna bedöma, oavsett denna statistik.

Jag vidhåller yrkandet om bifall till reservationen.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet MÖLLER: Herr talman! Hela

denna argumentation, utbyggd för övrigt i mycket hög grad, har man redan gått igenom i första kammaren, som fattat sitt beslut för betydligt över en timme sedan. Det föreliggande förslaget är ju föranlett av det beslut, som fattades vid 1947 års riksdag. Då beslöt man att ålägga kommunerna att upprätta bostadsförsörjningsplaner. Det är alltså icke här fråga om någon förändrad ståndpunkt utan det är helt enkelt insikten om att när man har material, skall man utnyttja det, så att de kommuner, som skola upprätta bostadsförsörjningsplaner, kunna få glädje av det. Dessa kommuner beräknas omfatta över 3 miljoner invånare.

Den stora svårigheten är att göra upp den grundläggande planen. Denna plan skall sedan undan för undan, sannolikt varje år, revideras, men den revisionen har då grundmaterialet klart och skall bara ta hänsyn till de förändringar, som man har kunnat spåra, och det får utföras av kommunerna själva. När man nu skall lägga upp själva grundstommen till den långsiktiga bostadsförsörjningsplanen, vore det mycket opraktiskt att icke utnyttja det material som finns och låta de sakkunniga myndigheterna, socialstyrelsen och byggnadslånebyrån, utföra denna bearbetning i samarbete.

Jag får säga, att jag tror, att reservanterna ha missförstått sammanhanget i hela denna sak.

Herr ERIKSSON i Stockholm: Herr talman! Herr Pettersson i Dahl har frågat mig vad fjolårets beslut på bostadsfrågans område har med dagens debatt om detta anslag att göra. Jag tycker, att sammanhanget är alldeles klart, och det framhöll jag i mitt förra anförande. Fjolårets riksdag beslöt ju ålägga kommunerna att svara för bostadsförsörjningen, och det sades i den proposition, som då förelades riksdagen, att genom kommunernas försorg borde en inventering av vissa delar av bostadsbeståndet genomföras, och så tillades det, att för att underlätta genomförandet av

inventeringen borde socialstyrelsen tillhandahålla vissa utdrag ur bostadsräkningen. Det är sålunda allenast för att socialstyrelsen skall kunna fullgöra denna sin skyldighet mot kommunerna, varom 1947 års riksdag talade, som denna statistik måste bearbetas i den omfattning här föreslås. Enligt min mening är sammanhanget så klart — det har också påpekats av statsrådet, sedan herr Pettersson i Dahl framställde sin fråga — att jag tycker det borde vara klart för kammarens ledamöter.

Herr PETERSSON i Dahl: Herr talmann! Frågeställningen skulle väl egentligen vara, om det är nödvändigt för en kommun, som skall upprätta bostadsförsörjningsplan, att ha granskat praktiskt taget vartenda hushåll i kommunen, eller om en kommun kan göra en lika hållbar plan utan denna noggranna granskning. Kan en kommun göra en mera noggrann bostadsförsörjningsplan, om den får uppgift om hur många pilsner det dricks i kommunen, hur många, som gå på biograf, och hur många som födas utom äktenskapet? Om sådana uppgifter kunna ha någon inverkan på bostadsförsörjningsplanen, äro de naturligtvis av mycket stort värde, men jag föreställer mig, att de kommunala myndigheter, som skola upprätta bostadsförsörjningsplaner, se på de reella förhållandena, ungefär som de tro att de komma att utvecklas, och så bygga de sin framtida bostadspolitik på dessa förhållanden utan att gräva i dessa gamla luntor, som jag tror ingen människa blir glad åt.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Rubbestad begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 28, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Rubbestad begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 116 ja och 93 nej varjämte 3 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 15.

Förslag till förordning om särskild automobilskatt, m. m.

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande, nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 5 med förslag till förordning om särskild automobilskatt, m. m., jämte i ämnet väckta motioner.

I en den 3 januari 1948 dagtecknad, till bevillningsutskottet hänvisad proposition, nr 5, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

1) förordning om särskild automobilskatt;

2) förordning om tilläggsskatt å bensin;

3) förordning om tillfällig skatt å bensin, som finnes i riket den 1 mars 1948; samt

4) förordning om tilläggsskatt å vissa för drivande av automobil använda brännolja.

Till utskottets behandling hade överlämnats följande i anledning av propositionen väckta motioner, nämligen:

1) de likalydande motionerna I: 12 av herr *Bergvall m. fl.* och II: 24 av herr *Ohlin m. fl.*, vari hemställts, »att riksdagen måtte avslå det i proposition nr 5 framlagda förslaget till förordning om särskild automobilskatt»;

2) de likalydande motionerna I: 33 av herr *Gustaf Elofsson m. fl.* och II: 58 av herr *Jonsson* i Skedsbygd *m. fl.*, vari hemställts, »att riksdagen må med avslag å propositionen nr 5, i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om föranstaltande av en förutsättningslös, skyndsamt utredning rörande åtgärder, varigenom penningtillgång och varumängd bättre komma att motsvara varandra, samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kan förandlea»;

3) de likalydande motionerna I: 34 av herr *Gustaf Elofsson m. fl.* och II: 59 av herr *Jonsson* i Skedsbygd *m. fl.*, vari hemställts, »att riksdagen måtte besluta, att skatten å motorfordon, som framdrives med fast, inhemskt bränsle, skall utgå endast med hälften av det belopp som skall erläggas för fordon drivet med flytande bränsle»;

4) de likalydande motionerna I: 36 av herr *Linderot m. fl.* och II: 105 av herr *Hagberg* i Luleå *m. fl.*, vari hemställts, »att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 5»;

5) de likalydande motionerna I: 73 av herr *Anderberg m. fl.* och II: 104 av herr *Hall m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen, med godkännande av de av konsumtionsskatteberedningen angivna förutsättningarna i fråga om upphävandet av det s. k. söndagsförbudet och regleringen i övrigt av motorfordonstrafiken, måtte

a) avslå Kungl. Maj:ts förslag till förordning om särskild automobilskatt;

b) bifalla propositionens förslag till förordning om tilläggsskatt å bensin med den ändring att skatten fastställles till 27 öre per liter;

c) bifalla propositionens förslag till förordning om tillfällig skatt å bensin, som finnes i riket den 1 mars 1948, med den ändring att skatten fastställles till 27 öre per liter; samt

d) bifalla propositionens förslag till förordning om tilläggsskatt å vissa för drivande av automobil använda brännolja med den ändring att skatten fastställles till 20 öre per liter;

6) de likalydande motionerna I: 114 av herr *Sundelin* och II: 194 av herr *Svensson* i Ljungskile *m. fl.*;

7) de likalydande motionerna I: 175 av herr *Domö m. fl.* och II: 237 av herr *Håstad m. fl.*, vari hemställts bland annat, att riksdagen måtte avslå propositionen nr 5; samt

8) motionen II: 199 av herr *Edberg*.

Till behandling i detta sammanhang hade utskottet jämväl upptagit vissa andra inom riksdagen väckta motioner.

Utskottet hemställde,

A) att riksdagen måtte, med förklarande att Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 5 icke kunnat av riksdagen oförändrad bifallas, i anledning av de likalydande motionerna I: 73 av herr *Anderberg m. fl.* och II: 104 av herr *Hall m. fl.*:

1) avslå det vid propositionen fogade förslaget till förordning om särskild automobilskatt,

2) antaga följande förslag till förordning om tilläggsskatt å bensin.

Härigenom förordnas, att för bensin, som till riket införes eller här tillverkas, skall — utöver skatt varom förmäles i förordningen den 3 maj 1929 (nr 62) om särskild skatt å bensin och motorsprit — till staten erläggas tilläggsskatt med 27 öre för liter; och skola de i nämnda förordning meddelade bestämmelserna rörande skatt å bensin jämväl tillämpas i fråga om sålunda utgående tilläggsskatt.

Denna förordning träder i kraft den 1 april 1948.

3) antaga av *utskottet* framlagt *förslag till förordning om tillfällig skatt å bensin, som finnes i riket den 1 april 1948.*

1 § i denna förordning hade följande lydelse:

1 §.

För bensin, som den 1 april 1948 klockan 6 f. m. finnes i riket, skall i den ordning nedan sägs till staten erläggas skatt med 27 öre för liter.

Är bensin blandad med annan vara, skall vid skattskyldighetens bestämmande hänsyn tagas till den myckenhet, varmed bensin ingår i blandningen.

4) antaga följande *förslag till förordning om tilläggsskatt å vissa för drivande av automobil använda brännoljor.*

Härigenom förordnas att för brännoljor, som avses i förordningen den 3 maj 1935 (nr 142) angående skatt å vissa för drivande av automobil använda brännoljor, skall — utöver skatt enligt nämnda förordning — till staten erläggas tilläggsskatt med 20 öre för liter; och skola de i nämnda förordning meddelade bestämmelserna tillämpas jämväl i fråga om sålunda utgående tilläggsskatt.

Denna förordning träder i kraft den 1 april 1948.

B) att följande motioner, nämligen: de likalydande motionerna I: 12 av herr Bergvall m. fl. och II: 24 av herr Ohlin m. fl.,

de likalydande motionerna I: 33 av herr Gustaf Elofsson m. fl. och II: 58 av herr Jonsson i Skedsbygd m. fl.,

de likalydande motionerna I: 34 av herr Gustaf Elofsson m. fl. och II: 59 av herr Jonsson i Skedsbygd m. fl.,

de likalydande motionerna I: 35 av herr Linderot m. fl. och II: 41 av herr Adolfsson m. fl.,

de likalydande motionerna I: 36 av herr Linderot m. fl. och II: 105 av herr Hagberg i Luleå m. fl.,

de likalydande motionerna I: 114 av herr Sundelin och II: 194 av herr Svensson i Ljungskile m. fl.,

de likalydande motionerna I: 175 av herr Domö m. fl. och II: 237 av herr Håstad m. fl., i vad desamma avse propositionen nr 5, samt

motionen II: 199 av herr Edberg,

måtte, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet anfört och hemställt, av riksdagen lämnas utan åtgärd.

Reservationer hade avgivits:

I) av herrar *Velander, Wehtje, Hagberg* i Malmö och *Henriksson*, vilka hemställt, att riksdagen måtte avslå såväl Kungl. Maj:ts proposition nr 5 som utskottets föreliggande förslag;

II) av herrar *Gustaf Elofsson, Hammarlund* och *Jonsson* i Skedsbygd, vilka hemställt,

A) att riksdagen måtte med bifall till de likalydande motionerna I: 33 av herr Gustaf Elofsson m. fl. och II: 58 av herr Jonsson i Skedsbygd m. fl., de likalydande motionerna I: 36 av herr Linderot m. fl. och II: 105 av herr Hagberg i Luleå m. fl. samt de likalydande motionerna I: 175 av herr Domö m. fl. och II: 237 av herr Håstad m. fl. i vad mån de båda sistnämnda berörde propositionen nr 5, avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 5,

B) att riksdagen måtte med bifall till de likalydande motionerna I: 34 av herr Gustaf Elofsson m. fl. och II: 59 av herr Jonsson i Skedsbygd m. fl. antaga följande *förslag till förordning angående ändrad lydelse av 5 § förordningen den 2 juni 1922 (nr 260) om automobilskatt.*

Härigenom förordnas, att 5 § förordningen den 2 juni 1922 om automobilskatt skall erhålla följande ändrade lydelse.

5 §.

Skatt utgår — — — tvåhundra-tjugufyra kronor.

För motorfordon, som är inrättat för och drives med generatorgas, framställd av inhemskt fast bränsle, utgår skatt med hälften av de i denna paragraf stadgade skattesatserna.

Denna förordning träder i kraft å dag, som av Kungl. Maj:t bestämmes.

C) att följande motioner, nämligen:

de likalydande motionerna I: 12 av herr Bergvall m. fl. och II: 24 av herr Ohlin m. fl.,

de likalydande motionerna I: 35 av herr Linderot m. fl. och II: 41 av herr Adolfsson m. fl.,

de likalydande motionerna I: 73 av herr Anderberg m. fl. och II: 104 av herr Hall m. fl.,

de likalydande motionerna I: 114 av herr Sundelin och II: 194 av herr Svensson i Ljungskile m. fl., samt

motionen II: 199 av herr Edberg, måtte, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad i reservationen anförts, av riksdagen lämnas utan åtgärd.

III) av herrar *Petrén* och *Sandberg*, vilka hemställt,

A) att riksdagen måtte, med förklaring att Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 5 icke kunnat av riksdagen oförändrad bifallas, i anledning av de likalydande motionerna I: 12 av herr Bergvall m. fl. och II: 24 av herr Ohlin m. fl.:

1) avslå Kungl. Maj:ts förslag till förordning om särskild automobilskatt;

2) antaga i reservationen framlagda *förslag till förordning om tilläggs-skatt å bensin*, likalydande med utskottets förslag med den ändring, att tilläggs-skattesatsen skulle utgöra 10 öre för liter;

3) antaga ett i reservationen intaget *förslag till förordning om tillfällig skatt å bensin, som finnes i riket den 1 april 1948*, ävenledes likalydande med ut-

skottets förslag med den ändring, att skatten skulle utgå med 10 öre för liter;

4) antaga ett i reservationen framlagt *förslag till förordning om tilläggs-skatt å vissa för drivande av automobil använda brännolja*, likalydande med utskottets förslag med den ändring, att skatten skulle utgå med 7 öre för liter.

B) att följande motioner, nämligen:

de likalydande motionerna I: 73 av herr Anderberg m. fl. och II: 104 av herr Hall m. fl.,

de likalydande motionerna I: 33 av — — — (= utskottet) — — — utan åtgärd.

IV) av herr *Ekman*, utan angivet yrkande.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr HAGBERG i Malmö: Herr talman! Högerpartiet är ense med finansministern därom, att i det allvarliga statsfinansiella och penningpolitiska läge, som vi nu stå mitt uppe i, bör en avsevärd överbalansering av driftbudgeten äga rum. Anledningarna till att vi befinna oss i detta verkligt bekymmersamma predikament skall jag icke här gå in på, även om jag nog måste medge, att det skulle vara ganska lockande att göra det.

För att nå nämnda syfte, alltså en avsevärd överbalansering av driftbudgeten, har högern också biträtt de av finansministern tidigare föreslagna skärpningarna av den indirekta beskattningen i vad de avse sprit och vin, tobak, läskedrycker, maltdrycker, biografbiljetter, totalisatorvinster, tips- och lotterimedel osv. Högern har sålunda medverkat till de av riksdagen hittills fattade besluten i dessa hänseenden. Och vad innebära dessa beslut? Jo, de innebära en ökad intäkt till statskassan av omkring 195 miljoner kronor. Med detta belopp, 195 miljoner kronor, har budgeten sålunda redan nu överbalansrats. Vidare kommer högern att bi-

träda förslaget om skärpning av varu-
beskattningen. Den beräknas ge om-
kring 33 miljoner kronor. Den sam-
manlagda överbalanseringen medelst
dessa åtgärder, som jag nu här har
nämnt och som även högern är med
om, uppgår sålunda till omkring 228
miljoner kronor, om vilket ansenliga
belopp således, såvitt jag kunnat finna,
ingen större meningsskiljaktighet råder
eller behöver råda.

När finansministern förelade riksdagen
sitt förslag om den avsevärda över-
balansering, som det här gäller, för-
klarade han, som vi nog alla komma
ihåg, att den ifrågasatta — vi måste ju
medge detta, och det gör finansminis-
tern själv — mycket starka ökningen
av den indirekta beskattningen borde,
som det hette, »i huvudsak avse endast
mera umbärliga varor». Den angavs vi-
dare syfta till, jag citerar alltjämt stats-
rådets uttalande, »åtgärder, som leda
till en uppsugning och sterilisering av
köpkraft».

När man håller detta i minnet, så
tycker jag, att det ligger nära till hands
att uppställa för sig följande två frå-
gor: 1) Är den verksamhet som här av-
ses, alltså bilismen, av mera umbärlig
natur? 2) Kan den beskattning som här
föreslås antagas leda till uppsugning
och sterilisering av köpkraft? Även
denna andra fråga tycker jag är nog så
viktig. Kort och gott: Går det att in-
foga det här förelagda avsnittet av
skärpningarna av den indirekta be-
skattningen i det uppställda program-
met för inflationens bekämpande? Vars
och ens ståndpunktstagande till det
förslag, som vi nu ha före, måste, så-
vitt jag kan se, självklart bli helt av-
hängigt av det svar, man får på dessa
två frågor.

Redan i konsumtionsskatteberedningen
gavs, jag vill påpeka detta, enhälligt
till känna tveksamhet, huruvida en
ökad beskattning av bilismen kunde
jämföras med övriga samtidigt fram-
lagda förslag till inflationens bekäm-
pande medelst skärpt beskattning av

mer umbärliga objekt. Redan där var
man sålunda tveksam, huruvida detta
avsnitt gick att infoga i det stora pro-
grammet. Denna tveksamhet från kon-
sumtionsskatteberedningens sida har
högst avsevärt förstärkts inom bevill-
ningsutskottet, och — det vill jag un-
derstryka — även bevillningsutskottets
socialdemokratiska majoritet är nu be-
redd att medge att, som det heter i
dess utlåtande, »en skärpt beskattning
av motorfordon och drivmedel till
dessa fordon — i motsats till övriga av
beredningen tillstyrkta skatteskröp-
ningar — i viss mån kunde komma att
drabba även icke umbärliga varor,
ävensom att en beskattning av motor-
trafiken givetvis komme att få återverk-
ningar på stora delar av näringslivet». Detta skriver alltså majoriteten själv i
det nu föreliggande utlåtandet.

Man kan icke säga, att majoriteten
med detta visar någon starkare tro på
lämpligheten av det nu föreliggande
förslaget. Enligt min mening har ma-
joriteten själv redan genom detta utta-
lande givit ett grundskott åt ett av de
av finansministern anförda motiven för
skatteskröpnigen på motorismen. Efter
detta uttalande från den socialdemo-
kratiska majoritetens sida lär det, tyc-
ker jag, komma att bli mycket svårt att
här i kammaren hävda den mening,
att det här är fråga om en beskattning
av mera umbärlig verksamhet. I varje
fall skall jag med stort intresse lyssna
till den talare, som eventuellt vågar stå
upp här och förklara, att det är fråga
om en beskattning på verksamhet av
mera umbärlig karaktär.

Jag övergår så, herr talman, till frå-
gan nr 2, alltså till frågan om huru-
vida det är möjligt att genom en be-
skattning av denna karaktär nå fram
till resultat av inflationsbekämpande
karaktär. Majoriteten är även på denna
punkt icke så litet tveksam. Majoriteten
säger sig vara medveten om att den
skärpta beskattningen, jag citerar,
»självfallet på grund av stegrade trans-
portkostnader måste återverka på pro-

duktionskostnaderna», men tillägger majoriteten, »dessa ökade kostnader för transportväsendet, handeln och näringslivet i övrigt böra givetvis slå igenom i konsumentpriserna». Majoriteten stannar dock icke härvid. Den är — kanske en smula överraskande för någon — beredd att gå ännu ett steg längre. Den säger sig förutsätta, att »statens priskontrollnämnd beaktar detta, och endast i sådana fall, där vinstmarginalen i något fall inom produktioner eller inom distributionen är större än vad som kan anses skäligt, bör övervältringen» — ett ganska otrevligt ord, herr talman — »av skatteskärpningarna begränsas».

Detta är utskottsmajoritetens egen formulering. Saken är såvitt jag kan se fullkomligt klar: prishöjningen skall få slå igenom i konsumentpriserna. Och vad ännu mer anmärkningsvärt är: priskontrollnämnden får inte lov att förhindra detta, även om den så skulle vilja! Det ha vi nämligen utskottsmajoritetens eget ord på. Jag tror inte någon här vågar bestrida, att utskottsmajoritetens deklaration på den punkten måste fattas så som jag här framlagt saken.

Men tyvärr gör majoriteten i sitt resonemang halt och på stället vila vid detta konstaterande och förefaller inte vara vidare pigg på att diskutera konsekvenserna av en dylik prisförhöjande utveckling, som den alltså själv tillråder. Enligt min mening utgör detta en anmärkningsvärd svaghet i majoritetens utlåtande. Det hade dock varit av ganska stort intresse att erfaras, hur majoriteten tänkt sig utvecklingen, sedan man på detta sätt direkt tillrätt ett prisgenomslag i fråga om konsumentpriserna, ett genomslag som inte ens priskontrollnämnden alltså får försöka att förhindra.

För oss inom högern synes det ofrånkomligt att föra resonemanget vidare en liten bit. Alltså: Hur kommer en stegring av konsumentpriserna som utskottet direkt tillråder — jag upprepar

det ännu en gång — att verka? Bensinskatten är enligt utskottets direkta anvisning en skatt på mjölk, massaved, bränsle, byggnadsmaterial — kort sagt på större delen av både exportproduktion och hemmaförbrukning. Den kommer således att till övervägande del träffa livsmedel och andra oumbärliga varor. Jag understryker detta. På grund härav, genom att den träffar livsmedel och träffar oumbärliga varor, kan självfallet det av finansministern angivna syftet, att undantaga livsmedel och andra oumbärliga varor från skärpt beskattning, icke nås. Man kan icke både träffa dem och icke träffa dem på en gång, man måste göra det ena eller det andra. Som vi från vårt håll påpekat i vår reservation, ge tidigare erfarenheter vid handen, att en stegring av levnadsomkostnaderna ganska snabbt brukar leda till krav på kompensation i lönehänseende. En sådan effekt kan befaras inträda vid ett godtagande av de mycket avsevärda skatteskärpningar, som här föreslagits. I alla händelser saknas visshet om att så *inte* kommer att bli fallet, då ju majoriteten, som sagt var, inte givit sig in på några mer detaljerade resonemang på detta naturligtvis ömtåliga, men dock betydelsefulla avsnitt av denna sak.

Utskottet framhåller visserligen att, som det heter, en »kontrollerad prisstegring» icke beräknas medföra en fortsatt inflation. Ja, vad menas med en kontrollerad prisstegring? Man fastslår termen, men man ägnar intet intresse åt att analysera dess verkliga innehåll. Men när man framhåller att en kontrollerad prisstegring inte beräknas medföra en fortsatt inflation, bortser man efter allt att döma ifrån att de väsentliga kostnadselementen i produktionen, exempelvis arbetslönen samt därtill kanske minst hälften av alla varor, över huvud taget inte kunna kontrolleras. Jag vill här inom parentes anmärka på den övertro på priskontrollens verksamhet, som vunnit en sådan utbredning här i landet. Pris-

kontrollen i och för sig är ett ganska skröpligt instrument, och dess möjligheter äro själfallet begränsade, därest densamma inte skall växa ut till en apparat av fullkomligt fantastisk omfattning.

Enligt vår mening kunna således de samhällsekonomiska verkningarna av den av utskottet förordade skärpta beskattningen bli *såväl höjda priser på livsmedel och andra outhärliga varor som också en hämmande belastning på produktionen*. Eller med andra ord, och detta är ju det centrala i hela problemet: prisspiralen kommer åter i rörelse, lönerna jaga priserna, priserna jaga lönerna. Det inflationsbekämpande syftet har alltså icke uppnåtts genom en beskattning av denna karaktär. Härmed har jag försökt besvara den fråga nummer två, som jag uppställde för ett ögonblick sedan.

Denna proposition är ett ganska märkligt aktstycke. Således har ingen som helst utredning i propositionen förebragts rörande de samhällsekonomiska konsekvenserna av ett eventuellt bifall till densamma. Vilken anledning kan vara till denna förtegenhet — den påminner mig om salig Moltkes legendariska motvilja mot att tala — känner jag inte till; möjligen kan den bero på den utomordentliga brådska, med vilken denna angelägenhet drivits fram. Som man kanske erinrar sig, var det först den 3 december förra året som finansministern tillkallade de sakkunniga, vilka fingo i uppdrag att syssla med denna fråga, men redan den 3 januari, alltså exakt en månad senare, var man klar att dagteckna propositionen i ärendet. Det arbete, som på denna mycket begränsade tid kunnat utföras, har naturligtvis inte kunnat bli alltför grundligt, men så har också propositionen blivit som den blivit och besannat den gamla satsen som säger, att hastverk är lastverk.

Under utskottsbehandlingen frågades, huruvida ingen som helst dylik utredning rörande de samhällsekonomiska

konsekvenserna vidtagits. Det föreföll ganska egendomligt, att man inte skänkt någon som helst uppmärksamhet åt denna mycket väsentliga sida av problemet. Det meddelades då att inom priskontrollnämnden verkställdes viss undersökning rörande begränsade avsnitt av prislefältet. Denna undersökning förelåg i form av en promemoria inom finansdepartementet. Föredragningen av denna promemoria ägde rum inför bevillningsutskottet. Det frågades, varför inte denna promemoria var redovisad uti propositionen. Det upplystes då, mina damer och herrar, att det gick inte, därför att den var hemligstämplad! Herr talman, kan det verkligen vara en rimlig ordning att på basis av en hemligstämplad promemoria, som inte ens tillställts bevillningsutskottets egna ledamöter i avskrift, tillråda riksdagen — detta var ju meningen — att antaga en lagstiftning av denna vitt syftade omfattning? Jag måste till mina utskottskamraters heder säga, att de allmänt reagerade, när det blev klart att denna promemoria var hemligstämplad och sålunda icke kunde, utan att den röda stämpeln toges bort, delges riksdagen. Därför var man också beredd att medverka till igångsättandet av vissa utredningar för att få de samhällsekonomiska konsekvenserna något belysta.

Hela utskottet medverkade sålunda till införskaffande av upplysningar från statens priskontrollnämnd, men, mina damer och herrar, denna gång i form av en icke hemligstämplad promemoria; vidare ifrån statistiska centralbyrån, Sveriges lantbruksförbund och Sveriges skogsägareföreningars riksförbund. Dessutom har, herr talman, ett omfattande och, så vitt jag förstår, vederhäftigt utredningsarbete på eget initiativ verkställdes av ett anmärkningsvärt stort antal organisationer på näringslivets och motorismens områden. Samtliga dessa utredningar, såväl de genom utskottets försorg verkställda — detta framgår av handlingarna i dag — som de, vilka ut-

förts på enskilt initiativ, bestyrka att en skärpt beskattning av bilismen kommer att medföra prisökningar i olika hänseenden. Detta utredningsmaterial är, som sagt, i huvudsak redovisat i utskottsutlåtandet, och jag vill gärna ge utskottets ärade ordförande en eloge för det sätt, på vilket han härvid gått tillväga. Genom att så stort utrymme beretts för alla dessa utredningar ha ju riksdagens ledamöter fått större möjligheter att bedöma detta projekt än de skulle haft, därest de endast haft tillgång till den knapphändiga kungl. propositionen.

Genom att dessa på privat initiativ igångsatta eller genom bevillningsutskottets försorg igångsatta utredningar sålunda redovisats, har det ganska egendomliga inträffat att bevillningsutskottets betänkande i frågan blivit ungefär dubbelt så digert som den kungl. propositionen i samma ärende. Naturligtvis borde Kungl. Maj:t och icke utskottet och ännu mindre enskilda personer ha satt i gång dessa utredningar till belysande av problemet. Kungl. Maj:t skulle ju ha redovisat allt detta i propositionen, innan densamma överlämnades till riksdagen. Det är, tycker jag, en ytterst otillfredsställande ordning att riksdagen på detta sätt i efterhand skall komma och ta reda på konsekvenserna av det eller det förslaget, som Kungl. Maj:t lägger fram. Dessa konsekvenser borde Kungl. Maj:t själv redovisa i sina förslag till riksdagen. Vad jag här påpekat bestyrker enligt min mening ganska kraftigt den lättvindighet, med vilken man har gått till väga från Kungl. Maj:ts sida i denna fråga.

Jag skulle här, herr talman, vilja skjuta in ett par korta reflexioner kring utskottsmajoritetens s. k. 27-öreslinje. Först och främst bör det kanske påpekas att höjningen av bensinpriset inte kommer att stanna vid det belopp, som majoriteten nu föreslår, utan på grund av bolagens och återförsäljarnas stegrade kostnader av olika slag kommer

det att ökas med ytterligare minst 3 öre per liter, enligt vad sakkunskapen uppger. Höjningen skulle alltså bli 30 öre och icke 27 öre. Och vidare: man torde väl vara allmänt ense därom, hur än diskussionen i dessa frågor har gått, att inom motorismen under alla omständigheter finns åtminstone en sektor, vars karaktär av oumbärlighet över huvud taget inte behöver diskuteras, och det är den sektor som avser den hundra procentiga nyttobilismen, d. v. s. lastbils-, omnibus- och drosktrafiken. Det finns väl ingen i denna kammare som anser sig kunna förklara, att denna trafik kan karakteriseras i större eller mindre grad såsom umbärlig. Vi måste alla vara ense om att i varje fall *den* är umbärlig. Men, herr talman, just denna trafik, alltså denna otvivelaktigt oumbärliga sektor inom motorismen, den träffas ju alldeles orimligt hårt av åtgärderna att lägga *hela* skatteköjningen på bensinen. Däremot blir det relativt lättare för den s. k. lyxbilismen, i den mån det nu finns någon sådan, att undandra sig de ökade bördorna. Men inte kan det vara därtill som utskottsmajoriteten syftat, då den nu förordat en skärpning just av bensinskatten. Det kan väl inte ha varit av hänsyn till de s. k. vrålåken, som man velat undvika en höjning av fordonsskatten och i stället lagt hela skatteökningen på bensinen.

Jag tror knappast, herr talman, att jag gör mig skyldig till någon överdrift om jag förmodar, att utskottsmajoriteten — jag känner dock kamraterna i utskottet mycket bra — med icke ringa olust gått med på det här föreliggande förslaget. Denna olust kan avläsas i skilda sammanhang. Uppenbarligen söker nu majoriteten någon tröst i sin uttalade förhoppning, att denna oformliga och svagt motiverade särbeskattning skall vara av tillfällig natur och att frågan om dess fortbestånd skall underställas 1949 års riksdag. Ja, herr talman, detta med »tillfällig natur», vad skola vi säga om

detta? Vi höjde bilbeskattningen ganska kraftigt hösten 1945. Sålunda ökade man bensinskatten från 12 till 18 öre, d. v. s. med 50 procent. Vi tyckte det var en kraftig höjning, men mot bakgrunden av vad som nu ifrågasättes var det en ganska blygsam siffra. Nu är man beredd att höja beskattningen från 18 till 45 öre, d. v. s. med 150 procent! Aptiten växer som bekant, medan man äter.

Men för att gå tillbaka till hösten 1945, vad sade bevillningsutskottet den gången? Jag har just i dag varit i riksdagsbiblioteket. Det skaffade mig en hemlig glädje nästan att studera vad bevillningsutskottet skrev på hösten 1945, när denna höjning av bilbeskattningen genomfördes. Det står att läsa i bevillningsutskottets betänkande nr 62 till 1945 års höstriksdag. I detta aktstycke, som jag rekommenderar till genomläsning, förklarade sig utskottet vilja — nu citerar jag ordagrant — »starkt understryka, att den i propositionen föreslagna avvägningen av skattesatserna allenast har en provisorisk karaktär». Observera, mina damer och herrar, nästan exakt samma formulering som man använt i det utskottsbetänkande, vi i dag ha framför oss! Men hur har det gått? Har det blivit någon sänkning av den 1945 beslutade och då såsom »tillfällig» angivna höjningen av motorskatterna? Naturligtvis inte. Det är inte bara så att man har bibehållit denna skattehöjning, utan i dag är man beredd att öka på den på ett sätt som framgår av de siffror, som jag nämnt och som i fråga om bensinen innebär en förhöjning med 150 procent. Efter dessa erfarenheter får jag säga, att jag för min del numera har mycket svårt att tro på de där utskottsformuleringarna om »allenast provisorisk karaktär». Fastmera är jag tämligen övertygad om att finns det över huvud taget något beständigt i denna obeständiga värld, så är det ett av den svenska riksdagen i laga former högtidligen beslutat provisorium!

Nu liksom förra gången hänvisar man till finansministerns bestämda uttalanden om de nya skatternas tillfälliga karaktär. Finansministern hade en diktamen av den beskaffenheten 1945. Och han har en diktamen av precis samma beskaffenhet i år. Jag kan inte hjälpa det, herr talman, men jag börjar onekligen bli en smula misstänksam emot finansministern, när han uttalar sig på detta sätt. Förr i världen brukade det heta — någon kanske kommer ihåg frasen från sin allmänna historia: För-liten eder icke på furstar! Jag skulle vilja säga: För-liten eder icke på finans-ministrar! Till slut ytterligare ett par ord. Förmodligen kommer man nu från utskottets sida att säga, att högern icke har något alternativ, när partiet nu yrkar rent avslag. Ja, det där talet om bristen på alternativ, det börjar vi nu känna igen. Det kommer tillbaka med regelbundenheten hos ett urverk. Man frågar efter de kritiserandes alternativ, som om oppositionen vore skyldig att ta på sig regeringens uppgift, när en fråga blir särskilt obehaglig. Hur ofta har icke bevillningsutskottet efter en ingående och saklig prövning funnit sig förhindrat att rekommendera riksdagen att godtaga den eller den propositionen, fast jag medger, att det var vanligare längre tillbaka i tiden än under de senaste åren — varför en ändring skett skall jag icke nu uppehålla mig vid. Men icke har man för den sakens skull krävt några alternativ. Det är på senaste tiden som denna modernitet givit sig till känna i riksdagsarbetet. Om en kungl. proposition faller under bordet genom att riksdagen säger nej till densamma, då får Kungl. Maj:t rätta sig efter förhållandet och ta det sålunda uppkomna läget under övervägande. Så har man gått till väga tidigare, och jag kan icke se någon anledning varför icke detta tillvägagångssätt skulle kunna praktiseras även i fortsättningen.

Regeringen serverar konsumtions-skatteberedningens förslag undan för undan, innan beredningen avslutat sitt

arbete, ja, herr talman, medan denna beredning alltfjämt är ute på jakt efter nya skatteobjekt, om den nu kan finna några sådana. Jag skulle möjligen kunna förstå det hela, därest regeringen av psykologiska skäl ginge så till väga. Särskilt illasmakande medicin brukar man ju ge patienten teskedsviis, men detta är förmodligen icke den verkliga förklaringen till regeringens tillvägagångssätt. Anledningen är nog den, att regeringen icke har någon fast plan för sitt handlande. Den kan ej överblicka det hela. Icke desto mindre kommer regeringen och kräver alternativ av oppositionen. Jag tycker nog, herr talman, att regeringen med detta ständiga tal om alternativ söker göra det *något väl lätt* för sig.

Inom högern anse vi, att varken propositionen eller utskottets förslag bör bifallas. Vi mena, att den föreslagna, ytterligt skärpta beskattningen av motorismen kommer att motverka sitt syfte och sålunda näppeligen kan ingå som ett medel i en inflationsbekämpande politik. Vi anse dessutom — jag har icke uppehållit mig vid den saken något vidare men får kanske anledning att återkomma därtill — att denna beskattning synnerligen orättvist träffar en dock ganska begränsad grupp av medborgare. I det belopp på omkring 400 miljoner kronor, som de hittills föreslagna indirekta skatterna röra sig om, ingå pålagorna på motorismen med nära 180 miljoner kronor eller med — noga räknat — 178,5 miljoner kronor, d. v. s. med mellan 43 och 44 procent av de 400 miljoner kronorna. Om utskottets 27-öreslinje i dag vinner riksdagens bifall betyder detta, mina damer och herrar, att specialbeskattningen av motorismen för nästa budgetår kommer att uppgå till icke mindre än sammanlagt 388 miljoner kronor, d. v. s. nära 400 miljoner kronor. Om vi nu hålla i minnet, att det samlade skatteuttaget i årets förslag till riksstat, alltså de direkta och indirekta skatterna m. m., uppgår till omkring 4 000 miljoner kro-

nor, innebär detta — den siffran kan vara av visst intresse att komma ihåg — att motorismen ensam skall svara för nära tio procent av detta väldiga belopp. Sedan har motorismen att i vanlig ordning bära sina övriga skatter. En sådan ordning och en sådan särskattning av en begränsad grupp anser jag för min del icke vara rättvis och ej heller samhällsekonomiskt försvarbar.

Herr talman! Jag hemställer om bifall till den av herr Velander m. fl. avgivna vid utskottets utlåtande fogade reservationen.

I detta anförande, under vilket herr förste vice talmannen övertog ledningen av kammarens förhandlingar, instämde herrar *Hjalmarson, Thorell, Nolin, Skantze, Hæggblom, Nilsson* i Göingegården, *Olson* i Göteborg, *Sefve, Ljungberg, Staxäng, Dickson, Larsson* i Karlstad, *Falla, Gezelius, Holmström, Stattin* och *Andersson* i Gisselås samt fru *Boman*.

Herr SANDBERG: Herr talman! Syftet med det framlagda och de kommande förslagen till skärpt, indirekt beskattning är ju att genom dessa åtgärder uppsuga en del av den köpkraft som är för stor i förhållande till tillgången på varor. Därmed är ju icke sagt, att köpkraften i och för sig är för stor, men förhållandet mellan köpkraftens storlek och varutillgången är icke tillfredsställande. Genom denna indragning av köpkraft erhålles en överbalansering av budgeten, vilken överbalansering man eftersträvar att göra så stor som möjligt.

Man är i stort sett i princip enig om en anordning av detta slag såsom en av de åtgärder, som böra ifrågakomma i det nu rådande ekonomiska läget, då det gäller att uppnå en bättre samhällsekonomisk balans. Även folkpartiet anser alltså att budgeten bör på den väg varom här är fråga överbalanseras med betydande belopp. Men vi kunna icke

anse oss bundna av någon viss på förhand fixerad summa i detta hänseende. Det får bli beroende på prövningen av de olika förslag till skatthöjningar som föreligga eller som komma att ytterligare framläggas. Huru stor den summan blir, som man slutligen kan komma till, om den blir 500 miljoner kronor, som från konsumtionsskatteberedningens majoritet uppsatts som ett önskemål, eller någon annan summa, vet man icke nu. Detta tal, 500 miljoner, har icke för oss varit något heligt tal eller något ofrånkomligt minimum. Givetvis hade det varit önskvärt, om man även med hänsyn till slutresultatet kunnat överblicka alla de förslag som här kunna komma i fråga. Det är därför att beklaga att 1947 års konsumtionsskatteberedning, som tillkallades först den 3 december 1947, haft så kort tid på sig för sitt arbete. Om så ej varit fallet utan man hade tillmätt en längre tid för denna beredning, är det väl sannolikt att propositionen ej sett ut så som den nu gör; dessutom hade man haft möjlighet att taga ställning till samtliga skatthöjningar på en gång, vilket ju obestridligen skulle varit mycket lämpligt och nyttigt.

Den skärpta beskattningen av motortrafiken är även den tänkt som ett led i kampen mot inflationen. Jag skall emellertid inte nu närmare gå in på frågan om denna beskattnings effekt i nämnda hänseende. Jag vill endast säga, att med den utformning förslaget fått såväl i propositionen, som dock är övergiven av alla, som i utskottsmajoritetens förslag, kan den inflationshämmande verkan snart i viss mån komma att motverkas genom krav på lönekomensationer.

Det föreliggande förslaget överensstämmer icke med finansministerns uttalande i samband med tillsättandet av nämnda konsumtionsskatteberedning. Då framhöll han nämligen, att skatteskärpningarna i huvudsak borde avse endast mera umbärliga varor. Motortrafiken kan ju icke sägas tillhöra de mera um-

bärliga tingen, och sannolikt kunna också större delen av de varuslag, vilka ganska snart komma att träffas av prisökningar, hänföras till oundärliga varor. Så är givetvis fallet med åtskilliga matvaror som komma att fördyras genom en stark höjning av skattebelastningen på motortrafiken. Denna trafik är till allt övervägande del ett oundärligt hjälpmedel för samfärdseln och näringslivet. Biltransporterna ha fått en allt mera ökad omfattning och betydelse, icke minst är detta fallet när det gäller lantbruks- och skogsbruksprodukter. Denna fråga angår också i hög grad landsbygden, ty just för dem som där bo och verka betyder det så ofantligt mycket att genom bilismen kunna underlätta samfärdseln och bryta isoleeringen. En starkt kännbar fördyring av transportväsendet kommer därför att få betänkliga återverkningar på stora delar av näringslivet samt innebära orättvisor särskilt mot vissa folkgrupper.

Utskottet framhåller att därest de nu ifrågasatta skatteskärpningarna genomföras, böra de ökade kostnaderna för transportväsendet, handeln och näringslivet i övrigt givetvis slå igenom i konsumentpriserna. Ja, även om så sker bliva emellertid verkningarna av en starkt höjd beskattning därför ingalunda likformiga eller rättvisa. Yrkesmannen inom biltransportväsendet kan måhända hållas skadeslös genom att taxorna höjas, men det är svårare och i många fall omöjligt för stora grupper enskilda yrkesutövare att erhålla komensation för de ökade omkostnaderna. För att kunna väl utnyttja tiden och arbetstillfällena och på bästa sätt betjäna sina kunder äro dock dessa enskilda bilägare beroende av de friare transportmöjligheter som följa innehavet av en egen bil. Det ligger vidare i sakens natur, att fördyringen av nödvändighetsvaror blir störst i de delar av landet där transporterna — dels därför att man har så få järnvägar, dels därför att avstånden från järnvägsstation till kon-

sument äro så stora — i stor utsträckning måste ske med bilar. Den glesa bebyggelsen över huvud taget medverkar till att alla transporter bli långa och dyrbara.

Sådana förhållanden som jag här antytt råda framför allt i Norrland. Verkningarna i nu berörda hänseende framgå också klart av flera av från olika korporationer erhållna yttranden, som finnas bifogade utskottets betänkande, och även av den utredning som utskottet självt låtit införskaffa. Det är också klart, att de verkliga olägenheterna av dessa fördyringar särskilt framkomma i händelse av en kraftigt höjd beskattning av motortrafiken.

Jag skall icke upptaga tiden med att giva många exempel på fall, där ökning kan beräknas ske av priset för varor och tjänster. Men jag erinrar om hur man t. ex. i lantbruksförbundets beräkningar kommit fram till att en höjning av bensinskatten med 20 öre per liter skulle innebära en kostnadsökning av 0,63 öre per liter konsumtionsmjölk. En skatthöjning med 27 öre skulle betyda en höjning av priset på konsumentmjölk med ungefär 0,85 öre. Till allt detta kommer att man nog får räkna med att åtskilligt flera fördyrande moment komma med i samband med denna skatthöjning. Den slutliga fördyringen genom nu ifrågasatta stora skatteskärpning, exempelvis när det gäller priset per liter mjölk, blir nog icke så liten. Den blir troligen åtskilligt större än de siffror jag här angivit. Skogsägareföreningen räknar med att transportkostnaderna för timmer komma att stiga med 10 procent vid en körsträcka av 80 km. Från sakkunnigt håll inom lastbilstrafiken uppgives vidare att t. ex. vanlig norrlandsved av björk som transportrats per bil 6 mil för ilastning på järnväg skulle, sedan den sänts till Stockholm, här betinga ett pris som innebär en höjning med 10 procent av det gällande priset.

Som jag och det parti jag tillhör ser på frågan, måste man räkna med all-

varliga olägenheter på olika sätt särskilt vid starkt höjd beskattning av motortrafiken. Jag betonar, att man särskilt i händelse av att höjningen blir betydande måste räkna med att olägenheterna komma att framträda i sin fulla styrka. Å andra sidan kunna vi, som jag förut nämnt, icke bortse från angelägenheten av att åstadkomma en betydande överbalansering av budgeten till den kraft och verkan detta hava kan på den samhällsekonomiska balansen. Man tvistar ju om bästa sättet att använda de genom skatthöjningarna indragna medlen. Jag skall icke lägga mig i den tvisten. Jag tror emellertid, att man i alla händelser icke kan ställa sig alldeles likgiltigt inför det rådande läget och behovet av åtgärder för det ekonomiska lägets förbättring. En rent negativ inställning anser jag icke vara riktig i detta fall. Vi måste söka tillvarataga alla möjligheter för att öka skatteintäkterna och uppnå den ekonomiska verkan vi åsyfta. Vill man ingenting alls göra på nu ifrågavarande skatteområde, bör man kunna visa på andra utvägar, som kunna tänkas vara politiskt framkomliga och som verkligen åtminstone i någon mån giva ett resultat, som motsvarar de uteblivna skatteintäkterna. Det är mycket beklagligt, att vi befinna oss i det läget, att vi måste tillgripa skatteåtgärder av det här ifrågavarande slaget. Men då man nu är där man är — jag skall ej diskutera frågan om orsaken till detta — då kan man, menar jag, icke fullt bortse från lägets krav. Enligt min mening måste det bli fråga om en avvägning mellan å ena sidan främst angelägenheten av en överbalansering av budgeten i inflationshämmande syfte och å andra sidan de icke önskvärda återverkningarna på bilismen och näringslivet av en skärpt beskattning. Därvid måste man givetvis noga beakta att verkningarna bliva olika vid de olika skatteobjekt, som kunna komma i fråga. Det är möjligt, att man icke helt kan undgå att träffa även icke umbärliga varor. Detta kan

komma att visa sig även i fortsättningen av dessa skattefrågors behandling. Men om man måste överväga att även i viss mån träffa de mera outhärliga tingen med en höjd indirekt beskattning, då måste man gå fram med mycket stor försiktighet. Det är detta som enligt min mening skett varken i propositionen eller i utskottets förslag.

I de likalydande motionerna I: 12 och II: 24 har folkpartiet yrkat avslag på förslaget om höjd skatt på personautomobiler, då en sådan skatthöjning skulle ha blivit i alldeles särskilt hög grad orättvis och olämplig. Utskottet har också som synes med en viss tvekan avstyrkt fordonskatten. I den punkten äro vi sålunda på samma linje. Men då utskottsförslaget innebär att skatten på bensin höjes utöver vad Kungl. Maj:t föreslagit — intäkterna skola täcka även den uteblivna fordonskatten — eller med 27 öre per liter och för viss brännolja i motsvarande grad med 20 öre, då kunna vi självfallet icke vara med. Jag vill också säga, att jag icke kunnat tänka mig en höjning till något mera avsevärt belopp av bensinskatten, varför en kompromiss knappast varit möjlig.

En betydligt mindre långtgående höjning av bensinskatten än enligt utskottsförslaget ha vi dock ansett oss kunna under vissa förutsättningar acceptera. Förutsättningarna ha varit: körrestriktionernas upphävande, ingen utstampning, bensintilldelning till alla bilar och att de nu influäna skattemedlen så snart som möjligt komma vägväsendet till godo. Utskottet har uttalat sig positivt i dessa punkter. Vad beträffar körrestriktionerna har den frågan kommit i ett nytt läge genom vad som uttalats i samband med den bebådade bensinransoneringen. Jag vill för övrigt gärna understryka utskottets uttalande i berörda punkter med undantag av en punkt, till vilken jag återkommer. Vidare vill jag ånyo framhålla angelägenheten av att de medel, varom här är fråga, komma vägväsendet och dess

fortsatta utveckling till godo så fort som möjligt. I detta sammanhang vill jag även understryka det uttalande som gjorts i propositionen och i utskottets utlåtande att den nu ifrågavarande skatthöjningen allenast är av tillfällig art. Nu vet jag väl att man, som redan nämnts här, har anledning hysa en viss skepsis i fråga om möjligheten att realisera denna fromma önskan att skatthöjningen endast må bli av tillfällig art.

Erfarenheten är ju icke precis den bästa i fråga om möjligheterna att realisera dylika önsknings. Det händer ju, att utvecklingen blir en annan än man trott och hoppats. Dessa bestämda uttalanden, som dock nu göras och vilka jag vill understryka, böra ändå ha ett visst värde.

Beträffande vad utskottet sagt i fråga om en eventuell räjongbegränsning vid en blivande bensinransonering, kan jag emellertid icke instämma i. Jag tror att en räjongbegränsning bör undvikas.

En måttlig höjning av skatten enbart på drivmedel får icke de tråkiga verkningar som skulle bli följden vid ett bifall till propositionen eller utskottets förslag. Jag tror icke, att man kan säga, att några nämnvärda hämmande eller snedvridande verkningar på produktionen kunna komma av en så måttlig skatthöjning som den vi föreslagit.

Innan jag kommer till slutorden vill jag sticka in några ord om ett par saker. Den ena saken gäller restitution av skatt på bensin, som användes för framdrivande av traktorer eller i yrkesmässigt bedrivet fiske. Det har gjorts yrkanden i den riktningen i ett flertal motioner. Utskottet talar om saken på s. 38 och framhåller, att utskottet ämnar först i ett senare betänkande framlägga sin ståndpunkt i dessa restitutionsfrågor. Vi komma sålunda att senare få tala om denna sak ytterligare. Men jag vill redan här för min del framhålla, att det rör sig om en mycket betydelsefull sak och att det är nödvändigt att trots de svårigheter av teknisk art som uppenbarligen föreligga ändå finna en väg för

att möjliggöra restitution av skatt för bensin, som användes enbart för jordbrukets eller fiskets behov. Utvecklingen i fråga om traktortyper har under senare tid gått i den riktningen, att det är högst angeläget, att denna fråga tages upp och får en positiv lösning.

Den andra saken som jag här vill beröra är den fråga, som bondeförbundet berört i sin reservation, där det yrkats bifall till motionerna om vissa lättnader i bilbeskattningen i det fall att man övergår till gengasdrift. Jag ställer mig för min del ej avvisande till den tanken. Men jag tror ej, att folk i någon mera avsevärd omfattning kommer att övergå till gengasdrift. Skulle så bli fallet, får frågan ur nationalekonomisk synpunkt större betydelse, och hela saken blir mera tveksam. Vad jag vill säga är emellertid, att denna sak dock icke är av den storleksordning, att det är skäl att, såsom bondeförbundet gör, hänga upp ett avslagsyrkande på densamma, för den händelse nämligen att man i övrigt vill tillmäta någon betydelse åt strävandena att genom skattehöjningar åstadkomma en viss verkan till förbättring av den samhällsekonomiska balansen.

Det för mig och det parti jag företräder viktigaste skälet för en viss skattechöjning är, som jag förut framhållit, att söka bidraga till att åstadkomma en önskvärd förbättring i den ekonomiska balansen. Men även andra synpunkter tala för att en måttlig höjning kan komma i fråga. En viss prishöjning bidrager i sin mån till större sparsamhet med ifrågavarande drivmedel. De nyligen företagna höjningarna av järnvägsfrakterna innebära, att en mindre höjning av bilfrakterna ej rubbar konkurrensförhållandena de båda trafikmedlen emellan till bilismens nackdel.

Genom den av oss föreslagna höjningen av bensinskatten med 10 öre per liter och av skatten på vissa brännoljor med 7 öre per liter gives i alla fall

ett icke föraktligt bidrag till den eftersträfvade överbalanseringen, nämligen med minst ca 65 miljoner kronor. Detta kan, förmena vi, ske utan att alltför stora olägenheter för de av skatteökningen beroende inträda. Vi mena därför, att i innevarande allvarliga läge, där man kräver åtgärder av olika slag mot inflationen, är vårt förslag *sakligt motiverat*. Det är ett uttryck för det *ansvar*, som man måste känna, om man ej låter de taktiska beräkningarna förhindra ett sakligt ståndpunktstagande.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den av herr Petrén och under-teknad vid utskottets betänkande fogade reservationen. Jag vill till detta ytterligare lägga, att om vår reservation skulle bli utslagen och ej nå fram till slutvoteringen, kommer jag att på grund av de synpunkter jag här framlagt rösta för rent avslag. Jag tror, att det parti jag tillhör intar samma ställning.

Herr OLSSON i Gävle: Herr talman! När man av omständigheterna tvungits att följa med alla de olika detaljerna i den här föreliggande frågan i den allmänna debatten, fått mottaga massor av skrivelser och fått läsa mängder av resolutioner, som ha haft i stort sett precis samma utseende som om de varit gjorda på ett och samma ställe efter en och samma mall, har man svårt att värja sig för den tanken, att man ifrån visst håller framför allt har varit intresserad av att göra den här föreliggande skattefrågan till en stor fråga.

Det är massor av överord som ha förekommit i denna debatt. Jag skulle kunna anföra prov på dem. Jag nöjer mig med att som exempel nämna, att på något ställe har man förklarat, att det är »ett överlagt mordförsök mot det svenska näringslivet».

Jag måste nog säga, att det har icke förvånat mig så mycket. Men, herr talman, när jag häromdagen i en tidning såg, att en framstående ledamot av bevillningsutskottet på ett stort folkmöte i Göteborg hade uppmanat de männi-

skor, som där voro samlade, att se till, att alla de, som ej stode på avslagsståndpunkten, skulle kastas ur riksdagen i höst, då frågade jag mig, om icke debatten kommit ut på ett plan, där den ej borde vara.

Nu skall jag icke irritera herr Hagberg i Malmö med att fråga honom hur han skall ordna den där utkastningen. Ty det blir ju icke bara fråga om att kasta ut socialdemokrater; han måste också kasta ut folkpartisterna i denna kammare och eventuellt också en del bondeförbundare. Det är möjligt, att det skulle vara idealiskt att ha en kammare här, som bestode av bara höger och kommunister. Jag bara funderar på om herr Hagberg har tänkt, hur det skulle verka. I varje fall bör det ju, om herr Hagberg skall utföra sin föresats i vad gäller herr Ohlin och hans parti, betyda ett rivande av alla broar omedelbart och i ett sammanhang och ett uteslutande av alla möjligheter till valkartell. Jag vet ju icke, om herr Ohlin är intresserad av att ha en sådan broder i valkartellen.

Det må emellertid bli med den saken hur det vill. Jag tycker, herr talman, att vi skulle kunna behandla denna fråga precis så som vi behandla alla andra skattefrågor eller lagfrågor, d. v. s. resonera lugnt och stilla. Om man har baktanken, att man skall driva bort den socialdemokratiska regeringen, och om man vill byta ut den nuvarande riksdagsmajoriteten, så tycker jag ju, att bensinfaten icke precis skulle lämpa sig som argument.

Låt oss, herr talman, fråga lugnt och stilla, varför denna fråga har kommit upp! Vad är det för anledning att vi i dag diskutera den? Vad är det för syfte med det hela? Då ha vi fått en grundval, där vi kunna diskutera verkligt sakligt. Jag förstår ju, att den som i det avseendet icke vill vara med om någon ting har sin plattform klar. Men man kan ju också pröva om det skall vara 10 öre, 20 öre eller om det skall vara 27 öre i skatt?

Jag vill också i detta sammanhang säga herr Hagberg, att när han talar om hastverk såsom lastverk tillkommer det ju ej mig att döma. Jag skall över huvud taget icke försöka att utreda orsakerna varför konsumtionsskatteberedningen ej kunde börja sitt arbete förrän den 10 december och av omständigheterna tvingades att, om riksdagen skulle få detta förslag i någorlunda hygglig tid, arbeta tio dygn en suite. Men jag tror, att om det varit andra som skulle gjort det, så hade det kanske icke blivit mindre hastverk och därigenom också lastverk.

När herr Hagberg sedan plockade fram promemorian, som uppvisades i bevillningsutskottet, vill jag ingalunda förmena honom att göra detta. Men han skulle ju ha kunnat tillägga — ty den upplysningen fick han i bevillningsutskottet — att denna promemoria från priskontrollnämnden var uppgjord på det sättet, att man hade räknat med olika skattesatser och hur de skulle verka på det ena och det andra avståndet och på den ena eller den andra varan. På basis av detta hade priskontrollnämnden räknat ut, att kostnaden för transporten skulle stiga med den eller den summan i det ena eller det andra fallet.

Jag vet ju icke, herr Hagberg, om herr Hagberg har den uppfattningen, att det bort vara konsumtionsskatteberedningens och Kungl. Maj:ts sak att lägga fram denna promemoria i propositionen för allmänheten och därmed sätta sig i det läget, att man måste bli den underordnade parten vid de eventuella förhandlingar, som skulle upptagas om fraktökning. Jag tror, att man skall ha klart för sig, att läget hade blivit sådant. Det synes mig, att när denna skatt slår igenom och man börjar förhandla om prisförhöjningar, skall det vara tvenne parter, en part på vardera sidan om bordet, av vilka den ene icke från början har haft tillgång till papper om den andres ståndpunkts-tagande.

Jag skall icke här uttala mig om herr Hagbergs stora olust. Skulle det förvåna någon av kammarens ledamöter, om en gammal motståndare till indirekta skatter känner olust att sitta först som ordförande i konsumtionsskatteberedningen och sedan som ordförande i bevillningsutskottet i detta sammanhang? Det är klart: nog känner man olust inför detta. Men, herr Hagberg, utgångspunkten har ju varit, att man här ifrån ömse sidor skulle vara beredd att göra ett offer i ett större intresses tjänst. Det, som för mig är det märkvärdigaste, är att alla de gamla protektionisterna och anhängarna av indirekta skatter känna det så mycket olustigare än vi andra.

Herr talman! Redan i remissdebatten hade jag tillfälle att uttala mig om en del av dessa ting. Jag tillät mig då, med hänvisning till den från folkpartiet väckta motionen om en omläggning av denna skatt, att säga, att jag på intet sätt var doktrinär i denna fråga och att jag på intet sätt av några prestigeskäl skulle hindras att gå till en allsidig prövning och taga hänsyn till alla de skäl som man från olika håll skulle kunna prestera.

Jag tror, att det föreliggande betänkandet från bevillningsutskottet har visat, att vi samtliga, som utgöra majoriteten, ha arbetat utifrån den utgångspunkten. Personligen hyser jag än i dag en rätt stark tvekan om förslaget om fordonsskattens fullständiga borttagande är fullt rättvist mot nyttotrafiken. Men, herr talman, jag har vid mera än ett tillfälle under alla dessa uppvaktningar som ägt rum försökt att få ett besked om det fanns några olika meningar inom bilismen i den här föreliggande frågan. Särskilt vid den stora uppvaktning, som 22 organisationer hade för bevillningsutskottets presidium, tillät jag mig fråga. Jag sade: »Jag förstår, att ni kunna vara eniga, när det gäller det rent negativa ståndpunktstagandet; således ni vilja ingenting ha av detta. Men äro nyttotrafi-

kens och personbilstrafikens representanter lika eniga när det är fråga om en situation, där det gäller att taga positiv ställning? Det gäller således, att något kommer att ske. Äro edra intressen då likformiga?»

Jag har under de tre veckor som gått sedan den tiden icke fått något svar på den frågan. Då följdes den av en mycket bestämd tystnad. Det var först i går kväll klockan tio som jag i radio fick konstaterat, att lasttrafikbilägarna hade, precis som jag misstänkte, ett annat intresse än de andra. Men, herr talman, det är litet för sent att giva tillkänna den uppfattningen, när det hela är färdigt.

Hur verkar nu den här föreslagna skatten, 27 öres skatt på bensin och 20 öres skatt på brännolja? Man gör särskilt från avslagsyrkarnas sida gällande, att det är förfärliga ting som kunna inträffa. Ett genomförande av denna skattehöjning skulle, såsom det säges på visst håll, komma att hämma produktionen. Den skulle kunna snedvrida produktionen. Den visar framför allt en utvecklad fientlighet mot bilismen.

Herr talman! Ingenting av detta är riktigt. Med utskottets klart uttalade mening om att den nya skatten bör få »slå igenom», som utskottet skrivit, borde klarhet vara vunnit, att några ökade bördor är det här icke fråga om att lägga på nyttotrafiken. De uppgifter från olika håll som utskottet har inhämtat visa ju också, att genomslaget icke skulle komma att medföra någon större börda för konsumtionen än någon av de andra föreslagna vägnarna.

När jag tittar på högerreservationen och vad som i den säges om farligheten i att denna indirekta skatt får slå igenom och att den skulle verka inflationsbefrämjande, så må det ju tillåtas mig om jag ler, när detta säges av det parti, som alltid har satt de indirekta skatterna före de direkta. Jag har icke begärt något alternativ, ty jag har

under debatten i utskottet alldeles tillräckligt fått klart för mig vad som är högerens alternativ. Att högeren icke klart och tydligt talar om vad det är beror väl på att saken bränns en smula, och att man därför helst icke vill tala om den i detta sammanhang. I fråga om den skatt det här gäller kan ju inte vara tal om, att den som kör egen bil skall kunna välta över den på konsumenterna. Under sådana förhållanden är det ju orimligt att man inom det parti, där man vill föra fram en ny omsättningsskatt, som utan tvivel skulle mer än fördubbla bördorna för konsumenterna, samtidigt talar om de stora faror, som skulle följa med denna beskattning.

Herr talman! Vi ha under de debatter, som hittills förts i detta ärende, på de flesta håll varit eniga om att budgeten skall överbalanseras. Vi ha varit överens om att i det avseendet måste sådana mått och steg vidtagas, som kunna komma att betyda något. Vi ha vidare varit överens om att i detta sammanhang bör den direkta beskattningens väg icke beträdas, och vi ha slutligen varit praktiskt taget överens om att engångsskatten icke kan fylla den uppgift, som enligt vår mening indragningen skall fylla. Jag erinrar också om att herr Skoglund i Dovers-
torp redan i remissdebatten framhöll, att det nu gäller att ta hårda tag. Vilka vägar stå i det avseendet öppna för oss? Ja, såvitt utskottet kunnat utröna äro de tre. Antingen kan man återuppväcka omsättningsskatten, införa en allmän produktionsbeskattning eller ock slutligen genomföra vad man kallar en punktbeskattning. Det har, herr talman, varit intressant att under den senaste månaden här i huset få höra alla de beklaganden, som från skilda håll framförts över att omsättningsskatten avskaffades, och under debatten i utskottet ha vi fått bevittna den ena bekännelsen efter den andra, att man icke var med på det riksdagsbeslutet. Det är att beklaga att det icke

blev någon votering den gången, som skulle kunnat ge klart belägg för hur det förhöll sig i det avseendet under såväl våren som hösten 1946. Om jag inte minns fel, herr talman, tävlade under 1946 års valrörelse alla partier utan åtskillnad i att övertyga svenska folket om vem som hade de största meriterna i fråga om omsättningsskattens avskaffande. Nu är omsättningsskatten borta, och vi må ha vilken uppfattning som helst om densamma. För oss har spörsmålet mest gällt, om vi för att råda bot på ett för tillfället svårt läge skola återinföra omsättningsskatten. Jag tror att vi kunna vara överens om att därest vi skola återinföra omsättningsskatten, så måste den göras permanent och inte till en skatt, som måste omprövas varje år därför att den är av tillfällig natur. Det synes mig att omsättningsskatten minst av allt vore lämpad för en sådan anordning.

Om vi skulle välja en allmän produktionsbeskattning, skulle det betyda att vi måste vänta att avgöra detta spörsmål till nästa år vid den här tiden, ty det är väl knappast troligt att man skulle kunna skapa en sådan beskattning på kortare tid än så. Inför problemet att kunna överbalansera budgeten ha vi därför kommit till det resultatet, att det finns bara en enda väg, nämligen den som Kungl. Maj:t har valt och som blivit kallad punktbeskattning. Det är givet att här reser sig frågan: Men behöver man nu just på bensin och brännolja ta ut ett så stort belopp som i runt tal 179 miljoner kronor och därmed öka bensinskatten med 27 öre? Jag tror, herr talman, att det är nödvändigt. Enligt min uppfattning är svagheten med tioöreslinjen den, att den tar bort 110 miljoner. Nu säger någon: Men om svagheten är den att man med denna linje tar bort 110 miljoner, så måste det innebära att de 500 miljoner, som Kungl. Maj:t talat om, är ett heligt tal, som icke får rubbas. Herr talman! Enligt min uppfattning äro dessa 500 miljoner inte ett heligt tal, men där-

emot är summan minimum, om man över huvud taget vill åstadkomma ett resultat, som har något värde. Sedan denna proposition framlades och man började diskutera vad som kunde anses vara skäligt och icke skäligt i detta avseende höll konjunkturinstitutets chef, professor Lundberg, ett föredrag i Örebro, och såvitt jag kan döma av referaten i stockholmstidningarna hävdade han då, att dessa 500 miljoner, som skulle dragas in till statskassan genom indirekta skatter, vore ett för lågt belopp om man ville nå önskat resultat. Han framhöll enligt vad som framgick av tidningsreferaten, att det måste bli fråga om ett belopp väsentligt högre än 500 miljoner. Jag frågar mig: Vad är en väsentlig höjning på 500 miljoner? Ja, det måste nog, såvitt jag förstår, vara ett belopp, som ligger något mellan 700 och 800 miljoner. Därför anser jag nu, sedan alla dessa ting framkommit i debatten, att det skulle vara orimligt att helt enkelt säga: Vi stanna icke vid 500 miljoner utan vid 400, ja, kanske vid 300 och lita på att någon allvis försyn klarar upp allt det andra. Under alla de år jag varit i tillfälle att delta i riksdagsarbetet, har jag utgått ifrån att riksdagen måste se till att man inte gent emot den kan säga: När ett förslag förelegat, som avsett att fylla ett visst bestämt ändamål, har det icke kunnat fullföljas därför att riksdagen sneglat på ovidkommande ting. Man har kunnat ändra på en och annan detalj, men när det gällt att åstadkomma resultat har det syntts mig, att riksdagen för sitt anseendes skull varit pliktig att fylla det minimum, som det kunnat vara fråga om.

Herr talman! Om vi genomföra det här föreliggande förslaget få vi ett belopp på 400 miljoner kronor. Jag kan försäkra kammarledamöterna, både dem som tillhöra majoritetspartiet och dem som tillhöra oppositionen, att jag ägnat många, många stunder åt att försöka räkna ut var vi skola ta de återstående hundra miljonerna. Det problemet hål-

ler konsumtionsskatteberedningen på att brottas med. Det är inte någon lätt sak, och jag skulle vilja säga mina kammarkamrater, att det måhända blir icke mindre obehagliga ting än dem, som vi i dag ha att ta ställning till.

Man har sagt, att detta är en obehaglig fråga, men jag tror som sagt att herrarna och damerna i fortsättningen få vara beredda på att ta ståndpunkt — om vi nu skola komma till något resultat — till frågor, som äro minst lika obehagliga som denna. När jag nu funnit att det fanns ett positivt intresse för dessa saker, har jag frågat mig vilka nya vägar anhängarna av tioöreslinjen kunna visa på. Ja, när det gäller att plocka fram pengar kan man ju alltid visa på något lämpligt sätt. Då vi streddo om omsättningsskatten sade anhängarna av den, att det var det billigaste sättet att plocka in de pengar, som behövdes. Jag har försökt göra klart för mig vad folkpartiet skulle kunna bjuda, utöver vad konsumtionsskatteberedningen kan komma med, för att i någon mån fylla ut de 110 miljonerna; ja, herr Ohlin, jag är verkligen mycket intresserad av den saken. Jag har försökt att gissa vad man i det avseendet tänkt sig, och kanske har det varit en sockerskatt. Men en sockerskatt på 10 öre skulle ge 27,5 miljoner, medan en sockerskatt, som skulle fylla det hål, som motsvaras av tioöreslinjen, skulle kräva en skatt av 40 öre per kilogram. Det kan naturligtvis sägas, att man kan ta in hälften på sockret och resten på något annat, som man kan ge sig ut att leta efter. Ja, det är ju klart, men jag vill bara framhålla, att riksdagen även i den gamla goda tiden, då det icke fanns någon arbetarmajoritet här i riksdagen, trots att läget var mycket svårt, alltid värjt sig mot sockerskatten. Jag tror för min del att man skall kunna trola »minst med båda knäna på en gång» för att man skall kunna genomföra den skatten, med andra ord att den är utesluten. Men under sådana förhållanden finns det ett hål i dessa beräk-

ningar, herr talman, som jag icke kan finna några möjligheter att fylla.

Herr Hagberg i Malmö slutade sitt anförande med uttalandet, att man inte skall förlita sig på furstar och ännu mindre på finansministrar. Nej, det skall man naturligtvis inte göra, men man skall heller inte lita på alla partiledare. När man står inför en situation, där det gäller att handla, skall man förlita sig på sitt sunda förnuft och inte vältra över ansvaret på andra. I dag befinna sig riksdagens kamrar i den situationen.

Herr talman! För egen del har jag kommit till det resultatet, att mitt sunda förnuft bjuder mig att hemställa om bifall till vad bevillningsutskottet föreslagit i sitt föreliggande betänkande.

Herr talmannen återtog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr HAGBERG i Malmö, som på begäran erhöll ordet för kort genmäle, yttrade: Herr talman! Till bevillningsutskottets ärade ordförande skulle jag vilja säga följande. Man må ha vilken uppfattning man vill om den gamla, numera avskaffade omsättningsskatten, men den skilde sig dock från den nya omsättningsskatt, som man nu på omvägar försöker genomföra och som man döpt till punktskatt, därigenom att den — och det skola vi icke glömma — icke träffade livsmedel och andra oundgängliga varor, eller med andra ord icke fördyrade dem. Men den beskattning, som riksdagen i dag måhända kommer att besluta, kommer att fördyra såväl livsmedel som andra oundgängliga varor, en fördyring, som utskottsmajoriteten t. o. m. förordat.

Herr Olsson i Gävle bekräftade med sitt anförande förefintligheten inom såväl finansdepartementet som inom bevillningsutskottet av en hemligstämplad promemoria från priskontrollnämnden, men han förmenade i det sammanhanget, att det skulle ha varit orimligt att nämnden utåt talat om efter vilka grunder man gått, när man räknat ut

konsekvenserna av ett bifall till förslaget. Ja, den saken förstår jag, men vad jag inte förstår är att priskontrollnämnden inte skulle ha kunnat framställa sin syn på detta problem under sådana former att det varit möjligt att publicera det hela i propositionen. Det har nämligen visat sig att priskontrollnämnden senare efter utskottets anmodan varit oförhindrad att offentligen ge tillkänna sin uppfattning om dessa ting, som t. o. m. finns redovisad i utskottsbetänkandet. Jag skulle vara intresserad av att få besked om hur man inom nämnden kan ha resonerat i dessa två exakt lika fall.

Till slut endast ett ord. Herr Olsson i Gävle säger, att vi skola resonera lugnt och stilla. Vad är det? — skulle jag vilja säga med den gamla katekesens ord. Jo, det att man »resonerar lugnt och stilla» betyder numera på majoritetens språk att man accepterar allt vad vår nådiga regering behagar föreslå.

Herr OLSSON i Gävle erhöil likaledes på begäran ordet för kort genmäle och anförde: Herr talman! Det är givet att man kan diskutera motiven för den gamla omsättningsskatten, men den som 1940, när denna skatt infördes, röstade mot densamma, kan inte nu acceptera en ny omsättningsskatt. En allmän omsättningsskatt drabbar konsumtionen ungefär dubbelt så hårt som den nu ifrågasatta bilskatten, och för människornas levnadsstandard betyder det avsevärt mycket mera, om man plockar folket på skatt på praktiskt taget alla varor.

Sedan har jag, herr talman, ingen anledning att försvara priskontrollnämnden. Konsumtionsskattesakkunniga ha heller ingenting att säga till om, när det gäller hur priskontrollnämnden skall göra. Denna promemoria fingo vi, när vi hade beställt den, och det var inför promemorian utseende som vi ansågo det vara fullkomligt klart att den inte kunde läggas fram för den

part, med vilken priskontrollnämnden skulle förhandla.

Jag vet inte, om herr Hagberg har fått den erfarenheten från bevillningsutskottet i år, att det är värre än det varit förut. Jag tror inte det kan vara på det sättet. Herr Hagberg erkände ju förut, att jag tillhörde åtminstone de mot olika synpunkter relativt tillmötesgående, och jag tror inte någon kan säga att där använts den metoden, att man slagit näven i bordet och sagt: acceptera ni inte vad som här ursprungligen är föreslaget, så resonera vi över huvud taget inte med er. Jag tror inte någon har använt den metoden, i varje fall inte i bevillningsutskottet.

Vidare yttrade:

Herr JONSSON i Skedsbygd: Herr talman! Jag skulle först vilja säga till utskottets värderade ordförande, att vad jag kommer att säga här inte är på något sätt influerat av några motororganisationer eller deras ställningstagande till denna fråga. Jag tillkännagav detta redan i utskottet. Min ställning i denna fråga är helt och hållet grundad just precis på vad utskottets ärade ordförande för sin del sade: mitt eget omdöme.

Även om man inser betydelsen av att det i nuvarande valutapolitiska läge är nödvändigt att vidtaga åtgärder av sådan natur att varutillgång och köpkraft bättre motsvara varandra, nödgas man dock, när det gäller att välja åtgärder för att söka stabilisera förhållandena, utöva en viss kritik. Det bör enligt min mening tillses, att de åtgärder man beslutar sig för, verkligen bidra till att åstadkomma förbättring på längre sikt och att åtgärderna inte komma att så småningom neutraliseras eller rent av verka i motsatt riktning.

Beträffande de av utskottet hittills föreslagna och av riksdagen godkända skattehöjningarna på spritdrycker, tobaksvaror och vissa nöjeställningar och höjda skatter på s. k. umbärliga varor råder knappast någon tvekan om

att åtgärderna, även om olika meningar kunna göra sig gällande beträffande riktigheten uti att belasta en viss del av konsumtionen, dock komma att bidra till indragning av s. k. umbärlig köpkraft. Helt annorlunda ställer sig problemet när förslag framlägges om att genom en ytterligare hård beskattning belasta en så betydelsefull näringgren som bilismen dock utgör i vårt samhälle. Verkningarna av en sådan beskattning måste medföra en höjd prisnivå på alla de produkter, som fraktas med detta transportmedel. I samhället av i dag utgöra biltransporterna en så omfattande del av hela transportapparaten, att knappast någon produkt är opåverkad av biltransportkostnadernas höjd. Särskilt är detta fallet med våra livsmedel samt tungt virke, såväl råvarorna som de förädlade produkterna. Mjölken hämtas numera i allt större utsträckning vid lantgårdarna medelst bil, och transporter av mejeriprodukter till avsättningsplatserna ske i ännu högre grad med samma transportmedel. Man torde utan överdrift kunna säga, att endast genom att bilen övertagit dessa tidsödande transportuppgifter har det varit möjligt för vårt jordbruk att hålla produktionen vid den storlek som nu är fallet.

I kanske lika hög grad gäller detta beträffande virkestransporterna. Råvarorna, ved och sågtimmer, hämtas numera ofta på skogsvägarna långt inne i skogarna. De snabba biltransporterna ha möjliggjort att avverkningarna kunna bedrivas i större utsträckning än om transporter såsom förut skulle utföras med dragare. Den på detta sätt frigjorda arbetskraften har fått ägna sig åt skogsarbete, vilket ytterligare bidragit till att avverkningarna kunnat genomföras. Skola nu dessa transporter belastas med så avsevärt högre kostnader som föreslås i den kungl. propositionen eller kanske i ännu högre grad genom den av utskottets majoritet föreslagna höjningen av bensinskatten med 27 öre per liter, blir kostnaden avsevärd. Om

man eliminerar arbetslönerna vid transportkostnadernas beräkning, när det gäller att uppföra ett enfamiljshus i stockholmstrakten, och endast håller sig till de renodlade kostnaderna för hållande av bil, finner man att dessa kostnader belöpa sig till 5,6 procent av den totala byggnadskostnaden. Man beräknar således, att enbart kostnaderna för inköp, ränta och amortering, för reparationer och underhåll samt försäkringar och skatter belöpa sig till denna procentsats. Om man sedan söker analysera, huru mycket av dessa kostnader som belöper på drivmedel, i detta fall bensin, torde det svara mot ungefär $\frac{1}{4}$ av den totala kostnaden, således ungefär 1,4 procent.

Dessa beräkningar äro utförda vid gällande bensinpris i Stockholm, 38 öre per liter. Om då skatten höjs med 27 öre per liter plus 1 öre i ökade omkostnader till 66 öre, kommer man fram till att ungefär 1 procent av den totala byggnadskostnaden skulle hänföra sig till skattestegringen. Även om man är så generös att man räknar med att endast $\frac{1}{3}$ av kostnaden för hållande av bil belöper på drivmedel, kommer man i alla fall fram till att en höjning av bensinskatten med 27 öre plus 1 öre i högre omkostnader för bensinfirmorna medför en höjning av byggnadskostnaderna med 0,83 procent.

Jag har velat anföra dessa siffror för att visa hur det ställer sig på detta område, där det huvudsakligen gäller tunga transporter. Uträkningen är gjord av en ingenjörbyrå här i Stockholm, och jag har ingen anledning förmoda annat än att siffrorna äro tillförlitliga. De måste dock vara ungefärliga. Man kan nämligen inte komma till ett resultat som stämmer för varje bostadsbygge, ty kostnaderna för ett sådant bero på många faktorer, såsom avstånd och det material som användes. I dessa kostnader har icke medräknats transport av schaktmassa eller planering av tomten.

Enligt av Mejeriernas riksförening gjord utredning beräknas stegringen av

kostnaderna för konsumtionsmjölken i Stockholm till 0,63 öre. Om det nu är så som utskottet förutsätter, att konsumenterna skola bära denna ökning, blir det väl inte en höjning med 0,63 öre, utan jag förmodar att det blir en höjning med 1 öre per liter. Jag har personligen ingen invändning att göra emot detta. Mjölken är ju ett så pass allsidigt och billigt födoämne, att höjningen kan vara motiverad ur den synpunkten, men jag har ett starkt minne av hur man brukar reagera på konsumenthåll för varje liten höjning av mjölkpriset. Själv betalar jag gärna något öre mera för min frukostmjölk och anser mig i alla fall ha gjort en god affär.

Herr talman! Jag har kanske gjort en onödig utvikning, när jag rört mig med stockholmsförhållanden, men jag har inte kunnat underlåta att delgiva kammaren dessa siffror för att visa, hur enligt min uppfattning en höjning av bensinskatten av den storleksordning, som utskottet har föreslagit, skulle slå igenom i priserna.

Skola nu, såsom utskottet tycks förut-sätta, de ökade kostnaderna för transporter bäras av konsumenterna, uppstår genast frågan hur dessa ställa sig i fråga om kompensation i form av högre löner. Vårt statliga lönesystem är ju så utformat, att lönernas höjd är beroende av levnadskostnadsindex. Medföra de ökade levnadskostnaderna lönehöjningar, innebär ju detta att man pumpar in köpkraft till staten genom bensinskatt höjningen men pumpar ut densamma i samma takt genom löneförhöjningar, och man kan då fråga sig vad man vunnit. Resultatet måste då bli fortsatt inflationistisk utveckling mot en högre prisnivå.

Det förefaller egendomligt att man nu från utskottets sida vill föreslå åtgärder, som verka fördyrande på livsmedel och hyror, då dessa poster voro undantagna från den nu avskaffade allmänna omsättningsskatten. Går man däremot den andra vägen och låter pro-

ducenterna bära de ökade omkostnaderna, måste följdén otvivelaktigt bli en minskad produktion. Det är givet, att om inte produktionen blir lönande, upphör man med eller inskränker densamma. Då har man på detta sätt medverkat till en minskad varutillgång och kanske även försämrade möjligheter till export, och då har man i varje fall inte bidragit till att hejda en inflationistisk utveckling. Jag är emellertid inte övertygad om att utskottets skrivning på denna punkt är allvarligt menad, när utskottet skriver att de ökade kostnaderna givetvis böra slå igenom i ökade varupriser, ty utskottet är i samma stycke färdigt att göra en reservation och förväntar att priskontrollnämnden i vissa fall bör begränsa denna övervärtrng av skatteskärpningarna. Man frågar sig i förbigående, om priskontrollnämnden inte efter alla dessa år lyckats bemästra sina problem, utan att det ännu finns marginaler att gå in på.

Vid vårt ställningstagande till den föreslagna skattehöjningen ha vi emellertid haft anledning att beakta även andra synpunkter. Man talar och skriver i dessa dagar — ja kanske inte så mycket nu som för ett par tre år sedan — om jordbrukets rationalisering. Ett led i denna rationalisering, som jordbrukarna i viss utsträckning själva genomfört och i allt högre grad måste genomföra på grund av bristen på arbetskraft och kostnaden för densamma, är ökad maskinell utrustning. En mycket stor del av dessa maskiner drivas med bensin eller andra brännoljor. Just nu planeras en större import av bensindrivna traktorer från England, maskiner som vi kunna köpa utan att anlita vår knappa hårdvaluta. Men möjligheten att använda dessa för jordbruksdrift sammanhänger intimt med priset på drivmedlen. Med ett bensinpris på omkring 68—70 öre per liter blir driften så dyr, att densamma icke blir ekonomisk. Samma är förhållandet med en hel del av den redan befintliga maskinparken.

I detta sammanhang uppkommer även frågan om beskattningen av den bensin, som användes av fiskerinäringens utövare. Visserligen sägs det, att restitution efter vanliga grunder bör utgå, men som alla i denna kammare veta utgår inte denna restitution till fiskarena själva utan användes till för fiskerinäringens gemensamma ändamål, såsom byggande av mindre bryggor, inseglingsfyror till fiskehamnar, vägförbättringar, telefonledningar m. m. Men dessa förbättringar, vilka visserligen äro synnerligen värdefulla, komma icke alla fiskare till godo utan endast dem, som kunna betjäna sig av de vidtagna anordningarna. Den nu av utskottet föreslagna skattehöjningen betyder de facto att fiskerinäringens utövare få betala ett pris av omkring 70 öre per liter för av dem förbrukad bensin. Bensinskatten är ju avsedd att finansiera vägväsendets utbyggnad och underhåll, men man kan väl näppeligen påstå att traktorerna och ännu mindre fiskarenas båtar orsaka något slitage på vägarna. Det framstår för såväl jordbrukare som fiskare såsom fullständigt orimligt, att de skola för den bensin de förbruka erlägga inte mindre än 45 öre per liter i skatt.

I riksdagen föreligga motioner om skatterestitution för i såväl jordbruket som fisket använd bensin, men dessa äro icke ens behandlade i utskottet. Utskottet har visserligen sagt, att dessa frågor kunna lösas fristående från övriga i detta betänkande omförmälda frågor. Utskottet har hittills alltid hemställt om avslag på motioner om restitution av bensinskatt. Utskottet har därvid alltid stannat inför svårigheterna att kunna tekniskt lösa denna fråga. Svårigheterna måste enligt vårt förmenande bli större i och med att man höjer bensinskatten. Skillnaden i pris mellan den skattefria och den skattebelagda bensinen blir ju större, och det finns därför ännu mera anledning att vara misstänksam i fråga om möjligheterna att åstadkomma en lösning. Det

är därför som vi inom utskottet velat ha klarhet på denna punkt, huruvida utskottet och riksdagen äro villiga att gå med på en sådan restitution, innan vi vågade oss på en skattehöjning.

Utskottet förutsätter att i och med genomförandet av den föreslagna skattehöjningen de inskränkningar i biltrafiken som vidtagits, t. ex. söndagskörningsförbudet och körtillståndsprövningen för de fordon, som allt sedan kriget varit avregistrerade, nu böra slopas. Utskottets uttalande på denna punkt hälsas säkerligen med största tillfredsställelse av i första hand landsbygdens folk. Automobilerna har där blivit ett hjälpmedel att bryta isoleeringen. Automobilerna är ett nödvändigt transportmedel antingen det nu gäller att komma i förbindelse med närmaste trafikled eller körslor och transporter i jordbruket. Söndagskörningsförbudet har drabbat framför allt landsbygden synnerligen hårt. Likaså måste det framstå såsom en synnerligen stor orättvisa mot många bilägare, som solidariska mot samhället lämnat sitt bilgummi till staten, att icke få körtillstånd och kunna bruka sina bilar. Stora värden ha säkerligen gått till spillo genom att avregistrerade bilar rostade ned och blivit obrukbara eller att i många fall avsevärda skador tillfogats dem.

Men då uppställer sig genast frågan, hur den enligt transportplanen tillgängliga bensinen skall fördelas på bilparken. Givetvis måste man, såvida man inte medvetet vill skada produktionen, se till att transportapparaten — lastbilar, bussar, traktorer och jordbruksmaskiner i övrigt samt fiskebåtar — jämte det tekniska behovet av bensin i första hand bli tillgodosedda. Enligt en inom finansdepartementet den 10 december 1947 upprättad promemoria beräknades bensinförbrukningen under 1947 uppgå till 810 000 kubikmeter. I verkligheten torde den kanske ha varit något större, men jag skall hålla mig till dessa officiella siffror.

Om man då räknar med de kvantiteter, som övriga nödvändiga transportmedel förbrukade under fjolåret, så kvarstår att 145 284 personbilar förbrukade 290 000 kubikmeter bensin. Om man nu håller sig till de angivna siffrorna och således bortser från den ökade användning av bensin för jordbrukets behov, som ovillkorligen kommer att inträda, och från den avsevärda ökningen av droskbilstrafiken, som måste uppstå därigenom att många bilägare tvingas anlita droskbilar, när bensintilldelningen till de privata personbilarna minskas, är det likväl uppenbart, att såvida man inte vill vidtaga nedskärningar i lastbils- eller busstrafiken, kommer det endast att finnas en kvantitet av 130 000 kubikmeter tillgänglig för personbilarna. Om man låter de bilar, som nu stå upp-pallade, få körtillstånd, komma ytterligare cirka 20 000 bilar att sättas i trafik. Personbilsparken skulle därigenom ökas till 165 000, och på dessa skulle fördelas en kvantitet av 130 000 kubikmeter bensin, d. v. s. på varje bil skulle komma något mer än en tredjedel av den bensinmängd, som förbrukades under 1947. Det är därför uppenbart att det måste företagas inskränkningar, och folkhushållningsministern har ju redan talat om att ransonering och eventuellt räjonghegränsning måste införas.

Man frågar sig då, huruvida det skall vara absolut tvunget att nedskära bensinförbrukningen till en så låg nivå. Bensinimporten representerar ju bara ett par procent av den årliga importsumman. Varje ingrepp i trafikapparaten kan medföra skadeverkningar, som mer än uppväga den besparing, som åstadkommes. Om man räknar med ett importpris för bensinen av 9 öre per liter, så skulle valutaminskningen för en ökad import av 200 000 kubikmeter endast bli 18 miljoner kronor. Om man låter denna bensinmängd förbrukas av de svenska bilarna, ger detta redan med nuvarande skatt på bensin en inkomst till statskassan av 36 miljoner kronor.

Jag ifrågasätter, om inte detta ur statsfinansiell synpunkt vore en bättre väg att få in pengar till statskassan.

För mig står det emellertid klart att varje ingrepp i en så viktig näringsgren som vår transportapparat kan medföra stora skadeverkningar. Lika villiga som vi äro att medverka till åtgärder, varigenom ren okynneskörning eller s. k. lyxåkning stävjas, om och i den mån detta är möjligt, lika klart framstår det för oss, att det kan ligga en stor fara i att åstadkomma hämningar i näringslivet. Det är därför vi i vår motion återigen pekat på möjligheterna att använda inhemskt bränsle för drift av motorfordon, om inte bensinimporten kan ökas.

Vi kunna i detta sammanhang inte underlåta att påpeka, att vi redan för två år sedan vid omläggningen av automobilbeskattningen föreslogo, att man genom skattelättnader för gengasdrivna fordon borde söka åstadkomma fortsatt gengasdrift i den utsträckning, som kunde vara möjlig. Detta skulle ha varit värdefullt även ur beredskapssynpunkt. Härigenom skulle man även ha skaffat sig ökad erfarenhet på området, en erfarenhet som säkerligen skulle ha medfört ytterligare framsteg och förbättringar i konstruktionen av de använda aggregaten. Dessutom skulle naturligtvis vår handelsbalans ha varit gynnsammare i dag, om ett antal motorfordon drivits med inhemskt bränsle i stället för med importerat.

För oss framstod det alltså redan för två år sedan som en angelägenhet av stor betydelse att inte helt bli beroende av import för att kunna uppehålla driften i en så viktig näringsgren som biltrafiken utgör. Riksdagen avskog emellertid dessa motioner. I den situation, som nu uppstått, ha vi återkommit med framställning om skattelättnader för de fordon, som lämpligen kunna drivas med generatorgas. På grund av under kriget vunna erfarenheter är det allmänt erkänt, att så är fallet beträffande lastbilar och omnibussar, för-

sedda med tillräckligt kraftiga motorer och sysselsatta med trafik på långa avstånd. Trots att de flesta bilägare avmonterat sina gengasaggregat och låtit dessa förstöras, sedan bensinskatten sänktes vid krigets slut, finns det många lastbils- och bussägare som varit förtänsamma nog att tillvarata dessa. Genom att i enlighet med vår motion bereda skattelättnader för gengasdrivna fordon, skulle man vinna en bensinbesparing, som kunde komma den övriga trafiken till del. Det skulle dessutom vara synnerligen värdefullt att inom landet ha en stomme av fordon, som kunde framföras med inhemskt bränsle. Beroendet av utlandet för bränsleimport skulle minska och vår handlingsfrihet på detta område utökas. Vi se ju redan vilken oro Förenta staternas införande av exportstopp på olja åstadkommit. Världens oljetillgångar måste ju vara begränsade, och en skärpt politisk situation kan lätt medföra totalt importstopp. Det synes oss ur alla synpunkter klokt att åtminstone i någon mån frigöra sig från beroendet av utlandet. Ett ytterligare skäl att söka åstadkomma ökad gengasdrift är att den nu uppkomna valutakrisen av alla tecken att döma icke kommer att bemästras i brådrasket.

Man kommer kanske att invända, att gengasdriften skulle tära på våra vedtillgångar och att vi inte ha råd till detta. Men förhållandet är ju att gengasbränsle kan hämtas långt inne i skogarna från trakter, varifrån man på grund av dåliga kommunikationer eller långa avstånd icke med fördel kan transportera annat bränsle. Dessutom betyder den kvantitet, som kan tagas i anspråk för en begränsad gengasdrift av den omfattning det här är fråga om, ytterst litet om ens någonting alls ur bränsleförsörjningssynpunkt.

Det blir i alla fall — som vanligt, höll jag på att säga — landsbygden som får bära den största bördan, om den föreslagna skattehöjningen går igenom. De långa avstånden göra att frakterna

där bli särskilt betungande och att varje ökning av frakten känns hård. Jag är inte ensam om denna ståndpunkt. Jag erinrar om att Kooperativa förbundet i en skrivelse till utskottet påtalat detta förhållande och att det därvid särskilt pekats på de stora avstånden i Norrland och Mellansverige. Samma invändning gäller emellertid delvis även beträffande de södra delarna av landet, särskilt skogstrakterna. Även om man tillåter att frakterna, såsom man uttrycker det, få slå igenom i priserna, så sker detta genom en utjämning, varigenom de leverantörer, som ha de drygaste transportkostnaderna, erhålla samma belopp som de, vilka ha billigare frakt. Lantbruksförbundet har i sin skrivelse uppskattat ökningen av transportkostnaderna för mjölk till genomsnittligt 0,18 öre per kg. Även om jag inte är övertygad om att denna siffra kommer att hålla, så skulle ju, förutsatt att denna ökade transportkostnad finge slå igenom i priserna, de leverantörer, som få betala upp till och över ett halvt öre mera i frakt, inte få mer i kompensation än vad fraktökningen i medeltal uppgår till, nämligen 0,18 öre per kg.

Bilen är ett transportmedel som blivit alltmer nödvändigt för landsbygden. Den har delvis brutit isoleringen och gjort det möjligt för landsbygden att i nuvarande tider fullgöra sin viktiga funktion i vårt samhälle. Vi ställa oss därför ytterst betänksamma, när det kommer förslag, motiverade ur rent statsfinansiell synpunkt, att belasta bilismen med kostnader, som den rätteligen ej bör bära. Finansministern har ju vid ett tidigare tillfälle sagt, att bensinskatten inte bör vara ett enda öre högre än som motiveras av bilarnas andel i vägkostnaderna. Om det hade varit så, att de föreslagna medlen skulle tagas i anspråk för ett omedelbart iståndsättande av våra i stort sett mycket dåligt underhållna statliga vägar, hade frågan legat på ett något annat plan. Så är emellertid icke fallet.

Finansministern har i den kungl. propositionen uttalat, att syftet med de föreslagna åtgärderna är att åstadkomma en minskning av förbrukningen av drivmedel och därigenom en besparing av utländsk valuta. Enligt finansministern syftar den sålunda föreslagna skattehöjningen till att man skall kunna undvika eljest nödvändiga åtgärder av annat slag till minskning av bensinförbrukningen. Vi ha förut sökt förklara varför vi inte anse denna väg via biltrafiken lämplig redan när det gäller att åstadkomma ett statligt budgetöverskott. I och med beslaget på bensin och folkhushållningsministerns förklaring, att en bensinransonering är nödvändig, faller även det senare motivet.

Ja, herr talman, jag har här sökt att i korthet ge en överblick över de motiv, som legat till grund för vårt ställningstagande i denna fråga. Av det sagda framgår, att vi hyst och alltiämt hysa starka betänkligheter mot att vidtaga en så kraftig höjning av skatten å fordon och drivmedel för dessa, att bilismens driftskostnader skulle komma att avsevärt påverka prisnivån och därmed även levnadskostnaderna. Prishöjningarna skulle ju särskilt drabba livsmedel och bostäder.

Vi tillkännagåvo i utskottet, att vi helst sett, att man tagit upp samtliga förslag om att skapa ett budgetöverskott och om andra inflationsbekämpande åtgärder, och jag har tidigare fört fram denna mening även i kammaren. Vi förklarade emellertid också, att vi under vissa villkor voro villiga att medverka till någon höjning av bensinskatten, dock under uttryckligt villkor att söndagskörningsförbudet hävdes, när detta särskilt hårt drabbar landsbygden, att körtillståndsprövningen slopades och att de, som önska använda ersättningsbränsle, finge möjlighet att göra detta genom skattesänkning å fordonen, såvida man inte ville höja importkvantiteten så mycket, att bensintilldelningen inte bara på papperet, utan också i verkligheten medger

körtillståndsprövningens slopande. För oss var det även av största vikt att få klarhet, huruvida restitution skulle medges jordbrukets och fiskets utövare för den skatt de skulle erlægga på brännolja och bensen. Om vi fått klarhet på dessa punkter, skulle kanske även vi varit villiga att medverka till någon höjning av bensinskatten i fullt medvetande om att även bilismen bör bära någon liten del av de bördor vi måste påtaga oss i den nu uppkomna situationen.

Herr talman! Med det anförda har jag sökt i någon mån motivera vårt ställningstagande, och jag ber att få yrka bifall till den av herr Elofsson m. fl. avgivna reservationen, vilken under A) innefattar yrkande om avslag på den kungl. propositionen samt under B) yrkande om bifall till motionerna I: 34 och II: 59.

Häruti instämde herr *Andersson* i Dunker, *Pettersson* i Norregård, *Svensson* i Vä, *Norup*, *Johnsson* i Skoglösa, *Larsson* i Luttra, *Ryberg*, *Gustafsson* i Lekåsa, *Onsjö*, *Carlsson* i Bakeröd, *Werner*, *Pettersson* i Rosta, *Jansson* i Aspeboda, *Persson* i Norrby, *Jönsson* i Rosshol, *Johansson* i Norrfors, *Stenvall* och *Gustaf* i Vimmerby.

Herr KRISTENSSON: Herr talman! Bilismen har under krigets dagar haft att kämpa med stora svårigheter. Övervägande antalet bilar stodo då stilla. Gengasbilarnas antal var omkring 70 000. När nu bilarna på nytt börjat rulla på våra vägar, drabbas denna trafik av ett hårt slag, ty både Kungl. Maj:ts proposition och bevillningsutskottets förslag innebära ett hårt bud för motorfolket.

Riksdagen har tidigare uttalat sig för den principen, att bilismen skall bära sin del av vägstnaderna. Denna princip är riktig, och den bör i normala tider och i det långa loppet vara den enda grunden för den särbeskattning, som bilismen är föremål för. Det för-

slag som nu föreligger har kommit från en helt annan utgångspunkt. Här gäller det en kamp emot inflationen, och man vill använda en höjd bilbeskattning för detta ändamål. Folkpartiet har för sin del uttalat sig för den tanken, att man genom en tillfällig höjning av de indirekta skatterna skulle åstadkomma prishöjning på varor, som i sin tur binder en del av köpkraftsoverskottet. Man använder alltså priserna som en regulator på detta överskott. Från högerens sida vänder man sig emot denna tankegång. Det förefaller mig knappast rimligt, eftersom man umgås på högerhåll med tanken på en låg omsättningskatt. Tanken bakom denna är ju densamma, nämligen att åstadkomma en prishöjning och därmed binda en del av köpkraftsoverskottet. Men när denna tanke föres över till bilismen måste jag säga, att jag känner mig synnerligen tveksam, ty olägenheterna med en höjd skatt på bilismen äro många och stora. Prisökningen kommer att gå över vida fält, liksom ringar på vattnet. Även livsmedelspriserna öka i någon mån. Jag kan förstå oron inom jordbruk, handel och industri för att dessa kostnadsökningar inte omedelbart skola slå igenom i prisökningar, utan att man där under en övergångstid själf får bära dessa ökade kostnader. Men samma oro kan man säga är berättigad när det gäller den produktionsskatt, som leker herr Henriksson i hågen, ty även denna skatt slår igenom i många mellanled inom produktionen, och man har anledning att befara att en del av kostnadsökningen kommer att stanna där. För övrigt har jag svårt att tänka mig hur exportindustrien skall kunna få kompensation för de ökade kostnader som uppstå genom dyrare transporter. Vissa yrkesgrupper komma inte heller att få kompensation. Jag tänker på de arbetare, som företaga resor till och från arbetsplatsen med bil eller motorcykel. Man kan också ha anledning att befara, att en del av de investeringar, som äro gjorda eller pågå inom vårt

näringsliv, visa sig felaktiga, att kalkylerna inte hålla streck därför att transportkostnaderna stiga. Jag tror också att det var ett riktigt påpekande som den föregående ärade talaren gjorde, att denna börda av högre bensinbeskattning huvudsakligen får bäras av vår landsbygd med de stora avstånd, som man där har.

Olägenheterna äro alltså stora, och många av dessa olägenheter bli, såsom herr Sandberg påpekade, större i samma mån som skatten når upp till högre belopp. Bevillningsutskottet har för sin del uttalat sig för en överbalansering av budgeten med 500 miljoner, och utskottet säger, att detta torde vara det lägsta tänkbara belopp för att ett positivt resultat skall kunna nås på denna väg. Herr Olsson uttryckte samma sak genom att påstå att 500 miljoner är minimum, om man vill nå ett resultat, som har något värde. Jag vill emellertid erinra om att detta inte är den enda väg man har att gå, om man vill kämpa mot inflationen. Den vägen enbart för ingalunda till målet. Man står inte här som Herkules inför skiljevägen — man har många vägar att beträda, ty det är många faktorer, som inverka på händelseförloppet. Jag tror för min del, att en mildare priskontroll i vissa händelseområden mot näringslivet skulle vara på sin plats och kunna medföra en prisstegring, som kunde vara berättigad och som kunde fylla samma ändamål, nämligen att binda en del av köpkraftsöverskottet. Vidare ha vi det stora fältet av inflationsbekämpande åtgärder, vilka många gånger diskuterats här i riksdagen, nämligen på investeringarnas, sparandets, kreditpolitikens och lönepolitikens områden. Jag har inte någon vördnad, herr Olsson i Gävle, för talet 500 miljoner i detta sammanhang. Det förefaller mig vidare orimligt att en så stor andel av antiinflationens bördor skall läggas på bilismen och näringslivet, som bevillningsutskottets förslag innebär.

Herr Olsson i Gävle talade om att

folkpartiet möjligen umgås med planer på att föreslå en sockerskatt. Jag vill till herr Olsson i Gävle säga, att detta påstående får stå helt för herr Olssons egen räkning. Vi ha ingalunda inom folkpartiet diskuterat införande av någon sockerskatt.

Har herr Olsson i Gävle helt glömt ett uttalande i december månad av konsumtionsskatteberedningen, där han själv är ordförande, i vilket uttalande det heter: »Skulle emellertid de fortsatta undersökningarna utvisa, att en skärpt indirekt beskattning i den omfattning, som förut angivits, icke är praktiskt genomförbar, vill beredningen erinra om att den utvägen självfallet står till buds att genom upplåning täcka eventuellt underskott på kapitalbudgeten.» Konsumtionsskatteberedningen och dess ordförande ha alltså själva varit inne på tanken, att de 500 miljonerna icke är något bindande tal. Om man icke kan finna praktiska vägar att ta in detta belopp genom indirekt beskattning, får man enligt min mening nöja sig med mindre belopp.

Men om man helt säger nej till denna höjning av bilbeskattningen för dagen, så innebär det, att statens inkomster av detta skatteobjekt komma att minska. Man motarbetar då direkt den överbalansering, som man på nästan alla håll anser önskvärd. Jag vill erinra om att man på högerhåll tidigare vänt sig mot underbalansering av budgeten. Och inte nog med detta utan om det nu, när bensintillgången är knapp och konsumtionen därför liten, icke företages någon höjning av bensinskatten, så blir resultatet att mindre medel flyta in för täckandet av vägkostnaderna. Men vi äro väl alla överens om att vägunderhållet blivit eftersatt och att det i framtiden kommer att bli nödvändigt att lägga ned mycket pengar på våra vägar.

Det är ur dessa synpunkter som jag för min del gått in för vad vi kalla tioöreslinjen, d. v. s. en tillfällig höjning av bensinskatten med 10 öre. Jag

vill understryka att det endast får vara fråga om en tillfällig åtgärd. Det är av största vikt att denna extra beskattning borttages, så snart tiderna bli mer normala, när alltså inflationsshotet upphör och bensinimporten blir rikligare.

En sådan höjning av bensinskatten kan också bidra till större sparsamhet med bensin, ty den stimulerar till en mer ekonomisk och återhållsam körning. Jag har också tidigare varit inne på den tanken, att om man går med på en viss höjning av bensinskatten, kan man sätta större kraft bakom bl. a. kravet på att få bort det förbud mot söndagskörning, som nu finns och som särskilt utgör en börda för landsbygden.

Enligt min mening har bondeförbundet i denna fråga intagit en vacklande hållning. I den reservation, som är avgiven från bondeförbundshåll, säger man, att man skulle ha kunnat gå med på en höjning av bensinskatten, under förutsättning att man hade fått igenom sina motionsledes framställda förslag. När det gäller frågan om att minska fordonsskatten för gengasdrivna fordon till hälften, heter det nämligen i reservationen: »Då emellertid vårt yrkande om befrielse från halv avgift för gengasdrivna fordon icke bifallits, ha vi icke kunnat gå med på en höjning av bensinskatten.» Av detta uttalande att döma verkar det som om man ville göra hela sitt ställningstagande avhängigt av motionens öde. Om man hade fått igenom motionen, hade man alltså varit villig att gå en bit på den väg, som herr Vigelsbo för sin del beträdde i konsumtionsskatteberedningen, när han var med om att uttala sig för både en höjning av bensinskatten med 20 öre och det förslag till höjning av fordonsskatten, som propositionen senare innebar.

Det är framför allt föregående talare, herr Jonsson i Skedsbygd, som har ett gammalt intresse för gengasen, och trots att gengasaggregaten för närvarande rostas ute i våra bygder, så behåller herr Jonsson detta sitt intresse

för gengasen. Gammal kärlek rostar inte.

Vad herr Jonssons resonemang beträffar, skulle jag vilja framhålla att med gengasdrift medverkar man inte till en överbalansering av budgeten, vilket ju är det som varit det primära för ställningstagandet i denna fråga. Vidare vill jag påpeka att under kriget förekom det en investering i gengasdrift, som uppgick till inte mindre än mellan 400 och 500 miljoner kronor. Det är under nuvarande konjunkturer icke lämpligt att en liknande investering sker. Jag vet att herr Jonsson invänder, att det är inte hans önskan att en så stor investering i gengasdrift skall förekomma. Jag vill därför också erinra om att det finns ett annat skäl mot en övergång till gengasdrift, vilket gäller också vid en mindre sådan investering, nämligen att det icke kan vara nationalekonomiskt försvarbart att inrikta en del av vår trafik på gengasdrift. Bensinen kostar för närvarande i svensk hamn 90 kronor per m³ eller 9 öre per liter. 1 m³ bensin motsvaras vid gengasdrift av 9 m³ ved. Jag har sett en beräkning, som går ut på att denna mängd ved och den arbetskraft, som behövas för att vedmängden skall komma till användning vid gengasdrift, skulle, om pappersmasseindustrien i stället finge taga hand därom, kunna innebära producerandet av inte mindre än 1,35 ton sulfitmassa med ett exportvärde av 1 040 kr.

Jag är fullt medveten om, herr Jonsson i Skedsbygd, att man mot denna kalkyl kan rikta den invändningen att vid gengasdrift kan användas sämre ved än som är möjligt inom pappersmasseindustrien. Kvar står dock det förhållandet, att det inte är nationalekonomiskt försvarbart att övergå till gengasdrift ens i mindre skala. Vi böra i stället inrikta oss på att använda våra råvaror, vårt kapital och vår arbetskraft för framställning av exportvaror och därigenom få möjlighet att köpa bensin utifrån. Annorlunda var det un-

der krigets dagar, då man inte kunde importera bensin, hur gärna man än ville göra det.

Däremot ansluter jag mig gärna — såsom också herr Sandberg gjorde — till den föregående talaren, då han önskade restitution av den bensinskatt, som betalas av lantbrukarna i samband med traktordrift. Jag hoppas att det skall gå att lösa detta problem på ett praktiskt sätt. Att så sker, är av betydligt större vikt än att de gengasplaner, som herr Jonsson i Skedsbygd givit uttryck åt, bli förverkligade.

Jag vill i detta sammanhang framhålla vikten av att även det yrkesmässiga fisket erhåller full restitution av den bensinskatt, som där utgår.

Till sist vill jag, herr talman, beklaga att vi ha kommit i det läget, att man i importplanen för innevarande år räknar med en bensinkvantitet av endast 650 000 m³. Jag skall emellertid inte här gå in på frågan om vad som är den direkta orsaken till detta läge. Om man säger att det skulle behövas ytterligare — jag tar nu med vilja till en ganska hög siffra — 300 000 m³ för att restriktioner och ransoneringar helt skulle kunna undvikas, så skulle för denna import erfordras ett belopp av 27 miljoner kronor. Så mycket skulle nämligen denna bensinmängd kosta i svensk hamn. Staten skulle med nuvarande beskattning på detta få en skatteinkomst på hela 54 miljoner kronor. Importen kommer dels från dollarområdet, dels från sterlingområdet. Jag är fullt medveten om att det för närvarande råder stor trängsel mellan varorna i importplanen, men det är också klart att alla siffror i importplanen inte kunna vara alldeles exakta, och jag vill för min del vädja till regeringen och vederbörande myndigheter att göra allt vad göras kan för att bensinimporten skall kunna ökas. Detta är ett gemensamt intresse för staten, bilismen och näringslivet.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den reservation, som är avgiven av herrar Petrén och Sandberg.

Häruti instämde herrar *Stjärne, Bränholm* och *Fröderberg*.

Herr JONSSON i Skedsbygd erhöll på begäran ordet för kort genmäle och anförde: Herr talman! Jag hoppas att herr Kristensson observerade, att jag sade att först om tillräcklig kvantitet bensin icke kunde införskaffas, borde man lämna möjlighet för de bilister, som så önskade, att övergå till gengasdrift. Det skulle alltså bli en frivillig övergång i syfte att utöka den tillgängliga kvantiteten drivmedel, vilket ju måste vara någonting som skulle komma oss alla till godo.

I anledning av herr Kristenssons beräkning, när det gäller frågan om vilken mängd ved som skulle svara mot en viss mängd bensin, vill jag framhålla att herr Kristensson nog knappast är fackman tillräckligt för att bedöma den saken.

Jämväl herr KRISTENSSON erhöll på begäran ordet för kort genmäle och yttrade: Herr talman! I mitt föregående anförande var jag mycket angelägen att betona, att även om det endast gällde att i mindre skala övergå till gengasdrift, så vore detta icke försvarbart ur nationalekonomisk synpunkt. Jag erinrade om att våra begränsade tillgångar av arbetskraft, kapital och råvaror böra inriktas på att få till stånd så stor export som möjligt, ty endast därigenom kunna vi öka importen, och i detta fall är det ju just importen av bensin som är det väsentliga.

Min anmärkning står alltså kvar, trots att herr Jonsson påpekar, att hans mening var att övergång till gengasdrift endast borde ske i mindre utsträckning.

Härpå anförde

Herr SUNDSTRÖM: Herr talman! I likhet med utskottets ordförande kan jag vittna om att det inte känns så särskilt muntert att behöva lägga ytterligare skatt på bensinen, utan att det hela snarare är i viss mån olustbetö-

nat. Men man får ju inte bara tänka på vad som är tilltalande eller ägnat att skapa popularitet, ty vad det här framför allt gäller är att bekämpa den företeelse, som väl alla äro eniga om att man måste bekämpa, nämligen bristen på samhällsekonomisk balans. Det är givetvis uteslutande med tanke på nödvändigheten att utfinna medel för att återställa denna balans som vi ha gått med på det skatteförslag som här framlagts.

Jag skall nu först, herr talman, något beröra verkningarna av skatteförslaget.

Herr Hagberg i Malmö förklarade att det saknades uppgift om de samhällsekonomiska verkningarna av detta förslag. Jag tror inte att det föreligger någon brist på dylika uppgifter, men jag är å andra sidan övertygad om att de beskrivningar av de samhällsekonomiska verkningarna, som t. ex. herr Jonsson i Skedsbygd och flera andra ha givit, äro i någon mån överdrivna. Jag skall inte nu uppehålla mig vid de subtila beräkningar, som herr Jonsson i Skedsbygd kom med, och jag skall över huvud taget avstå från all procenträkning, som egentligen är ett osvikligt medel att fördunkla saker och ting, utan jag skall endast hålla mig till konkreta ören. Och när det gäller beräkningar av det slaget, äro de upplysningar, som vi fått av Kooperativa förbundet och vilka stämma med priskontrollnämndens uppgifter, ytterst värdefulla. Av dessa upplysningar framgår, att om man nödgas transportera en vara hela 38 mil med bil, d. v. s. 19 mil i vardera riktningen, så stiger priset för varje kilogram av varan med 0,88 öre. Naturligtvis är också 0,88 öre ett rätt stort belopp i detta sammanhang, men, märk väl, det gäller i detta fall en sträcka av den respektabla längden 38 mil. Vid en transport på 10 mil sjunker genast den fördyring, som blir en följd av bensinskattens höjning med 27 öre, till 0,23 öre per kilogram, d. v. s. den utgör inte fullt $\frac{1}{4}$ öre per kilogram. Det är den faktiska kostnadsökning som kan in-

träda såsom en följd av transporterernas fördyring. Det är klart att även detta utgör en extra pålaga, men jag vill bestämt hävda att det endast är i fråga om mycket tunga och mycket billiga varor, som det är oförmånligare med en höjning av bensinskatten än t. ex. med den av högern förordade lågprocentiga omsättningsskatten. Jag har roat mig med att räkna ut att så snart priset på en vara överstiger 29 öre per kilogram, är det förmånligare med den bensinskatt, som nu föreslås, än med en allmän omsättningsskatt på 3 %. För varor, som ligga högre i pris, minskas givetvis undan för undan betydelsen av bensinskatten.

Det kan kanske också vara av intresse, när man, såsom herr Jonsson i Skedsbygd gör, vill tillskriva bensinskattens höjning skulden till den förestående indexhöjningen, att se hur det ställer sig beträffande en sådan vara som skodon. Ett par skor väger väl ungefär 1 kg. Genom höjningen av bensinskatten skulle alltså priset på ett par skor efter 38 mils transport stiga med 0,88 öre. Inför man i stället en omsättningsskatt på 3 %, skulle prisökningen, om jag räknar med att ett par skor kostar 30 kr., utgöra 90 öre. Av dessa siffror framgår väl ändå, att man inte får överdriva verkningarna av den skattehöjning som här föreslås.

Nu vill jag ingalunda sticka under stol med att en obehaglig och mindre tilltalande konsekvens av denna skattehöjning är, att det är de avlägset boende som drabbas relativt hårdast. Det skulle naturligtvis ha varit mycket önskvärt, att man hade kunnat åstadkomma en ändring härutinnan, men det har varit praktiskt utförbart, och vi ha inte, hur mycket vi än behärta dessa människors öde, kunnat finna, att detta motskäl varit så starkt, att man av den anledningen borde ha avstått från den mycket stora inkomst, som ökningen av bensinskatten dock ger staten.

Jag vill också vända mig mot ett påstående, som redan tidigare har fram-

förts och som här upprepades av herr Hagberg i Malmö med mycken emfas liksom nu även senast av herr Kristensson, nämligen påståendet att den föreslagna höjningen av bensinskatten skulle utgöra ett slag mot bilismen. Herr Hagberg beledsagade detta påstående med en uppgift om att det skulle bli fråga om en särbeskattning på 388 miljoner av en viss grupp, vilket vore alldeles orimligt.

Detta är, herr talman, en beskrivning av läget som inte på något sätt stämmer med verkligheten. Utskottet har bestämt sagt ifrån att nu liksom hittills skall ökningen av beskattningen tagas ut i form av högre taxor. Det är enligt utskottets mening fullt naturligt att det måste bli en taxehöjning för droskbilarna liksom att en lastbilsägare hädanefter kommer att ta mer betalt per ton transporterad vara än han gjort tidigare. Det är ju precis samma sak som i princip redan nu äger rum. Ingen vill väl göra gällande att den nuvarande beskattningen av bilismen bäres av de bilägare som driva yrkesmässig trafik eller som i övrigt använda sina bilar för nyttotrafik, utan det är ju beställarna av transporterna och tjänsterna som få betala denna skatt. En firma, som har egen lastbil, slår naturligtvis ut kostnaderna för lastbilen på de varor, som firman producerar eller säljer, och det kommer man att göra i framtiden lika väl som hittills. Följaktligen blir det i yttersta hand konsumenterna som få betala kalaset. Så har det varit hittills, och säkerligen få konsumenterna finna sig i att göra det även för framtiden. Det tjänar sålunda inte någonting till att komma med sådana överdrifter i fråga om beskrivningen av verkningarna av bensinskatteshöjningen som man här gjort.

Herr Jonsson i Skedsbygd ifrågasätter att det skulle vara allvarligt menat från utskottets sida, när utskottet säger att skatteshöjningen skall slå igenom i priserna. Ja, det är allvarligt menat, men därmed är naturligtvis inte sagt

— det bör jag kanske samtidigt erinra om — att vilka krav som helst på pristegringar komma att accepteras. Herr Jonsson i Skedsbygd anför att kostnaderna för mjölken skulle komma att stiga med 0,63 öre per liter, men han förutsätter samtidigt att mjölkpriset skulle få stiga med ett öre. Där ha vi ett typiskt exempel på de överprishöjningar, som det kan bli fråga om, och jag tror nog att man får gå litet försiktigt fram vid förhandlingarna om prishöjningar. Det kan ju mycket väl tänkas att mjölkpriset får lov att stiga med ett öre, men i många andra fall bör man nog undvika att skrida till överprishöjningar på grund av höjningen av bensinskatten.

Det var med en viss förvåning jag hörde herr Hagberg i Malmö så kraftigt försvara den föreslagna fordonskatten. Herr Olsson i Gävle har redan påmint om att på den punkten en omsvängning i opinionen synes ha ägt rum. För min del vill jag bekänna, att jag i det allra längsta var ytterst tveksam om huruvida man borde lägga hela bördan på bensinen eller ej. Vi ha emellertid inom utskottet, då vi själva ha trott och också fått oss förklarad, att det bland allt vad motorfolk heter skulle finnas en enhällig opinion till förmån för ett slopande av fordonskatten och överförande av hela beskattningen på bensinen, sökt övervinna våra betänkligheter mot ett dylikt tillvägagångssätt. Nu kommer den ene talaren efter den andre med den upplysningen, att det skulle råda ganska delade meningar bland motorfolket på den punkten. Det är beklagligt att detta inte kommit fram på tidigare stadium, så att det åtminstone hade varit möjligt att pröva även en sådan linje.

Herr Jonsson i Skedsbygd hade några allmänna funderingar om ökad bensininimport, och herr Kristensson var också inne på samma tanke, att genom en ökning av importen med 300 000 m³ fordonen skulle kunna utan begränsning få bensin och att statsverket

skulle tjäna ganska mycket på att få in hög skatt på den summa som importen skulle kosta, vilket skulle vara ett relativt litet belopp på 27 miljoner kronor. Ja, det är en fråga, som naturligtvis kommer att prövas i annat sammanhang och som bevillningsutskottet givetvis icke haft anledning att syssla med. Jag vill emellertid bara med anledning av detta uttalande göra vissa reflexioner. En sådan vidgad bensinimport betyder ju visserligen kanske icke så många miljoner, men det är ju alldeles klart, att när det råder valutaknapphet, måste det ena behovet vägas mot det andra. Tro icke mina ärade kammarkolleger, att det finns behov, vilka kunna täckas genom import för 27 miljoner kronor, som äro mycket angelägnare än en import av ytterligare 300 000 m³ bensin? Skulle det visa sig, att en sådan bensinimport är möjlig utan att andra viktigare behov få eftersättas, så tror jag icke alls att någon enda instans, vare sig regeringen eller någon myndighet, är så förtjust i bensinransonering, att den kommer att upprätthållas, om den icke eljest är påkallad av omständigheterna och behovet. Jag vill emellertid bara erinra om att en utökning av bensinförbrukningen med 300 000 m³ också aktualiserar ytterligare investering i bilar. Det är alldeles uppenbart, att det skulle bli en helt annan förslitning av bilparken, en ökad import av bilar och bildelar, behov av ökad personal för reparationer o. s. v. Det är en mycket vidlyftigare härva än man tycks göra det till i denna debatt.

Herr Jonsson var också inne på frågan om restitution av bensinskatten för vissa ändamål. Det är en fråga, som ligger under prövning, och jag tror icke att någon i utskottet har anledning att principiellt sätta sig mot ett tillmötesgående på den punkten, ifall det skulle visa sig, som herr Kristensson sade, möjligt att praktiskt genomföra. Dock vill jag säga, att det verkar ganska långsökt, när man tar dessa

icke behandlade motioners öde till förevändning för att inta en fullkomligt negativ hållning gentemot bensinskatten. Det verkar med förlov sagt, herr Jonsson i Skedsbygd, som de obotfärdigas förhinder och ingenting annat.

Herr Kristensson var inne på en sak, som jag också skulle vilja beröra. Han säger, att dessa femhundra miljoner kronor kunna icke vara något heligt tal, ty detta medel kan icke vara det enda vi ha för att bekämpa inflationen. Det är så rätt som det är sagt, ty det kan ju icke vara herr Kristensson obekant — han nämnde det ju själv — att detta är endast ett led i regeringens stora antiinflationsprogram. I detta ingår mycket annat, som herr Kristensson alldeles riktigt sade. Det är fråga om investeringsbegränsningar, ökad sparsamhet, återhållsamhet i lönepolitiken samt utdelningsbegränsning. Det är också icke minst fråga om import- och exportplanens genomförande i enlighet med de upplagda linjerna, som är alldeles nödvändigt för att hela antiinflationsprogrammet skall gå i lås.

Emellertid vill jag säga, att om vi hoppas på en verklig framgång i strävandena att återställa den samhälls-ekonomiska balansen, så få vi naturligtvis icke behandla de övriga punkterna på samma sätt som man behandlar denna, ty om vi hesitera på varje annan punkt, som man gör här, och dra oss tillbaka, så snart det blir ett obehagligt program, så kunna vi icke hoppas på att lyckas med vår antiinflationspolitik. Jag kan icke underlåta att säga, att det förefaller ganska egendomligt att just på den punkt, där riksdagen kan träda till och göra en insats, visar man så litet kurage, så litet mod, att man icke vågar ta detta skatteförslag. Man förebär visserligen en hel del skäl, men jag vågar ändå säga, att man sneglar på varandra och ser mest på de taktiska synpunkterna. Det är icke vidare lovande för fortsättningen, om man börjar på detta sätt.

Herr Kristensson fällde också ett ytt-

rande, som jag måste ta upp, ehuru jag delvis berört det tidigare. Han säger nämligen, att detta blir en börda på bilismen och näringslivet. Ja, man kan naturligtvis tillspetsa saker och ting, men jag har ju redan visat, att bilismen drabbas icke i någon högre grad än den gjort tidigare, utan allt går ut över den som använder bil. Vad näringslivet beträffar är det riktigt, som herr Kristensson sade, att exportindustrin i vissa fall har svårt att kompensera sig för de ökade kostnaderna, men när det gäller produktion på den inhemska marknaden är det ju alldeles uppenbart, att konsumenterna få bära även den kostnadsökningen, och näringslivet bör sålunda kunna uthärda de pålagor som här ifrågasätts.

Jag skulle också vilja beröra en sak, som har berett mig mycket stor besvikelse, nämligen det bud från folkpartiet om en höjning av bensinskatten med 10 öre som här avgivits. När jag läste folkpartiets motion, fann jag en passus i denna, som ingav mig förhoppningen, att man åtminstone skulle sträcka sig till en höjning av bensinskatten med 20 öre. I denna motion står det nämligen följande: »Till frågan huruvida denna bör göras så stor som 20 öre per liter eller utgå med lägre belopp vilja vi f. n. ej taga bestämd ställning, då en avvägning i förhållande till andra inkomstmöjligheter eller eventuella besparingsmöjligheter för statskassan bör ske efter ett närmare övervägande.» Jag hade förutsatt, att detta övervägande skulle äga rum innan denna fråga måste avgöras, men jag har icke kunnat märka, att man från folkpartiets sida har kommit med några som helst överväganden för att öka inkomstmöjligheterna för statskassan, utan på den punkten iakttar man fullkomlig tystnad. Jag har därav dragit den slutsatsen, att det icke fanns några möjligheter att komma med förslag till några inkomstökningar, och vid sådant förhållande borde man enligt min mening ha accepterat den höj-

ning av bensinskatten med 20 öre per liter, som regeringen föreslagit.

I fråga om det andra ledet i denna passus, nämligen att någon besparing för statskassan skulle kunna åstadkommas, har det visserligen givits vissa livsyttningar från folkpartiets sida. Sålunda ha i motioner från folkpartiets sida på tjugo punkter framställts yrkanden om höjda statsutgifter. Beloppen äro visserligen blygsamma. Det rör sig om cirka 5 miljoner kronor. Emellertid borde både ökningarnas antal och beloppets storlek ge vid handen, att folkpartiet rimligen borde uppgivit hoppet om att i någon större omfattning kunna åstadkomma utgiftsbesparingar för statskassan, som kunde onödiggöra denna skatt för att åstadkomma den nödiga överbalanseringen. Allt, som inträffat sedan denna motion skrevs, borde sålunda ha bjudit folkpartiet att åtminstone acceptera en höjning av skatten med 20 öre, när det nu fick igenom sitt yrkande om avslag på förslaget om höjning av fordonskatten, som, om jag fattat motionen rätt, var huvudsyftet med densamma. Men när man fick det, tycks aptiten ha vuxit, och man bortsåg från alla ekonomiska realiteter och stannade vid det verkligt egendomliga budet om en höjning av bensinskatten med endast 10 öre. Det är en så stor prutning, att man knappast kan anse budet vara menat såsom ett allvarligt alternativ till det förslag som framlagts av regeringen.

Det skulle naturligtvis vara en hel del mera att tillägga. Det vore kanske ganska behövt att gå in i närmare detaljer om dessa skatters ekonomiska verkningar och framför allt då på den sida av saken som rör prisfördyringar. Jag skall emellertid nöja mig med vad jag har sagt och endast slutligen tillägga, att vi ha biträtt detta förslag därför att vi tro, att regeringens allmänna antiinflationsprogram bör genomföras i dess helhet. Vi sätta nämligen så stort värde på att komma i samhälls-

ekonomisk balans, att vi äro beredda att påtaga oss mycket svåra pålagor för att nå detta. Och jag måste säga, att när man här lyssnar till motståndarna till detta förslag, så får man ett starkt intryck av att alla dessa deklamationer om att penningvärdets bevarande i nuvarande situation är den politiskt viktigaste uppgiften är en munrens bekännelse och ingenting annat.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr KRISTENSSON erhöll på begäran ordet för kort genmäle och yttrade: Herr talman! Herr Sundström säger, att folkpartiet borde ha stannat för förslaget om 20 öres höjning av bensinskatten. Det kan väl ändå icke ha undgått herr Sundström, att folkpartiet aldrig föreslagit 20 öres höjning av bensinskatten. Vi ha varit alldeles främmande för en sådan tanke. Jag vill säga, att diskussionen mellan herr Sundström och mig tycks röra sig mest om de femhundra miljonerna. Jag har sagt, att detta icke är något bindande tal, och jag har åberopat ett uttalande från konsumtionskatteberedningen, där man varit inne på samma tankegång, och jag vidhåller denna uppfattning. Herr Sundström och jag äro ju överens om att detta är en av de vägar man kan gå. Många vägar skola föra till målet.

Till sist vill jag säga herr Sundström, att det icke är taktiska synpunkter som gjort, att folkpartiet valt sin tioöreslinje. Detta har skett därför att vi känna ansvar inför det allvarliga läge, i vilket vårt land för närvarande är. Det är detta som gjort att vi valt att gå denna väg. Vi ha gjort det ur sakliga synpunkter, icke taktiska.

Herr SUNDSTRÖM erhöil likaledes på begäran ordet för kort genmäle och anförde: Herr talman! Jag har icke sagt, att folkpartiet bundit sig för 20 öres förhöjning av bensinskatten. Men jag har sagt, att när folkpartiet säger, att man skall ta under övervägande en

höjning av denna skatt till 20 öre, om man icke kan öka inkomsterna och minska utgifterna i erforderlig grad, men folkpartiet icke visat något livstecken när det gäller en ökning av inkomsterna eller minskning av utgifterna, så har jag läst motionen så, att folkpartiet vid sådant förhållande vore förpliktat att gå med på en höjning av bensinskatten till 20 öre.

Jag medger, att de femhundra miljonerna icke äro något heligt tal. Men skall man nagga programmets alla punkter på samma sätt som i detta fall, blir resultatet ganska kient.

Herr Kristensson säger också, att man avgivit tioöresbudet under ansvar. Jag konstaterar, att då uppskattar man ansvaret mycket lågt.

Jämväl herr SANDBERG erhöil på begäran ordet för kort genmäle och yttrade: Herr talman! Med anledning av att herr Sundström berörde folkpartiets ställning i fråga om storleken av den ifrågasatta skattehöjningen, vill jag erinra om att jag inom konsumtionskatteberedningen, där jag haft tillfälle att deltaga i arbetet, reserverat mig mot tanken att i detta sammanhang fixera någon viss bestämd summa, och jag har också här förklarat, att de 500 miljonerna icke för oss varit något heligt tal. För övrigt tycker jag, att det är att driva saken alldeles för långt, när man, som herr Sundström här gjort, vill söka deducera fram, att i vår motion skulle ha givits på hand en höjning av skatten med 20 öre. Frågan om var man slutligen skall stanna ha vi ju lämnat helt och hållet öppen.

Härefter anförde

Herr HENRIKSSON: Herr talman! Mänskligheten strävar ju ständigt efter att med hjälp av tekniken förbättra människornas livsbetingelser. Man har strävat efter att skapa nya och billigare hjälpmedel, förbättrade och billigare transportmedel, allt i syfte att göra det möjligt för alla att komma i åtnju-

tande av ting, som tidigare varit förbehållna fåtalet. När man så kommit långt fram på vägen mot det eftersträfvade målet kommer staten och säger: Det är lyx, det får Ni icke använda utan att betala straffskatt. Därmed vrider man utvecklingen i ett handtag bakåt, och de åtrådda hjälpmedlen bli åter otillgängliga. Det förefaller mig som om det nu föreliggande skatteförslaget vore ett exempel på detta slag av utveckling i samhället.

Motorismen har blivit ett ovärderligt hjälpmedel för människorna i produktionen, i distributionen och i den enskildes arbetsinsats. Den förklaras nu vara en umbärlig lyx och skall straffbeskattas. Man frågar sig varför. Något svar på frågan varför just motorismen skulle vara att betrakta såsom särskild lyxvara har icke lämnats. För övrigt går ju det här förslaget stiek i stäv mot tidigare principer för motorismens beskattning. Herr Hagberg i Malmö har redan erinrat om vad bevillningsutskottet i ett tidigare betänkande yttrat på den punkten. Jag vill erinra om att även finansministern yttrat sig i ämnet och förklarat, att motorismen icke skall beskattas med ett öre mer än vad som är nödvändigt för att täcka kostnaderna för motorismens slitage av vägarna. När man mot bakgrunden av dessa tidigare uttalanden skall försvara det nu framlagda förslaget till beskattning av motorismen, säger man, att de skatter vi nu ta in skola komma vägväsendet till godo i en framtid. Jag frågar emellertid nu, liksom jag gjort i utskottet: Hur skall detta gå till? Om man tar in dessa 178 miljoner kronor ifrån bilismen och använder dem för att betala investeringar på kapitalbudgeten, hur skall då motorismen i framtiden få nytta av pengarna? Är det meningen, att man skall skaffa fram dem genom ny hård beskattning, eller på vilket sätt skall detta ske? Man kan ju icke återtrolla fram det, som man en gång har förbrukat. Det vore av mycket stort intresse att få veta, hur man tänkt sig

den saken. Man kan icke vara nöjd med enbart ett platoniskt uttalande, utan man vill ju också veta hur löftet skall infrias.

Den allra allvarligaste bristen i det nu föreliggande förslaget är enligt min uppfattning avsaknaden av utredningar om skattens verkningar. Redan under vårt arbete i konsumtionsskatteberedningen tillät jag mig efterlysa en utredning, som skulle visa, hur en så hård beskattning av motorismen skulle verka ur samhällsekonomisk synpunkt, på vilket sätt den skulle slå igenom i hela prisfältet och på vilket sätt den skulle kunna verka störande och snedvridande på produktionen. Det kom ingen sådan utredning. Det enda vi fingo se i det hänseendet var den här tidigare diskuterade promemorian från priskontrollnämnden. Den sade inte mycket; den innehöll egentligen endast uträkningar rörande hur mycket taxorna skulle behöva höjas i viss yrkesmässig trafik. Men detta ger ändå icke någon verklig bild av hur denna beskattning kommer att verka ur samhällsekonomisk synpunkt. Inte heller propositionen innehåller någonting här om, och utskottet har självfallet inte haft möjligheter att verkställa den saknade utredningen. Till utskottet har inkommit en del material, som redovisas i utskottsbetänkandet och som i någon mån belyser hur genomslaget och verkningarna skulle te sig på ett fåtal punkter. Jag vill emellertid påpeka att dessa beräkningar äro gjorda på grundval av regeringens 20-öreslinje och icke på grundval av utskottets 27-öreslinje. Man får därför icke heller av dessa utredningar den riktiga uppfattningen om skattens verkningar.

Beträffande skattens verkningar på produktionen, som ju i många sammanhang berörs under debatten, säger utskottet, att utskottet icke kan »ansluta sig till den från olika håll anförda åsikten, att en skärpt beskattning av bilismen skulle verka hämmande på produktionen». Ja, icke heller detta uttalande

styrkes av någon analys av vad som kan komma att ske. Även om utskottet till slut kommit därefter, att utskottet bestämt har förklarat, att det förutsätter att den skärpta beskattningen skall slå igenom i priserna, så har man därmed inte klarlagt eller löst frågan hur beskattningen kommer att verka inom själva produktionsprocessen. Vi måste komma ihåg att en produktion är baserad på vissa beräkningar rörande de kostnadselement man har att räkna med och vilka transportmedel man skall använda — detta senare kanske även har påverkat produktionens förläggning. Om en företagare, som har gjort upp sina kalkyler under vissa förutsättningar, plötsligt ställes inför en helt annan situation till följd av en mycket kraftig beskattning, har jag mycket svårt att förstå hur man kan påstå att icke detta måste verka både hämmande och försvårande på produktionen. Jag vet att det t. o. m. finns fall, där en produktionsanläggning, uppbyggd på nuvarande förutsättningar i fråga om transportkostnaderna, praktiskt taget blir värdelös efter höjningen av beskattningen. Det är gott och väl i och för sig, att man är på det klara med att skatten kommer att slå igenom i den allmänna prisbildningen. Men när riksdagen i dag beslutar denna skattehöjning vet man, som jag förut framhållit, icke hur det kommer att se ut, när verkningarna ha nått hela priset.

Tidigare i dag har frågan om den allmänna omsättningsskatten diskuterats som ett alternativ till den föreslagna skattehöjningen. Jag tillät mig för min del att föra fram både denna och andra frågor till diskussion i konsumtionskatteberedningen men under den förutsättningen, att man verkligen skulle göra en utredning om hur den ena eller den andra skatteformen skulle verka i praktiken. Det är ju först sedan man kunnat utröna dessa verkningar som man kan välja mellan olika alternativ. Vi ha redan sett att den föreslagna

skattehöjningen beträffande mjölken kommer att få ett genomslag som betyder lika mycket som en lågprocentig omsättningsskatt, och samma förhållande kommer säkerligen att göra sig märkbart på en hel del andra punkter. Man kan i det sammanhanget fråga sig, om verkligen detta förslag är så pass grundligt prövat att det är lämpligt att genomföra.

Herr Sandberg framhöll i sitt anförande att han anslutit sig till reservationen om 10-öreslinjen och att han icke ville vara med om det avslagsyrkande, som framställts från högern och bondeförbundet. Vidare sade han att hans ståndpunkttagande var grundat på sakliga skäl och icke betingat av några taktiska synpunkter. Jag måste bekänna, att jag har mycket svårt att riktigt förstå dessa sakliga skäl. Vad är det som säger, att just folkpartiets 10-öreslinje är en riktig lösning? Jag tror tvärtom att man från näringslivets sida är alldeles speciellt rädd för 10-öreslinjen, av det skälet att man icke tror sig ha någon möjlighet att i de besvärliga underhandlingarna med priskontrollnämnden få en tioöring på bensinen att slå igenom i priserna. Man befarar i stället att följderna av 10-öreslinjen kommer att bli att hela beskattningen lägges på företagsamheten, som sålunda får betala de 65 miljoner kronorna.

Jag kan inte heller förstå att ifrågasvarande linje i princip kan betyda något annat än det som utskottsmajoriteten företräder. Om jag fattade herr Ohlin rätt, när han stred sin strid för omsättningsskattens avskaffande, så var hans argumentering då att den skulle avskaffas huvudsakligen av sociala skäl. Den skatt som nu föreslås är ju, det har majoriteten medgivit, en omsättnings-skatt bakvägen. Men det är en skatt som kommer att drabba på ett sätt, som vi ännu inte ha klart för oss. Jag frågar därför: Är denna skatt mera smaklig? Såsom tidigare påpekats kommer den ju att direkt drabba både livs-

medel, byggnadsproduktion och en hel mängd outhärliga förnödenheter, vilka icke drabbades av den gamla omsättningskatten. Jag har mycket svårt att se var den principiella skillnaden kommer in, om man lägger sociala synpunkter på detta problem.

Herr Olsson i Gävle framhöll bl. a., att om man nu avslår utskottets förslag om höjd bensinbeskattning, så får man ett hål i beräkningarna, ett hål i planen. Herr Sundström var inne på samma sak och frågade hur denna brist skulle täckas. Ja, frågan är först och främst, om den plan, som från regeringens sida lagts upp, kan anses vara någonting som i och för sig icke går att rubba på, eller om man inte kan ompröva densamma från andra utgångspunkter. Vidare är det alltför en fråga om att beträda de lämpligaste vägarna. Vad mig beträffar tror jag ingen kan beskylla mig för att ha underlåtit att peka på alternativ och att begära prövning av vilket alternativ som är det bästa. Jag har nämligen den bestämda uppfattningen att en ökad beskattning av motorismen är en i högsta grad olämplig väg att beträda.

Sedan nämnde herr Kristensson någonting om en produktionsskatt, som han sade lekte mig i hågen. Jag är inte medveten om att den lekt mig i hågen mer än andra alternativ. Jag har tillåtit mig att i konsumtionsskatteberedningen framföra en sådan skatt såsom ett av de alternativ man borde pröva, men jag har redan där deklarerat, att jag anser den vägen ganska betänklig på grund av de svårigheter den kommer att medföra och den förskottsbetalning i hela distributionskedjan som den innebär. Det var endast ett försök att ställa upp alternativ, så att vi över huvud taget skulle få diskussionsutgångspunkter. Men när ingen lyssnar på eller vill pröva alternativen utan alla gå sin egen linje till dess man kommer till slutet och sedan frågar var alternativen finnas, då har jag mycket svårt att följa med i galoppen.

Herr Sundström var också inne på frågan om prisstegringarna och drog fram ett exempel om ett par skor. Men jag får ju säga att hans exempel var ganska misslyckat ur många synpunkter. Ty om man skall undersöka vad den ökade bensinbeskattningen kommer att betyda för produktionen, så skall man ju inte bara se efter vad som sker när man flyttar ett par skor från fabriken eller leverantören till detaljisten, utan man får också lov att tänka på hela den transportkedja, som under produktionsprocessen erfordras för att åstadkomma detta skopar. Och då kanske bilden blir en annan.

Herr Sundström förklarade också med patos i slutet av sitt anförande att han tyckte att de, som nu yrka avslag på Kungl. Maj:ts och bevillningsutskottets förslag, visade dåligt kurage och litet mod. Jag tycker det är litet anspråksfullt att säga att någon visar brist på mod därför att han inte hoppar ut i luften och accepterar ett förslag, som efter en grundlig prövning befinnes vara olämpligt. Jag anser snarare att det är brist på kurage att *inte* pröva ett förslag, som kommer från finansministern, och säga att förslaget i fråga är olämpligt, varför det icke bör av riksdagen bifallas.

Herr talman! Jag har med dessa synpunkter velat ansluta mig till yrkandet om bifall till den av herr Velander m. fl. avgivna reservationen.

I detta anförande instämde herrar *Ljungqvist* och *Fahlman*.

Som tiden nu var långt framskriden och flera talare anmält sig för yttrandes avgivande, beslöt kammaren på förslag av herr talmannen att uppskjuta den fortsatta överläggningen i detta ärende till kl. 7.30 em., då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 5.15 em.

In fidem
Gunnar Britth.

Onsdagen den 25 februari.

Kl. 7.30 em.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet och leddes därvid förhandlingarna till en början av herr andre vice talmannen.

§ 1.

Upplästes följande till kammaren inkomna läkarintyg:

Att prosten Harald Hallén vårdas härstades från den 11/2 1948 för urinvägsåkomma och ännu kvarligger och under denna tid varit och fortfarande är till riksdagsarbete oförmögen, intygas.

Karolinska sjukhuset den 23/2 1948.

Lars Holmberg.

Leg. läkare.

Kammaren beviljade herr Hallén ledighet från riksdagsgöromålen från och med den 11 innevarande februari tills vidare.

§ 2.

Herr andre vice talmannen meddelade, att herr Andersson i Tungelsta, som vid kammarens sammanträde den 3 innevarande februari med läkarintyg styrkt sig från och med den 31 januari vara tills vidare hindrad att delta i riksdagsgöromålen, samt herr Svensson i Ljungskile, som vid sammanträdet den 17 innevarande februari likaledes med läkarintyg styrkt sig tills vidare vara hindrad delta i riksdagsgöromålen, denna dag åter intagit sina platser i kammaren.

§ 3.

Förslag till förordning om särskild automobils katt, m. m. (Forts.)

Herr andre vice talmannen meddelade, att överläggningen rörande bevill-

ningsutskottets betänkande, nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 5 med förslag till förordning om särskild automobils katt, m. m. jämte i ämnet väckta motioner nu komme att fortsättas; och lämnades därvid enligt förut gjort anteckning ordet till

Herr von SETH, som anförde: Herr talman! I det här föreliggande utlåtandet från bevillningsutskottet med förslag till förordning om särskild automobils katt, m. m., är det en sak jag vill ge utskottet ett erkännande för. Det är, att utskottet inte, i likhet med finansministern, redan från början betraktat bilen som någon sorts lyxvara. I Kungl. Maj:ts proposition, där det har yrkats på höjda skatter för vissa skönhetsmedel, såsom parfymmer och håroljor o. d., sticker finansministern plötsligt in bilen, som han därmed betraktar som en lyxvara. Jag hade även tillfälle att yttra detta i remissdebatten, att han jämställer bensinen med parfymmer och håroljor. Så lätt har dock inte utskottet tagit på saken.

Man blir emellertid ändå betänksam, när man läser igenom utskottsbetänkandet. I sin lovliga strävan att få fram skatteobjekt under rubriken umbärliga varor, vilka man kan belägga med ökad skatt, har utskottet kommit till det resultatet, att man anser hela biltrafiken umbärlig och bensinen som en umbärlig vara. Jag tror inte att man i dessa tider behöver orda mycket om att bilen inte är någon lyxvara utan tvärtom. Det är ju naturligtvis så, som på alla andra områden, att de finnas som kunna missbruka en bil och missbruka den dyrbara bensinen. Detta är emellertid enstaka fall, och vill man beskatta hårdare, så träffar man inte dessa människor, som säkerligen ha det

så ställt, att bensinen inte kan bli för dyr för dem. De ha bärkraft nog att klara dessa bördor. Men bilismen över huvud taget kan inte bära hur stora pålagor och bördor som helst. Det är, herr talman, ingen överdrift att säga, att bilen är en nyttighet som varit av utomordentlig betydelse för den utveckling, som ägt rum i vårt land under de sista 30 åren. Man kan säkerligen säga, att bilen, tillsammans med en mångfald andra faktorer, bidragit till att höja den sociala standarden i vårt land och bidragit till de ekonomiska framsteg, som vi ha kunnat glädja oss åt. Därtill vill jag betona, att bilen betydtt oerhört mycket när det gällt att lätta de svårigheter, som vårt land utsatts för under det sista världskriget och under beredskapstiden. Man kan verkligen fråga sig hur det skulle ha sett ut i vårt land, om vi inte haft gengasen och om inte bilarna transporterat livsmedel från producenterna till konsumenterna. Hur skulle över huvud taget hela samhällslivet ha kunnat fungera, om inte bilarna bidragit till detta?

Från den synpunkt jag företräder måste man därför beteckna det som en grov otacksamhet och nästan som ett hån mot bilismen, att man nu helt och hållet vill glömma vad en sund bilism betyder i ett samhälle och vill lägga på sådana bördor på denna, att hela samfärdseln kommer att försvåras. Inte minst för landsbygden har bilismens genombrott helt enkelt betydtt en revolution. Isoleringen har brutits inte endast i obygderna uppe i Norrland, utan i hela vårt land. Inte minst i det län jag företräder, Jönköpings län, med sina stora avstånd har bilismen betydtt oerhört mycket för att människorna på landsbygden skola ha kunnat komma i kontakt med städerna och där sälja sina varor och på så sätt haft en draglig existens.

Här ha ju de föregående talarna anfört exempel, och jag skall därför endast nämna ett par siffror, som belysa vad en ökad skatt på bensin med 27

öre per liter skulle innebära för våra livsmedel. Sveriges lantbruksförbund har räknat ut, att inte mindre än 2 822 lastbilar dagligen användas för intransport av mjölk. Den sammanlagda körsträckan är 17 118 mil — icke kilometer — per dag. Om bensinen skulle höjas med 20 öre per liter innebär detta en kostnadsökning motsvarande cirka 5 miljoner kronor per år. Skulle bensinen höjas med 27 öre innebär detta givetvis en ytterligare kostnadsökning. Den kommer att stiga till över 6 miljoner kronor. Detta gällde alltså endast mjölkens transport från producenterna till mejerierna — inte direkt till konsumenterna.

Här föreligger vidare ett yttrande från Ströms konsumtionsförening, där man drar fram en del siffror. Man påpekar vad en höjning av bensinpriset skulle innebära för fraktkostnaderna, inte bara för jordbrukets produkter utan för praktiskt taget alla de produkter, som äro viktiga för samhällsmaskineriet. Man har kommit fram till häpnadsväckande siffror — avstånden äro ju stora i Norrland. Förutom den ökning som de höjda järnvägsfrakterna medfört — järnvägsfrakterna höjdes från och med den 1 januari 1948 — kommer ett höjt bensinpris att innebära, att exempelvis fraktkostnaderna för en säck cement, som skall fraktas från Strömsund till Jormvattnet, höjs från 2 kronor 50 öre till 2 kronor 90 öre eller med hela 40 öre per säck.

När det gäller alla våra produkter kan man på detta sätt få fram hur kostnadsökningarna sätta in, vilket antingen medför minskade inkomster för jordbrukarna eller ökade livsmedelspriser för den konsumerande delen av vår befolkning. Ja, herr talman, det går ju så långt, att man redan i Stockholm diskuterat, att ett höjt pris på bensin och brännolja kommer att förorsaka höjd kommunalskatt i Stockholm. Stockholms stads trafikväsen kan nämligen inte bära sina egna kostnader, utan subventioneras i viss grad av skattedra-

garna. Därigenom kan en höjning av bensinpriset komma att medföra en höjning av kommunalskatten i Stockholm.

När man diskuterat vår valutafråga och våra penningpolitiska frågor inom landet, har ju regeringen varit alldeles särskilt mån om att försvara den nuvarande räntan. Man har inte velat gå med på en räntehöjning, särskilt av det skälet att man velat hålla byggnadskostnaderna vid en viss nivå, så att inte dessa komma att höjas. Jag skulle vilja fråga finansministern om inte en höjning av byggnadskostnaderna blir ofrånkomlig, om det här föreliggande förslaget i bevillningsutskottets betänkande nr 8 går igenom. Det är ju klart, att vi få avsevärt höjda kostnader för praktiskt taget all den materiel, som skall transporteras till ett bygge, åtminstone för all den tunga materielen.

Det är ju väl att vi i vårt land ha en sådan levnadsstandard, att många yrkesutövare, inte minst de små yrkesutövarna, kunna begagna sig av bilen som framkomstmöjlighet till sin arbetsplats. Studerar man statistiken över inköpta bilar under år 1938 finner man exempelvis, att det är ett icke obetydligt antal skogsarbetare, som köpa bilar och använda dem som fortskaffningsmedel. Skola nu icke skogsarbetarna själva betala dessa ökade driftkostnader, så komma givetvis dessa att belastas skogsprodukterna och i det långa loppet även byggnadskostnaderna. Jag skall litet längre fram taga upp frågan vad det betyder för en stor grupp av människor att över huvud taget kunna ha bil för att därigenom inte hindras i sin rörelse.

Jag vill nu först upplysa om att man haft ett flertal sammanträden inom olika organisationer. När i förrgår lastbilägarna voro samlade kunde man där meddela, att man från priskontrollnämndens sida sagt, att man med säkerhet inte hade någonting emot att transportpriserna höjdes därest drivmedlen skulle fördyras. Det är ju givetvis gott och väl att lastbilägarna i för-

sta hand bli kompenserade för denna drivmedelsfördyring. Men denna prisstegring måste dock slås ut på andra människor, och det blir då konsumenterna inom den ena eller andra gruppen som förr eller senare få betala detta.

Om man vidare ser efter i den ovan nämnda statistiken vilka människor som ha bilar i vårt land så finner man, att det inte bara är de rika som ha det, utan i kanske det stora flertalet fall har man bilen såsom en möjlighet att kunna tjäna sitt levebröd och för att förbättra sina ekonomiska möjligheter. Inte minst när det gäller landsbygden spelar ju biltrafiken en oerhört stor roll. Där har ju bilen blivit så outhärlig, att man knappast kan tänka sig att bo på landsbygden och där driva jordbruk, skogsbruk, handel eller annan näring utan att ha tillgång till motorfordon och billiga transporter.

På tal om detta kan jag inte underlåta att komma in på det s. k. söndagsförbudet, som varit en hämsko för utvecklingen. Vid första påseendet kan det se ut, som om detta förbud varit ägnat att spara bensin utan att på något sätt hindra människorna i deras yrkesutövning. Jag har emellertid haft tillfälle att läsa inlagor från sådana personer, vilkas kundkretsar voro hemma endast på lördagar och söndagar. Följaktligen hade det blivit ett oerhört stort avbräck i deras rörelse att de inte fått använda bilarna under den förbjudna tiden. Det är visserligen riktigt att en del bilar fått körtillstånd, fått denna lapp med det eftertraktade S-märket. Många kategorier ha emellertid inte fått detta. När det gäller landsbygden, så har det inte ansetts vara tillräckliga skäl att man vill besöka vänner och släktingar, att man vill fara till kyrkan eller att man vill besöka kulturella sammankomster o. d. Det finns många skogsarbetare som haft motorecyklar och i vissa fall bilar, och vilka förut åkt hem på lördagskvällarna och åkt tillbaka till arbetet tidigt på måndagsmor-

gonen. De ha inte fått något söndags-tillstånd, men de ha inte heller velat stanna i skogen över helgen utan ha tvingats fara hem redan på fredagskvällen för att hinna uträtta sina ärenden, och sedan ha de inte farit tillbaka förrän på måndagen. Därigenom har både lördagen och måndagen gått för-lorade för arbetet.

Utskottet har på sidan 33 i betänkan-det diskuterat, huruvida dessa pris-ökningar skulle verka hämmande på produktionen. Utskottet säger, att det inte kan ansluta sig till den från olika håll anförda åsikten, att en skärpt beskattning av bilismen skulle verka hämmande på produktionen. Jag måste, herr talman, anmäla en i hög grad avvikande mening från utskottsmajorite-ten i detta fall. Jag erkänner villigt att det inte är så lätt att på alla områden bevisa, att en prisökning på bensinen och söndagsförbudet hämmat produktionen. Klart står emellertid, att många människor ha blivit hindrade i sitt ar-bete. Jag vill bara peka på, att vi t. ex. måste taga vara på de möjligheter som finnas då det gäller att skaffa fram vår ved och vår massa för export. För dessa varor och även för andra trävaror ha avverkningsmöjligheterna redan nu för-svårats genom söndagsförbudet. Det kommer att läggas ytterligare hinder i vägen om dessa prishöjningar skulle komma till stånd.

Det har delvis — men jag anser inte tillräckligt — talats om gengasens betydelse i detta sammanhang. Jag måste för min del säga, att gengasen avfär-dats av utskottet på ett alltför lättvin-digt sätt. Gengasen var en oerhört be-tydelsefull faktor under kriget. Även om vi kanske nu, med hänsyn till rå-varubristen, inte ha samma möjlighe-ter att skaffa fram drivmedel för gen-gasaggregaten, bör man inte utan vi-dare slå bort möjligheten att åter i viss utsträckning taga gengasveden till he-ders. I det anförande folkhushållnings-ministern, statsrådet Sträng, höll i re-missdebatten betonade han, att genga-

sen inte kunde komma till användning igen, därför att vi inte hade möjlighe-ter att förse bilarna med ved eller kol för bränsle. Som skogsägare och som medlem av styrelsen för en av landets större skogsägarföreningar skall jag be att från denna plats få göra det med-delandet, att vi ha möjligheter att få fram mindervärdigt virke, av vilket man kan göra både gengasved och gen-gaskol. Därigenom kunna vi i viss ut-sträckning bidra till att gengasen åter kommer till heders. Den möjlighe-ten finns ju inte minst för skogsägar-föreningarna själva när det gäller transporter av ved och virke och andra trävaruprodukter, och den möjligheten finns givetvis för alla de många bil-ägare på landsbygden, som själva kun-na skaffa fram sitt gengasbränsle av mindervärdiga produkter.

Det har här i dag förut sagts i de-batten av herr Olsson i Gävle, att nå-gon av högertalarna skulle ha gjort sig skyldig till överord när han sade, att regeringens förslag om denna skärpta beskattning på bilar och bensin var ett överlagt mordförsök på ett av närings-livets viktigaste samfärdsmedel. Jag ber att få erkänna, herr Olsson, att det är jag som är »syndaren» och upp-hovsmannen till detta uttryck, som jag fällde vid ett tidigare stadium i denna debatt. Innan jag slutar, herr talman, skall jag be att med några ord få mo-tivera denna min inställning.

Om vi se hur förhållandena varit se-dan krigsutbrottet måste vi ändå säga, att det enskilda näringslivet och de en-skilda bilägarna bidragit till att klara trafiksituationen genom att göra eko-nomiska uppoffringar och värdefulla insatser vid utexperimenterandet av gengasaggregaten och genom att driva fram dessa som värdefulla hjälpmedel i trafiken. Hur ha då bilisterna lönats för detta? Utan att på något sätt an-vända några överord kan man konsta-tera, att de från statsmakternas sida utsalts för trakasserier ideligen. Det började med att bildäcken beslagtö-

gos. När dessa skulle få återköpas vid krigets slut fick man genomgå mycket svåra prövningar, innan man kunde få tillbaka sina lämnade däck, och man måste betala ett avsevärt högre pris för dem än man fått när de måste lämnas. År 1946 höjdes sedan bilskatterna, och samma år kom man även med ett ytterligare irritationsmoment gentemot bilismen genom att man då började planlägga ett statligt oljemonopol. Åtminstone för närvarande tycks emellertid denna dossier ha hamnat i någon skrivbordslåda. Finansministern har emellertid säkert denna utredning till reds för att användas på nytt, när ett lämpligt tillfälle yppar sig. År 1947 införde man så dessa körrestriktioner, som inte bara varit till förfång för bilismen utan även, vilket jag särskilt vill understryka, bidragit till att skapa förakt för lagar och förordningar.

På statsrådsbanken sitter nu bara statsrådet Ericsson. Jag vill omnämna för honom och be att han vidarebefordrar till regeringens övriga ledamöter, att det tyvärr förhåller sig på det viset, att människorna nu inte längre reagera mot lagbrott, när folk bryter mot förordningar, som uppenbarligen äro stridande mot medborgarnas fri- och rättigheter. I mitt eget län finns det i denna dag tyvärr bilar, som framföras utan körstillstånd både under lördagar, söndagar och övriga dagar. Herr Andersson i Falun bekräftade för övrigt detta under remissdebatten. Medborgarna reagera således inte mot lagbrott då det gäller dessa förordningar. Man menar, att är vederbörande beroende därav för sin bärning, så må han köra bil trots förbudet. När man nu skapar sådana här bestämmelser på olika områden, där människorna inte längre reagera mot uppenbara lagbrott, då måste det vara något fel med det hela. Då äro vi inne på farliga vägar.

Sedan kom så i höstas förbudet mot lördags- och söndagskörning, och nu kommer som kronan på verket rege-

ringens förslag om den skärpta bilbeskattningen. I betraktande av alla de hinder, som således lagts i vägen för bilismen, må det väl vara tillåtet för dem som ha motsatt åsikt mot regeringen att hävda, att det här föreligger ett överlagt mordförsök mot ett av näringslivets viktigaste samfärdsmedel. Jag skall således villigt erkänna, att jag fortfarande står för mitt tidigare yttrande härom.

Herr Wigforss anförde i en intervju, som han beviljat tidningen »Motor», några synpunkter, som många gånger citerats. Jag skall emellertid tillåta mig att även här citera vad han yttrade. Herr Wigforss sade: »Bensinen får inte bli ett öre dyrare än nödvändigt. Bensinpriset skall stå i direkt proportion till vägkostnaderna. Bilismen får inte belastas för att ge staten extrainkomster.» Herr Wigforss har dessutom till yttermera visso satt sin namnteckning under denna intervju, vilken han således godkänt.

Herr talman! För att icke ytterligare förlänga denna debatt anser jag det inte nödvändigt att ingå på de allmänna skatteförhållandena i denna fråga och hur vi skola kunna klara valuta-problemet o. s. v. Dessa frågor ha i debatten förut berörts av två höger-talare. Jag nöjer mig därför med att avsluta mitt anförande med att hemställa om bifall till den reservation, som är fogad till detta utlåtande av herr Velanders m. fl. och vari avslag yrkas på Kungl. Maj:ts proposition.

Härefter yttrade:

Herr LÖVGREN: Herr talman! Jag tycker nog att föregående talaren använde litet för starka ord, när han påstod, att det här skulle vara fråga om ett mordförsök mot bilismen. I verkligheten är det väl så, att det här gäller en indirekt omsättningsskatt, som är oändligt mycket enklare att uppbära än om man skulle införa en omsättningsskatt av den typ, som vi tidigare haft.

Rent principiellt har jag, om det är nödvändigt att taga in dessa pengar till statskassan, ingen invändning att göra mot skatteförslaget. Jag vet nämligen, att denna skatt kommer att slå igenom på produktionen eller varudistributionen och lämna distributörerna ganska oskadda. Det har väl ännu aldrig inträffat att exempelvis en tullförhöjning, som höjt priserna på en vara, medfört några verkliga skador för distributörerna. Tvärtom har det väl alltid varit så, att distributörerna vid sina kalkyler tillgodogjort sig även räntan på själva tullbeloppet. Konsumenten har således för varan fått betala ett belopp motsvarande tullförhöjningen och något därtill.

Om vi skola se realistiskt på denna fråga, så få vi väl i alla fall erkänna, att det här är fråga om ett av de enklaste sätten att taga in dessa pengar till statskassan. Den nu framlagda skatten är ju inte tillnärmelsevis så besvärlig och omständlig som en omsättningskatt, vilken skall redovisas från alla de hundratusentals affärer, som finnas i vårt land.

Rent principiellt har jag således ingen invändning att göra. Jag har emellertid en saklig invändning att framställa. När man nu ensidigt inför en skattehöjning på drivmedel, så medför detta automatiskt en högre kostnad för de distrikt i landet, som ha större väglängder än de tätare bebyggda distrikten. Södermanlands län med en befolkning, som är obetydligt mindre än Norrbottens län, har exempelvis 1 700 km vägar. Norrbottens län åter har mellan 7 000 och 8 000 km vägar. Där ha vi alltså en måttstock på hur olika skatten kommer att drabba olika landsdelar. Man kan väl inte komma ifrån att det är en orättvisa, att de glest befolkade landsdelarna på det sättet får en mycket mer kännbar belastning än de centralare delarna av landet med relativt korta väglängder.

Det finns emellertid en möjlighet för regeringen att ge dessa landsdelar en

kompensation för den orättvisa, som ligger i själva strukturen för denna skatteökning. Om jag tar ett exempel från mitt eget län, så ha vi några hundra broar, vilka äro så svaga, att vi icke kunna tillåta bilarna att där köra med fulla laster. Vi ha inom länet åtminstone 300 sådana broar, som snabbt behöva ombyggas för att tåla en tyngre trafik. Jag hade för några veckor sedan att ta ställning till en fråga rörande en busslinje. En del av busslinjen kunde bära all den trafik, som bussen kunde ta, nämligen 28 passagerare. Men en del av linjen var just på grund av broarnas tillstånd sådan, att länsstyrelsen var tvungen att på grundval av de uppgifter vi hade fått från vägförvaltningen sätta ned passagerarantalet till 16.

Jag kan nämna ytterligare ett exempel. Häromdagen hände det, att en bro rasade under en buss. I det fallet gällde det en bro, som vägförvaltningen enstundigt flera gånger hade begärt att få bygga om. Medelstildelningen var emellertid så liten, att detta hade vägrats. Nu när bron har rasat under fordonet, blir det ju ofrånkomligt att bygga om den.

Jag resonerar alltså på följande sätt i denna fråga. Från mina utgångspunkter kan jag nog säga, att jag betraktar det som litet orättvist, att vi i Norrland med våra långa transportvägar skola betala denna pålaga om 27 öres höjning på bensinskatten. Men jag tror, att om man inom regeringen vill behjarta de framställningar, som göras från vägförvaltningarna i Norrbotten, Västerbotten och Jämtland — jag vet nämligen, att broarna äro lika dåliga i hela övre Norrland — och om man i snabbare takt än hittills renoverar brobeståndet, så att man kan köra med fulla laster på vägarna, då få vi i Norrland i verkligheten en kompensation för skattehöjningen. Denna kompensation kommer visserligen inte tätorterna till godo, utan den blir till fördel i första hand för samhällena i

periferien. I och för sig är det emellertid rättvist att så sker.

Jag har alltså begärt ordet för att framhålla, att vi i Norrland med stort fålamod skola finna oss i denna skattepålaga, därest vi som ett tillägg till de ordinarie anslagen för renovation av brobeståndet kunna såsom kompensation för den nu föreslagna otillbörliga pålagan på trafiken i våra landsdelar erhålla extra anslag till snabbare renovation än hittills av brobeståndet. Det är naturligtvis en mycket stor nackdel för oss att på våra vägar nödgas framföra bilar, där den tillåtna lastförmågan måste nedsättas till två tredjedelar eller kanske hälften av lastkapaciteten.

Det är alltså enligt min mening ett rättfärdigt krav från vår sida, att finansministern, även om han eljest är hårdhänt mot de övriga departementscheferna, när det gäller dessa ting, skulle kunna behjätta denna synpunkt. Även om man vill begränsa kapitalinvesteringarna, är det här fråga om en sådan kapitalinvestering, som man kan göra med stort lugn även i den nu föreliggande situationen. Om man vill skjuta in arbetsmarknadspolitiska synpunkter på denna fråga, skulle jag vilja säga, att i de bygder, där man har dessa enkla vägar och svaga broar, finns det arbetskraft, som är latent. Där finns nämligen småbrukare och andra, vilka icke gå ut och ta arbeten på den öppna arbetsmarknaden, utan de sköta i första hand sina småbruk. Men om det ges tillfälle att reparera upp en kommunikationsled genom en brobyggnad eller att förstärka en väg för att därigenom förbättra möjligheterna att på ett billigare sätt få de förnödenheter, som behövas i den bygden, då finns det alltid arbetskraft tillgänglig härför.

Herr talman! Detta var allt vad jag ville säga i denna sak. Jag kan således acceptera de föreslagna skatteskärpningarna, men jag vill, att regeringen

skall behjätta de synpunkter, som jag här framfört.

Herr ADOLFSSON: Herr talman! I den debatt i denna fråga, som hittills förts här i dag, liksom i den ena av de borgerliga reservationerna, där bensinskatten kritiserats, har man genomgående utgått ifrån, inte så mycket att detta förslag medför nya prisstegringar utan framför allt att dessa prisstegringar kunna komma att medföra vissa krav från löntagarnas sida på kompensation. Jag tror för min del, att i det sist nämnda förhållandet ha vi huvudskälet till de borgerligas ståndpunkts-tagande i denna fråga. Tillsammans med rent taktiska beräkningar blir detta en inte så särdeles liten kaka att ha till hands i valrörelsen.

När jag nu ber att få yttra mig på den kommunistiska riksdagsgruppens vägnar, vill jag säga, att jag för min del skulle vilja bedöma denna fråga från helt andra utgångspunkter än vad som hittills varit fallet i denna debatt. Jag vill göra detta även med risk att bli en ensam ropandes röst i denna öken.

Här har nu regeringen lagt fram en hel rad förslag till prisstegringar och till faktiska och omedelbara försämringar av folkets levnadsstandard. Man har lagt fram förslag till en statligt organiserad prisfördyringsoffensiv, som går ut över det fattigare svenska folket. Prisfördyringsoffensiv är det riktigaste uttryck man kan använda. Utan att darra på manschetten, för att nu erinra om vad bevillningsutskottets ordförande, herr Adolf Olsson, yttrade i en tidigare skattedebatt, har riksdagsmajoriteten, d. v. s. de borgerliga partierna och det socialdemokratiska partiet, godkänt dessa många statligt ledda försämringar av vårt svenska folks levnadsstandard. Denna riksdagsmajoritet har föredragit att bara rycka på axlarna åt de kommunistiska avslagsyrkandena beträffande alla dess indirekta skattepålager.

Det enda som förekommit mellan de borgerliga partierna och det socialdemokratiska partiet i dessa frågor har varit att man smågrälat om hur stora skatteökningarna för det svenska folket skulle bli. Att dessa skatteökningar till varje pris måste genomföras, därom har det icke stått någon diskussion mellan de borgerliga partierna och det socialdemokratiska partiet.

När nu det här föreliggande förslaget om tilläggs skatt på motorfordon, bensin och brännolja framlades av regeringen, så rusade en rad socialdemokratiska motionärer fram och föreslog något som är ännu värre, nämligen att lyxbilismen skall skonas och att nyttotrafiken i stället skall beskattas så mycket hårdare, med resultat att beskattningen av det svenska folket i allmänhet kommer att bli ännu större. På det viset lyckas man således genomföra ännu något större prisstegringar på det svenska folkets livsmedel, på de bostäder, som vårt folk måste begagna, på det bränsle, med vilket man måste värma upp sina bostäder o. s. v. Under sådana förhållanden behöver ju inte utskottets majoritet längre darra på manschetten inför lyxbilismen, ty jag förmodar väl, att lyxbilismen under alla förhållanden måste vara nöjd med den föreslagna ändringen av regeringens förslag. Det erkännes ju allmänt, åtminstone såvitt jag har kunnat finna, i samtliga de anföranden, som förekommit här i dag, och har även anförts både i reservationerna och i utskottsutlåtandet, att denna tilläggs skatt på bensin kommer att dra en rad andra prisstegringar med sig. Särskilt gäller detta prisstegringar på folkets absoluta nödvändighetsvaror.

Man har här alltså funnit på ett synnerligen effektivt sätt att befrämja de prisstegringar, som man har sagt och fortfarande säger sig bekämpa. Men bevillningsutskottet tröstar sig ju nu med att det i detta fall bara är fråga om kontrollerade prisstegringar. Ja, det kan ju alltid vara en tröst för ett tigerhjärta,

att de statliga myndigheterna själva kontrollera effektiviteten i den prisfördyringspolitik, som man bedriver. Men jag måste, indignerad som man blir när man yttrar sig i dessa frågor, tillåta mig uttala en farhåga för att den allmänna prishöjningsoffensiv, som en höjning av bensinskatten ovillkorligen för med sig, kommer att till väsentlig del ligga utanför myndigheternas kontroll. Detta gäller särskilt, när bevillningsutskottet så generöst har framhållit, att de höjda transportpriserna helt enkelt *skola* slå igenom i konsumentpriserna.

Jag vill på den kommunistiska riksdagsgruppens vägnar fråga: Vad är det nu för sorts politik man här vill ha genomförd? I åratal har det sagts, ja, det har sagts till leda i alla möjliga och omöjliga sammanhang, att vårt stora, helt överskuggande problem är faran för prisstegringar. Det har sagts i tidningarna, från talarstolarna och från riksdagens tribun, att arbetarna måste visa en stark återhållsamhet i fråga om de krav på löner, som de skulle vilja ställa i avtalsrörelserna. Det har vidare sagts, att om de svenska arbetarna inte göra detta, så kommer någonting som vi absolut måste undvika, nämligen prisstegringarna. De skulle i så fall komma som ett brev på posten. Arbetarrörelsens efterkrigsprogram talar om något annat. I den allmänna debatten under de senaste åren av kriget talades det om väsentligt förbättrade förhållanden för det svenska folkets stora massa. Förlåt om jag säger, att det förefaller som om man handlade som vissa prelater, vilka bjuda menigheten en himmel, som de sedan flytta längre bort undan för undan allteftersom menigheten försöker närma sig den. Det synes mig att det just är detta som sker. Det finner man, om man söker ställa de givna löfterna i relation till de praktiska handlingar som förekomma.

Det heter, att varubrist är anledning till att man genomför dessa åtgärder. Jag har alltid varit nyfiken på vilka

viktiga konsumtionsvaror det kan vara som det råder brist på i vårt land. Jag vet, att det anses råda brist på kött, på bröd och på socker och vissa andra viktiga konsumtionsvaror, men i fråga om dessa regleras dock tillgång och efterfrågan via de ransonerings som vi fortfarande ha att släpa på. Vilka andra konsumtionsvaror av viktigare karaktär råder det för närvarande brist på i vårt land? Jag skulle vara mycket tacksam, om jag kunde få svar på den frågan. På ett sådant svar hänger ju hela den inflationsreligion, som fått utgöra motivet till de ständiga skatteskräpningar och prisstegringar som nu förekomma. Jag vet mycket väl, att det finns konsumtionsvaror till högre pris än de standardiserade eller hårdare priskontrollerade. De strängt priskontrollerade varorna dragas ur marknaden, det är sant. Men då är felet icke varubrist utan den snedvridna produktion och den ohämmade spekulation, som tillåtits i vårt land. Det är mot sådant och icke mot det fattiga folkets levnadsstandard man bör rikta sig. Samtidigt som man förmår arbetarna att avstå från nämnvärda löneökningar går man i spetsen för att ovillkorligen driva upp priserna på folkets livsnödenheter och de varor som folket i övrigt behöver men som karakteriseras som i viss mån umbärliga. Vad arbetarna erhållit genom de senast träffade avtalsuppgörelserna suges upp till sista öret av de prisstegringar, som av staten organiserats och av riksdagen beslutats under januari månad. Jag måste säga, att vanstyrets män i den svenska ekonomiska diktaturen, den svenska storfinansen, ha spelat högt, och de ha använt folkets möjligheter att resa sig efter krigsårens mödor och bördor som insats. I detta spel om vårt folks möjligheter att resa sig ha de vunnit, emedan den svenska riksdagen och regeringen tillåtit att detta spel bedrivits. Så stå arbetarna med två tomma händer, sedan bolagsvinsterna på ett år ökat med genomsnittligt 72 procent, en

vinstökning, som icke ansetts böra leda till sänkta priser utan i stället till ökade priser.

När det nu föreslås höjd bensinskatt som ett led i den politik som framkallar ytterligare prisstegringar, hävdas alltså — och det skola vi tro på! — att det är en politik i folkets intresse. Vi kunna verkligen icke fatta, att det finns någon politisk eller nationalekonomisk klokskap i att man skall söka skydda folkets levnadsstandard genom att systematiskt sänka denna standard. Herr Olsson i Gävle, bevillningsutskottets ordförande, signalerade från denna plats tidigare i dag, att ännu obehagligare saker vänta det svenska folket i fråga om indirekta skatter. Det kan verkligen icke hjälpas, att man icke känner någon större lust att skämta från talarstolen när man diskuterar hithörande angelägenheter. I stället känner man en stark förbittring över att en sådan politik över huvud taget kan lanseras och tolereras. Ännu mer förbittrad blir man över att en dylik politik säges vara i folkets intresse, en folkets politik. De begränsningar vid uttalande av omdömen, som jag med hänsyn till gängse parlamentariskt uttryckssätt måste ålägga mig, utgöra ett hinder för mig att på ett rätt sätt kunna karakterisera denna politik. Om jag säger, att den är en blodig drift med vårt svenska, arbetande och fattiga folk, har jag med hänsyn till parlamentariskt uttryckssätt ändå icke sagt vad jag egentligen har velat säga, särskilt med tanke på att en stor del av vårt folk knappt kan tillfredsställa ens de mest elementära behoven. De som tala så mycket om det köpkraftsöverskott, som måste steriliseras eller konfiskeras, skulle enligt min mening må synnerligen väl av att företaga en liten turné ut till de många tusen och åter tusen fattiga hem i detta land, där man fortfarande får kämpa för livet för att tillfredsställa de elementära livsbehoven. Köpkraften är så fördelad, att det är för litet på den ena sidan och för mycket på den andra.

Det är i detta ungefär så som i den gamla historien om den rike och väl-närde, voluminöse mannen, som är ute och rör sig i friska luften för att skaffa aptit till maten, och om den fattige som är ute och härjar och knogar för att skaffa mat till aptiten. Här finns i det ena fallet icke något köpkrafts-överskott, i det andra ett mycket för stort köpkraftsöverskott.

När nu prisstegringar skola bekämpas genom systematiska, statligt organiserade prisstegringar och standard-församringar för folket och utan egentliga ingripanden åt andra hållet, där det stora köpkraftsöverskottet finns, måste det påpekas — även om det icke sker med glädje när man tillhör och arbetar inom svensk arbetarrörelse — att det är en socialdemokratisk regering som gör detta och att en borgerlig regering knappast skulle våga föreslå en sådan utplundring av det svenska folket som det här är fråga om. Det är en politik som kommer att hämma sig, var övertygade om det. Ty den står isolerad från de många fattiga hemmens gråa verklighet.

Kommunisterna ha i motioner yrkat avslag på dessa förslag till organiserade prisstegringar och till den statliga oneutralitet i lönekampen, som bland annat tar sig uttryck däri, att löneökningarna »ätas upp» av dessa statligt organiserade prisstegringar. Det kommunistiska avslagsyrkandet åtföljes av ett alternativ. Jag vet, att herr Hagberg i Malmö tidigare i dag kritiserade socialdemokratien för att den av den borgerliga oppositionen krävde ett alternativ till det förslag som nu framlagts. Jag måste säga, att den borgerliga oppositionen naturligtvis har ett alternativ, även om det icke framlagts öppet. Den har ett alternativ, men om det är ett alternativ i verklig mening skall jag icke för ögonblicket yttra mig om, då man med en rad åtgärder vill genomdriva att ytterligare en del av det fattiga folkets köpkraft skall konfiskeras. Visst vet den svenska högern vad den

vill i dessa avseenden, och vi som representera det kommunistiska partiet veta också vad vi vilja i frågan.

Jag skall av tidsskäl icke räkna upp alla våra förslag till lösning av de frågor, som nu så ofta diskuteras. Vi ha både muntligen och skriftligen framlagt dem här i riksdagen och på annat sätt. Men en enda sak vill jag beröra, nämligen den engångsskatt på de större förmögenheterna som vi föreslagit och som nu avfärdas synnerligen lättvindigt i det föreliggande utlåtandet av bevillningsutskottet. Jag ber att få påpeka, att samtliga partier säga sig principiellt vara med om att sterilisera köpkraftsöverskottet, medan det endast är kommunisterna som i praktisk gärning vilja sätta in just där detta köpkraftsöverskott finns. De andra partierna vilja alla — ja, jag skall kanske medgiva, för att man icke skall demagogisera med anledning av vad jag säger, att det föreligger en liten tvist i fråga om bensinskatten — konfiskera en del av den köpkraft, som efterfrågar mat, kläder, bostäder, bränsle och andra saker som höra till livets nödtorft. Inflationsfaran kan enligt vår mening icke ha med denna köpkraft att göra. Vi vilja att man i stället skall taga en liten del av det överflöds kapital, som jag nyss talade om, detta spekulationskapital som jagar ute på marknaden. De andra partierna vilja sätta in där köpkraften täcker huvudsakligen de nödvändigaste behoven. Man talar om dessa 500 miljoner — det gjordes senast av herr Olsson i Gävle — som en magisk siffra som under alla förhållanden måste uppnås, en siffra som är så magisk att den tydligen icke ens får överstridas genom att man tager ut den engångsskatt på de stora förmögenheterna, som vi kommunisterna ha föreslagit. Bevillningsutskottet säger, att det är i hög grad tvivelaktigt, om en engångsskatt skulle kunna medföra någon betydande uppsugning av köpkraftsöverskott. Denna formulering är något dunkel, men den får väl ändå

anses innebära, att utskottet fränkänner den kapitalistiska spekulationen några som helst betydande verkningar i avseende å de frågor som nu diskuteras. Det är dock den kapitalistiska spekulationen, som genom sin snedvridning av produktionen och sina av staten okontrollerade investeringar i jätteformat just åstadkommit de besvärigheter, som man menar att svenska folket skall sota för genom nya och omfattande indirekta skatter. Investeringarna uppgingo i fjol till 6,2 miljarder, och därav har staten kontrollerat bara 40 %. Resten har möjliggjorts genom placering av överflödskapitalet i sådan produktion som ur profitsynpunkt är mest lönande, varvid bortsetts från de samhällseliga och samhällsekonomiska synpunkterna.

Jag erinrar också om att professor Lindahl för någon tid sedan förklarade, att privatförmögenheterna här i landet numera måste uppskattas uppgå till 25 miljarder kronor. Andra ha gissat, att de skulle uppgå till ungefär 35 miljarder. Men även om vi hålla oss till professor Lindahls hypotes, kunna vi konstatera, att det blivit en ökning under krigsåren med icke mindre än 150 %. Och ändå är det då bara fråga om *redovisade* förmögenheter. Jakten efter lukrativa investeringsobjekt och s. k. sakvärden är de stora förmögenheternas bidrag till arbetet att söka åstadkomma ekonomiskt kaos till skada för det svenska folket nu och till skada för dess politiska strävanden på längre sikt. En engångsskatt på dessa stora förmögenheter på sätt vi föreslagit skulle vara ett medel att dämpa den kapitalistiska spekulationen. Även andra förslag till åtgärder framläggas i vår motion, vilken jag hänvisar till.

Nu darrar bevilningsutskottet icke alls på manschetten, när det föreslår prisstegringar i stället för kamp mot prisstegringarna. Jag vet, att argumenten innebära, att efter 1940 års principbeslut i engångsskattefrågan har all rättfärdighet uppfyllts genom fjolårets

beslut att uttaga skärpt förmögenhets- skatt och införa kvarlåtenskapsskatt. Jag skulle mycket gärna vilja veta, hur ett beslut att taga ut en del icke av den under krigsåren samlade förmögenheten utan av den fortsatta förmögenhets- ökningen skulle kunna vara ett medel att finansiera de utgifter som uppstodo under krigsåren. Så vitt jag kan förstå de ekonomiska sammanhangen, kunna aldrig någonsin dessa krigsårens utgifter gäldas med den skärpta förmögen- hetsskatt, som riksdagen beslutade i fjol. Den ökade avkastningen räcker icke ens till att betala de extra ränte- kostnader som uppstå för staten till följd av att engångsskatten icke togs ut under krigsåren.

Vi ha i den kommunistiska motionen anfört tre skäl för en engångsskatt. För det första tala rättviseskälen fortfarande med samma styrka som förut för en sådan skatt. För det andra är denna den riktiga metoden att verkligen få de stora förmögenhetsägarna i stället för det fattiga folket att ge sitt bidrag till krigsårens utgifter. För det tredje — och det är i nuvarande situation det viktigaste — är engångsskatten ett lämpligt alternativ till den utpumpning av folket som genomföres och ett bra motgift mot prisstegringar.

Innan jag, herr talman, slutar mitt anförande vill jag säga, att när det nu är så att man vill ha prisstegringar i stället för t. ex. en av de åtgärder vi föreslagit, nämligen engångsskatt på de stora förmögenheterna, vilken skulle motverka prisstegringar, motverka den kapitalistiska spekulaton som är huvudanledningen till prisstegringarna och snedvridningen av produktionen, kan jag i fördragsamhetens namn kanske försöka förstå utskottets bevekelse- grunder, men aldrig, aldrig i livet kommer jag att acceptera dem. Aldrig! De stå i absolut motsats till de elementäraste kraven i arbetarrörelsens efter- krigsprogram, som Sveriges arbetare i val och på annat sätt gett sin anslutning.

Det formella skälet att ingen lagtext beträffande engångsskattefrågan producerats av bevillningsutskottet, gör att jag icke gärna kan yrka bifall till vår motion om uttagande av en engångsskatt, men i hela den här diskuterade frågan i övrigt yrkar jag å den kommunistiska riksdagsgruppens vägnar och i enlighet med vår motion rent avslag på utskottets hemställan och även på regeringsförslaget. Jag gör det — det kanske jag får tillägga, herr talman — i konsekvens med uppfattningen, att prisstegringar knappast kunna med fördel bekämpas med oavlåtliga prisstegringar och att folkets levnadsstandard icke gärna kan komma att höjas genom att man oavlåtligt och organiserat sänker denna folkets levnadsstandard.

Herr HALL: Herr talman! Ett av de uttryck som förekommit i debatten om bilbeskattningen i dag lyder, att de 500 miljoner som regeringen önskat i särskild skatt inte få anses representera något heligt tal. Det är väl så, att samma yttrande kommer igen i dag, som vi hörde i årets remissdebatt och som väl närmast får täcka en reträtt undan den otrevliga föreställningen, att det ekonomiska läget skulle påkalla något alldeles särskilt starkt ingripande från statsmakternas sida. Det är inte min mening, att Sveriges ekonomiska läge är sådant, att det är erforderligt att tillgripa några åtgärder, som kunde tyda på panik. Det är icke alls min mening att framställa det nuvarande ekonomiska läget såsom i särskilt hög grad krisbetonat, men det är å andra sidan nödvändigt, att statsmakterna och folket få klart för sig, att utan vissa begränsningar i konsumtionen och utan att man ålägger sig en viss ekonomisk försiktighet kunna inte de nuvarande svårigheterna övervinnas.

Om man ser den av regeringen begärda summan på 500 miljoner kronor utifrån de synpunkter som det allmän-

na läget gör det angeläget att man anlägger, kan man ingalunda påstå, att summan är tilltagen i överkant. Snarare äro väl dessa 500 miljoner en något för liten summa för att spela rollen av ensam regulator. Meningen är självfallet inte, att man skall bekämpa de förefintliga inflationstendenserna enbart genom beskattning. En rad andra åtgärder äro förvisso nödvändiga, och dessa åtgärder komma, förmodar jag, att föreläggas riksdagen undan för undan fram över våren. Men om man på varje punkt ifrån oppositionens sida anmäler samma betänkligheter som angående bilskatterna, att man vill ge bara en liten bit och helst inte något alls, då är det klart, att även om åtgärderna bli många komma de att bli föga verk samma. Det är därför, såsom jag ser saken, nödvändigt, att man inte på denna första punkt i fråga om beskattningen sviktar från riksdagens sida. Man måste hålla hårt på att det belopp som här krävs också i verkligheten blir uttaxerat. De som ha en annan mening om var vårt skattetryck skall läggas, böra ju rimligen kunna leverera denna mening, men det tjänar ganska litet till att väja inför den nu föreslagna skattehöjningen utan att ange något alternativ. Från min sida är det icke någon tvekan om att, då regeringen gjorde det valet att begära dessa 178 miljoner kronor, så var det ett gott val, helt enkelt därför att det säkerligen är omöjligt att på något annat skatteobjekt placera en sådan stor skattebelastning med så ringa skadeverkningar, som fallet blir när det gäller bilismen.

I diskussionen ha också förekommit några antydningar om att den importplan som uppgjorts skulle kunna jämkas till förmån för bilismens intressen och att man inte skulle behöva tillgripa alltför drastiska nedskärningsåtgärder i syfte att begränsa åtgången av bilbränsle. Även på den punkten har jag en radikalt annan uppfattning än oppositionen. Jag vill erinra om att den svenska bilismen under 1947 krävde

190 miljoner kronor i valutor, om man bara räknar in importen av bilar, reservdelar och bränsle. Läger man därtill importen av gummi, kommer man till en summa av sammanlagt något över 200 miljoner kronor. Den som har sett importplanerna för 1948, den vet, att 200 miljoner kronor är en mycket väsentlig summa. Det är en summa som är så pass stor, att det är otänkbart, att man skulle kunna låta bli att se över den, när man måste skära ned importen i allmänhet. Här måste man alltså gå till ett val, vilken av bilismens produkter som skall skäras ned. Man måste fråga sig: kan man avstå från all bilimport, all import av reservdelar till förmån för bränslet, eller måste man pruta på alla de ting som bilismen behöver för att kunna uppehålla sin drift? Denna avvägning har förvisso varit hårdast fram mot bilimporten och importen av reservdelar. Men trots detta har man icke haft någon annan möjlighet än att skrida till en nedskärning även av importen av bilbränsle.

Vad är det nu som man har att föreslå till ytterligare nedskärning utanför bilismens område, om man tänker sig en större bensinimport än den som regeringen beräknar? Jag har inte hört någon uppgift om att man vill ställa sig i ansvar för nedskärning av någon annan import. Jag har sett de där importlistorna och funderat över dem många gånger under de sista månaderna, och det enda som jag har hört från allmänhetens sida, det enda som jag hört från industriens sida och från importhandelns sida är, att deras kvot är alldeles för lågt beräknad. Alla kräva en större tilldelning av valutor. Det är också utan tvivel på det sättet, att importen av maskiner och vissa råvaror är hårt nedskuren i importplanen, där det talas om att det kommer att bli ytterst svårt att få till stånd en ytterligare jämkning i de redan fastställda kvoterna. Jag vill därmed icke ha sagt, att det blir möjligt att hålla bensinimporten vid den kvantitet som nu beräknas. Ett kvartal

av året kommer att gå, innan nedskärningsåtgärderna på allvar komma att sätta in. Jag föreställer mig inte, att det är möjligt att under de närmaste åren få till stånd en stark stegring av bensinimporten, detta alldeles oberoende av förhållandena ute i världen, som kunna medföra att det helt enkelt inte går att tillföra landet de bensinkvantiteter som vi skulle önska, även om vi vore beredda att offra de valutor som denna import skulle kräva.

I detta läge har jag som motionär i ärendet varit ganska angelägen om att man till stöd för den sparsamhet som är nödvändig också har ett något högre pris på bilbränsle än vad man för närvarande har. Man skulle kunna säga, att ett sådant pris som stöd för sparsamhetssträvandena inte är lika nödvändigt, om man har en ransonering som den som regeringen har annonserat. Men jag är övertygad om att även en bensinransonering behöver bakom sig ha ett högre bensinpris för att icke myndigheterna skola bli alltför starkt pressade utav dem som önska extra tilldelning av bensin utöver de en gång fastställda grundkvantiteterna. Det är helt enkelt inte möjligt, att man i ett valutasvagt land kan föra över allt större och större delar av godsbefordringen från järnvägarna till den valuta-krävande bilismen. Den utvecklingen kan i betydande utsträckning bromsas genom ett högre bensinpris, och denna uppbromsning är i nuvarande läge absolut nödvändig.

De motionärer som fått precis vad de velat av utskottet behöva inte ta upp någon diskussion om detaljerna i utskottets förslag. Jag har bara att uttala min och mina medmotionärers tillfredsställelse med att bevillningsutskottet accepterat våra linjer beträffande fordonsskatten, respektive bensinskatten. Jag är angelägen om att betona, att mellan regeringen och de socialdemokratiska motionärerna icke rått någon meningsskiljaktighet om skatternas storlek. Divergenserna ha helt och hål-

let hänfört sig till sättet för beloppens uttagande.

Jag inregistrerar med tillfredsställelse att bevillningsutskottet nu gjort vissa uttalanden som tyda på att den gamla uppfattningen om att en fordonsskatt under alla förhållanden är nyttig för den s. k. nyttotrafiken börjar vackla. Det är icke en dag för tidigt, att man på denna punkt kommer till en revision av en uppfattning som aldrig har kunnat stödjas med något siffermaterial utan som hela tiden har varit ett mer eller mindre löst antagande. Jag skall, herr talman, inte så här sent på kvällen trötta kammaren med några försök att göra beräkningar över hur olika metoder för bilskatternas uttagande verka i olika fall. Vi ha dess värre i vårt land icke ett officiellt siffermaterial, som gör det möjligt att i varje särskilt fall bevisa, hur olika slag av bilbeskattning verka. Så långt ha emellertid de beräkningar som utförts i detta sammanhang kommit, att man vågar påstå, att för den egentliga nyttotrafiken och den trafik som är absolut nödvändig för näringslivets uppehållande i landet är fordonsskatten en mycket tvivelaktig affär. Det skulle eventuellt kunna visa sig, att större delen av det gods som fraktas i landet blir litet grand billigare, om bilskatterna för framtiden uttagas endast genom att bränslet belastas. I varje fall är det högst sannolikt, att när man en gång gör sig det besväret att räkna fram ordentliga siffror i detta avseende, då skall det icke kunna visas, att varorna i landet fördyras med ett endat tiondels öre mera, om man låter skatterna uttagas på enbart bränslet än om man som nu fördelar dem på fordon och bränsle.

Den synpunkten har ingen betydelse i detta sammanhang, då ingen har föreslagit, att lastfordonen skulle belastas med ytterligare beskattning. Men jag tror, att det är riktigt, att nu, då en så avsevärt skärpt beskattning måste påläggas bilisterna, detta sker i sådana

former, att man inte för framtiden binder sig hårdare för en olämplig skatteform än man redan nu är bunden. Det står alldeles klart för mig och mina medmotionärer att man bör ta upp en diskussion härom redan nu, och den diskussionen får väl fortsätta vid den tidpunkt, då det kan bli möjligt att avveckla en del av de nuvarande bilskatterna. Denna avveckling bör då enligt min mening skötas på det sättet, att man först avvecklar de nu bestående fordonsskatterna och därefter ser vad man kan göra i övrigt. Går man på den vägen i framtiden, är jag övertygad om att man får en riktigare anpassning av den svenska bilismen efter våra möjligheter och behov än den man nu har. Denna anpassning har uppenbarligen varit sådan, att den uppfostrat en bilism av sådan storleksordning, att våra valutatillgångar inte förmå att bära den.

Herr talman! Med dessa ord ber jag att få instämma i de bifallsyrkanden till utskottets förslag som redan framställts.

Herr OHLIN: Herr talman! Jag vet inte, om det kan anses vara mödan värt att här i kväll taga upp till bemötande den argumentering herr Adolfsson här anfört å det kommunistiska partiets vägnar. Jag skall emellertid för ovanlighetens skull göra en enda observation till hans resonemang. När han säger, att det svenska folket inte kan tillfredsställa de mest elementära behov och att det därför inte är befogat att indraga någon överflödig köpkraft — han tror att någon sådan inte finns — då skulle jag vilja be herr Adolfsson att ett litet ögonblick tänka på vad som skett i det land som han betraktar som ett idealland, nämligen Ryssland. Levnadsstandarden är där oerhört mycket lägre än i Sverige, och i alla fall har man där funnit det nödvändigt att genom nya radikala åtgärder hindra köpkraftsoverskott. Där lär ju inte finnas någon kapitalist, utan det har varit de breda folk-

lagren som fått bidra till denna köpkraftsindragning. Om herr Adolfsson spekulerar litet över, att man där ansett, att man för att skapa jämvikt på varumarknaden inte kunnat undgå att vidtaga vissa köpkraftsbegränsande åtgärder, så kan det hända, att han har litet lättare att förstå, hur problemet ligger till i Sverige. Jag kan också erinra om att man för ett par år sedan i Ryssland genomfört mycket väsentliga prisstegringar.

Herr talman! Efter de anföranden som hållits här i kammaren av herr Sandberg och herr Kristensson och vilka, såvitt jag kan bedöma, varit klargörande och övertygande, är det icke nödvändigt för mig att gå in på ett mera systematiskt resonemang om skälen för och emot de olika ståndpunkterna. Jag hänvisar till dessa båda talare. Jag vill emellertid beröra ett par spörsmål.

Bakgrunden för ett ställningstagande när det gäller en beskattning sådan som den föreslagna måste enligt min mening vara ett fasthållande vid tanken, att bilismen icke får lov att vara någon mjölkko. Bilismen måste erkännas vara ett produktionsmedel. Detta är en något annan inställning, tror jag, än den som finansministern har brukat företräda. Jag minns — 1939 var det väl — när finansministern var inne på någon speciell skatt på den s. k. lyxbetonade delen av biltrafiken. Det förefaller mig, att det vilar ett drag av konservatism över finansministerns attityd rörande det moderna produktionsinstrumentet bilen, som om han bildat sig en mening om denna sak liksom om så många andra redan under detta århundrades första årtionde — utan tvivel var bilen då en lyxartikel — och sedan på denna punkt icke ändrat sin inställning.

Den uppfattning som jag nu företräder föranledde folkpartiet för ett par år sedan att ta initiativet till den deklaration, som också godkändes av riksdagen, att biltrafiken genom beskattning endast skall bära sin del av de

totala vägkostnaderna. Det är viktigt att nu slå fast, att den ståndpunkt vi företräda i dag icke avser att i minsta mån stå i strid med vår tidigare, principiella deklaration, vars betydelse för den svenska biltrafiken kan komma att visa sig vara ganska stor.

Varför ha då vi i folkpartiet anslutit oss till förslaget om en tillfällig höjning av bensinbeskattningen med 10 öre? Ja, en orsak är det allmänna ekonomiska läget, som är så allvarligt, att man icke kan avvisa skatteåtgärderna endast därför, att de ur många synpunkter äro otrevliga. Men härutöver vill jag framför allt hänvisa till ett annat skäl, nämligen behovet av medel för vägväsendets egen utveckling. En nedskärning av bensinkonsumtionen till 650 000 m³ skulle med nuvarande skatt inte ge mer än 117 miljoner kronor om året. Läger man därtill fordonsbeskattningen, 80 miljoner kronor, blir det tillsammans en summa, som understiger 200 miljoner kronor. Så dåliga som våra vägar för närvarande äro tror jag dock, att de under åtskilliga år framåt i genomsnitt komma att tarva en större summa än den här nämnda. Jag kan härvidlag hänvisa till innevarande års budget, vilken upptar anslag för ifrågavarande ändamål på tillsammans 239 miljoner kronor. Även om det ekonomiska läget nu icke möjliggör ett omedelbart utnyttjande av dessa medel, så måste det ändå ur bilismens egen synpunkt vara till stor fördel, om man genom en relativt jämn belastning i pengar räknat redan nu kan ta ut så pass mycket, att ett antal miljoner kronor samlas i en fond, som sedan kan tillgripas så snart omständigheterna tillåta att man offrar mera på vägnarnas iståndsättande.

Naturligtvis kan man här anförä även andra skäl, men jag skall inte närmare ingå på dem. En viss prisstegring bidrar utan tvivel till sparsamhet med användande av bensin och ökar därmed utsikterna till en framtida avveckling av regleringsapparaten. På detta område tror jag det är av vikt att man tar

en måttlig prisstegring till hjälp, vilken också kan motverka den tendens till övergång från järnvägs- till biltrafik, som annars skulle kunna bli en följd av de taxehöjningar för järnvägstrafiken, som nyligen genomförts. Det är synd att det ekonomiska läget blivit sådant, att regeringen inte anser sig kunna importera för två—tre tiotal miljoner kronor mera bensin. Om detta varit möjligt, hade vi utan skattehöjning kunnat få in ganska många tiotal miljoner kronor extra av bilskatter till statskassan, och näringslivet hade då kunnat till fullo använda det produktionsinstrument som bilen utgör.

Om man jämför 1946 och 1947 års import av en lång rad mindre nödvändiga varor med den import av bensin, som vi nu enligt regeringens uppskattning inte ha råd med, så undrar jag om det inte i dag framstår som alldeles klart för alla — utom möjligen för herr statsministern — att det var en mycket dålig hushållning att släppa in denna mängd mindre nödvändiga varor och på grund därav komma i ett läge, som inte tillåter oss att inköpa den erforderliga kvantiteten bensin. Herr statsministern sade för bara några veckor sedan, att det var alldeles för tidigt ännu att uttala sig om huruvida det verkligen varit en klok hushållning eller inte att använda alla valutor till de varor, som vi konsumerat eller lagt upp i lager. Det läge, vari vi nu befinna oss i fråga om bensinimporten, förefaller mig att vara det kanske tydligaste tecknet på ovilligheten att lära av utvecklingen.

Nu frågar man på socialdemokratiskt håll: »Varför kunna inte ni i folkpartiet vara med om en skattehöjning av 27 öre?» Jag hänvisar där till vad herrar Sandberg och Kristensson redan anfört. Det förefaller mig som om de skatteförslag som nu delvis äro genomförda, delvis behandlas i dag och delvis väl komma att genomföras, inte kunna anses utgöra en klok och väl genomförd avvägning av den s. k. punkt-

beskattningen. Det hela har karaktären av hastverk, beroende på att finansministern inte redan i somras, när vi från vår sida uttalade mycket allvarliga ord här i riksdagens kamrar, beslöt sig för att tillsätta den utredning, som sedan fick så kort tid att arbeta på. Det är denna finansministerns dröjande hållning som är den yttersta förklaringen till att här föreliggande fråga har fått behandlas, först i kommittén och sedan i kammaren, på ett sätt som inte kan bidra till en avvägning, där alla omständigheter tagas i betraktande. Jag förstår därför mer än väl den olust, som bevillningsutskottets ärade ordförande, herr Adolv Olsson, gav uttryck åt. Inte ens herr Hall, som man väl får beteckna som dagens segerherre, verkar särskilt glad eller entusiastisk över den seger, som han enligt tidningarna väntas inhösta. Det verkar som om finansministern, kanske på grund av att bevillningsutskottet frångått hans eget förslag, i viss mån hade tagit sin hand ifrån den långa debatten här i dag och överlåtit till kammarens socialdemokrater, som varit olydiga, att sköta denna sak själva bäst de kunna.

Herr Olsson i Gävle påstår nu att ett budgetöverskott på 500 miljoner kronor är ett minimum och att vi äro tvungna att redovisa, hur detta skall åstadkommas. Vi kunna inte lita på att försyner skall skaffa fram de pengar, som vi inte själva besluta om, säger han. Men när herr Olsson i Gävle talar om försyner, så menar han väl regeringen. Åtminstone har hans tidigare attityd närmast varit den, att regeringen är någon sorts försyn, som man skall följa. I dag har han dock för en gångs skull avvikit från den ståndpunkt som regeringen företrätt i sin proposition. Därför är det inte så förvånande att han nu säger, att man inte skall lita på furstar, finansministrar eller partiledare utan endast på sitt eget sunda förnuft. Men nu inträffar det märkliga att bevillningsutskottets ordförande i dag inte ens tycks lita på sitt eget sunda förnuft,

d. v. s. det som han litat på som ordförande i konsumtionsskatteberedningen. Där var han nämligen med om att skriva, att om man inte med praktiskt genomförbara åtgärder kan skaffa fram 500 miljoner kronor, så får man nöja sig med mindre. Ja, herr Olsson i Gävle, det är precis samma uppfattning som jag företräder. Det har sagts att 539 miljoner kronor inte är något heligt tal. Nej, det är det verkligen inte. Det kan hända, att man kanske får nöja sig med något mindre — precis som konsumtionsskatteberedningen under herr Olssons i Gävle ordförandeskap skrev.

När det gäller att bekämpa inflationen måste man enligt min mening fasthålla vid att budgetöverskottets roll är begränsad — precis som herr Hall påpekade. Regeringen försöker i de ekonomiskt-politiska diskussionerna varje gång trollo bort det faktum, att det huvudsakligen är de åtgärder, där riksdagen inte har direkt beslutanderätt, som äro avgörande för den s. k. samhällsekonomiska balansen. Om det inte vore på det sättet, hur skulle man då någonsin kunnat hejda en inflation under sådana tider, då alla voro överens om att budgeten bara behövde vara i balans? Det måste ha inneburit att alla också voro ense om att det var de andra åtgärderna, nämligen skapandet av jämvikt på kapitalmarknaden — utan något tvångsparande genom budgetöverskott — som var det väsentliga. Men medan jag år 1946 ansåg att budgetöverskottet kanske kunde undvikas helt och hållet måste jag nu medge, att situationen blivit så allvarlig, att man i dag knappast kan undvara ett väsentligt budgetöverskott som ett hjälpmedel. Det är på grund av denna åskådning som vi i folkpartiet icke vilja stanna vid de skattehöjningar på 200—250 miljoner kronor som redan äro beslutade, utan anse att man bör försöka komma ett stycke till upp emot den gräns som finansministern tänkt sig, vilken gräns för övrigt är alldeles godtyckligt vald.

När herr Adolv Olsson frågar vad folkpartiet har för skatteförslag att komma med utöver det framlagda, vill jag till att börja med svara, att vi väl få vänta och se vad konsumtionsskatteberedningen, där herr Olsson i Gävle själv är ordförande, kommer med. Vi kunna ju nämligen inte taga ställning till hans egna förslag innan de äro framlagda. Herr Sandberg sitter med i den beredningen och har alltså möjlighet att där göra sin röst hörd.

Herr Olssons i Gävle spekulationer om sockerskatt få, som herr Kristensson redan påpekat, stå för hans egen räkning. Det skall bli intressant att se om han kommer med ett sådant förslag.

Herr Sundström påpekade, att i den motion som avgivits från folkpartihåll har det sagts, att man gärna vill göra en avvägning mellan andra inkomst-möjligheter än bilbeskattningen och vissa möjligheter att skära ned utgifterna. Men, säger herr Sundström, folkpartiet har ju i dag inte redovisat någon sådan avvägning. Nej, det är riktigt. Men vi ha, på grund av finansministerns långa dröjsmål med att tillsätta den grundläggande utredningen på området, ännu inte fått fram de förslag på andra indirekta skatter, som regeringen efter utredning i kommittén kommer att lägga fram. Hur skulle vi då kunna göra en avvägning i dag? Då frågan om bilbeskattningen emellertid icke kan uppskjutas, ha vi inte velat undandraga oss att taga ställning, men vi ha inte i nuvarande läge kunnat göra någon närmare avvägning.

När herr Sundström säger att vi bara föreslagit utgiftshöjningar, så gör han sig skyldig till ett förbluffande misstag. Jag erinrar om att vi på vissa punkter, t. ex. när det gäller försvarshuvudtiteln, ha föreslagit ganska väsentliga utgiftsreduktioner.

Herr talman! Jag skall inte här ingå på att diskutera ransoneringsfrågor, som ligga litet vid sidan om dagens debatt. Men eftersom representanter för regeringen nu äro närvarande, skall jag

ändå tillåta mig att uttala det önskemålet, att man vid uppläggnings- och ransoneringen inte skall glömma bort motorbåtarna, trots att de icke kunna anses tillhöra den extremt nyttobetonade trafiken. I många fall spela nämligen dessa motorbåtar en mycket stor roll, när det gäller att bereda människor glädje under semestern och sommaren, och de draga relativt litet bensin. Jag tror inte att man skall låta nyttopunkter dominera så helt, att man inte tar vissa hänsyn, även om de ur mera krass synpunkt kunna betraktas som en aning irrationella.

Innan jag slutar skall jag be att få säga några ord om den ståndpunkt, som intagits av bondeförbundet och högern, eftersom den avviker från vår. Det skulle vara dålig nationalekonomi för bildriftens del att nu stimulera till ökad användning av gengas. Herr Kristensson har redan påvisat detta och hänvisat till de sakkunnigas utredning. Herr Jonsson i Skedsbygd kan därför knappast bara skjuta det sagda åt sidan med påståendet att herr Kristensson inte är expert på området. Det går ju an att anlita andra experter — vilket också skett i detta fall.

Det visar sig — det har redan påpekats, men jag upprepar det — att gengasen kostar i arbetskraft och material så mycket, att det motsvarar en utebliven export på i runt tal tio gånger så mycket som den spar in. Det är därför betydligt bättre ekonomi att använda arbetskraft och råvaror för framställning av exportvaror, t. ex. pappersmassa, och att sedan använda en liten del av de på det sättet inkomna valutorna till inköp av bensin. Den klokaste linjen är alltså att öka exporten så mycket som möjligt och köpa så mycket bensin som möjligt samt att låta tanken på en utökad gengasdrift vila.

Om man vill förstora den frågeställning som här föreligger, så vill jag säga, att ett eller ett par tiotusental gengasbilar i råvaror, arbetskraft och utebliven export skulle kosta ungefär lika

mycket som ett par hundra tusen kubikmeter bensin, d. v. s. hela den mängd som vi nu skulle behöva för att kunna undvara bensinransoneringen.

Jag tror därför inte att den ståndpunkt, som herr Jonsson i Skedsbygd å bondeförbundets vägnar intagit på denna punkt, är väl genomtänkt. Nu invänder kanske herr Jonsson i Skedsbygd att han bara menade, att först när vi se att vi icke kunna importera tillräckligt med bensin skola vi utvidga gengasdriften. Ja, men den mängd bensin vi kunna införa är ju beroende på bl. a. hur mycket pappersmassa vi kunna exportera. Därför måste vi konsekvent avstyrka en utökad användning av gengas, så länge det är möjligt att med eljest förbrukad råvara öka vår export av pappersmassa. Av herr Jonssons i Skedsbygd argumentering står då endast kvar, att om och när den tidpunkt kommer, då vi icke kunna köpa mera bensin genom att öka exporten av t. ex. pappersmassa, då, men först då, skola vi överväga att öka gengasdriften i landet.

Det är verkligen intressant att på detta lilla teoretiska alternativ, på denna lilla nubbe så att säga, hänger nu bondeförbundet upp hela sin omsvängning från en ståndpunkt, som var välvillig till en måttlig höjning av bensinbeskattningen, till yrkandet om avslag. Man säger nu, att om man inte kan få garantier för skattelindring för gengastrafiken, som herr Jonsson i Skedsbygd efter sin argumentering i dag skulle vilja använda blott i ett tänkt framtida läge, så vill man inte vara med om en måttlig höjning av bensinskatten. Man hänvisar också till osäkerheten om man kan få vissa restitutioner av bensinskatt, men med litet god vilja på ömse sidor tror jag att man där skulle kunna komma till tals med regering. I varje fall kan detta inte vara någon stor fråga. Det förefaller mig en smula ansträngt när bondeförbundet efter en argumentering, som slutar i en vilja att ta en måttlig skattehöjning,

sedan svänger om på en så svag grund och stannar vid ett formellt avslagsyrkande.

Vad sedan högerpartiets ståndpunkt beträffar, så förefaller mig den vila bl. a. på ett förbiseende av vissa förut anförda synpunkter, som jag här inte skall upprepa. Man har från högerhåll framhållit, att de kostnadsstegringar, som förorsakas av en höjd bensinbeskattning, komma att slå i genom i lönerna och därigenom verka inflationsbefrämjande. När ett sådant argument kommer från ett parti, som sedan länge anses bestå av omsättningsskattens vänner, är det en smula överraskande. När omsättningsskatten avskaffades och därigenom levnadskostnaderna sänktes — eller, rättare sagt, en levnadskostnadsstegring undgicks — sade man icke från högerhåll, att detta var bra, ty därigenom slapp man de lönestegringar, som vi annars skulle fått. Men nu intar man en ställning, som uppenbarligen rimmar illa med den man intog när omsättningsskatten var på tal.

Herr Henriksson har inte ändrat mening utan talar om en allmän omsättningsskatt som skulle ge 300 miljoner kronor eller mera och han leker också med tanken på ett alternativ av en produktionskatt av samma storleksordning. Men, herr Henriksson, om ifrågasvarande skatter genomföras, så måste de ju höja levnadskostnaderna betydligt mer än de skatter, som här äro på tal, vilket måste återverka mera på lönebildningen och verka mera inflationsbefrämjande! Så förefaller det åtminstone vid ett enkelt betraktelsesätt. Jag kan därför icke finna något annat än att högerens ena ståndpunkt slår ihjäl den andra.

Herr Hagberg i Malmö har i dag framfört den synpunkten att bilskatten drabbar livsmedlen, vilket den gamla omsättningsskatten icke gjorde. Detta skulle vara skillnaden mellan de båda skatterna. Men i nästa ögonblick finner man att högerpartiet genom herr Henriksson — det har även skett tidigare

i tidningsartiklar, i tal o. s. v. — stöder en omsättningsskatt, som skall drabba även livsmedlen. Herr Hagbergs tankegångar äro för mig fördolda, om han menar att hans ord skola vara ett argument för högerens ståndpunkt. Om det sagda däremot är menat mera som en kuriositet, som ett bidrag till den ekonomiska historien om den gamla omsättningsskatten, så kanske det ter sig annorlunda.

Såvitt jag kan se är högerens utgångspunkt den, att eftersom skatter som höja livsmedelskostnaderna också ta sig uttryck i lönestegringar och därmed befrämja inflationen, så skola inga indirekta skatter få höjas, utan i den mån man skall ha ett budgetöverskott — och även högern önskar ju ett sådant — skall man tillgripa direkta skattehöjningar, ty de höja ju icke priserna. Jag undrar om detta är högerens linje i vår finanspolitiska debatt: att undvika indirekta skattehöjningar och bara använda sig av de direkta? Men även direkta skatter framträda ju i vår levnadskostnadsindex, märkligt nog, och återverka kanske därigenom på lönebildningen. Konsekvensen blir kanske att vi icke skola ha några skattehöjningar alls och inget budgetöverskott alls — men det är en ståndpunkt som åtminstone inte förut intagits av högerpartiet.

På en del håll i högerpressen, t. ex. i huvudorganet, intar man för övrigt den ännu enklare hållningen att prisstegring är inflation och att man inte kan bota inflation med inflation. Samma argument framfördes av herr Adolffsson alldeles nyss. Denna allians mellan högerens huvudorgan och herr Adolffsson i argumenteringen är ju av intresse att bevitna. Mig förefaller detta tal om att man inte skall bemöta inflation med inflation, d. v. s. med prisstegring, vara det mest förenklade av alla argument som anförts i denna debatt. Ty det är väl ändå uppenbart, att om man vill skapa jämvikt mellan tillgång och efterfrågan på varor, så måste man

antingen minska efterfrågan eller åstadkomma att utbudet, i pengar räknat, har högre värde. Om detta högre värde erhålles genom att staten får en summa pengar, som icke leder till ökade utgifter från statens sida, så åstadkommes bättre balans.

Jag tror, herr talman, att det skulle vara mycket värdefullt ur synpunkten att få ordning och klarhet i debatten om detta viktiga spörsmål i framtiden, om man från högerhåll, t. ex. genom herr Skoglund i Doverstorp, ville taga klart avstånd från det uppenbart oriktiga argument, som nu så många gånger under de senaste två veckorna förekommit i högerpressen, nämligen det uppenbart oriktiga argumentet att man inte kan bota inflation med inflation.

Ytterligare en anmärkning till herr Henriksson. Han säger att en liten höjning av bensinskatten är det farligaste av allt, därför att man inte kan vara säker på att priskontrollen kommer att gå med på den prishöjning som en sådan höjning påkallar t. ex. inom trafikföretagen. Härpå vill jag svara att om man kommer beväpnad med ett uttalande, i vilket både regeringspartiet och oppositionspartierna instämt, innebärande att en skattehöjning som höjer omkostnaderna bör slå igenom i priserna, tror jag det är det bästa argument man kan ha hos priskontrollnämnden. Och det kan mycket väl vara så, att medan man tidigare haft andra kostnadsstegringar, för vilka man inte lyckats påkalla priskontrollens intresse, kan man, när därtill kommer en kostnadshöjning av denna art, ha en möjlighet att komma till tals med priskontrollnämnden, som man alltså inte förut hade.

Sedan frågar herr Henriksson om den fördyring av varorna, som åstadkommes även med en måttlig höjning av skatten, är mera smaklig ur social synpunkt än omsättningsskatten, som folkpartiet gick emot. På detta vill jag svara med en hänvisning till att 65 miljoner kronor är en vida mindre be-

lastning än 300—400 miljoner kronor. Men jag vill också svara med en motfråga till herr Henriksson. Är en börda i form av en ny allmän omsättningsskatt på 300—400 miljoner kronor mera smaklig ur social synpunkt — och även högerpartiet anlägger ju sociala synpunkter — än en skattehöjning med 65 miljoner kronor?

Det sista argumentet, som anföres av högerpartiet och som jag något skall beröra är, att ett budgetöverskott inte verkar, om inte pengarna steriliseras. Detta argument har redan från olika håll i kammaren bemötts. Jag har läst högermotioner och artiklar i högerpressen och hört anföranden av högermän både i första och andra kammaren, och jag kan alltså inte finna att man på högerhåll bemött de argument som anförts mot denna högerns uppfattning. Det förefaller som om man nödgas erinra högern, som på detta sätt upprepar sina egna argument i stället för att bemöta vad som anföres mot dem, om en av Englands konungar. Jag minns inte om det var Karl II eller Jakob II — det var i varje fall en man som det slutade illa för. Han hade för vana att när han sagt något, som mötte gensaga vid hovet, upprepa vad han först sagt, och därmed ansåg han sig ha bemött sina meningsmotståndare. Historien lär oss att denna metod inte är tillräddig ens för konungar, och den är det väl knappast heller för politiska partier.

Därför menar jag att det skulle vara bra för den fortsatta debatten, om vi kunde få ett klart besked på denna punkt, som jag skall tillåta mig, herr talman, att helt kort formulera: Om man genom vissa skattehöjningar åstadkommer för det första att staten *inte ger ut mer pengar* än den eljest skulle göra och för det andra att skattebetalarna för sina ändamål ge ut *mindre* pengar — alltså utöver skattebetalningarna förstås — än förut, har man då inte fått en minskning av den totala varuefterfrågan?

För att kunna svara nej på den frå-

gan, måste högerpartiet kunna peka på någon annan grupp av människor i samhället, som på grund av dessa skattehöjningar föranledes att öka sin efterfrågan, eventuellt lika mycket som de andra minskat den. Men — och detta är den springande punkten — vilka äro dessa grupper, som skulle öka sin efterfrågan? Nu säger man kanske att om staten tar upp direkta eller indirekta skatter och därför lånar mindre på kapitalbudgeten än den eljest skulle ha gjort, blir kapitalmarknaden lättare, och då kan det hända att någon annan lånar mer än han eljest skulle ha gjort. Då svarar jag att det är riksbankens sak att se till att kapitalmarknaden inte blir lättare. Följaktligen kommer man till den slutsatsen att det som högerpartiet möjligen syftar till är att tvinga riksbanken att vidtaga vissa speciella åtgärder, kanske inte så mycket för att hindra kapitalmarknaden att bli lättare men snarare för att hindra inträdande av ett helt ändrat läge på kapitalmarknaden. Men är det så att man på högerhåll önskar detta, är det bättre att man säger klart ifrån, att man vill tvinga riksbanken att vidtaga vissa åtgärder. Men man vill inte säga detta direkt utan använder sig av denna omväg och säger i stället, att staten skall använda pengarna till att köpa obligationer hos riksbanken, varefter staten skall placera obligationerna i marknaden. Mycket enklare vore att säga att staten kan låna mera eller staten kan sätta in pengar i riksbanken och riksbanken sedan sälja obligationerna. Är det så att man på högerhåll inte menar att man vill tvinga riksbanken att vidtaga vissa åtgärder, då, herr talman, förstår jag inte annat än att hela detta resonemang från högerhåll är oriktigt.

Herr talman! Med den utgångspunkt jag nu försökt ange och med hänsyn till dagens verkliga ekonomiska läge ha vi stannat för att acceptera en skattehöjning med 10 öre. Då vi anse detta vara en beklaglig men den i dagens

läge bästa avvägningen, äro vi också villiga att stå för den linjen och försöka så vitt möjligt få den igenom. Och jag tillåter mig uttala den förhoppningen att det skall finnas åtskilliga frimodiga ledamöter av regeringspartiet, som inte bara skola känna olust inför de 27 örena — det tycks nästan alla göra — utan skola vara villiga att stödja en mera måttlig skattehöjning på 10 öre. Jag tror att åtskilliga av dem kanske i själ och hjärta hysa en viss sympati därför. Inom bondeförbundet bör man inte ha några större svårigheter att stödja 10-öreslinjen, även om man inte velat själv ta ansvar för denna linjes framförande. Vad högerpartiet beträffar har det föredragit att ställa sig vid sidan om ett försök att åstadkomma en lägre beskattning än den som regeringen vill åstadkomma. Enligt min mening är det knappast klokt av ett parti att ställa sig vid sidan om debatten på detta sätt. Jag vill därför också efterlysa, i dag eller i en nära framtid, upplysning av högerpartiet, huruvida högerlinjen bara är att säga nej eller om dess linje är införande av omsättningsskatt och genomförande av en räntehöjning. Jag har blivit något överraskad över att man på högerhåll både i denna kammare och i första kammaren och även i pressen så skarpt angripit folkpartiet. Jag undrar om inte förklaringen därtill kan vara, att man inom högerpartiet med anledning av partiets negativa hållning har en liten aning av dåligt samvete. Man ser att folkpartiet tar på sig obehaget att intaga en ståndpunkt som man vet inte är populär, och man försöker därför förebygga intrycket att det är mer förtroendeingivande att faktiskt föreslå det som man vill gå med på, när det gäller frågan om var pengarna skola tagas, än att vända åt sidan med allmänna talesätt.

Herr talman! Den enda utvägen att skydda bilismen från den absurt stora höjning som utskottsmajoritetens förslag innebär är naturligtvis att i dag

stödja förslaget om en höjning med 10 öre. Jag tillåter mig att uppmana dem som inte önska 27-öreshöjningen att, därest det blir tillfälle därtill, stödja folkpartireservationens förslag om 10 öres höjning. Om valet i slutvoteringen skulle komma att stå mellan 10 öre och 27 öre, och om någon av dem som närmast sympatisera för rent avslag underlåter att i den situationen stödja 10-öreslinjen, så hjälper han därigenom fram till majoritet förslaget om 27 öres höjning. — På regeringsbanken finner man det naturligtvis förtjusande om man kan få några ledamöter från andra partier, som äro villiga att hjälpa regeringen på detta sätt. Jag förstår att redan blotta tanken härpå framkallar lustkänslor inom regeringspartiet. Eljest ha ju lustkänslorna inte varit så dominerande hos regeringspartiets ledamöter i dag, och jag unnar dem gärna detta lilla nöje. — Den som eventuellt skulle avstå från att i valet mellan 27 öre och 10 öre stödja den senare linjen, när han inte önskar den höga beskattningen, hjälper ju i verkligheten fram denna högre beskattning och visar att han inte eftersträvar en ur saklig synpunkt så bra lösning som möjligt. Han förefaller i stället vilja föra en demonstrationspolitik genom att fasthålla vid rent avslag. Skulle det göras ett försök till en sådan politik vid voteringen senare i natt, tror jag inte att bilismens folk kommer att ha svårt att under kommande dagar genomskåda en sådan attityd. I varje fall lovar jag att vi på vårt håll skola göra vårt bästa för att bilismen skall få den situationen klar för sig.

Jag ber därför att få yrka bifall till den reservation som avgivits av herrar Petrén och Sandberg.

Under detta anförande övertog herr talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr OLSSON i Gävle, som på begäran erhöll ordet för kort genmäle, anförde: Herr talman! Om herr Ohlin

hade följt med mitt anförande i eftermiddag ordentligt och i dess helhet, skulle han ha kommit underfund med att det inte fanns någon skillnad mellan det förnuft som jag försökt använda i skatteberedningen och det som jag använt i bevillningsutskottet. Jag angav vissa skäl för den ändring som skett. Fanns det ingen möjlighet, med det läge som vi hade i skatteberedningen, att komma till annat resultat, så fanns det ju inte. Men sedan skatteberedningens förslag framlagts har ju framlagts bilagan till finansplanen med redovisningen av det där »gapet», som herr Ohlin så gärna talar om. Vidare har konjunkturinstitutet ytterligare understrukit behovet av väsentliga höjningar av de summor, som skola tagas ut. Jag tror alltså inte att det är så stor fara med mitt förnuft i detta sammanhang.

Så väntar jag ju inte något annat av herr Ohlin än att han skall följa den gamla satsen: vänta och se. Det är klart att vi kunna vänta och se och lita på att skatteberedningen skall komma med dessa förslag. Men jag tror inte — jag sade det i mitt första anförande och jag betonar det ännu en gång — att man kan vänta förslag som sträcka sig över ytterligare 100 miljoner kronor. Det blir alltså under alla förhållanden en lucka på 110 miljoner kronor.

Herr Ohlin vill göra sockerskattsprojektet till mitt uppslag. Nej, herr Ohlin, uppslagsgivaren står herr Ohlin mycket närmare än han står mig.

Så skulle jag, herr talman, vilja säga en sak till. Herr Ohlin och jag ha varit överens när det gällde att avskaffa omsättningsskatten. Herr Ohlin hade i höstas en polemik i Svenska Dagbladet med vår gemensamme vän herr Ivar Anderson, och jag kan till övervägande delen skriva under vad herr Ohlin där framhöll. Men jag skulle vilja säga herr Ohlin att lika säker som jag är på att vi hade rätt när vi togo bort omsättningsskatten, lika säker är jag på att

10-öreslinjens seger inte kan betyda annat än *en beställning på en ny omsättningsskatt*.

Herr SUNDSTRÖM erhöll likaledes på begäran ordet för kort genmäle och yttrade: Herr talman! Herr Ohlin förklarade att orsaken till att ingen avvägning av nya inkomster och eventuella besparingar hade kunnat ske var den, att konsumtionskatteberedningen inte hade hunnit framlägga sitt förslag i så god tid att hela området hunnit överblickas. Men, herr Ohlin, detta förhållande var känt, när herr Ohlin skrev sin motion. Och om det hade varit så nödvändigt att få hela förslaget, innan man tog ställning, borde ju folkpartiet ha förenat sig med högern om förslaget till ett särskilt utskott för behandlingen av hela detta problemkomplex. Men folkpartiet motsatte sig detta förslag. Följaktligen kan herr Ohlins förklaring på den punkten inte anses fullt tillfredsställande.

Jag ber även att få understryka att jag mycket väl observerat, att folkpartiet framställt önskemål om att besparingar skola göras på militärbudgeten. Men dessa önskemål äro uppförda på listan över nya anslag under en rubrik, som man skulle kunna kalla fromma önskningar. Till yttermera visso har inte angivits något belopp, med vilket folkpartiet vill sänka militärutgifterna. Så mycket är väl säkert att det i nuvarande utrikespolitiska läge är alldeles hopplöst att på den vägen kunna få kompensation för de 110 miljoner kronor, som fattas av de för överbalansering av budgeten erforderliga 500 miljonerna.

Jämväl herr HENRIKSSON erhöll på begäran ordet för kort genmäle och anförde: Herr talman! Det har sina svårigheter att föra en fruktbärande debatt, när den som man argumenterar mot endast lyssnat till hälften av vad man sagt. Jag vill inte tro att detta varit medvetet. Jag vill emellertid söka klara

ut vem som slagit sig själv i huvudet, herr Ohlin eller jag.

Herr Ohlin ville ha bort omsättningsskatten och bidrog verksamt till att den kom bort. Han vill nu inte införa den igen. Men herr Ohlin vill vara med om att beskatta bensinen. Då är mitt resonemang följande. Genom en beskattning av bensinen kunna vi inte undgå att träffa såväl livsmedlen som byggnadsproduktionen. I det läget kommer resonemanget om omsättningsskatten in. Man har framhållit att man inte ville ha en allmän omsättningsskatt därför att man ej ville beskatta livsmedel och bostäder. Jag frågar då: Äro nu socialdemokrater och folkpartister beredda att vara med om en beskattning, som träffar även dessa varor? Då så synes vara fallet säger jag: Låt oss se vilket alternativ som ur olika synpunkter är mest förnuftigt, att gå denna väg eller att gå in för en allmän skatt, låt oss se på de olika möjligheterna att göra en avvägning. Det är mitt resonemang, herr Ohlin.

Slutligen berörde herr Ohlin mitt yttrande beträffande 10-öreslinjen. Jag nämnde att man inom näringslivet är rädd för att med den linjen få betala alltihop själv. Herr Ohlin säger att om man kommer beväpnad med utskottets utlåtande, så skall den saken klaras. Efter detta uttalande av herr Ohlin kan jag inte tro att han någonsin fört en förhandling med priskontrollnämnden. Jag vill erinra herr Ohlin om vad som skedde med pilsnern. Jag vill också erinra om att när jag i konsumtionsskatteberedningen begärde ett uttalande om vad som skulle ske på prisfältet, svarade man: »Det ha vi inte något att säga till om, utan det är priskontrollnämnden.» När handelsorganisationer uppvaktade finansministern och ställde samma fråga, svarade han: »Det kan jag inte svara på, det är priskontrollnämndens sak.» Om priskontrollnämnden sålunda är en högre myndighet än alla andra — och det har ju också visat sig vid förhandlingarna med nämnden

vilka svårigheter som möta — tror jag nog att denna ängslan beträffande genomslaget på priserna är berättigad.

Herr JONSSON i Skedsbygd, som likaledes på begäran erhöll ordet för kort genmäle, yttrade: Herr talman! Jag hade inte tillfälle att höra första delen av herr Ohlins anförande, men däremot hörde jag senare delen. Jag hade sålunda tillfälle att taga del av hans förtvivlade försök att värva proselyter för 10-öreslinjen. Han säger att vår ståndpunkt hänger i luften. Men det är att märka att vi hade olika utgångspunkter. Folkpartiet hade en motion, i vilken det sägs att man kan gå med på en höjning av bensinskatten, under det att från bondeförbundet förelåg en motion, undertecknad av de flesta av partiets ledamöter, där det yrkades rent avslag. Vi ha förklarat oss villiga att medverka till en höjning av bensinskatten, men förutsättningen var inte bara att vi skulle få klarhet i fråga om gengasdriften, utan lika viktigt var att få veta, huruvida det var möjligt för jordbrukets och fiskets utövarare att få restitution av den skatt som de skulle komma att betala.

Bensinskatten är ju avsedd att täcka vägunderhållskostnaderna och vägbyggnadskostnaderna. Man kan ju inte påstå, att en fiskare med sin båt sliter några vägar och knappast att en traktor gör det heller. Herr Ohlins linje, som han verkar så mycket för, betyder att en fiskare skall betala 28 öre per liter bensin, som han förbrukar i sin näringsutövning, och lika mycket blir det för en jordbrukare. Vi anse, att det inte är för mycket begärt att vi få klarhet om att det finns möjlighet att få restitution på denna skatt, så att rättvisa på det sättet kan skipas. Det är dessa orsaker som gjort att vi inte varit beredda att följa med på 10-öreslinjen.

Jämväl herr HAGBERG i Malmö erhöil på begäran ordet för kort genmäle

och anförde: Herr talman! Herr Ohlin sade, att de, som vilja motverka 27-öreslinjen, böra i slutloppet rösta för 10-öreslinjen. Bäste professor Ohlin, jag skulle vilja vända på steken en liten smula och säga följande: De, som *verkligt vilja motverka* 27-öreslinjen, böra rösta för avslagslinjen. Ty, herr Ohlin, på avslagslinjen stå redan nu tre av denna kammares grupper, nämligen högern, bondeförbundet och kommunisterna. Om även folkpartiet nådigst sluter upp på avslagslinjen, blir det alltså fyra grupper för den linjen. Sannolikheten talar då i ännu högre grad för att *avslagslinjen* skall kunna segra i denna kammare.

Jag skall inte ytterligare uppehålla mig vid herr Ohlins karakteristik av 10-öreslinjen annat än på det sättet, att jag om denna 10-öreslinje anser mig kunna fälla samma omdöme som kommit till synes i en av folkpartiets stora huvudstadstidningar i kväll, då nämnda tidning karakteriserar 10-öreslinjen såsom »den måttliga men principiellt förkastliga höjningen med 10 öre».

Herr OHLIN erhöil även på begäran ordet för kort genmäle och yttrade: Herr talman! Herr Hagberg i Malmö tycks inte ha tänkt igenom voteringsituationen riktigt. Skulle det vara så, att det i slutvoteringen blir avslag på 27-öreslinjen, har det redan meddelats från folkpartihåll, att vi komma att rösta för avslag. Herr Hagbergs i Malmö uppmaning är alltså onödig och frågan redan besvarad. Men skulle det bli en slutvotering mellan 10 öre och 27 öre blir det fråga om, huruvida högern, bondeförbundet och kommunisterna föredra 10 öre eller 27 öre; det skall bli intressant att se. Det är där jag givit uttryck åt förväntningen, att man skall stödja 10-öreslinjen.

Herr Henriksson förbigick omsorgsfullt den fråga, som jag framför allt ställde till honom, nämligen att om en höjning av beskattningen med 10 öre tar in 65 miljoner kronor och därmed

i viss mån höjer livsmedelskostnaderna, verkar höjande på arbetskostnaderna och skapar inflation, så måste väl då enligt högerns resonemang en omsättningskatt, som höjer priserna med 300 å 400 miljoner, verka än mera höjande på lönerna och främjande på inflationen.

När herr Henriksson sedan talade om svårigheterna för priskontrollen vill jag framhålla, att herr Henriksson själv framförde tanken på en produktionskatt, d. v. s. en omsättningskatt i högre led, där man för praktiskt taget alla varor skulle vara hänvisad till att komma överens med priskontrollnämnden, ifall man inte ville att de olika leden själva skulle bära det hela. Nog måste väl herr Henriksson medge, att det är lättare att komma till tals med priskontrollnämnden i fråga om ett mindre antal varor än i fråga om alla.

Till herr Jonsson i Skedsbygd skulle jag vilja säga, att när han talade om att bondeförbundets utgångspunkt var en annan än folkpartiets, så glömde han bort, att i den parlamentariska kommitté, som tillsattes, insatte bondeförbundet herr Vigelsbo, som helt och fullt anslöt sig till regeringspropositionen.

Vidare anförde:

Chefen för finansdepartementet herr statsrådet **WIGFORSS**: Herr talman! Jag vet inte om jag vågar blanda mig i den familjesträta, som uppstått mellan de fyra olika oppositionspartierna inbördes. Jag tvekar så mycket mera som jag är tacksam mot herr Ohlin för att han tillåtit mig att göra mitt anförande kortare än det eljest skulle ha blivit genom att han själv skänkt sin national-ekonomiska auktoritet åt mina tidigare lekmannauttalanden om högerns ståndpunkt i fråga om steriliseringen av sparmedlen. Jag skall därför inte uppta tiden med att klara det första steget i denna debatt om bensin- eller bilbeskattning. Det första steget är nämligen att man godtar uppfattningen, att en överbalansering av budgeten är ett

hjälpmedel i kampen mot prisstegringar, även om denna överbalansering icke sker på sådant sätt att de sparade medlen steriliseras eller läggas i byrålådan. Jag tror att de frågor herr Ohlin ställde snarast äro litet mera invecklade än dem jag framställde. Jag skulle snarare vilja upprepa den fråga som ställdes av herr Ohlins meningsfrände i första kammaren herr Elon Andersson, när han sade: Är det nödvändigt att sparmedel, som framtvingas av staten, steriliseras och inte få användas till produktiv investering, skola då inte också andra enskilda besparingar, som folk sätter in i bank, hos försäkringsbolag o. s. v., också steriliseras för att de skola kunna göra nytta i kampen mot inflationen? Jag tror att svaret är klart.

Men jag skall vända tillbaka till frågan varför vi ta ut skatter. Det lönar sig ju inte mycket att här tävla om vilken olust man känner inför det ena eller andra skatteförslaget. Att herr Hall här uttryckt olust inför en bensinskatt på 27 öre, förstår jag mycket väl. Jag skulle mycket väl kunna uttala min olust med att man höjer bensinskatten med 10 öre, detta till skillnad från herr Ohlin, som tycks vara tillfredsställd med denna höjning.

Det är ju så, att alla dessa skatter ha vi inte för våra synders skull utan för att vi med dem skola kunna åstadkomma något, som vi, när vi väga det ena mot det andra, finna vara fördelaktigt. I vanliga fall ha vi relativt lätt att väga. Om vi vilja genomföra en statsutgift vare sig den avser folkpensioner eller barnbidrag eller en försvarsreform, så måste vi räkna med att så och så mycket kommer det att kosta och fråga oss om vi äro villiga att ta ut den skatt, som kan täcka utgiften. Vi måste väga skattebördan mot förmånen av statsutgiften. Nu stå vi emellertid i ett mycket besvärligare läge, nämligen att ta ut ökade skatter, som vi inte kunna väga mot förmånen av vissa utgifter, utan helt enkelt för att minska folks

konsumtion. Jag förstår mycket väl, att därvid delade meningar kunna uppstå.

Men äro vi överens om att överbalansering behövs, återstår egentligen bara avvägningsfrågan, nämligen hur stor denna överbalansering rimligen bör vara. Herr Ohlin har så rätt i att 500 miljoner kronor är en löst framkastad siffra. Jag tror att remissdebatten väl gjorde klart för oss alla, att beräkningarna om det s. k. inflationsgapet äro synnerligen vanskliga och att därför allt tal om en miljard eller en och en halv miljard bygger på så osäkra grunder, att det med allt skäl kan uppstå delade meningar om hur mycket man så att säga skall kasta in i det gapet. Emellertid förhåller det sig så att hur mycket man bör kasta in bör väl ha något sammanhang med hur pass allvarlig man anser situationen vara. Och ända tills diskussionen om denna bilbeskattning upptogs, har jag fått det intrycket att oppositionen — visserligen inte den del av oppositionen, som kommer från kommunistisk sida utan från högern, folkpartiet och bondeförbundet — ansett att regeringen var ett åtminstone litet stycke för optimistisk i sitt bedömande av situationen och alltså inte fullt insåg lägets allvar, och att det var den borgerliga oppositionens uppgift att inpräglade hur bekymmersamt läget var och hur långtgående våra ingrepp därför måste vara. Det är naturligtvis under sådana förhållanden litet egendomligt att, när vi komma med våra förslag på en punkt av vårt program, mötas vi visst inte av förklaringen, att det där är gott och väl men det är alldeles för litet, utan tvärtom möter man alla upptänkliga och icke upptänkliga skäl mot att gå så långt som regeringen föreslår. Men även om jag sålunda erkänner, att jag inte kan övertyga vare sig herr Ohlin eller någon högerman eller bondeförbundare om att det är nödvändigt att skapa en så stor överbalansering som vi föreslagit, konstaterar jag att regeringen ansett läget så pass allvarligt, att inte mycket mindre bör komma i fråga.

Emellertid räcker det inte med att bara vara överens om att en ganska betydande överbalansering behövs. Man skall naturligtvis också göra klart för sig, om den behöver ske just på det sätt regeringen föreslagit. Om man ifrån oppositionens sida sagt, att vi godkänna regeringens utgångspunkter men vi anse att genomförandet icke är det riktiga, om man sagt sig ha den uppfattningen, som herr Ohlin här och flera gånger tidigare givit uttryck åt, nämligen att regeringsförslaget är ett hastverk, därför att kommittén haft för kort tid att arbeta på och inte haft möjlighet att överväga olika alternativ, och om man sedan dragit den slutsatsen, att vi skola undersöka andra vägar, så skulle jag ganska bra ha förstått både herr Ohlin och andra. Men så har man inte gjort. Jo, man har sagt att vi skola undersöka andra vägar, men vilka dessa alternativa vägar skulle vara har man lämnat oss i fullständig okunnighet om. Det är samma sak som när det har gällt hela programmet för bekämpande av prisstegringen. Regeringen har lagt upp en rad aktionslinjer, vilka man kan diskutera. Man kan säga, att stegen inte äro tillräckligt stora, att det kan tagas andra steg, och att man gentemot dem kan ställa upp andra alternativ. Vi ha förgäves frågat efter sådana alternativ. Man har sagt, att det är inte oppositionens sak att säga vad som skall ske.

Jag skall emellertid inte ta upp den diskussionen här. När man däremot kommer till en rent konkret fråga, där vi äro överens om att en överbalansering behövs, och vi äro ju överens om den åtgärden — jag undantar kommunisterna, som i detta fall svikit sina vapenbröder och gå på förmögenhetskattevägen och även inkomstkattevägen, medan man både inom högern, folkpartiet och bondeförbundet torde vara överens om att denna överbalansering inte bör ske genom höjning av inkomstskatten utan genom skaff på konsumtionen — är det då för mycket begärt att man från regeringens sida

frågar, visserligen icke efter detaljerade förslag om att det och det skall göras, men däremot om vilka antydningar oppositionen har att ge om de andra möjligheter, som kunna finnas?

Ja, den lilla trätan här senast har avslöjat en sak, som jag inte vill karakterisera med det gamla talesättet om bondens ko, men när herr Ohlin kom att bli i tillfälle att ge herr Henriksson ett litet slag, kunde han inte underlåta att fråga: vad vill herr Henriksson och högern sätta i stället för dessa 65 miljoner, som vi komma med genom vårt förslag till höjning av bensinskatten? Jag undrar om det inte var en mycket älskvärd oförsiktighet att medge att man verkligen kan ha skäl fråga kritiker: Vad vilja ni sätta i stället? Så länge man på oppositionens sida inte gör en inventering av de abstrakta möjligheter som finnas få vi nog säga, att regeringens förslag är det enda allvarligt framlagda.

Nu finns det en punkt, där jag kanske inte har samma mening som oppositionen men som jag inte kan underlåta att uttala. Jag tror nämligen inte att allt detta är i behov av djupgående undersökning. Jag tror inte att någon djupgående undersökning rörande dessa olika konsumtionsskatter skulle kunna leda till annat resultat än det man efter en kort överblick av möjligheterna kan välja. Jag är inte säker på att en grundlig undersökning av vagnskattens och bensinskattens verkningar på olika håll skulle föranlett någon sinnesändring hos de partier, som här tagit ståndpunkt. Jag tror att det skett på andra och jag vill gärna säga mycket respektabla skäl. Men jag tror inte man skulle ändra sig på grundval av en mera ingående undersökning.

Vi veta att när skattekommittén började sitt arbete, förelåg en inventering från kontrollstyrelsens sida av olika möjligheter, där alla möjliga konsumtionsartiklar voro uppräddade. Man hade en liten kortfattad utredning om hur stora försäljningssummorna voro och

hur mycket man skulle kunna vinna med en skatt, som svarade mot 20 procent av försäljningssumman. När kommittén fått se denna lista, kom man ganska snart till den uppfattningen, att en hel rad av dessa ting ville man inte reflektera på. Man strök exempelvis radioapparater och elektriska apparater av olika slag, och man strök textilvaror och skodon, åtminstone de flesta, o. s. v. Jag tror därför att det är mera ett argument, som kan föras fram i diskussionen därför att det låter något, när man säger, att man borde ha gjort en grundlig undersökning, som tillåtit en avvägning. Jag tror att den avvägningen kan ske genom ett omdöme, som man ganska hastigt kan bilda sig, och detta omdöme bildade man sig i skattekommittén, och det omdömet har regeringen bildat sig.

Jag beklagar att man inte inom oppositionspartierna har ansett sig kunna någorlunda snabbt bilda sig ett omdöme och komma fram med förslag till andra skatteformer eller till en beskattning av andra varor än regeringen föreslagit. Hade man gjort det kan jag försäkra, att man från regeringens sida inte hade varit ovillig att överväga vilka ändringar som helst, som i stort sett skulle ha lett till att vi fått en ungefär lika stor överbalansering som vi här önska.

Det är detta som gör att jag för min del, och jag förmodar, ja, jag vet att regeringen i dess helhet är villig att acceptera den ändring i regeringsförslaget, som kommit från utskottet. Det är inte därför, att jag för min del skulle anse detta senare riktigare. Jag vidhåller tvärtom, att om jag helt på egen hand kunnat bestämma skulle jag ha sagt, att det är riktigare att ha en viss höjning av vagnskatten vid en höjning av bilbeskattningen. Jag kan med tillfredsställelse påpeka, att inom den inte minst nyttiga delen av bilismen, nämligen lastbilstrafiken, tycks man under de sista dagarna ha kommit till samma resultat, nämligen att om nu bilismen

skall belastas med en ytterligare beskattning, borde den fördelas på något sätt mellan en höjd vagnskatt och en höjd bensinskatt. Men lika väl som herr Ohlin här vädjar att även de, som inte tycka om hans 10-öreslinje, skola sluta sig till folkpartiet för att få fram ett positivt resultat, är det klart att jag säger, att för att komma fram till den summa, som jag tror är önskvärd ur överbalanseringens synpunkt, är jag villig att acceptera den överflyttning av skatten från vagnarna till bensinen, som här är föreslagen.

Om denna sak kanske jag får lov att säga några ord, eftersom det kan hända att den kommer upp i fortsättningen. Det är två ändamål, som en höjd beskattning skulle fylla. Det ena är att skaffa statskassan medel för en överbalansering. Det andra är att vara ett stöd vid begränsningen av bensinförbrukningen och därmed valutförbrukningen. Om man där väger vagnskatt och bensinskatt mot varandra är det klart, att resultatet blir beroende på hur man uppskattar en hög vagnskatts verkningar. Om den skulle leda till att många avstode från att ha bil, skulle därmed en besparing av bensin uppstå men också en sänkt statsinkomst. Om man går in för enbart en bensinbeskattning, är det sannolikt att man får behålla flera bilar i bruk och sålunda får ökade statsinkomster. Däremot kommer det antagligen att medföra en sparsammare körning. Från dessa båda synpunkter, som man sålunda här har att anlägga, är det tveksamt, till vilken slutsats man egentligen kan komma. Då har det för mig varit av en viss betydelse, att jag icke kan bortse från att en del av biltrafiken utan tvivel ej är vad man brukar kalla för nödvändig. Jag säger det därför att jag vill komma in på talet om bilismens nödvändighet.

Skola vi verkligen här behöva resonera om bilismens nödvändighet? Vi kunde ju lika gärna diskutera, huruvida järnvägarna äro nödvändiga. Det finnes ingen människa som sagt, att

järnvägstransporter tillhöra de umbärliga tingen, men därför kan man mycket väl tänka sig, att vissa järnvägstransporter och vissa järnvägsresor icke äro alldeles nödvändiga utan till och med äro av lyxkaraktär. Är det verkligen till och med i detta — låt mig säga — upprörda ögonblick omöjligt för bilismens försvarare att gå med på, att även en del av bilåkningen hör till det som skulle kunna undvaras?

Lägg märke till, att därför att man säger detta så säger man icke, att det är någonting ont som man egentligen vill ha bort. Man skall ej förväxla det umbärliga med vad som borde försvinna. Skulle vi taga bort allt umbärligt, all lyx, skulle vi förlora åtskilligt av det vi mest sätta värde på i livet. Men det är en annan sak att säga, att om människor tillåta sig att äga bil enbart för att ha det något mera bekvämt eller ha mera nöje, så är det sannolikt, att vederbörande är i det ekonomiska läget att han gott skulle kunna betala en något högre skatt och därigenom lätta något på den beskattning av nyttrafiken, vilken, enligt vad vi äro överens om, bör hållas så låg som möjligt.

Låt mig här svara på en fråga som framställts. Jag har för några år sedan fullt avsiktligt förklarat, att enligt min mening bör icke beskattningen på bilismen göras högre än som är nödvändigt för att täcka de kostnader som vägväsendet kräver. Den ståndpunkten har jag i dag, precis som då jag uttalade detta. Men det förslag som här föreligger är icke någon avvikelse därifrån. Vad som här begäres är nämligen ej, att bilismen skall avstå någonting till andra ändamål än vägväsendet. Vad som begäres är endast att biltrafikanterna skola betala något i förskott av det, som under en följd av år ändå kommer att utkrävas. Lägg märke till att detta försiggår redan nu: på grund av brist på arbetskraft och andra omständigheter ha vi under det sista året icke kunnat utnyttja alla bilskattemedel för vägväsendet. Vart taga de pengarna vägen?

Jo, de reserveras; de ligga och vänta på att komma till användning senare. Kanske icke alla erinra sig, att under krigsåren var det tvärtom så, att bilismen icke kunde täcka vägkostnaderna utan man fick låna från den allmänna budgeten. Den skulden ligger där och tynger. Det kan nog hända, att åtskilliga av bilismens företrädare undra, vad som en gång skall ske, om man skall göra upp den gamla skulden. Om jag får ha något inflytande eller över huvud taget kommer att syssla med dessa ting, får jag säga: Låt oss skriva av denna gamla skuld! Det lönar sig ej att taga ut den; den har betalats av den allmänna budgeten. Låt oss börja på nytt! Det som nu kan samlas i ladorna genom en något högre skatt på bilar kommer i stället i fortsättningen till användning.

Med detta har jag i grund och botten sagt det jag vill säga. Så länge man icke från annat håll har fått fram förslag, som i det stora hela skulle kunna fylla den uppgift, som regeringen anser att en överbalansering av budgeten bör fylla, så länge är regeringens förslag det som bäst svarar mot situationen. Om man vill kan man nöja sig med mindre; jag har redan sagt, att det är en omdömesfråga. Det kan man alltså göra, men man kan svårligen göra det och samtidigt förklara, att regeringen är för optimistisk och vi behöva ideligen varna regeringen för det bekymmersamma läge i vilket vi befinna oss.

Regeringen har lagt fram en plan för bekämpande av prisstegringen. Den har en rad olika moment. En del av dem ligger utanför riksdagens bestämmanderätt; det har herr Ohlin rätt i. På de punkterna får man söka utöva det inflytande man kan utan att ha några statliga maktmedel till sitt förfogande. Jag behöver ej upprepa vilka dessa punkter äro. Men en av de punkter, där riksdagen har sitt avgörande inflytande, är frågan om överbalansering av budgeten och det därmed förbundna tvångsparandet. Jag tror, att man kan-

ske i det nuvarande läget borde hålla regeringen någon räkning för att den ej har valt den mest lättframkomliga och populära linjen. Ty ingen kan dölja för sig, att icke bara 27-öreslinjen utan också 10-öreslinjen och alla andra skatter som vi redan beslutat lägga man icke fram för att behaga väljarna: man lägger fram dem därför att man anser dem vara nödvändiga led i en politik, som skall tjäna ett visst syfte. Därför är man villig att taga på sig de besvärigheter, som följa med uppgiften att försöka övertyga folk om att det i längden är till gagn för dem själva att de göra dessa uppoffringar för ögonblicket för att därigenom åtminstone i någon mån vara säkra om att kunna trygga penningvärdet.

Regeringen är villig att taga detta ansvar på sig. Regeringen vet mycket väl, att det för oppositionen är en mycket lätt sak att gå ut till väljarna och skapa missnöje. När alla de fyra oppositionspartierna äro eniga att göra det, veta vi mycket väl, att svårigheterna bli stora för oss, men vi kunna icke vika från den linje vi valt. Vi anse, att i detta program för bekämpande av prisstegringen och skydd åt penningvärdet bör ingå en ganska väsentlig överbalansering av budgeten. Därför hoppas vi, att båda kamrarna skola godtaga, icke som jag sade i första kammaren regeringens linje utan det förslag, som efter överläggningar kommit fram från utskottets majoritet.

Herr TALMANNEN: Det är ytterligare tolv talare antecknade på talarlistan. Det råder en allmän önskan att komma till beslut i kväll. Skall det bli möjligt, måste de efterföljande talarna fatta sig kort. Jag kan säga, att efter vad som hittills anförts är jag viss om att varje ledamot är på det klara med hur han skall rösta. Jag tror också, att folket i landet kan förstå vars och ens röstning.

Herr OHLIN erhöll på begäran ordet för kort gemäle och yttrade: Herr tal-

man! Jag väntade mig finansministerns replik med anledning av min fråga till högern. Men finansministern förbisåg en viktig sak: jag begärde ej av högerpartiet, att det skulle göra upp den allmänna plan mot inflationen, som regeringen ständigt begärt av oppositionen, utan jag hänvisade till de halvkvädna visorna om omsättningsskatten och dylikt och begärde en närmare precisering på den punkten liksom i fråga om räntehöjningen. Det är stor skillnad, herr finansminister!

Finansministern förbigick i sitt yttrande hela den del av kampen mot inflationen, som ligger utanför budgeten och som, enligt vad vi äro överens om, är huvudsaken. Där ha vi i två år fått höra från regeringen detsamma som i dag: att vi ha intet alternativ etc., fastän vi kunnat påvisa alternativ beträffande investeringsverksamheten och förutsättningarna för sparandets uppehållande. Herr finansminister! Vi ha säkert förlorat ur inflationssynpunkt mer än ett hundratal miljoner kronor på minskning av sparandet i landet på grund av — det är min övertygelse fastän jag icke kan bevisa det — den atmosfär som regeringen skapat genom sin allmänna politik, bland annat sin skattepolitik. Detta har finansministern glömt bort.

När han frågade, vilka andra skatter vi påvisat, vill jag svara honom, att finansministern själv erkände, att 500 miljoner kronor är ej annat än en lösligt framkastad siffra. Det är tänkbart, att vi för vår del komma att stanna något därunder utan att därför i minsta mån förlora möjligheten att beträffande de allmänna åtgärderna för samhälls-ekonomisk balans av den ansvariga regeringen begära ett program som håller. Denna uppgift är så stor, att det ej har något avgörande inflytande, om man har några tiotal miljoner mer eller mindre i budgetöverskott. Herr Adolf Olsson säger, att om det skulle fattas 100 miljoner kronor, är det en beställning på en ny omsättningsskatt. Det

visar bara, att medan som väntat finansministern säger, att 500 miljoner kronor är en löst framkastad siffra, så ha de 500 miljoner kronorna för herr Adolf Olsson blivit ett heligt tal, som man måste hålla på och effektuera, även om det skulle innebära att man måste införa en ny omsättningsskatt.

När finansministern frågade, om ej en del av bilåkningen är lyx, vill jag svara: Naturligtvis men dock en så pass liten del, att jag tror att erfarenheten har visat, att det är omöjligt att drabba den speciella delen med någon väsentlig skattehöjning. Därför måste för praktiska ändamål understrykas vad finansministern 1939 och senare icke alltid haft ögonen öppna för, nämligen att till den överväldigande delen är bilismen nyttotrafik.

Vidare anförde:

Herr NORDSTRÖM i Kramfors: Herr talman! Inom arbetarrörelsen har sedan årtionden tillbaka rätt enighet om att indirekta skatter äro orättvisa. Under tidigare skeden har även det nuvarande regeringspartiet med skärpa hävdad, att de existerande indirekta skatterna borde avskaffas och motstånd resas mot nya sådana. Skatter på livsförnödenheter betraktades med rätta som en hänsynslös svältukas mot de mindre och minsta inkomstagarna. Detta är naturligtvis riktigt också i dagens läge.

De nu föreslagna nya skatterna på bensin utgöra intet undantag. Till sina verkningar komma de att medföra en allvarlig sänkning av de sämst ställdas levnadsstandard. Icke heller i detta fall liksom i fråga om de redan beslutade nya indirekta skatterna avses ju i främsta rummet en minskning av konsumtionen av de beskattade varorna, utan avsikten är att, som man säger, sterilisera överflödigt köpkraft. Prisstegringen på de skattebelagda varorna avser alltså att minska penningtillgången för de breda folklagren för inköp av

andra livsviktiga förnödenheter. Arbetare i stad och på landet skola tvingas att konsumera mindre bröd, mjölk, smör och andra för livsuppehållet viktiga varor. Att detta i många fall skulle medföra ett undergrävande av hälsotillståndet stör tydligen ej de nya skattefogdarnas goda sömn.

För det järnvägsfattiga och glest bebyggda Norrland utgör den redan nu existerande skatten på bensin och andra drivmedel för motorfordon en orättvist hård beskattning till förmån för de södra delarna av landet. För de flesta orter, som ligga innanför det direkta kustbältet i Norrland, är redan det nuvarande bensinpriset 4—6 öre dyrare än i nollzonen. Norrland, som i stor utsträckning saknar järnvägar, är nödsakat lita till landsvägarnas motortrafik. Norrland har icke något fritt val av billigaste kommunikationsmedel. Det torde därför vara uppenbart för alla, att redan de existerande skatterna på bensin i särskilt hög grad drabba just denna landsända.

Vid mera högtidliga tillfällen bruka alla partier deklamera sitt avståndstagande från de orimligt höga fraktkostnader, som lamslå ett rationellt uppbyggande av det norrländska näringslivet. Det är icke bara det halvstatliga sockerbolaget — vilket som bekant tar 9 öre mera per kilo av norrlandsbefolkningen än av stockholmarna — som anser sig kunna brandskatta Norrland.

Ur Norrlands synpunkt skulle det därför enligt min mening ha varit fullt naturligt, om alla norrländska representanter i riksdagen enhälligt hade motsatt sig de nya skattepålagor, som nu ligga på riksdagens bord.

Även om regeringsförslaget om ökad fordons- och bensinskatt i och för sig betyder en orättvis beskattning av de mindre inkomsttagarna i allmänhet och norrlandsbefolkningen i synnerhet, gick dock detta förslag icke så långt i orättvisa, att det icke skulle kunna komma fram ett ännu längre gående. Det kom,

framfört av herr Hall och några andra socialdemokratiska riksdagsmän.

Om vi se på regeringsförslaget, skulle detta för Norrlands del ha inneburit, att våra 18 419 personbilar fått erlägga fordonsskatt med 4 942 242 kronor. Av hela landets personbilpark har Norrland omkring 12,4 %. Av Sveriges hela bensinförbrukning sluka emellertid de långa avstånden och de stora backarna i Norrland hela 16 procent. Enligt regeringens förslag skulle Norrland ha fått erlägga 20,8 miljoner kronor i bensinskatt. Tillsammans med fordonsskatten blir detta ett skatteuttag på 25,74 miljoner kronor på de norrländska kommunikationerna.

Herr Halls av bevillningsutskottet tillstyrkta förslag att slopa den särskilda fordonsskatten och i stället taga ut en bensinskatt på 27 öre per liter kommer att medföra, att de norrländska kommunikationerna i stället tvingas erlägga 28,08 miljoner kronor i bensinskatt, d. v. s. en ökning utöver regeringsförslaget med 2,34 miljoner. Att han är anhängare av en ännu hårdare belastning på de norrländska kommunikationerna är i och för sig icke så märkvärdigt. Men att han lyckats värva norrländska socialdemokratiska riksdagsmän som undertecknare av sin motion är faktiskt ägnat att förvåna. Som undertecknare av herr Halls motion finna vi nämligen bland andra socialdemokratiska norrlandsrepresentanter: herrar Verner Hedlund, Harald Kärrlander, Erik Severin, Sigurd Lindholm och Grym.

Herr Hedlund är också ledamot av norrlandskommitten. I den egenskapen har han i annat sammanhang energiskt framfört krav på fraktlättnader för Norrland vid årets riksdag. Att herr Hedlund dels framförts motion med förslag om vissa trafiklättnader för Norrland, dels även undertecknat en annan motion till årets riksdag med förslag, att norrlandskommitténs förslag till fraktlättnader och ändrad zonindelning omedelbart borde tillämpas för att därmed underlätta utbyggnaden av det

norrländska näringslivet visar enligt min mening en förunderlig inkonsekvens i herr Hedlunds olika förslag. Å ena sidan begär man fraktlindringar och bättre kommunikationer åt Norrland, och å andra sidan understöder man kravet på att Norrlands kommunikationer genom en bensinskatteökning på 27 öre per liter skola åläggas en extra beskattning av 2,33 miljoner kronor. För att vara välvillig mot herr Hedlund måste man väl utgå från att han utan att närmare övertänka konsekvenserna för Norrlands vidkommande av ett antagande av herr Halls förslag bedärats av herr Halls sällskap och kanske också känt litet skadeglädje inför utsiktarna att få ge sina partivänner i regeringen en bakläxa. Att det Halliska ändringsförslaget skulle drabba de norrländska kommunikationerna särskilt tungt har herr Hedlund kanske inte kommit att tänka på. Att herr Kärrlander från Ångermanland liksom herr Grym från Norrbotten finnas med bland undertecknarna av denna motion kan kanske förklaras med att också de låtit överrumpla sig av herr Halls påstående, att hans förslag skulle innebära en mera rättvis avvägning av skattepålagorna.

Det är uppenbart att herr Halls förslag för Norrlands vidkommande är det större onda, som Norrlands befolkning har anledning be Gud bevara sig för. Utan att på något sätt vare sig försvara eller förklara allt vad bilismens folk har presterat i denna fråga får jag dock säga, att de enligt min mening framfört mycket tungt vägande skäl för avslag på förslaget om skatt på bilismen. Herr Hall anförde nyss, att bilskatterna skulle medföra mycket ringa skadeverkningar för bilismen. Det är möjligt att herr Hall har kommit fram till detta konstaterande med utnyttjande av de siffror han själv har räknat fram. För att kunna avfärda de invändningar, som gjorts av bland annat lasttrafikens organisationer och som dessa baserat på sina kalkyler, har herr Hall också

låtit utarbeta vissa beräkningar till stöd för sina förslag. När herr Hall utan vidare avfärdar de beräkningar, som anförts av lasttrafikens folk, med en enkel hänvisning till att dessa icke äro trovärdiga, vore det kanske på sin plats att närmare studera de kalkyler herr Hall överlämnat till vissa av riksdagens ledamöter. I en PM som herr Hall låtit distribuera har han råkat ut för den malören att omräkna de 372 ton bensin, som lastbilarna enligt bränslekommissionen förbrukade under 1947, till 372 miljoner liter. Detta kan naturligtvis betraktas såsom olycksfall i arbetet, men det är uppenbart att man har en mycket felaktig beräkningsgrund om man, såsom herr Hall tycks göra i sina beräkningar, utgår från att ett ton bensin är lika med en miljon liter. Bensinens specifika vikt vid plus 15 grader Celsius är 0,725. Detta innebär, att den kvantitet på 372 miljoner kg, som lastbilarna förbrukade under 1947, blir 530 miljoner liter omräknat i liter och inte 372 miljoner. Därest man använder dessa riktigare siffror i sina kalkyler, torde man komma fram till helt andra resultat.

De 158 miljoner liter, som herr Hall har räknat bort från lastbilstrafiken under föregående år, äro inte så alldeles betydelselösa vid framräkandet av lastbilstrafikens omkostnader, när priset på bensin ökas med 27 öre per liter, om riksdagen nu följer utskottsmajoritetens förslag. Om jag begagnar herr Halls siffror om lastbilarnas bensinförbrukning under 1947, finner jag, att lastbilstrafiken genom en höjning av bensinskatten med 20 öre skulle belastas med en merutgift av 106 miljoner kronor, och herr Halls 7 öre därutöver skulle, om man räknar med samma bensinförbrukning som under 1947, betyda en merutgift på ytterligare 37,1 miljoner för den direkta nyttotrafiken.

Med hänsyn till dessa verkliga skadeverkningar på de norrländska kommunikationerna anser jag det, herr talman, vara en enkel gård av rättvisa

om riksdagen nu avslår det föreliggande förslaget om höjning av bensinskatten.

Herr NILSSON i Kristinehamn: Herr talman! Jag skall tillåta mig anknyta några reflexioner direkt till vad den siste ärade talaren anförde. Hans kritik av det Hallska förslaget kan i vissa stycken utan tvivel vara befogad. Jag ber emellertid att få fästa hans uppmärksamhet vid att vad som kommit ett så stort antal ledamöter av riksdagen och i varje fall av bevillningsutskottet att ansluta sig till herr Halls linje, som slutligen kommit att bli utskottets förslag, det torde ha varit det förhållandet, att en bensinransonering stod såsom ett spöke invid horisonten. Man måste i rimlighetens namn medge, att om man skulle ha följt regeringens förslag, mot vilket jag ursprungligen var mera sympatiskt stämd än till det Hallska förslaget, nämligen att höja fordonsskatten med de, åtminstone för de tyngre biltyperna, mycket betydande belopp, som föreslagits, måste ju konsekvensen kräva, att man skulle kunna garantera betalarna av dessa betydande fordonsskatter tillgång till drivmedel i fortsättningen.

När det blev klart att möjligheterna att tillgodose bilisterna med drivmedel i den utsträckning, som de kunde anse erforderlig, inte förelåg, då förlorade givetvis också tanken på en höjning av fordonsskatten den största delen av den attraktion, som den möjligen tidigare kunde ha haft. Annars medger jag, att regeringens uppläggning av saken i propositionen, där man laborerat med höga fordonsskatter, från vilka dock lastbilarna skulle befrias, ur nytotrafikens synpunkt vore förmånligare än det förslag, som bevillningsutskottet har kommit till.

Medan jag polemiserar mot herr Nordström i Kramfors, skulle jag också vilja göra ett par små erinringar mot hans resonemang om de indirekta skatterna, vilka han betecknade som reak-

tionära och som arbetarrörelsen alltid skulle ha bekämpat. Det är riktigt att så är fallet. Men det förefaller mig litet underligt, att herr Nordström, som representerar det kommunistiska partiet, så ivrigt förfäktar denna ståndpunkt. Han kan inte vara ovetande om att man i den stat, som är modellen för hans politiska ställningstaganden i allmänhet, har en helt annan inställning till de indirekta skatterna än den herr Nordström här gör sig till tolk för. Om man får tro uppgifter, som nyligen publicerats i Nyheter från Sovjetunionen, finansierar man där inte mindre än 65 procent av hela statsbudgeten med indirekta skatter. Om jag inte minns fel, tar man ut icke mindre än 289 miljarder rubel i indirekta skatter. Därtill kommer att de små direkta skatter man har inte ens äro progressiva, utan alla inkomsttagare få betala samma procentsats, oavsett om de äro direktörer med betydande inkomster eller om de äro små inkomsttagare. Vad som är reaktionärt här hemma, det är i högsta grad radikalt i Sovjetunionen. Om herr Nordströms politiska åsikter komma att vinna en än större anslutning i vårt land, få vi kanske uppleva den dag, när herr Nordström uppskattar dessa radikala tongångar från Sovjetunionen i skattepolitiskt avseende i högre grad än han för ögonblicket gör.

För övrigt är det intressant att notera, att när kommunisterna nu öppnat den andra front mot regeringen, som, om jag inte minns fel, herr Linderot signalerade för ett par år sedan, så ha de, såsom man mycket väl kunde vänta sig, råkat hamna på precis samma linje som högern. Visserligen ha de en självständig motivering, men jag föreställer mig, att de själva vid närmare eftertanke icke fästa så stort avseende vid denna motivering. Deras förslag om en engångsskatt är ju någonting som jag inte behöver gå alltför mycket in på. Det har från flera håll, kanske inte så mycket i denna debatt som tidigare i pressen, påpekats,

att man genom en förmögenhetsskatt av denna art inte i första hand skulle dra in till statskassan de pengar, som man är mest angelägen om att dra in. Det är i stället de rörliga medel, som varje människa förfogar över, som äro åtråvärda, när man söker hejla inflationen genom en köpkraftsindragning.

Därtill kommer emellertid — det tycker jag även kommunisterna borde ta någon liten hänsyn till — att förslaget om engångsskatten såsom ett praktiskt alternativ i vår skattepolitik i fjol fördes ur världen för den närmaste tiden. Då beslutade nämligen riksdagen att dels höja den vanliga förmögenhetsskatten och dels införa en kvarlåtenskapsskatt. Mot dessa alternativ stod då det kommunistiska förslaget om en engångsskatt. Sådana som de politiska konstellationerna äro i riksdagen för närvarande kan man uppenbarligen inte det ena året genomföra sådana skattes kärpningar, som man gjorde förra året, och därvid säga ifrån, att man betraktar dessa skärpningar som ett alternativ till en engångsskatt, för att året därpå införa även engångsskatten. Något litet av konsekvens och fasthet får ju lov att lysa igenom även i den politik, som bedrivs i riksdagen under ett valår.

Jag beklagar för övrigt, att herr Adolfsson, som i allmänhet är en mycket resonabel man, lät locka sig till att använda överord av den storleksordning, som han gjorde tidigare under dagen, när han såsom representant för det kommunistiska partiet talade om att det är fråga om en utplundring av folket, om att lyxbilismen skall skonas genom den höjning av bensinskatten, som föreslagits av bevillningsutskottet, o. s. v. Det är överord, som jag tycker det är onödigt att använda i detta sammanhang. När man jämför de argument, som kommunisterna anföra emot de indirekta skatter, som föreslås i de olika motionerna, med de argument, som framfördes i beredningen och senare i en motion av kommu-

nisterna, får man i varje fall inget intryck av att det är något så förfärligt utarmat folk, som kommunisterna ömma för. Det säges bland annat, att man inte kan gå med på en höjning av skatten på choklad och konfektyrer, därför att sådana höjningar skulle hårdast drabba de barnrika familjerna. Är tillståndet så gott i vårt land, att choklad och konfektyrer i någon större utsträckning ingå i de barnrika familjernas diet, då tror jag det är ganska orimligt att samtidigt göra gällande, att här försiggår under socialdemokratisk ledning en systematisk utplundring och utsugning av detta folk.

Överorden komma emellertid inte bara från den kommunistiska sidan. Här ha sagts många överord även på andra håll. Jag skulle emellertid vilja uttala den förhoppningen, att vi efter dagens debatt skola slippa höra ett argument, som flera gånger anförts här i dag, nämligen att det är fråga om en skatt på bilismen, att motorfolket, således en liten grupp medborgare, skola bära tyngre bördor än vad alla andra behöva bära. Genom de uttalanden, som bevillningsutskottet har gjort här, har det klarlagts, att det icke är fråga om någon skatt på bilismen. Lika litet som man kan säga, att den nöjesskatt, som utgår på biografbiljetter, är en skatt på film eller på kinematografapparater, lika litet kan man säga, att en skatt, som lägges på de tjänster, som bilismen utför och som få betalas av dem som ta tjänsterna i anspråk, är en skatt på bilismen. Det vore önskvärt, att detta förhållande klart sloges fast, ty därmed skulle möjligheterna — som herr Ohlin trodde vara ganska stora — att fortfarande hålla opinionen bland motorfolket samlad mot riksdagens beslut, komma att i ganska avsevärd grad minskas. Med dessa ord, herr talman, tillåter jag mig yrka bifall till bevillningsutskottets förslag.

Herr SEVERIN i Stockholm: Herr talman! Jag skall vid denna sena tim-

me bara ta upp ett enda av de många problem, som sammanhånga med denna skattefråga. Jag ber de efterföljande talarna från högerpartiet att söka lämna mig en lösning av det problemet.

Här har det från motståndarpartierna, framför allt från högern och bondeförbundet — och naturligtvis också från kommunisterna, vilka inta en särställning — angivits som motiv för avslagsyrkandena, att denna skatt skulle komma att slå igenom på varupriserna och sålunda framkalla en prisstegring. Jag skulle vilja fråga, huruvida man är alldeles säker på att man genom att undvika denna höjning av bensinskatten undgår en prisstegring, huruvida, med andra ord, inte en prisstegring i alla händelser skulle framkallas av det föreliggande köpkraftsoverskottet. Denna fråga riktar jag framför allt till högern och bondeförbundet, inte till kommunisterna. Kommunisterna anse ju, att det inte föreligger något köpkraftsoverskott. Den omständigheten, att inkomsterna i landet tredubblats sedan före kriget, medan industriproduktionen under samma tid stigit med blott 25 procent, anse de vara fullkomligt betydelselös för prisnivån och inflationstrycket.

Denna uppfattning har jag emellertid inte mött från högern och inte heller från bondeförbundet. Talesmännen för dessa båda partier ha tvärtom varit övertygade om att det föreligger ett väsentligt köpkraftsoverskott och att detta framkallar ett inflationstryck och driver upp priserna, så länge det kan få verka. Det är också min åsikt, att priserna så småningom komma att drivas i höjden, om detta köpkraftsoverskott får finnas kvar. Ingen priskontrull i världen kan hindra priserna att stiga, så länge människorna ha så mycket mer pengar än varor som vad fallet nu är.

Såsom alla veta kommer köpkraftsoverskottet att öka ytterligare i år. Vi hade ju nämligen i fjol ett importöverskott på 1,7 miljarder kronor, vilket vi

betalade med förut uppsparat kapital. Något sparat kapital står oss icke längre till buds. Hela köpkraften kommer sålunda under detta år att vända sig mot vår egen produktion.

Tror man, att man under dessa förhållanden kan undgå en prisstegring? Skillnaden mellan den prisstegring, som framkallas av en bensinskattehöjning, och den, som framkallas av det ständigt malande köpkraftsoverskottet, är följande: en av en bensinskattehöjning framkallad prisstegring är en engångsföreteelse. Den är slut i och med att dessa 178 miljoner dragits in till staten. Denna summa existerar sedan inte som köpkraft och kan inte längre medverka till en prisstegring. Om överskottet inte dras in till staten, komma priserna att stiga, och denna prisstegring ger då upphov till en vinststegring, som i sin tur ger upphov till en lönestegring, som i sin ordning ger upphov till en ytterligare ökning av köpkraftsoverskottet, vilket ger upphov till en ny vinststegring o. s. v. Det är den vanliga inflationsspiralen.

Om man gör invändningar mot dessa försök att sterilisera den överskjutande köpkraften, så verkar man i grund och botten för en fortsatt inflation — det är det ofrånkomliga resultatet. Det är sålunda motsägelsefullt att å ena sidan frukta för köpkraftsoverskottets prisstegrande verkningar och å andra sidan vägra varje medverkan till dess indragande.

Här har man sedan ett år tillbaka talat om nödvändigheten för svenska folket att sänka sin standard. Nu tror jag inte alls det är nödvändigt att ställa någon uppmaning till svenska folket att sänka sin standard, ty svenska folkets standard sänkes ändå utan några uppmaningar därtill. Vi kunna inte konsumera mer än vi producera, och när vi, såsom för närvarande är fallet, icke till vårt förfogande ha mer än resultatet av vår egen produktion, så få vi nöja oss med att konsumera det och leva på den standard som detta möj-

liggör, och den kommer att vara lägre än den var under 1947, då vi hade ett importöverskott att också förtära. Svenska folkets standard kommer således att sänkas utan att man ställer några uppmaningar därtill. Ur den synpunkten anser jag det vara felaktigt att betrakta dessa skattehöjningar, som äro avsedda till sterilisering av köpkraft, såsom ett offer. Det är inget offer. Endast rent formellt kan det betraktas såsom ett offer. I verkligheten är det en vinst sätillvida att man undgår en spridning. Man steriliserar inte hela köpkraftsoverskottet med dessa skatter men man steriliserar en del och minskar sålunda inflationstrycket i samma mån och därmed också en fortsatt prisstegring. Men när man i alla fall har mässat om nödvändigheten för svenska folket att sänka sin standard och försökt intala medborgarna, att de i samhällssolidaritetsens namn skola gå med på denna sänkning, så har man väl i varje fall inte tänkt sig att uppnå en sådan sänkning av hela svenska folkets standard utan att någon av dess enskilda medborgare får känning därav. Sådana illusionstrick kunna visserligen vara trevliga nog att iakttaga, men jag tycker faktiskt att det läge, som vi befinna oss i, är så pass allvarligt att man skall avstå från dylika prestationer i denna fråga.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr HJALMARSON: Herr talman! Det har framställts en hel del frågor, som bl. a. riktats till högerpartiet. Herr Ohlin riktade ju sin vana trogen en hel kaskad frågor åt olika håll, och kanske flertalet denna gång just voro avsedda för högern. Jag skall här försöka att svara på några av dessa frågor. Det är omöjligt att ingå på dem i detalj. Jag skall försöka göra det i ett sammanhang och då även litet gå in på den fråga, som berördes av den siste ärade talaren.

När man från socialdemokratiskt håll med sådan oerhörd skärpa har efterlyst ett alternativ till regeringens politik och till det förslag, som den socialdemokratiska majoriteten i bevillningsutskottet nu förordat, så kunna vi ju inte låta bli att fråga oss: alternativ till vad? Man får ju nästan det intrycket, att den skärpta skatten på motortrafiken skulle utgöra så att säga själva höjdpunkten i det socialdemokratiska antiinflationsprogrammet. Så kan det dock inte rimligtvis förhålla sig, ty de förslag som vi här i dag diskutera, äro i alla fall bara en detalj i ett sådant program.

Det har ju sagts här, att den höjda bensinskatten är ett led i åtgärderna för att åstadkomma ett tvångssparande. De socialdemokratiska talare, som uppträtt här före finansministern i dag, ha gång på gång upprepat att just 500 miljoner är den lägsta summa som vi behöva taga in genom ett tvångssparande. Finansministern däremot ansåg sig inte för närvarande vara i stånd att lägga fram allt det material som erfordrades för att bedöma den riktiga avvägningen av ett tvångssparande, och det måste ju, herr talman, också vara på det sättet, så länge vi inte ha någon som helst preciserad redovisning av flertalet övriga poster i den samhälleliga balansräkningen. Principerna för prispolitiken, penning- och kreditpolitikens utformning, löneregleringarnas omfattning, den samlade sparvolymens storlek, storleken av den beräknade lagerförtäringen osv., allt detta är ju bara några exempel på frågor, i vilka ingen som helst verklig klarhet råder, och bevillningsutskottets majoritet har ju upptagit påståendet om de 500 miljonerna som lägsta gräns för tvångssparandet utan att ens vilja gå in på någon som helst närmare diskussion om dess allmänna ekonomiska bakgrund.

Nu är det ju meningen att dessa 500 miljoner skola användas till de statliga kapitalinvesteringarna. Jag vill då bara först stryka under, att det ju inte råder

några som helst delade meningar om att dessa investeringar böra finansieras av sparade medel. Vad man kan fråga sig är emellertid: varför behöver det just vara tvångssparade medel? Antag att riksdagen inte skulle godkänna bensinskatteförslaget, som beräknas ge 180 miljoner, utan antag att riksdagen nöjer sig med att tvångsspara bara de återstående 320 miljonerna! Jag skulle då vilja fråga: Kan man då inte taga ut de 180 miljonerna genom en ökning av det enskilda sparandet, som sedermera på vanligt sätt lånevägen ställs till statens förfogande? Jag vill bara här understryka, att den som svarar nej på den frågan uppenbarligen är djupt pessimistisk om möjligheterna att återställa människornas förtroende till landets ekonomiska ledning.

Naturligtvis är det möjligt att denna pessimism är befogad, om man inte för att återställa den samhällsekonomiska balansen vill annat än i minsta möjliga utsträckning anlita de allmänt verkande medel, som penning-, kredit- och prispolitiken ställer till förfogande. Men det är inte rimligt att säga, att de som starta från andra premisser än socialdemokraterna skola vara tvungna att acceptera deras konklusioner.

Jag skall inte alls, herr talman, närmare uppehålla mig vid frågan, huruvida ett tvångssparande via den indirekta beskattningen har samma verkningar på den samhällsekonomiska balansen som vad det enskilda sparandet har. Jag vill bara fästa uppmärksamheten på en enda synpunkt som främst ligger på det psykologiska planet. Även om det till äventyrs från samhällets synpunkt inte föreligger någon skillnad mellan de här båda sparformerna, så är ju skillnaden mycket stor från den enskildes synpunkt. Om jag köper några liter bensin och i fortsättningen får betala 1 krona mer för denna varukvantitet, så betraktar jag ju inte det som ett sparande utan som en merutgift, men om jag exempelvis sätter in 1

krona på postsparbanken, så betraktar jag inte det som en utgift utan som en del av en behållen inkomst. Det är ju det som gör skillnaden så stor och medför risk att ett tvångssparande utlöser kompensationskrav från många medborgargrupperns sida.

Man kan naturligtvis då fråga sig, som också flera talare föret varit inne på, om inte denna risk föreligger, man skulle kanske vilja säga vid nästan alla inflationsbekämpande åtgärder. Jag skulle härtill bara vilja svara, att risken är väl ändå uppenbarligen mycket större än eljest om åtgärderna, som fallet är med bensinskatten, med särskild tyngd drabba mycket ömtåliga områden och människorna inte heller kunna inse, att åtgärderna äro nödvändiga för att få fram den erforderliga varukvantiteten.

Inom högern ha vi emellertid inte tagit någon som helst doktrinär ställning till frågan om tvångssparande. Vi ha tvärt om i avsevärd utsträckning givit vår anslutning till ett sådant sparande via den indirekta beskattningen på sådana områden, där riskerna för ogynnsamma konsekvenser synas oss vara relativt ringa.

Så oklara som de allmänna förutsättningarna nu äro för vår ekonomiska politik ha vi emellertid varit angelägna om att söka finna en väg för användningen av de tvångssparade medlen, som verkligen kan få en oomtvistlig och påtaglig effekt i syfte att minska köpkraftsöverskottet. Det är därför som vi ha föreslagit att medlen skola användas till avbetalning av den i riksbanken placerade delen av statsskulden. För detta förslag finns det även ett självständigt motiv, nämligen önskvärdheten av att vi äntligen taga åtminstone ett första steg för att sanera riksbankens affärer. Jag skulle också vilja fästa uppmärksamheten på att precis samma förslag som här har framlagts från vårt håll har förordats av professor Erik Lindahl i sista numret av Sparbanksföreningens tidskrift. Han

säger nämligen där, att den åtgärd som ligger närmast till hands för regeringen, är att genom skatter uppsuga köpkraften hos konsumenterna och sedan exempelvis genom inlösen av statsobligationer i riksbankens ägo sterilisera de influtna medlen.

Man kan då säga, att här säger den ene nationalekonomiske auktoriteten ett och den andre, exempelvis herr Ohlin, något annat, men det är ju, herr talman, inte första gången som det varit nödvändigt för oss vanliga lekmän att så gott det varit möjligt efter rent praktiska överväganden välja ståndpunkt mellan olika experters uppfattningar, och det är vad vi här gjort. Därjämte ha vi föreslagit, att de statliga kapitalinvesteringarna skola enligt hävdvunna principer finansieras med lånemedel, samtidigt som vi också betonat angelägenheten av att en sådan ekonomisk politik föres, att dessa medel i görligaste mån komma fram ur ett verkligt nysparande, så att den samhällsekonomiska balansen gynnsamt påverkas. Självfallet förutsätter det en annan riksbankspolitik än den nuvarande, och det är något som vi verkligen aldrig på vårt håll ha stuckit under stol med.

Så bara ett litet ord till frågan om den föreslagna skatteskärpningens inverkan på produktionen. Det är väl ändå så att hela frågan om skattens inverkan på produktionen i sista hand hänger tillsammans med frågan om den totala kostnadsbelastningen av bilismen i förhållande till andra trafikmedel. I detta hänseende har jag sett att man har gjort ett mycket intressant påpekande i folkpartiets motion, där det på grundval av olika siffror, som jag inte här hinner anföra, påvisas att bilismen redan nu är mycket hårt belastad i förhållande till andra samfärdsmedel. Det framhålles även i fortsättningen av folkpartiets motion, att konsekvensen av dessa olika överväganden borde, för att nu citera ordagrant, snarast bli va ett yrkande om avslag å allt vad som föreslås i proposition nr 5. Folkpartiet

stannar ju för en annan avvägning, men när vi inom högern hålla fast vid avslagslinjen förefaller det knappast som om detta från folkpartiets egna utgångspunkter skulle kunna betecknas, för att nu citera herr Ohlin, som en mera demonstrationspräglad ståndpunkt, eller som, för att citera herr Sandberg, diktat av taktiska synpunkter. För egen del utgår jag givetvis ifrån att enbart sakliga motiv ha varit utslagsgivande för folkpartiets avvägning i den här skattefrågan. Liksom herr Hagberg i Malmö har också jag läst dagens nummer av Aftonbladet, och där sägs att alla sakskaäl utan undantag skulle tala för avslagslinjen. Men när det dessutom framgår av Aftonbladet — något som herr Hagberg inte påpekade — att folkpartiets förord för tioöreslinjen enbart skulle vara betingat av rent taktiska överväganden, då betraktar jag det självfallet som en intern angelägenhet för partiet att klara ut den saken.

Om jag till sist, herr talman, bara får sammanfatta så här mot slutet av debatten våra skäl för avslagslinjen, så skulle jag vilja göra det på följande sätt.

Skattehöjningen medför en kostnadsfördyring, som påverkar alla led i produktionen och som bl. a. kommer att utlösa en väldig och rent improduktiv förhandlings- och utredningsapparat inom näringslivet med hänsyn till de kommande överläggningarna med priskontrollnämnden, och jag vet att man inom näringslivet med djup olust ser fram häremot. Höjningen kommer dessutom att få oberäknliga och irrationella verkningar. Den kommer sannolikt att på nytt sätta kompensationskruven i rörelse, och den kommer slutligen att hårdast drabba de landsdelar, som redan förut äro ogynnsammast ställda i kommunikationshänseende.

Utskottet försöker trösta oss med att skärpningen av bensinskatten skall bara vara av tillfällig natur. Detta påpekande ställs, herr talman, i en mycket intressant belysning av vad som uttalas

i den Hallska motionen, som ju ligger till grund för hela utskottsbetänkandet. Det säges nämligen i denna motion, att de nuvarande svårigheterna visserligen ibland bedömas optimistiskt såsom relativt snabbt övergående. En sådan uppfattning är, heter det, knappast realistisk. Efter att ytterligare ha utvecklat detta tema, framhålla motionärerna, att regleringar och skattläggningar, som nu genomföras, därför måste konstrueras på sådant sätt att de tåla en längre tids tillämpning.

Jag tror, herr talman, att detta är en mycket verklighetsbetonad syn, men denna framtidsbedömning utgör för mig ett ytterligare skäl för anslutning till avslagslinjen.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den av herr Velander m. fl. avgivna reservationen.

Herr **FAGERHOLM**: Herr talman! Jag tillhör dem som röstat för avslag, när det gällt samtliga de skattehöjningsförslag som hittills framlagts. Jag skall be att med några ord få belysa de skäl som ha föranlett detta ståndpunkts-tagande.

Jag skall inte gå in på detaljer. Jag tror nämligen att saken nu är belyst från alla de synvinklar som tänkas kan. Som huvudgrund för mitt avslagsyrkande har stått att jag förmenar att om en regering ställer krav på folket, krav på ökade pålagor, krav på sänkt levnadsstandard, krav på högre priser, så måste detta också motsvaras av att folket i sin tur ställer krav på regeringen. Det primära kravet är, så vitt jag kan finna, att regeringen presterar ett sådant handlingsprogram för bekämpande av inflationen, som kan vinna allmänt förtroende och godkännas av experterna. Sedan detta program är förebragt bör man, anser jag, pröva de uppoffringar, som man kan taga på sig.

Något sådant allmänt och förtroendegivande handlingsprogram har, så

vitt jag kunnat finna icke presterats. Icke heller har jag kunnat finna att den nationalekonomiska expertisen eller expertisen bland praktiska finans- och affärsmän ansett regeringens antiinflationprogram tillräckligt. Jag fick ett ytterligare belägg för detta under dagens debatt, när t. ex. herr Adolv Olsson sade att konjunkturinstitutets chef finner 500 miljoner kronor vara för litet, och när herr Severin försäkrade att det kommer att bli prisstegringar, hur vi än bära oss åt i denna skattefråga, eftersom köpkraftsoverskottet är för stort.

Jag nödgas sålunda konstatera, att den generalplan eller — om jag får uttrycka saken så — de hårda tag som bland folket och bland experterna kunna väcka tro på att regeringen verkligen avser att få situationen i sin hand ännu icke kommit till synes. Det är ett handlingsprogram vi behöva, ett handlingsprogram som måste stå över partitaktiska eller valtaktiska funderingar. Annars är det risk för att svenska folket förlorar respekten för politikerna över huvud taget.

Det finns emellertid ett par andra skäl, som motiverat mitt avståndstagande från de framlagda förslagen. Regeringen åsyftar att med tvångsupplånade eller tvångssparade medel finansiera statens investeringar, om jag förstär saken rätt. Jag är medveten om att när jag nu ger mig in på det området, jag kan vänta en upplysande föreläsning från professor Ohlins sida, men jag gör det i alla fall. Jag kan nämligen icke begripa, att det är en sterilisering, att man tager in 500 miljoner och sedan använder dem för investeringar. Så mycket måste väl ändå herr Ohlin medgiva, att ur synpunkten av önskan att minska inflationsgapet vore det bättre att icke använda pengarna för statens investeringar utan att i stället helt och hållet sterilisera dem. Sedan är det alldeles givet, att dessa frågor måste ses i samband med den allmänna finans- och riksbankspolitiken, men det

skulle föra för långt att här gå in på den saken.

En annan synpunkt, som jag icke tycker är tillräckligt belyst i dagens debatt, är distinktionen mellan umbärliga och oundärliga varor. Jag förmenar, att denna distinktion är en fiktion. Det är en fiktion att på detta sätt försöka dela upp de mänskliga behoven i olika avsnitt. Det avgörande ur denna synpunkt är naturligtvis, i vilken omfattning en viss vara ingår i den allmänna konsumtionen. Jag kan icke förstå, att t. ex. en höjning av tobakspriserna, som medför att husfadern i en familj får använda mer pengar för cigaretter eller tobak som ingår i hans vanliga konsumtion, är mindre kännbar för familjen än en höjning av potatis- eller mjölkpriset. Utgift är ju dock utgift. Hela detta resonemang om »umbärliga» varor är konstlat och hela den plan för inflationens bekämpande, som dessa skatteförslag innebära, skulle ju kunna sättas ur kraft på ett mycket enkelt och speciellt sätt, nämligen om alkoholisterna, nikotinisterna och bilisterna bleve nykterister, antinikotinister och fotgängare. Då försvunne hela den budgettekniska vinsten. Över huvud taget menar jag, att en punktbeskattning av detta slag, varvid man söker utifrån allmänna värderingar dela upp de mänskliga behoven, icke är rationell och måste verka slumpartat.

De invändningar, som ha kunnat riktas mot de tidigare indirekta skatterna, kunna i ännu högre grad riktas mot förslaget om fordons- och bensinskatten. Jag tror icke att det är många, som vilja påstå att bilismen är en lyxföreteelse. Det skulle i så fall vara personer med de mest utpräglad doktrinära tänkesätt, som i privatbilisterna se rikemän eller rikemäns söner, som bila omkring från det ena näringsstället till det andra, till badstränderna o. s. v. Den uppfattningen är verklighetsfrämmande. Jag tycker, att ohållbarheten i distinktionen mellan umbärliga och oundärliga varor klart framträder när

man i detta sammanhang för in privatbilismen som en lyxföreteelse. Därtill kommer, att, så vitt jag kan finna, den föreslagna beskattningen, och särskilt den av herr Hall och utskottet förordade, är olycklig ur den synpunkten att den drabbar en hel rad av leden i produktionen och distributionen och att sålunda en höjning av priset på bensin kan få till stånd en kumulativ verkan på totalresultatet — slutpriset. Detta är alltid mycket farligt.

Herr talman! Jag skall icke uppehålla mig längre vid dessa frågor. Jag vill bara avslutningsvis anknyta till det som bl. a. herr Severin anförde. Han sade, att vi ha ett köpkraftsoverskott, som medför prisförhöjningar, och att huruvida dessa genomföras på det ena eller andra sättet är av mindre betydelse. Det är detta resonemang som jag för min del icke kan godkänna, detta att vi skola taga köpkraftsoverskottet som något givet. Vilja vi gå till botten med frågorna är huvudsaken att få bort den primära faktorn här, nämligen köpkraftsoverskottet. Detta innebär en sänkning av folkets levnadsstandard. Men det är bättre att taga den och göra det med öppna ögon, m. a. o. genom effektiva åtgärder, även om det svider till, än att på det sätt regeringen föreslår taga litet här och litet där för att på det sättet kanske bara förlänga plågan.

Herr talman! Av den orsaken, att jag för min del icke vill medverka till att man sänker levnadsstandarden och går med på prisförhöjningar utan att samtidigt garantier skapas för åtgärdernas effektivitet, ber jag att få instämma i yrkandena om bifall till den av herr Velanders m. fl. avgivna reservationen.

Herr förste vice talmannen övertog nu ånyo ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr HAMMARLUND: Herr talman! Då snart 20 talare ha haft ordet i denna fråga faller det mig naturligtvis icke

in att rulla upp frågan i hela dess vidd igen. Jag vill endast ge några små glimtar för att motivera mitt ställningsstagande i bevillningsutskottet.

Utskottets ärade ordförande nämnde i sitt anförande, att vissa personer försökt göra frågan till en stor fråga, vilket ordföranden menade att den icke var, då den förhöjda bensinskatten fick slå igenom för lastbilsägarna men icke för personbilägarna, såsom han uttryckte sig. Nu är det ju så, att tusentals personbilägare använda sin bil i produktionens tjänst. Med andra ord: de ha rationaliserat sina gårdar, sitt hantverk och sin affärsrörelse. Det blir då en stor orättvisa gentemot dem. Hur menar herr ordföranden i bevillningsutskottet, att saken skall ordnas upp? Skola vi bygga om våra personbilar till små lastbilar för att få nytta av löftet att det förhöjda bensinpriset skall slå igenom eller hur skola vi förfara?

Herr Nilsson i Kristinehamn var nyss inne på ungefär samma sak. Han sade, att det har klarlagts att detta icke är en skatt på bilismen. Men då skulle det vara mycket intressant att få veta av herr Nilsson i Kristinehamn, hur man tänkt ordna frågan med dessa kategorier, som jag nyss nämnde.

Vidare nämnde ordföranden i bevillningsutskottet, att det skulle bli ännu obehagligare för vårt svenska folk när de sista 100 miljonerna skulle tagas ut. Han alluderade på att man möjligen skulle kunna tänka sig en sockerskatt. Men är regeringens PM om hur billigt vi skulle kunna köpa socker från mjukvalutaländerna riktig och icke gjord för att slå blå dunster i ögonen på de skånska patronerna, så varför icke taga ut skillnaden mellan det billigare importerade sockret och det dyra svenska? Det gäve pengar i statskassan enligt regeringens eget resonemang, och samtidigt skulle åtgärden hälsas av landsbygdens folk med glädje, eftersom ransonen är för liten för syltning och bakning i lanthushållen och vi äro viliga att betala ett pris t. o. m. utöver

det nuvarande, om vi kunna få extra socker.

Herr Ohlin skämtade över bondeförbundets tal om gengasen och trodde visst, att hela vår inställning hängde på denna lilla sak. Herr Jonsson i Skedsbygd har redan svarat herr Ohlin. Jag vill tillägga, att folkpartisten herr Sandberg var den varmaste förespråkaren för gengasen i utskottet. Men i voteringen sprack folkpartiet, en icke ovanlig företeelse, och denna votering i utskottet gjorde på mig ett mycket dåligt intryck. Jag tänkte, att de borgerliga ingenting lärt och ingenting glömt sedan de hade majoritet i riksdagens andra kammare. Det var en upprepning av vad som skedde i gamla tider, då de hade majoritet och då det var så att majoriteten var intet värd när det gällde en jordbruksfråga. Och jag har dystra aningar om vad som kommer att ske i framtiden.

I pressen har riktats kritik mot en del personer, som ej varit tillräckligt förhandlingsvilliga när det gällt en kompromiss i bensinfrågan. Men i utskottet har det sagts av en ärad ledamot, att man på ett visst håll redan hade bestämt sig för en ytterligare beskattning av bensin med 27 öre litern när vi från vårt håll liksom trevade efter litet samförstånd. Jag förstår icke resonemanget — det rimmar icke riktigt. Jag hade trott, att det var i bevillningsutskottet, som frågan skulle avgöras.

Jag tillät mig säga i utskottet, att jag skulle kunna tänka mig kunna gå med på denna uppmjukning av de föreslagna restriktionerna som utskottet skrivit om — märk väl en rimlig bensinbeskattning — om jag finge vissa önskningar uppfyllda, särskilt beträffande en sak som låg mig varmt om hjärtat, nämligen restitution av skatt i fråga om bensin som direkt användes i jordbruket. Jag tänkte på de bensindrivna traktorerna, och då jag visste, att de traktorer som vi förvänta inom den närmaste tiden få importerade från

England äro bensindrivna, var jag särskilt intresserad av den saken. — Inom parentes vill jag nämna — om herr talmannen tillåter — att det vore lyckligt för vårbruket här i landet, om statsrådet Sträng ville bevista några auktioner i Skåne i dessa dagar och konstatera, att gamla traktorer och maskiner kosta en tredjedel mer än de nya skulle kosta om de funnes. Då kanske han finge en annan uppfattning än den han gav uttryck åt i sitt interpellationssvar i första kammaren häromdagen rörande jordbrukets maskinbehov.

Under nuvarande förhållanden och med den nu gällande bensinskatten är det dyrare att driva traktorer med bensin än med övriga drivmedel. Blir det en förhöjd skatt, blir det orimligt dyrt.

Bevillningsutskottet bordlade denna för mig så betydelsefulla fråga i stället för att genast knäcka den. I och med detta svalnade mitt intresse för att i kompromissens tecken lösa skattefrågan.

Herr Sundström nämnde i dag i sitt anförande, att det verkade långsökt och att det var de obofärdigas förhinder att bondeförbundarna gingo på avslag, därför att de icke fingo sin vilja igenom när det gällde restitution av bensinskatt på bensin för bensindrivna traktorer. Frågan vore emellertid bordlagd och låge bra till, sade herr Sundström. Men vi önskade svart på vitt. Bensinskatten på bensindrivna traktorer kan gå upp till 18 kronor om dagen, en skatt som andra jordbrukare med andra drivmedel slippa ifrån. En sådan utgift är ju icke så bagatellartad för en jordbrukare som den kanske är för herr Sundström och mig. Det är ju så med oss båda, att vi ha inkomster på två håll, och vi kanske kunde tåla en dylik åderlätning. Men det är icke samma förhållande med jordbrukarna ute i landet. Förresten är det ju snart vår. Människorna som skola planera för framtiden böra ju ha besked så fort som möjligt, i synnerhet om de

skola inköpa dessa från England importerade traktorer.

Om det sätt, varpå bevillningsutskottet har löst denna stora fråga, kan man använda ganska starka ord. Det skulle vara smakligare, menade man, för vårt svenska folk med 27 öre per liter i ytterligare bensinskatt än den påtänkta fordonsskatten, vilken ju faktiskt på några veckor skulle ha slagit ihjäl huvudparten av vår personfordonspark till obotlig skada för det svenska jordbruket och den svenska landsbygden. Det har talats mycket om dessa 500 miljoners överbalansering av budgeten, och många talare ha sagt att de 500 miljonerna icke för dem vore ett heligt tal. Nej de äro icke något heligt tal för mig heller. Men vi kunna kanske tänka oss även andra möjligheter att skaffa fram pengar. Vi voro nog litet för tidigt ute när vi kommo med skattelättnader. Det var om något en Döbelns medicin, som vi inte hade anledning att taga in.

För övrigt måste jag säga, att det måste vara ett underligt handelshus, kanslihuset, som icke kan fundera ut något bättre. En enskild firma skulle slicka sig om munnen om den kunde köpa för 9 öre litern och sälja för 39 öre litern. Det allmänna kan kanske också lära sig handla som en enskild. Om man haft stora utgifter eller små inkomster någon gång under sin livstid, har man ju måst lära sig spara. Det är en mycket god regel att man skall vända på slanten två gånger innan man ger ut den. Sparsamhetsmentaliteten måste slå igenom även i den svenska riksdagen. Det duger icke längre att låta agitatorer resa runt i bygderna och lova människorna längre semester och större sociala reformer. I stället borde man säga ifrån till vårt svenska folk, att vi måste ha en paus i alla reformsträvanden och att vi få arbeta mera för att få det ännu bättre i framtiden.

Jag tillät mig säga i bevillningsutskottet, att när vi skola beskatta våra medmänniskor, böra vi gå fram litet för-

siktigare och i etapper. Läger man på ett för stort lass på en gång, orkar vederbörande icke med lasset utan tröttnar. Så oförståndigt brukade jag själv handla i min gröna ungdom, då jag på lediga stunder utförde transporter med mulåsa. Lastade jag på 1 000 kg, rörde mulan icke linorna en gång, men lastade jag på 500 kg och lät mulan draga lasset några meter, kunde jag sedan lasta på ytterligare 500 kg och mulan orkade draga hela lasset utan någon större ansträngning. Likadant är det här. Skulle man lägga på en fordonskatt sådan som den tiltänkta, orkade ingen med bördan utan man utmanade i stället löjet. På samma sätt verkar en hög bensinbeskattning. Man är i dag så säker på att bensinen icke kan bli för dyr, eftersom det är ett livsvillkor för den svenska landsbygden att ha tillgång till bensin. Det må så vara. Men hur är det med biografbiljetterna? När vi för någon tid sedan behandlade skatten på dem, voro vi icke då lika säkra på att de voro något som man kunde beskatta hur högt som helst? Vi veta nu alla, att staten redan börjar få in mindre pengar än förut därför att folket ute i samhällena tycker att biografbiljetterna äro för dyra.

Bevillningsutskottets ärade ordförande, herr Olsson i Gävle, yttrade, när han slutade sitt anförande, att hans sunnda förnuft bjöd honom att yrka bifall till utskottets förslag. Mitt sunnda förnuft bjuder mig att yrka bifall till herr Elofssons m. fl. reservation.

Herr ANDERSSON i Falun: Herr talman! Jag förmodar att de flesta här i kammaren äro ense om att den föreslagna bensinskatten i sig själv är orimligt hög. Men frågan, huruvida man kan stanna vid en lägre skatt på bensin, har här sammankopplats med frågan om storleken av det belopp, som man genom vissa indirekta skatter vill taga in till statskassan. Trots bestridanden från skilda håll kvarstår nog intrycket, att beloppet 500 miljoner blivit ett he-

ligt tal. Det har blivit ett magiskt belopp, som man icke vågar pruta på, och ändå är det icke, såsom fallet brukar vara, valt för att täcka en brist i budgeten utan för att överbalansera den och sterilisera en del av köpkraftsoverskottet. Man kan undra, om talet varit lika heligt, om finansministern stannat vid 400 miljoner eller till äventyrs gått upp till 1 000 miljoner. Något sakligt argument för att just 500 miljoner skola tagas in har icke anförts, och finansministern själv har medgivit, att siffran är tämligen godtyckligt vald. Under sådana förhållanden kan det absolut icke föreligga någon trängande nödvändighet att höja bensinskatten på det sätt majoriteten tydligen avser. Det är ingalunda klarlagt, att icke andra utvägar erbjuda sig till sterilisering av köpkraft. Själv var jag livligt tilltalad av förslaget att ytterligare höja spritskatten, ett förslag som dock icke vann riksdagens bifall.

Även om man alltså medger att det ur penningpolitisk synpunkt är önskvärt att öka de indirekta skatterna, är det därför icke sagt, att ökningen ovillkorligen skall göras så hög, och ännu mindre att den behöver läggas på biltrafiken. Men om vi ha utgått ifrån såsom från en självklar sak, att ett bifall till den kungl. propositionen skulle inbringa de beräknade miljonerna, ha vi gjort oss skyldiga till en felbedömning. Finansministern kan i dag vara glad, att hans eget förslag icke bifalles utan att propositionen i dess ursprungliga skick fallit under bordet. Ty om förslaget om höjningen av fordonsskatten skulle ha bifallits av riksdagen, är det självklart, att ett mycket stort antal bilar skulle ha avställt. En gallupundersökning bland motorägarna har gett till resultat, att bara 10 % av personbilbeståndet skulle ha blivit kvar i så fall. Även om den siffran är något överdriven, kan man utgå ifrån att åtminstone hälften av personbilbeståndet skulle ha ställts av och att detta speciellt blivit fallet beträffande tyngre

motorfordon, alltså de ur skattesynpunkt mest inkomstbringande. Under sådana omständigheter kan man diskutera, huruvida icke ett bifall till den kungl. propositionen hade inneburit en sådan reduktion av de av finansministern önskade 500 miljonerna, att vi inom folkpartiet, som ville gå med på en reduktion av 100 miljoner, kunde ha räknat oss vara kvitt med honom.

Under ett tidigare skede av diskussionen om bilbeskattningen anfördes som skäl för ökade pålagor på bilismen, att man ville minska förbrukningen av bensin och bilförnödenheter för att minska åtgången av valutor. Men sedan regeringen bestämt sig för att införa bensinransonering, finns det icke något skäl att lägga importpolitiska synpunkter på skattefrågan. Importkvantiteten kommer att bestämmas av den tilldelning ransoneringen i sinom tid kommer att ge bilägarna, och skattefrågan kan ju nu ses som en renodlad fråga om i vad mån bilismen skall särskattas för att minska köpkraften hos allmänheten. Jag för min del finner det orimligt, att den skall drivas så långt som majoriteten avser, och när jag anslutit mig till folkpartiets linje om en höjning av bensinskatten med 10 öre, är det bara med hänsyn till det beträngda läget och angelägenheten av att någonting i varje fall får försökas.

Jag har emellertid icke begärt ordet enbart för att säga detta, utan jag vill lämna ett litet bidrag till den ständigt pågående diskussionen, huruvida bilismen är en överklassföreteelse eller ej och huruvida det icke är så, att bilismen numera är ett behov för stora befolkningsgrupper och jämväl för folk i blygsammare ekonomiska villkor. Jag har så mycket större anledning till detta som finansministern i en diskussion — eller kanske det var i ett föredrag — här i Stockholm skall ha fällt ett yttrande av ungefär följande innebörd: Det kunde nog hända, att det vore en hel del arbetare, som kunde ha nytta av att ha bil för att färdas till

och från arbetet, men det vore icke så många, men antalet direktörer som åkte till och från arbetet vore desto större. Det slog mig, att detta uttalande icke kunde vara grundat på fakta, och jag företog en liten undersökning av det material, som hos länsstyrelsen i Falun stod mig till buds.

Rätteligen skulle jag gjort en sådan undersökning av yrkesfördelningen avseende hela beståndet av personbilar, men jag hesiterade inför det faktum, att det är icke mindre än 8 500 ansökningar om bilar, som vi ha under bearbetning för den tidigare planerade utgallringen. I stället valde jag att gå till de ansökningar om körtillstånd, som inkommit sedan mars 1947, då körtillståndstvånget infördes. Jag tror, att man även av det materialet får en nöjaktig belysning av vad det är för slags kategorier av folk som önska förvärva en bil. Enligt min mening kan detta siffermaterial i vissa hänseenden vara säkrare att hålla sig till än själva bilbeståndet, alldenstund ju en bilägare kan stå i registret både 10 och 20 år och under tiden hinna byta yrke. Under tiden sedan mars 1947 hade inkommit 2 177 ansökningar om körtillstånd. Dessa fördelade sig på olika yrkesgrupper på följande sätt: affärsidkare och egna företagare 695, tjänstemän i allmän och enskild tjänst 471, arbetare, förmän och verkmästare inom alla yrken 443, hantverksidkare 221, jordbrukare, egna företagare 164, handelsresande och agenter 139, direktörer och chefspersonal inom näringslivet 44. Av de ansökningar jag haft tillfälle att undersöka var det alltså 10 gånger så många arbetare som direktörer, som begärt att få sätta in bil. Jag beklagar, att icke finansministern är närvarande, så att han kan få ta del av dessa på fakta grundade upplysningar. De kanske kunde ge honom anledning att en annan gång vara litet försiktigare, när det gäller att knipa applåder från en mötespublik.

Slopandet av fordonskattehöjningen är ju att hälsa med glädje, men det

kan absolut icke förplikta någon att därmed binda sig för en bensinskatt som ger lika mycket. Kravet på att hålla beloppet av de indirekta skattehöjningarna uppe i den av finansministern valda siffran kan icke få drivas så långt, att man går till uppenbara orimligheter, och en bensinskatt av 45 öre litern måste anses ligga långt utanför det rimligas gränser. I likhet med föregående talare fruktar också jag, att löftena om att denna skattehöjning blir av tillfällig natur icke kunna tas på allvar. Det är säkert att befara, att vi få ha kvar denna skatt åtskilliga år framåt.

Herr Sundström i Skövde var mycket besviken över folkpartiets hållning i denna fråga, och det föreföll som om han hade några anspråk på att folkpartiet skulle ha följt regeringens linje i fråga om bensinskatten. Jag måste uttrycka min stora förvåning över att han icke deklarerat någon besvikelse i avseende på bondeförbundets hållning i denna fråga. Bondeförbundsrepresentanten i konsumtionsskatteberedningen borde ju ha ingivit herr Sundström ganska vackra förhoppningar. Herr Vigelsbo biträdde ju majoritetens förslag både i fråga om fordonsskatten och bensinskatten. Men som sagt uttryckte herr Sundström ingen besvikelse för bondeförbundets vidkommande. Jag tolkar detta på det sättet, att han icke väntade sig något annat från det hållet.

Herr talman! Jag ber att med dessa ord få instämma i det yrkande, som förut framställts, om bifall till den av herrar Petrn och Sandberg avgivna reservationen.

Herr SVENINGSSON: Herr talman! Jag skall följa önskemålet att fatta mig kort.

I denna fråga om bensinskatten ha anförts många olika synpunkter. När man för några månader sedan började tala om varuskatter eller konsumtionskatter för att sterilisera köpkraften,

sades det, att endast umbärliga varor skulle skattbeläggas. Nu frångår man tydligt och klart den principen. Man är från utskottsmajoritetens sida på det klara med — och så måste det vara — att denna höjning av bensinskatten kommer att slå igenom i högre varupriser, men det blir säkert, som en del föregående talare befarat, så, att det blir en del bilägare, vissa grupper, som icke kunna få någon kompensation för denna höjda bensinskatt. Och när vi nu få dessa nya höjda varupriser, när alltså varupriserna komma att stiga, komma krav att framföras ifrån olika grupper i samhället om kompensation för höjda levnadskostnader. Med hänsyn härtill och med hänsyn till utvecklingen, sådan den redan är, tycker jag, att ett genomförande av föreliggande förslag skulle leda till att inflationens krafter släppas lösa i ännu högre grad än tidigare varit fallet. Förslaget verkar således i rakt motsatt riktning mot vad man avsett.

Det var med stor uppmärksamhet jag under årets remissdebatt lyssnade till det anförande av hans excellens statsministern, där han talade om hur krisens bördor skulle fördelas och sade, att detta var ett stort avvägningsproblem. Jag trodde, att man inom regeringen ansträngde sig för att denna fördelning skulle bli så rättvis som möjligt. Den principen tillämpas tydligen icke längre. När de nya skatterna på sprit, tobak och nöjen debatterades här i riksdagen för några veckor sedan, lyssnade jag med lika stort intresse på ordföranden i bevillningsutskottet, herr Olsson i Gävle, då han uttalade den förhoppningen, att dessa nya skatter icke skulle komma att träffa, som han uttryckte det, livets nödtorft, mat, bostäder och kläder. Nu är man på det klara med att denna bensinskatt just kommer att träffa vad man den gången kallade för livets nödtorft, mat, bostäder och kläder. Hur mycket här än talats om behovet och nödvändigheten av att denna skatt införes, så är jag för min

del motståndare till den jämväl av den anledningen, att den, som det framhållits även av många andra talare, träffar landsbygden mycket mer än städerna och tätorterna. Här i Stockholm och i en hel del andra städer och tätorter har man många kommunikationsmedel att välja på, men det har man icke på de flesta platser ute på landsbygden.

Om vi få denna bensinskatt den 1 april och samtidigt en hård bensinransonering — den har ju utlovats till den tidpunkten ungefär, och det har i tidningarna nämnts om att det skall bli en grundtilldelning av ungefär 40 å 45 liter i månaden för en medelstor bil — tror jag resultatet blir, att många, framför allt jordbrukare, som nu nätt och jämnt ha råd att hålla sig med en personbil, tycka att det blir alldeles för dyrt per sträckmil, om de endast kunna köra 250 eller 300 mil om året. Resultatet blir att många bilar komma att avregistreras. Man bidrar icke därmed på något sätt att öka trivseln på landsbygden, utan man gör det ännu mörkare och ännu dystrare där ute. Det blir säkerligen också så dyrt att åka trafikbil, då ju taxorna måste höjas, att icke ens det fåtal trafikbilar som nu finns ute på landsbygden kunna vara kvar i trafik. Det kommer att verka på det sättet, att det blir ännu värre på lördagar och söndagar.

Ja, herr talman, för min del kan jag icke tänka, att riksdagen, folkets förtroendemän, skall anta ett förslag, som är så olyckligt och som kommer att föra med sig så många skadeverkningar som just detta skatteförslag. Därför ber jag, herr talman, att få instämma i yrkandet om bifall till reservationen av herr Velander m. fl.

Herr BIRKE: Herr talman! Det är icke länge sedan riksdagen senast behandlade förslag om höjning av bilskatterna. Det var så sent som i december 1945. Då höjde man, som alla riksdagens ledamöter känna till, fordons-

skatten med 40 % och bensinskatten med 50 %. Motiveringen för denna höjning var den andel i vägkostnaderna som bilväsendet skulle betala. För övrigt var man då, som herr Hagberg i Malmö påpekat, angelägen att uttala, att denna höjning skulle vara av tillfällig karaktär.

Nu har man motiverat en höjning av bilskatten med att man skall åstadkomma en överbalansering av budgeten. Det räcker icke med att balansera den, utan man skall överbalansera den. Jag skall icke gå in på det spörsmålet. Jag skall bara framhålla, att bevillningsutskottet nu liksom förra gången, 1945, säger, att skatten skall vara tillfällig. Jag tror icke det är så värst många som tro på det, i vart fall komma icke bilisterna att tro på det, så länge vi ha statsrådet Wigforss som finansminister. Herr Hagberg citerade vissa uttalanden av finansministern, det gjorde även herr von Seth, och jag skall tillåta mig citera vad finansministern sagt angående motorfordonsskatten, nämligen vad finansministern sade i propositionen nr 352 till 1945 års riksdag. Där har finansministern framhållit, att sedan länge den principen tillämpats i vårt land, att motortrafiken skall genom särskild beskattning gälda endast den kostnad, som denna trafik orsakar vägväsendet. Vidare sade finansministern, att under kriget har man icke kunnat göra det, men anledning torde saknas att vid utformningen av de beskattningsregler, som vid inträdande fredsförhållanden borde gälla med avseende å motorfordonstrafiken, tillämpa annan princip än nyss berörda. Denna ståndpunkt har finansministern nu övergivit. Han har i flera sammanhang uttalat, att lyxtrafiken är av mycket stor omfattning, och han har också sagt, att efter kriget kommer den lyxtrafiken att utvecklas högst avsevärt. Nu är det emellertid på det sättet, att man har gjort ganska noggranna undersökningar om vad man skall kunna kalla för lyxtrafik, och då har man kommit fram till att det är

endast ungefär 8 % av trafiken som är lyxtrafik. Jag tror därför att man kan lämna den praktiskt taget ur räkningen. Jag skall inte närmare motivera bilens stora betydelse för näringslivet i dess helhet. Men det förslag, som nu är framlagt och som innebär en våldsamt höjning av skatten på motorfordon, betyder — det vill jag understryka — att man så att säga kommer att sätta hjul under inflationen, som då kommer att skjuta fart. Hela motorismen står enig mot dessa skattehöjningar. Motorfolket har belyst deras skadeverkningar i flera inlagor, vilka, som utskottets ordförande omnämnde, ingått till utskottet.

Utskottet medger att de höjda bensinpriserna komma att slå igenom i den allmänna prisnivån. För min del tycker jag att det är ganska klart att bilismen inte ensam skall svara för dessa skattehöjningar. Det är för övrigt ett ganska märkvärdigt tänkesätt som gör sig gällande i dylika frågor. Jag skall belysa detta med ett exempel. I städerna transporterar man folk med spårvagnar likaväl som man på landet vidarebefordrar folk med bussar. Likväl har ingen framfört det förslaget, att man skulle lägga fordonsskatt på spårvagnar. Det borde väl vara lika orimligt att lägga en sådan skatt på buss- och biltrafiken.

Den höjda bensinskatten kommer särskilt att drabba droskägare och de yrkesbilister som bedriva lastbilstrafik. Jag är övertygad om att priskontrollnämnden, när den skall gripa sig an med att fastställa de nya taxorna för biltrafiken, helt säkert kommer att vilja övervältra en del av kostnadsökningen på bilismen. I motsats till herr Ohlin tror jag inte att det skall gå så lätt att genom förhandlingar få taxorna höjda. Det kommer helt säkert att bli ganska besvärligt.

Finansministern har i propositionen gjort ett uttalande, vartill även utskottet anslutit sig, nämligen att man inte skall använda dessa skatter till vägunderhållet. Härigenom göres ett avsteg från tidigare praxis. Slitaget på

vägarna har varit ganska stort, och sedan staten övertog vägunderhållet ha vägarna blivit ganska dåliga. Man kan säga, att bilarna slitats mest genom vägnas dåliga beskaffenhet och därför få undergå annars onödiga reparationer. Man skulle rentav kunna säga att det är en kapitalförstöring som här äger rum. Genom att man nedprutar kostnaderna för vägbeläggningen bli dessa reparationskostnader ovanligt höga. Någon har räknat ut — det omnämnes också i propositionen — att om man belägger vägar för 25 miljoner kronor, spar man 6½ miljoner kronor i årliga omkostnader på grund av att slitaget då blir mindre. I Amerika är man på det klara med vad vägarna betyda för landet. En tidskrift skrev nyligen, att det är vägarna som dominera utvecklingen i världen och att goda vägar befrämja välståndet. Det är väl ingen som vill göra gällande någonting annat än att man i Amerika finner den högsta levnadsstandarden i världen. Man är där också allmänt överens om att det är just de goda vägarna, som äro den främsta anledningen till välståndet. Här i Sverige går vår regering den motsatta vägen. Man sänker levnadsstandarden genom att införa restriktioner för biltrafiken, och man tror sig därigenom kunna få rikets finanser upphjälpta. Genom förbudet mot söndagskörningar har naturligtvis inte någon bensin sparats, ty många ha fått lov att använda droskbilar i stället. Därigenom har man i synnerhet på landsbygden fått ödsla med bensin.

Nu skall det också bli en bensinransonering. Jag tror att en sådan kommer att bli ytterst besvärlig att genomföra. Jag förstår inte varifrån man skall få kunnigt folk och inte heller var man skall få lokaler. Det verkar emellertid som om man ovillkorligen skall ha den fulla sysselsättningen inom krisförvaltningen, ty den tilltar ju i stället för att avvecklas. Man kan verkligen fråga sig om det är absolut nödvändigt med en bensinransonering. Jag skulle, herr tal-

man, vilja ifrågasätta om det inte vore möjligt att låta importplanerna genomgå en överarbetning för att undersöka om man inte i desamma kunde inrymma den kvantitet bensin som behövs för att göra bensinransoneringen överflödigt. Det behövs ju endast en import för ytterligare 16 till 18 miljoner för att man skulle kunna slopa bensinransoneringen. Dessutom skulle denna ökade import medföra — det har visst sagts här förut i dag — en inkomst för statskassan på ungefär 36 miljoner kronor. Om bensinransoneringen nu kommer att införas, hoppas jag emellertid att den genomföres på ett sådant sätt, att den skapar så litet irritation som möjligt. Man bör t. ex. få flytta över tilldelningen från den ena perioden till den andra, så att man på det sättet kan spara ihop bensin för att företaga nödvändiga resor. Det är vidare ett önskemål från bilismens sida, att den råjombegränsning, som tidigare var införd för lastbilarna, inte skall komma tillbaka.

Jag skall, herr talman, inte fortsätta längre utan ber att få yrka bifall till den reservation, som är anförd av herr Velander m. fl.

Herr PEHRSSON-BRAMSTORP: Herr talman! Jag skall inte inlåta mig på den fråga, som praktiskt taget alla talare berört i dagens debatt, nämligen huruvida den här föreslagna skatten kommer att medföra indragning av köpkraftsöverskott eller ej. Jag tycker att den saken är ganska enkel. Om det blir en höjd bensinskatt och denna skatt inte slår igenom i priserna för andra varor och tjänster utan endast drabbar dem som använda fordonen, blir det inte många som få minskad köpkraft. Slår skatten däremot igenom, kommer en viss del av köpkraftsöverskottet att indragas.

Vad jag funnit vara intressant i dag är att det varit en särskild geist över debatten. Inte minst när jag såg professor Ohlin uppe i talarstolen fick jag

det intrycket, att han riktigt trodde på allt vad han själv sade. Han trodde sig ha funnit ett Columbi ägg med den där 10-öreslinjen, och den uppfattning som andra hade i bensinskattefrågan var enligt hans mening fullkomligt abderitisk. Jag minns särskilt att herr Ohlin gycklade litet med dem som mena att det i dessa besvärliga tider, då det är svårt att skaffa valuta till import av bensin, kunde vara skäl i att åstadkomma en lindring i skatten för gengasdrivna bilar. Det var ju inte fråga om något tvång att använda gengas, utan det gällde ju att uppmuntra dem som utföra längre transporter att använda gengasbilar och på det sättet spara bensin för att det därigenom skulle bli mera kvar av den varan åt andra som behövde använda bil för andra ändamål.

Jag begärde emellertid närmast ordet för att klarlägga min syn på denna fråga från början. Jag har varit angelägen om att få det abderitiska tillstånd upphävt, som varit rådande ända sedan körtillståndsprövningen infördes i mars månad 1947. Vi veta att ungefär 18- till 20 000 bilar ha varit uppställda och att vederbörande innehavare inte ha fått lov att använda dessa bilar. Men det var inte fråga om att i fortsättningen begränsa de uppställda bilarna till dessa 18- till 20 000, utan tankegången var ju att avregistrera omkring 100 000 bilar och sedan låta de andra köra så fritt de över huvud taget ville.

Det var naturligtvis detta herr Birke åsyftade när han sade, att någon rationering av bensin skola vi inte ha. Herr Birke förfäktar alltså den ståndpunkten, att en viss kategori av svenska folket skall få lov att använda de kvantiteter bensin vi disponera över för praktiskt taget både nyttiga och onyttiga körningar och att andra inte skola få använda sina bilar. Jag tycker inte att det är riktigt att tillämpa ett sådant system gentemot samhällsmedborgarna, och följaktligen reagerar jag mot detta system. När det därför blev

fråga om att införa bensinransonering — det förelåg ju en utredning i denna fråga — och de olika partierna tillfrågades huruvida de icke ville delta i gemensamma överläggningar om hur man skulle ordna saken i fortsättningen, förklarade vi från det parti jag representerar att vi voro villiga att deltaga i ett dylikt resonemang för att verkligen söka utröna vad man skulle kunna åstadkomma.

När jag hörde professor Ohlin säga i dag, att de som inte rösta för 10-öreslinjen behandlade bilägarna och dem som köra bil ganska vårdslöst och att han inte skulle glömma att framföra detta till väljarna, tyckte jag nog att detta smakade en smula skrämsepolitik. Herr Ohlin menar väl inte, att det är många i denna kammare, som bry sig om sådan där skrämsepolitik. Jag skall emellertid inte kritisera förslaget om en höjning med 10 öre, ty vi ha den uppfattningen inom det parti jag representerar, att man bör vidta positiva åtgärder i detta ärende och inte som högerpartiet stå fullständigt negativ och säga, att man inte vill någonting. Å andra sidan är emellertid bilen ett så nödvändigt trafikmedel i rationaliseringens tjänst, att vi, speciellt med hänsyn till de långa avstånden på landsbygden, anse den höjning med 27 öre, som utskottet föreslår, vara för stor. Även propositionens förslag om en särskild vagnsskatt och en höjning av bensinskatten med 20 öre per liter skulle enligt vår mening utgöra en alltför tung belastning. Men om man, såsom herr Ohlin anser, skall söka att nedbringa höjningen under 27 öre och därmed bespara bilisterna större utgifter, så borde man väl gått med på att medverka i en gemensam överläggning om problemet. Om man gjort det, skulle vi kanske ha enats om en höjning inte med 10 öre, men måhända med ett belopp, som låg över 10 men väsentligt under 27 öre. Jag kan då med samma skäl säga, att de, som inte velat medverka i en sådan överläggning, ha, om

nu utskottets förslag går igenom, åsamkat trafikanterna och bilägarna en mycket större utgift än som varit nödvändigt, om man från början hade genomtänkt problemet och försökt nå en kristlig överenskommelse.

Jag har den uppfattningen, att den höjning, som utskottet här föreslagit, blir en alltför stor belastning för bilisterna, med hänsyn till dess betydelse. Å andra sidan menar jag, att de som bo på landsbygden böra få fortsätta att köra, men det hade inte ens herr Sveningsson hjärta för. Det är självklart, att det finns privatbilar i rätt stort antal även på landsbygden och ägas bland annat av sådana, som bo på en ort och arbeta på en annan. Det var detta problem jag tyckte det vara angeläget att undersöka. Jag tror vi hade gjort de enskilda bilägarna en tjänst och samtidigt bidragit till den rationalisering, som införandet av biltrafik utgör, om vi före utskottsbehandlingen hade mera ingående prövat frågan. Jag är inte någon vän av ransonering, och jag anser att man bör försöka undvika en sådan. Men när man nu talar om ransonering, kan det väl inte bortresoneras, att om man kommit överens om en skattehöjning som varit lägre än den nu föreslagna på 27 öre men ändå något större än den som nu finns och kanske t. o. m. något större än professor Ohlins magiska 10 öre, då hade man väl, sedan skatten ökats, lättare kunnat få en ökning av bensinimporten, därest det över huvud taget blir möjligt att få bensin utifrån. I så fall skulle vi ju för varje ökning av den importerade bensinkvantiteten ha fått ökade inkomster till statskassan och på det sättet kunnat överbalansera budgeten. Om vi kunde importera 200 000 m³ utöver de 650 000 som räknas med, så skulle någon ransonering av nämnvärd omfattning inte behöva ifrågakomma. Det var emellertid en sak som vi kunde undersöka gemensamt. Jag yttrade också den gången, när de andra inte ville vara med, att jag kände mig flyttad tillbaka

till början av 1930-talet, när man inte ville undersöka någonting över huvud taget.

Som frågan nu ligger till kan jag inte biträda utskottets förslag om en höjning av bensinskatten med 27 öre per liter. Det är följaktligen möjligt, att jag kommer att rösta för herr Ohlins magiska tioöring, men jag gör det i så fall inte av fruktan för att han skall utmåla mig som farlig mot bilisterna, ty i så fall kan jag utmåla honom som lika förskräcklig, därför att han inte övervägt en höjning med annat belopp än 10 öre som ändock blivit mindre än 27 öre.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr SKOGLUND i Doverstorp: Herr talman! Jag förstår att kammaren önskar sluta sina förhandlingar så fort som möjligt, och jag skall därför vid denna timme inte gå in på något längre penningpolitiskt resonemang.

När jag hört på en del anföranden, har jag fått en känsla av att man här försöker framställa det spörsmål vi diskuterat som något både större och anorlunda beskaffat än det i verkligheten är. Det är ju inte här fråga om att vi skola skaffa fram en viss penningssumma för att täcka ofrånkomliga utgifter, utan vi äro överens om att frågeställningen är hur man skall kunna skaffa fram pengar för en överbalansering av driftsbudgeten, som sedan kan komma kapitalbudgeten till godo.

Såvitt jag har förstått — och jag har lyssnat till finansministerns anföranden i båda kamrarna — är finansministern inte alldeles tvärsäker, när han yttrar sig på denna punkt. Han går icke i god för, att en sådan överbalansering ovillkorligen och säkert kommer att medföra vissa bestämda verkningar. Finansministern hänvisar till att de flesta andra länder, där det finns ett utpräglat inflationshot, ha tillgripit en överbalansering. Han utgår från att man gör det därför att man hoppas på gynnsam-

ma verkningar, och han menar att man borde kunna räkna med liknande här.

Finansministern erkänner att inför den våldsamma spänningen mellan köpkraft och varutillgång en summa på 100 miljoner i ena eller andra riktningen inte har någon avgörande betydelse. Man har här resonerat som om vi högermän skulle ställa oss avvisande till tanken på en överbalansering av budgeten. Det är ju alldeles felaktigt. Jag ser, att hans excellens statministern ler — han erkänner alltså utan vidare den saken. Vi ha ju varit med om att rösta för införande av de särskilda skatter, som föreslagits tidigare under denna riksdag och som skulle medföra en överbalansering av budgeten med 200 à 300 miljoner.

Kvar står alltså frågan, huruvida vi på sätt som här föreslagits skola taga ut även dessa 178 miljoner. Vi ha nu sagt oss, att pengarna komma att tagas ut i sådan form, att vi äro mer än tveksamma, huruvida åtgärden kommer att verka i gynnsam riktning. Vi anse en risk föreligga för att den föreslagna bensinskatt höjningen och den höjning av bilfrakterna, som måste följa därav, komma att få så skadliga verkningar att dessa kanske helt neutralisera den väntade goda effekten av en överbalanserad budget och rent av ge utslag i ogynnsam riktning.

Såvitt jag kan förstå ansåg finansministern det vara så svårt att överblicka detta problem, att han inte alls var så tvärsäker på lämpligheten av en höjning av bensinskatten som en del andra talare varit. Under sådana förhållanden tycker jag man inte borde använda så starka ord som man gjort. Jag tänker framför allt på herr Ohlins anförande. Förlåt, herr Ohlin, men jag tyckte det var en mycket moraliserande ton. Herr Ohlin frågade hur högern, som inte vill gå med på en skärpt bensinskatt, tänkte att man skulle skaffa fram återstoden av det belopp, varmed man avsett att överbalansera budgeten. Jag måste säga detsamma som finans-

ministern sade för en stund sedan, nämligen att den frågan kan riktas även till herr Ohlin. Herr Ohlins förslag skulle ju bara ge 65 miljoner kronor, och då fattas det fortfarande över 110 miljoner.

Herr Ohlin vände sig även till herr Henriksson och gjorde en jämförelse mellan de sociala verkningarna av den föreslagna bensinskatten och en omsättningskatt på 400 miljoner. Jag vill då fråga herr Ohlin: Det kan väl i ett sådant sammanhang bara bli fråga om jämförelsen vid ett uttag av 65 miljoner? I så fall skall man inte tala om en omsättningskatt på 400 miljoner, utan om en på 65 miljoner. Såvitt jag förstod, ledde herr Ohlins argumentering närmast till att man borde stanna för 27-öresförslaget. Samtidigt förklarade emellertid herr Ohlin, att om tioöreslinjen slogs ut, skulle han liksom högern och bondeförbundet rösta för avslag. Detta tyder väl ändå på att vår linje står herr Ohlin väsentligt närmare än 27-öreslinjen? Jag ser en nick, som betyder instämmande, och jag noterar det med tacksamhet. Man är ju aldrig riktigt säker på var herr Ohlin är.

För vår del äro vi, herr talman, övertygade om att skälen för ett klart avslag äro övervägande, och vi komma utan tvekan att rösta för avslag. Slås sedan vårt yrkande ut och vi ha att välja mellan 10- och 27-öresalternativen, då kan det hända, att vi för vår del går på 10-öreslinjen. Men jag vill säga herr Ohlin, att vi gör det icke därför att vi anse 10-öreslinjen vara riktig, utan enbart därför att vi betrakta den som mindre skadlig än 27-öreslinjen.

Jag skall inte nu fortsätta att resonera om allt herr Ohlin frågade om — det skulle föra för långt. Herr Ohlin framförde slutresonemanget i sitt anförande närmast som ett förmaningstal, och han hänvisade till det allvarliga läget och talade om den stora ansvarskänsla, som präglar honom i detta ögonblick. Jag vill till detta bara säga, att åtminstone på mig imponerade detta mycket

måttligt. Utan att hemfalla till några stora deklamationer vill jag bestämt säga ifrån, att även vi handla under ansvar. Herr Ohlins uppträdande erinrade mig närmast om och uppväckte minnen från min första tid som riksdagsman. Jag tänker främst på Carl Gustaf Ekman. Det verkade som om herr Ohlin nu försökte axla hans kapp och genom ett stronglyt uppträdande och genom att ömsom hota och ömsom locka tvinga de övriga partierna att mötas just på hans linje. Jag tror, herr Ohlin, att det i dagens läge finns angelägnare uppgifter än att försöka sig på sådana övningar. Jag är inte ens säker att de lyckas.

Herr talman! Jag instämmer i de yrkanden om avslag som här ha framförts.

Härmed var överläggningen slutad.

På därå av herr talmannen given proposition biföll kammaren till en början vad utskottet i punkten A) under 1) hemställt.

Beträffande utskottets hemställanden i punkten A) under 2)—4) gav herr talmannen härför propositioner på 1) bifall till vad utskottet hemställt; 2) bifall till utskottets berörda hemställan med den ändring däri, som föreslagits i den av herrar Petrén och Sandberg avgivna reservationen; samt 3) avslag å utskottets hemställan i dessa delar; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Sandberg begärde emellertid votering, i anledning varav herr talmannen för bestämmande av kontrapositionen upptog de båda återstående propositionerna, av vilka herr talmannen nu fann den med 2) betecknade hava flertalets mening för sig. Beträffande kontrapositionen begärde herr Hagberg i Malmö votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen an-

gående punkten A) mom. 2)—4) i bevillningsutskottets betänkande nr 8 antager bifall till utskottets hemställan med den ändring däri, som föreslagits i den av herrar Petrén och Sandberg avgivna reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit yrkandet om avslag å utskottets ifrågasvarande förslag.

Sedan kammarens ledamöter här efter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för japropositionen. Herr Henriksson begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 139 ja och 85 nej. Kammaren hade alltså till kontraposition i huvudvoteringen antagit bifall till utskottets hemställan med den ändring däri, som föreslagits i den av herrar Petrén och Sandberg avgivna reservationen.

I enlighet härmed blev nu efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i punkten A) mom. 2)—4) i utskottets förevarande betänkande nr 8, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets hemställan med den ändring däri, som föreslagits i den av herrar Petrén och Sandberg avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter här efter intagit sina platser och sistnäm-

da voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 111 ja och 113 nej.

Kammaren hade alltså bifallit vad utskottet hemställt i punkten A) under 2)—4) med den ändring däri, som föreslagits i den av herrar Petrén och Sandberg avgivna reservationen.

I avseende å punkten B) i utskottets hemställan gav herr talmannen först propositioner beträffande motionerna I: 34 och II: 59, nämligen dels på bifall till utskottets hemställan i denna del, dels ock på bifall till punkten B) i den av herr Gustaf Elofsson m. fl. avgivna reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Jonsson i Skedsbygd begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i punkten B) i utskottets förevarande utlåtande nr 8, såvitt angår motionerna I: 34 och II: 59, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit punkten B) i den av herr Gustaf Elofsson m. fl. avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter här efter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet hava röstat för japropositionen. Herr Jonsson i Skedsbygd begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos

126 ja och 71 nej, varjämte 19 av kammarrens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan beträffande motionerna I: 34 och II: 59.

På av herr talmannen därå given proposition biföll kammaren härefter utskottets hemställan under punkten B) i övrigt.

§ 4.

Herr FÖRSTE VICE TALMANNEN erhöll på begäran ordet och yttrade: Herr talman! Jag tillåter mig hemställa, att kammaren måtte besluta, att motionstiden i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 50, med förslag till lag om försäkringsrörelse, m. m., skall utsträckas till det sammanträde, som infaller närmast efter 20 dagar efter propositionens avlämnande.

Kammaren biföll denna hemställan.

§ 5.

Interpellation angående militära skydds-föreskrifter mot olyckor vid marschkolonners framförande.

Ordet lämnades på begäran till

Herr JOHNSSON i Kastanjegården, som anförde: Herr talman! Under kriget hade de militära övningarna stor omfattning, och det pågick en forcerad utbildning av rekryter. Icke sällan hände det därvid att dödsolyckor timade. Men även under nu rådande förhållanden inträffa ofta olyckor. Särskilt vintertid bringa tidningarna bud om att militär personal omkommit.

I skövde-trakten inträffade nyligen (den 23 februari) under en brigadövning att en motorcyklist, som skulle köra om en bilkolonn, dödades av en från motsatt håll kommande terrängbil. Vid ungefär samma tid i fjol (den 12 februari) inträffade ävenledes i skövde-trakten en olycka som fick dödlig utgång. Det var en reservofficersaspirant som råkade komma mellan två stridsvagnar och därvid klämdes till döds.

Dessa fall torde inte vara isolerade. Olyckshändelser inträffa relativt ofta vid övningar i större förband, även om de lyckligtvis mera sällan få dödlig utgång. Att döma av det ovan relaterade synes det som om den fara, som föreligger vid de militära marschkolonernas framförande, ej i tillräcklig grad beaktas. Särskilt vintertid med det hal-kiga väglag, som då är vanligt, måste faran anses avsevärd.

Med anledning av vad ovan anförts anhåller jag härmed att till statsrådet och chefen för försvarsdepartementet få rikta följande två frågor:

1) Äro de militära skydds-föreskrifterna så utformade att betryggande garanti förefinnes att olyckor vid militära marschkolonners framförande såvitt möjligt kunna undvikas?

2) Vilken form har kontrollen över att gällande föreskrifter ute på vägarna efterföljas?

Denna anhållan bordlades.

§ 6.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarrens ledamöter åtskildes här- efter kl. 12.46 på natten.

In fidem
Gunnar Britth.

Torsdagen den 26 februari.

Kl. 2 em.

§ 1.

Föredrogs var efter annan följande Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till bevillningsutskottet propositionen, nr 73, angående tullfrihet för byggnadsmaterialier m. m. för anläggning av en regleringsdamm i Neaälven m. m.; samt

till bankoutskottet propositionen, nr 74, angående pension åt vissa i statens tjänst anställda personer.

§ 2.

Föredrogs den av herr *Johnsson* i Kastanjegården vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet angående de militära skyddsföreskrifterna till förhindrande av olyckor vid marschkolonners framförande.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 3.

Skärpta varuskatter.

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande, nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 10, såvitt propositionen avser förslag till förordning angående ändring i förordningen den 25 maj 1941 (nr 251) om varuskatt samt förslag till förordning angående ändring i förordningen den 30 juni 1943 (nr 477) om skatt å vissa pälsvaror, jämte i ämnet väckta motioner.

I en den 3 januari 1948 dagtecknad, till bevillningsutskottet hänvisad proposition, nr 10, hade Kungl. Maj:t, un-

der återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att antaga — förutom annat — vid propositionen fogade förslag till

1) förordning angående ändring i förordningen den 25 maj 1941 (nr 251) om varuskatt; samt

2) förordning angående ändring i förordningen den 30 juni 1943 (nr 477) om skatt å vissa pälsvaror.

Till utskottets behandling hade överlämnats ett antal i anledning av propositionen väckta motioner.

I motionen I: 176 av herr *Öhman* hade hemställts, att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 10 måtte avslå däri innefattat förslag om höjning av skatten på choklad och konfityrer, statistiskt nr 298—302, från gällande skattesats 40 procent till 60 procent.

Utskottet hemställde,

A) att riksdagen måtte, med förklaring att Kungl. Maj:ts proposition nr 10, i de delar varom nu vore fråga, icke kunnat av riksdagen oförändrad bifallas,

1) antaga det vid propositionen fogade förslaget till förordning angående ändring i förordningen den 25 maj 1941 (nr 251) om varuskatt med vissa närmare angivna ändringar;

2) antaga det vid propositionen fogade förslaget till förordning angående ändring i förordningen den 30 juni 1943 (nr 477) om skatt å vissa pälsvaror med vissa av utskottet angivna ändringar;

B) att följande motioner, nämligen: de likalydande motionerna I: 175 av herr *Domö m. fl.* och II: 237 av herr *Håstad m. fl.*, i vad desamma avsåge propositionen nr 10 i nu förevarande

del, motionen I: 74 av herr *Wistrand*, motionen I: 176 av herr *Öhman*, motionen II: 197 av herrar *Mosesson* och *Kristensson*, samt motionen II: 297 av herrar *Birke* och *Jacobsson* i Igelsbo, måtte, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet anfört och hemställt, av riksdagen lämnas utan åtgärd.

Reservationer hade avgivits

1) av herrar *Velander*, *Wehtje*, *Henriksson* och *Olson* i Göteborg; samt

2) av herrar *Henriksson* och *Olson* i Göteborg, vilka föreslagit sådan ändring av den vid förordningen om varuskatt fogade varuförteckningen, såvitt anginge choklad- och konfityrvaror, att skattesatsen för dylika varor, beräknad i procent av beskattningsvärdet, skulle utgöra 50 i stället för såsom i propositionen föreslagits 60.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **BIRKE**: Herr talman! Då jag har avgivit en motion i detta ärende, skall jag tillåta mig att säga några ord. Det skatteförfarande som regleras av varuskatteförordningen skiljer sig vida från det allmänna beskattningsförfarandet. Frågan huruvida skatteplikt föreligger eller icke skall nämligen i första hand avgöras, icke av offentlig myndighet utan av den skattskyldige själv. Om han därvid misstager sig i sin bedömning, bli konsekvenserna för honom allvarliga nog.

Sedan gammalt är det erkänt, att utformningen av skattelagstiftningen påkallar en särskild varsamhet, eftersom en rubbning av skattegrunderna påverkar konkurrensförhållandena. I alldeles särskild grad gäller detta givetvis om en skatt sådan som den nu ifrågavarande, vilkens tillämpning kan alldeles omstörta förutsättningarna för en viss närings utövande. Den första och viktigaste förutsättningen för författningens tillämpning måste på grund av vad nu anförts vara, att gränserna för skatt-

skyldighetens omfattning angivas med sådan tydlighet, att den enskilde näringsutövaren icke tvingas att bära extra risker, allenast därför att han finner det ovisst, huruvida författningstexten medför skattskyldighet för honom eller icke.

Det skall gärna medges, att det nu föreliggande förslaget i vissa avseenden skapar klarhet över förhållanden som tidigare varit omstridda. Sälunda har i propositionen uttryckligen framhållits, att pikerings- och garneringsgeléer icke böra underkastas varuskatt. Denna fråga, som enligt hittills gällande lagstiftning varit föremål för rättegång, varvid domstol i två instanser — i motsats till kontrollstyrelsen och regeringsrätten — funnit skatteplikt icke föreligga, kan därför för framtiden avföras från dagordningen. Det må emellertid anses tillåtligt att peka på en konsekvens, som synes ligga nära till hands, av den ståndpunkt som intagits i propositionen. Om man i detta ögonblick konstaterar, att tillräckliga skäl icke föreligga att för framtiden belägga dylika geléer med skatt, så synes samma skäl tala för att kronan aldrig borde hava gjort några anspråk på skatt för dylika produkter gällande. Det synes med andra ord föreligga goda skäl för att kronan med avseende å sina anspråk för det förgångna intar samma position som med avseende å sina anspråk för framtiden, d. v. s. att kronan avstår från sina omstridda skatteanspråk beträffande dessa produkter. En sådan inställning synes icke allenast vara den enda konsekventa utan också den som bäst överensstämmer med skälig hänsyn till den producent, som drabbats av ett från kronans sida framställt anspråk, vilket kronan förklarar sig icke vilja för framtiden vidhålla.

I andra avseenden innebär däremot det nu föreliggande förslaget enligt min mening på intet sätt ett förtydligande av gällande författning utan ökar tvärtom riskerna för feltolkningar, som kunna komma att hårt drabba närings-

utövarna. Särskilt gäller detta om den skatteplikt, som införts för s. k. ersättningsmedel för olika varor. Vad är egentligen ersättningsmedel, och vad är en ny självständig produkt? Det är en fråga varom man kan ha mycket olika meningar bland både näringsutövarna och myndigheterna. Jag skall tillåta mig att ta ett enda exempel. Är nylon ersättningsmedel för silke eller för bomull eller för båda två? Eller är det ersättningsmedel endast för silke men icke för bomull, eller endast för konstsilke men icke för äkta silke? Eller är det icke något ersättningsmedel alls utan en ny självständig produkt? Tydligt är, att frågan huruvida en viss produkt är att anse såsom ersättningsmedel för någonting annat eller såsom en självständig nyskapelse kan vara föremål för olika meningar och att det därför i många fall måste vara obilligt att låta den enskilde näringsutövaren bära alla de ekonomiska risker som äro förknäade med en i god tro skedd, av myndigheterna sedermera ogillad tolkning.

I ett avseende innebär utskottets utlåtande ett klarläggande, som man i rättssäkerhetens intresse har anledning att med tillfredsställelse notera. Såsom framhållits i motion nr 297 kan man icke undgå att finna, att Kungl. Maj:t i motiveringen till det nu föreliggande förslaget sökt engagera riksdagen i den nu pågående rättstvisten mellan ett enskilt bolag och kronan därigenom att Kungl. Maj:t uttalat en tolkning av nu gällande författningsbestämmelser som ansluter sig till kontrollstyrelsens uppfattning och att därför riksdagens auktoritet skulle kunna åberopas för samma tolkning, för den händelse ingen invändning mot densamma gjordes från riksdagens sida. Med tillfredsställelse finner jag, att utskottet i detta avseende uttryckligen framhåller, att utskottet med avseende å den fråga som nu är föremål för rättegång mellan kronan och det enskilda företaget saknar anledning att taga ställning i annat hänseende än till frågan, huruvida dessa

varor framdeles böra vara skattepliktiga eller icke.

Vad jag nu anfört, herr talman, utgör några randanmärkningar till bevillningsutskottets nu föreliggande betänkande, föranledda av den av mig och min medmotionär väckta motionen. Jag har därmed velat understryka vikten av att näringslivets intressen icke genom bristande klarhet i författningstexten utsättas för onödiga risker utöver dem som varuskattesystemets utformning i sig själv innebär. Erfarenheterna från exempelvis den rättegång mellan kronan och ett enskilt företag, som förut omnämnts, visa tydligt och klart, att det är en lång väg man har att gå för att få rättelse. Det är nu sju år sedan rättegången började, och det är först i dessa dagar, som hovrätten har fastställt rådhusrättens dom, men frågan är ju icke definitivt avgjord ännu. Då emellertid utskottets utlåtande och förslag i viktiga avseenden innebär ett accepterande av de synpunkter som jag här framfört, har jag, herr talman, anledning att nu icke framställa något yrkande.

Herr FAHLMAN: Herr talman! Med en viss tillfredsställelse har jag på sidan 33 i bevillningsutskottets betänkande nummer 8 observerat, att utskottet förutsätter att skatteskärpningarna jämte ökade kostnader för transportväsendet, handeln och näringslivet i övrigt skola slå igenom i konsumentpriset. Jag citerar: »Utskottet förutsätter sålunda, att statens priskontrollnämnd beaktar detta, och endast i sådana fall, där vinstmarginalen i något led inom produktionen eller distributionen är större än vad som kan anses skäligt, bör överväldringen av skatteskärpningarna begränsas.» Nu är det emellertid väl sörjt för att man inte alltför länge skall få behålla sin optimistiska livssyn. Vid den kontakt jag haft med priskontrollnämnden har man förklarat sig icke vara bunden av ett sådant uttalande. Man har givit mig den föreställningen, att

tidigare lämnade instruktioner äro sådana, att riksdagen i ett viktigt avseende kan avkopplas.

Det finns anledning antaga, att nämnden även i här berörda fall skall tilllämpa tidigare praxis, en praxis som går ut på att i intet fall medgiva full kompensation i prissättningen för varustegring och omkostnadsökning. Alldeles särskilt hårt drabbar en sådan åtgärd småföretagen, om de få sina priser fastställda efter kalkyler, lämnade av industriföretagen. Det kräves ingen närmare förklaring till att storindustrien kvantitativt äger en större konkurrenskraft. Hantverket bör medgivas rätt att kvalitativt deltaga i konkurrensen, men detta förutsätter förståelse för olikheten i produktionsformerna och därmed sammanhängande prissättning. Det kan inte vara statsmakternas mening och ej heller ett samhälleligt intresse, att hantverket går ut ur den nu rådande krisen med en sänkt kvalitetsproduktion och dåligt ekonomiskt underlag. Den i dag förda prispolitiken torde — om den inte snart ändras — föra med sig överraskningar av föga väntat slag.

Priskontrollnämnden är för hela vårt näringsliv av den vikt, att man måste ställa stora fordringar på kunnighet och omdöme hos densamma. Tyvärr har den kontakt jag haft med nämnden icke givit mig något bestående intryck i detta avseende. Detta ger mig anledning tro, att nämnden icke fäster tillbörligt avseende vid riksdagens önskan att låta skatten och de verkliga kostnaderna slå igenom i konsumentpriset.

Flera av regeringspartiets talare ha under bensindebatten deklarerat, att det icke skall ankomma på näringarna att bära de ökade kostnader som följa på de nu senast beslutade indirekta skatterna. Det må nu ankomma på samma parti att tillse, att priskontrollnämnden anser sig skyldig att respektera riksdagens uttalade önskan. Näringslivets representanter ha vanligtvis inför nämndens tjänstemän fått finna

sig i den föga angenäma ställningen av delinkventer. Om vi skulle i detta sammanhang bedöma det politiska världsläget, så äro vi sannolikt på marsch mot en allmänare uppfattning om lämpligheten härav. Vi ha emellertid här i landet ännu icke alldeles hunnit vänja oss vid den självtillräcklighet som lägges i dagen eller förmått inse, att konflikter lösas eller samförstånd uppnås utan att parterna äro likställda.

Choklad och andra sötsaker ha sedan länge varit en daglig förbrukningsvara, en vara som inte minst i tider av kris och nödläge har en stimulerande uppgift. Det kan inte vara riktigt att belägga ett sådant närings- och njutningsmedel med en onormalt hög skattesats.

Med anledning av vad jag anfört om den befogenhet priskontrollnämnden anser sig äga finner jag det alltför betänkligt, att skattehöjning på choklad och konfityrer fastställes enligt föreliggande förslag. Jag tillåter mig därför, herr talman, att yrka, att den vid förordningen om varuskatt fogade förteckningen skall, såvitt angår statistiskt nr 298—302, hava oförändrad lydelse.

Fru RÖNN-CHRISTIANSSEN: Herr talman! I motion nr 176 i första kammaren hemställes, att skatten på choklad och konfityrer inte måtte höjas. På detta svarar utskottet kort och gott, att i princip har utskottet inte något att invända mot prisstegringar på nämnda varor, och utskottet föreslår därför att motionen i fråga måtte avslås.

Mot denna utskottets princip ställa vi principen, att folk inte skall behöva vidkännas prisstegringar, som i realiteten betyda en standardsänkning. Jag förmodar att utskottet anser att choklad och konfityrer äro lyxvaror och alltså umbärliga varor. Här behöver väl knappast diskuteras, huruvida barnen tycka om gott eller inte, ty det är ju ett bekant faktum att de göra det. Till detta kan fogas att en chokladkartong många gånger hör till livets små ljusglimtar för patienterna på våra sjuk-

hus. Men om inte gotterna redan äro en lyxföreteelse bli de det efter de nu föreslagna skattehöjningarna. Det blir då troligen endast barnen i de välsituerade hemmen, som komma att få smaka gotter. Barnen i fattigmansfamiljerna liksom de medellösa patienterna på sjukhusen måste säkerligen avstå från att konsumera choklad, hur rimlig denna önskan än kan vara.

Statsmakterna ha ju tagit olika initiativ för att lätta bördorna för barnfamiljerna, men genom andra beslut förringar man nu värdet av de förstnämnda åtgärderna. Till de åtgärder, som verka i försämrande riktning, höra förutom prisrabatternas slopande även prisstegringarna. Genom att exempelvis fördyra chokladen utarmar man de allmänna barnbidragen. Motiveringen till dessa barnbidrag var ju just att barnfamiljernas standard skulle höjas, och till en sådan höjning av standarden räknar jag också att gottpåsen till barnen blir lika vanlig i de sämre ställda familjerna som i de mera väl-situerade.

I motiveringen till den motion, som jag här talat om, nr 176 i första kammaren, hänvisar riksdagsman Öhman till det uttalande, som han gjort i konsumtionsskatteberedningen och vilket också är publicerat som bilaga till proposition nr 5. Jag ber att här få understryka de synpunkter, som sålunda framförts av riksdagsman Öhman, och i konsekvens därmed ber jag att få yrka bifall till hans motion.

Herr OLSSON i Gävle: Herr talman! I dag skulle vi ju kunna taga upp en debatt om choklad, smink, puder och allt vad som finns här under de olika rubrikerna och hålla på ungefär som vi gjorde med bensinen under gårdagen. Men jag tror icke, att det tjänar mycket till. Alla de argument, som från ömse sidor anförts under de tre å fyra skattedebatter om de indirekta skatterna som vi ha haft, skulle bara

komma att återupprepas. Det är självfallet, att man, när man kommer in på ett skatteförslag sådant som det här föreliggande, kommer ihåg och har som utgångspunkt, att denna skatt har funnits förut, samt endast talar om de justeringar som ske i samband med det nu föreliggande förslaget. Det har således funnits en skatt på choklad uppgående till 40 %, men vi skola komma ihåg, att denna skattesats är beräknad, icke på utförsäljningspriset utan på tillverkningspriset. Även på alla de andra varorna har det utgått en särskild omsättningsskatt. De förändringar som nu föreslås äro, att man med hänsyn till vad som redan gjorts i fråga om spriten m. m. vill lyfta upp vissa av dessa essenser och en del andra saker i en högre grupp, så att det blir en motsvarighet till våra övriga beslut.

Jag skulle därför vilja säga till fru Rönn-Christiansson, att har icke användningen av choklad och gotter varit en lyx, sedan vi infört denna särskilda omsättningsskatt, så torde den icke heller bli en lyx när vi genomfört denna skärpning av beskattningen. Den verkar nämligen icke så hårt med hänsyn till att det är på produktionspriset och icke på utförsäljningspriset som skatten lägges.

Man kan naturligtvis diskutera som herr Birke gjort och säga, att på grund av att det blir många gränsfall i fråga om de varor som det här gäller kommer det alltid att uppstå tvistigheter, och det är ju också anledningen till att utskottet har avstyrkt de motioner som väckts om tallbarrsolja, lazarol och någon annan vara. Man förklarar bestämt från kontrollmyndigheten, att undantar man dessa varor, därför att de kunna användas till sårbehandling o. s. v., så är man genast inne på den linjen, att ibland de andra medlen också finnas de som kunna användas på samma sätt. Då skulle man ha i ena fallet en vara som är skattefri och i det andra en vara med 40 procents skatt, ehuru

dessa varor användas för samma ändamål.

Det kan ju glädja mig, att herr Birke är nöjd med vad utskottet skrivit. Det är alltid roligt med människor som inte ha stora krav, men jag måste säga, att om herr Birke är nöjd, så har han inte anledning till det i detta sammanhang. Det är nog inte riktigt att lägga in den tolkning i vad utskottet skrivit, som herr Birke här gjort. Utskottet har ingalunda tagit ställning till frågan om vilken som är den högsta myndigheten i fråga om huruvida skatteplikt föreligger eller inte, om det är regeringsrätten eller en civil domstol. Det är en sak som får klaras ut vid ett annat tillfälle än vid behandlingen av dessa skattefrågor. Utskottet har ansett, att det icke vill uttala någon mening, som på något sätt kunde betyda ett ståndpunkttagande i den civilprocess som har förts mellan det bolag som det här är fråga om och kronan. Där får man avvakta det slutliga ståndpunkttagandet inte bara från rådhusrätten och hovrätten utan även från högsta domstolen.

Låt mig sedan, herr talman, till sist säga, att den sammanlagda ökningen av de konsumtionsskatter, som ingå här, uppgår till 33 miljoner kronor. Det övriga utgöres av sådana skatter som riksdagen förut har beslutat, som redan nu utgå och således inte äro några nya skatter.

Till herr Fahlman skulle jag vilja säga, att jag icke skall yttra mig om vad priskontrollnämnden kommer att göra vare sig i denna fråga eller i andra, men jag tror, att det är orimligt att resa det kravet, att utskottet eller riksdagens majoritetsparti skall tjänstgöra såsom någon sorts övervakningsinstitution över priskontrollnämnden för de delar av vårt näringsliv eller de riksdagsmän som äro missbelättna. Där bör det väl ankomma på varje ledamot av riksdagen som har någonting att anmärka i något avseende att bevaka sina intressen och se till, att riksdagens beslut genomföras

efter de linjer som riksdagen har angivit. Därvidlag har herr Fahlman precis lika stor uppgift att fylla som någon annan av kammarens ledamöter, och det går inte att flytta över den på någon viss person, han må tillhöra det eller det partiet eller utskottet. Där få vi nog alla medverka.

Herr talman! Med hänvisning till vad här anförts och med betonande av att det här till väsentlig del rör sig om skatter som redan utgå och att det nya i detta skattekomplex avser i runt tal 33 miljoner kronor, som skulle tillföras den summa med vilken vi räkna, när vi tala om de 500 miljoner kronorna, ber jag att få hemställa om bifall till vad bevillningsutskottet i det här föreliggande betänkandet har föreslagit.

Fru RÖNN-CHRISTIANSSEN erhöll på begäran ordet för kort genmäle och yttrade: Herr talman! Utskottets talesman upplyser här att den beskattning, som nu skulle ske, endast utgör en justering. Tillåt mig då fråga: Varför måste denna justering ske uppåt? Om man sätter priset på en vara så högt, att inte flertalet har råd att köpa denna vara, måste den ju få etiketten lyxvara. Vore det inte bättre, herr Olsson i Gävle, att använda sin skicklighet och kunnskap på ett sådant sätt, att man hjälper till att förbilliga en sådan vara som exempelvis choklad och göra det möjligt även för flertalet barnfamiljer att konsumera den? Om jag inte missar mig, ha också läkare uttalat att barn böra ha gotter.

Herr FAHLMAN erhöll likaledes på begäran ordet för kort genmäle och anförde: Herr talman! Om jag förstod herr Olsson i Gävle rätt, förutsatte han att jag skulle ha uppgivit, att priskontrollnämnden hade begått mannamån. Det har jag inte gjort, ty något sådant kan naturligtvis inte komma i fråga.

Om nu riksdagen bestämmer att en sak skall ordnas på ett visst sätt, så

skall det väl inte ankomma på enskilda riksdagsledamöter att se till, att åtgärden i fråga blir verkställd, utan det måste ju finnas andra organ, som ha till uppgift att göra detta. Och under gårdagens debatt kom det dock fram tydliga och rätt anmärkningsvärda belägg för att förhållandet mellan priskontrollnämnden och trafikanterna i denna nämnd inte är sådant som det borde vara. Det finns därför säkerligen skäl till att närmare granska, hur priskontrollnämnden sköter sitt arbete. Jag vet att många av dem, som haft kontakt med priskontrollnämnden, äro villiga att vittna om, att det i varje fall är mycket besvärligt att träffa en rättvis överenskommelse.

Jämväl herr OLSSON i Gävle erhöll på begäran ordet för kort genmäle och yttrade: Herr talman! Ibland får man verkligen svar i stil med »god dag — yxskaft» — jag kan inte karakterisera det svar som jag nu fick från göteborgsbanken på något annat sätt.

Jag har inte sagt att choklad skulle vara en lyxvara. Det var fru Rönn-Christiansson, som i sitt första anförande talade om att därest inte choklad redan nu var en lyxvara, så blev den det efter skattehöjningen. Vad jag tillät mig säga var: Är icke choklad en lyxvara nu, så blir den det inte heller efter den skatteökning, som det är meningen att genomföra. Det är ju något helt annat.

Vidare undrar jag, om det är möjligt för talarinnan på göteborgsbanken att mobilisera våra läkare och tandläkare för den mening som hon här givit uttryck åt. Om jag inte tar fel, ha läkarna i regel en helt annan uppfattning om sötsakernas värde för barn, sjuka o. s. v.

Till herr Fahlman vill jag säga, att jag har inte begärt att han som enskild riksdagsman skulle övervaka priskontrollnämnden, men när han här gav uttryck åt den uppfattningen, att majoritetspartiet och dess riksdagsmän hade

skyldighet att göra detta, så invände jag bara att herr Fahlman har precis lika stora skyldigheter som vi i det avseendet.

Fru RÖNN-CHRISTIANSSEN, som på begäran ånyo erhöll ordet för kort genmäle, anförde: Herr talman! Om herr Adolv Olsson anser att chokladen är för dyr, då borde han kunna medverka till att den blir billigare. Det är ju detta som vi för vår del syfta till.

Vad sedan beträffar talet om att läkarna anse, att folk äter för mycket snask, så finns det väl knappast någon anledning för en lekman att nu ge sig in på en debatt om den saken. Det väsentliga är ju här den frågan, huruvida flertalet människor över huvud taget kunna inköpa någonting av gotterna, sedan dessa belagts även med den nu föreslagna skatten.

Jämväl herr OLSSON i Gävle erhöll på begäran ånyo ordet för kort genmäle och yttrade: Herr talman! Jag tycker ju inte att avståndet mellan våra platser i kammaren är så långt att det inte skulle vara möjligt för fru Rönn-Christiansson att höra vad jag säger.

Jag säger: Är inte chokladen redan nu en lyxvara, så blir den det inte heller efter den skattehöjning, som man nu vill genomföra. Anser fru Rönn-Christiansson att chokladen redan är en lyxvara, fortsätter den alltså att vara en lyxvara. För min del anser jag det inte. En 50-öres chokladkaka kommer att öka i pris med 4 öre. Detta förändrar väl knappast läget, när det gäller att bedöma om choklad är lyx eller icke lyx.

Härefter anförde:

Herr HENRIKSSON: Herr talman! Då mitt namn återfinnes under båda de reservationer, som äro fogade till utskottets betänkande, skall jag be att få säga några ord.

I den reservation, som är avgiven av herr Velander m. fl., hänvisas endast till den reservation, som bevillningsut-

skottets högermän hade fogat till bevillningsutskottets betänkande nr 1, som avsåg det första skatteförslaget tillhörande samma komplex som det här gäller. Jag skall inte heller nu närmare ingå på denna reservation, utan hänvisar endast till vad vi tidigare anfört i saken.

I den reservation nr 2, som är fogad till utskottets betänkande av mig och herr Olson i Göteborg, yrka vi, att skattesatsen för chokladvaror sättes till 50 % i stället för av bevillningsutskottet föreslagna 60 %. Jag skall i all korthet lämna en motivering för detta förslag.

Redan när frågan om skattehöjningar behandlades i konsumtionsskatteberedningen i december månad lämnade jag det meddelandet, att råvarupriserna inom chokladfabrikationen hade stigit så mycket, att man hade anledning räkna med en prisförhöjning för den färdiga produkten på omkring 15 %. Jag föreslog därför att en närmare undersökning av saken skulle företagas, ty om det förhöll sig så som uppgivits, ansåg jag att en skattehöjning av den omfattning, som var föreslagen, nämligen med 20 %, skulle vara för stor. Jag påpekade även att vid en uppräknig av priserna med 15 % skulle en skatt på 50 % ge lika mycket som en skatt på 60 %, beräknad på de gamla varupriserna. Någon sådan närmare undersökning gjordes emellertid inte, och beredningen tillstyrkte en skatt på 60 %, varvid jag för min del dock reserverade mig för en skattesats av 50 %.

När frågan kom till bevillningsutskottet, gjorde jag där samma påpekande och begärde, att man skulle hos priskontrollnämnden införskaffa uppgifter om de nya priserna. Priskontrollnämnden svarade, när en sådan framställning gjordes, att nämnden icke funne lämpligt att meddela bevillningsutskottet vad de nya priserna skulle bli. Man meddelade endast, att från chokladfabrikanternas sida hade framställts yrkande om en prisförhöjning på cirka 13 %.

Jag vill nämna detta för att styrka

vad jag under gårdagens debatt tillät mig framhålla, nämligen att det förefaller, som om priskontrollnämnden numera vore en överordnad myndighet både i förhållande till Kungl. Maj:t och riksdagen.

Läget är alltså det, att man beträffande priserna på chokladvaror kan förvänta en höjning med bortåt 15 %, och stannar man då vid en skattesats av 50 %, så skulle man få in lika mycket pengar som vid en skatt på 60 %, beräknad efter de gamla priserna. Chokladvarorna äro också redan så hårt beskattade, att en skattehöjning med 20 % på ytterligare höjda priser skulle verka rätt orimlig. Herr Olsson i Gävle sade något om att en 50-öres chokladkaka hädanefter skulle komma att kosta 54 öre. Jag vill påpeka för honom, att en chokladkaka, som nu kostar 45 öre, torde efter pris- och skattehöjningarna komma att kosta ungefär 60 öre.

Med den motivering, som jag sålunda anfört, vill jag herr talman, yrka bifall till vårt reservationsvis framförda förslag om en skattesats för chokladvaror på 50 % i stället för 60 %.

Vidare hade jag, herr talman, hoppats att kunna antingen till finansministern eller folkhushållningsministern få ställa en fråga. Ingen av dem är nu här, och jag får ställa min fråga till den tomma regeringsbanken. Det gäller sättet för förordningens ikraftträdande. Enligt utskottets förslag skall förordningen träda i kraft den 1 mars. Vi ha i dag den 26 februari. I morgon är det fredag och då torde frågan behandlas i konselj. Man får väl förmoda, att ärendet sedan expedieras antingen på fredag eftermiddag eller på lördag. På söndag är det den sista februari och på måndag den 1 mars, då förordningen skall träda i kraft. Jag vill meddela, att varken priskontrollnämnden eller departementet ännu ha träffat erforderliga anstalter för förordningens ikraftträdande. Man frågar sig från näringsorganisationernas sida, hur det då skall vara tekniskt möjligt att genomföra det hela till på måndag. Det är

ju dock tusentals artiklar det här gäller, och priserna skola ändras, prislister och andra meddelanden sändas ut. Man kan inte tänka sig annat än att förhållandena måste bli rätt kaotiska till en början

Jag hade därför hoppats att från representanter för regeringen kunna få ett svar på den frågan, om det verkligen anses möjligt att genomföra skattehöjningen redan den 1 mars. För min del kan jag inte finna, att det vore någon riksolycka, om man sköte på ikraftträdandet t. ex. fjorton dagar för att bereda möjlighet till en ordentlig handläggning av alla de angelägenheter som måste ordnas i samband med skattehöjningen.

Fru NORDGREN: Herr talman! Bland de varor, för vilka varuskatt skall erläggas och för vilka skatten nu föreslås höjd från nuvarande 40 % till 60 %, befinna sig även marsipan, mandelmassa och annan liknande massa. Jag skall inte här uttala mig om det berättigade i denna höjning liksom inte heller om huruvida de varor, som det gäller, kunna betraktas som umbärliga eller oundärliga. Vad jag vill påtala är den ojämnhet i beskattningen, som består däri, att fabriksmässig tillverkning av mandelmassa belägges med 60 % skatt medan det står varje konditor fritt att själv bereda mandelmassa utan att behöva erlægga ett öres skatt därför. Jag vet att orsaken till detta är, att det är förenat med stora svårigheter att kontrollera den tillverkning, som konditorer eller liknande näringsidkare bedriva i detta avseende. Men detta hindrar inte, att det är en ganska orimlig gränsdragning som här göres.

Det har som en motivering anförts, att tillverkningen av mandelmassa i icke fabriksmässiga former måste bli begränsad, därför att sockret är ransonerat. Ja, det är riktigt att sockret är ransonerat, men man kan ju inte gå och kontrollera, hur konditorerna använda sin sockertilldelning. Det är väl

ingenting som hindrar att de för brödbakning använda t. ex. en sådan ransonerad vara som dansk konsthonung och i stället spara sockret till de dyrare och finare bakverken och till mandelmassetillverkning. Nu har det ju visserligen, trots ojämnheten i beskattning, kommit in så pass mycket skatter på mandelmassetillverkning, att man förstår att konditorerna varit tvungna att hålla igen på sin egen tillverkning; knappheten på socker har tydligen varit för stor. Men statsrådet Sträng har ju offentligen uttalat, att det finns stora utsikter att sockret blir fritt kanske redan till hösten. Det lär visst också finnas vissa möjligheter att köpa socker från mjukvalutaländerna. Hur ställer det sig då med mandelmassetillverkningen? Jag har under hand fått den upplysningen av dem som sysslat med dessa skattefrågor, att frågan om skatten på här ifrågavarande varor då skulle komma att tagas upp till förnyad omprövning.

Herr talman! Jag skulle vara tacksam, om detta verifierades från de håll, där man lämnat dessa upplysningar. Här är det ju två ting det gäller: för det första får staten inte in några skatter på den skattefria mandelmassan och marsipanen, och för det andra bör ju varje samhällsmedborgare bliva behandlad lika inför lagen, även om det här endast är fråga om en liten kategori företagare. Man kan inte säga att så sker, när en företagare får betala 60 % i skatt och en annan går fullständigt fri från skatt.

Herr talman! Jag vet, att det inte tjänar någonting till att begära några ändringar och har därför intet yrkande, men jag har velat få detta anförts till protokollet, därför att jag anser att det vore lyckligt, om det här sades ut att en omprövning av ifrågavarande beskattning verkligen blir företagen i och med sockerransoneringens upphörande.

Herr OLSSON i Gävle: Herr talman! För att intet missförstånd skall råda vill jag bara påpeka, att den siffra, 4

öre, som jag nämnde är kontrollmyndighetens siffra på skattehöjningen. Sedan är det klart, att den framställning, som fabrikanterna gjort om höjning av priset men om vilken vi intet veta, kan komma att förändra dessa 4 öre. Det är möjligt, men så länge priskontrollnämnden inte tagit ställning till detta kunna vi inte räkna med det såsom ett faktum.

Jag har velat säga detta för att ingen skall tro, att vi äro så vilse på detta område därigenom att herr Henriksson lämnar en uppgift och jag en annan. Båda kunna bli riktiga, men i dagens situation är det min som är riktig.

Herr FAHLMAN: Herr talman! Jag skall bara be att få instämma i vad fru Nordgren yttrat. Ingen skulle högre önska en sådan ordning än just den näringsorganisation, som närmast har ansvar för dessa spörsmål. Detta är en oerhört viktig fråga med hänsyn till rättvisekraven, och det är ytterst önskvärdt att det på detta sätt kunde ordnas så, att det blev likställighet över hela detta yrkesområde.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan, 2:o) bifall till utskottets hemställan med den ändring, som föreslagits i den av herrar Henriksson och Olson i Göteborg avgivna reservationen; samt 3:o) bifall till de under överläggningen framställda yrkandena om bifall till utskottets hemställan med den ändring däri, att skatten på choklad och konfityrvaror skulle bibehållas oförändrad; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 4.

Förlängning av bemyndigande för riksgäldsfullmäktige att till riksbanken överlämna skattkamarväxlar m. m.

Föredrogs bankoutskottets utlåtande, nr 3, i anledning av framställning från

fullmäktige i riksgäldskontoret angående förlängning av bemyndigande för fullmäktige att till riksbanken överlämna skattkamarväxlar m. m.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade

Herr WIBERG: Bankoutskottet handlägger för närvarande de sedvanliga dechargefrågorna, och dechargebetänkandet torde om ett par veckor ligga på kammarens bord. Kammaren får därefter tillfälle till en penningpolitisk debatt.

Jag har ej heller begärt ordet för att nu frammana en sådan debatt utan därför att jag ansett att det ur synpunkter kunde vara önskvärdt att något beröra innebörden av den framställning som det nu är fråga om liksom också i vilken omfattning det bemyndigande som hittills gällt begagnats.

Vad nu innebörden angår framgår redan av utskottets hemställan, att riksbanken skulle kunna komma i en situation, då det vore önskvärdt för riksbanken att i valutavårdande syfte kunna förfoga över skattkamarväxlar eller motsvarande skuldförbindelser från riksgäldskontoret. Genom att riksbanken skulle kunna sälja sådana förbindelser på den allmänna marknaden skulle riksbanken ha möjlighet att åstadkomma en åtstramning på kapitalmarknaden, vilket i en given situation kunde vara av värde. Det är alltså fråga om att till riksbanken överlämna ett penningpolitiskt vapen, och ur denna synpunkt får man väl fastslå, att det bemyndigande det nu gäller är både rikligt och välbetänkt.

Det är inte heller fråga om en ny fullmakt utan tvärtom om förlängning av en gammal, vilken visserligen varit tidsbegränsad men förlängts riksdag efter riksdag. Jag har gått tillbaka i tiden och funnit, att bemyndigandet gällt mer än tio år. Det är möjligt att det varit gällande redan före 1937, men denna tidrymd ligger så långt tillbaka, att den inte omfattas av min ut-

redning. Jag har funnit, att under åren 1937—1941 ha fullmakterna inte tagits i anspråk. Däremot skedde efter krigsutbrottet under budgetåret 1941/42 en ändring. På rekvisition av riksbanken överlämnade riksgäldskontoret i december 1941 och i april 1942 tre månaders skattkammarväxlar på 50 respektive 100 miljoner kronor till riksbanken. Samtliga dessa växlar återställdes efter förfallodagen till riksgäldskontoret.

Påföljande budgetår 1942/43 överlämnades likaledes av riksgäldskontoret förbindelser till riksbanken. Den 1 oktober 1942 hemställde nämligen riksbanken att riksgäldskontoret skulle överlämna skuldförbindelser på sammanlagt 500 miljoner kronor med den tekniska utformning, som senare skulle angivas, och i anslutning härtill överlämnade också riksgäldsfullmäktige i januari 1943 skattkammarväxlar å 60 miljoner kronor, varav hälften med 3 och hälften med 6 månaders löptid. I februari samma år överlämnades vidare en förbindelse, vari riksgäldskontoret utfäste sig att tillhandahålla riksbanken treprocentiga statsskuldförbindelser med 6 års löptid på 50 miljoner kronor. Härav sålde för övrigt riksbanken i valutavårdande syfte till sparbanker för 42,8 miljoner kronor, vilket belopp riksbanken i april 1943 samtidigt med återställande av riksgäldskontorets nyssnämnda förbindelse inbetalade till riksgäldskontoret som likvid för obligationer av 1943 års treprocentiga statslån av den 15 april. Men för särskilt ändamål erhöll riksbanken också vid olika tillfällen under budgetåret 1942/43 skattkammarväxlar till ett sammanlagt belopp av 50,3 miljoner, förfallande till betalning den 31 juli 1943. Vid budgetårets utgång den 30 juni 1943 utgjorde sammanlagda beloppet av utfärdade, icke återställda skattkammarväxlar 75,3 miljoner kronor.

Under påföljande budgetår överlämnades likaledes skattkammarväxlar. Den 1 juli 1943 erhöll riksbanken sålunda skattkammarväxlar för 50 miljo-

ner kronor. Av detta belopp sålde riksbanken växlar för 26,5 miljoner till sparbankerna. Vidare fick riksbanken för särskilda ändamål vid olika tillfällen även under detta budgetår — delvis dock på grund av omsättning — skattkammarväxlar å tillhopa 82,6 miljoner. Därutöver övertog riksbanken bl. a. mot likvid 3-procentsstatsobligationer av den 15 april 1943 och 3¹/₂-procentsobligationer av den 1 november 1943 samt mottog därjämte från sparbanker och centralkassor för jordbrukskredit insättningar på konto, vilka överlämnades till riksgäldskontoret.

Under det därpå följande budgetåret, 1944/45, överlämnades till riksbanken skattkammarväxlar å tillhopa 37,4 miljoner, och vid sidan av bemyndigandet har riksbanken även i marknadsreglerande syfte övertagit obligationer avseende vissa statslån. På samma sätt förhöll det sig under budgetåret 1945/46. Då erhöll riksbanken skattkammarväxlar, vilka emellertid endast uppgingo till 17 miljoner kronor, men vid sidan av bemyndigandet fick riksbanken även detta budgetår mot likvid vissa obligationer likaledes avseende statslån.

Vi komma så fram till budgetåret 1946/47 och det nu löpande budgetåret 1947/48. Under denna i det närmaste avslutade period har det till riksgäldsfullmäktige lämnade bemyndigandet inte utnyttjats. Detta har naturligtvis berott på att riksbanken inte ansett sig vara i behov av att utnyttja fullmakten till att erhålla skattkammarväxlar eller motsvarande förbindelser i valutavårdande syfte. Den frågan sammanhänger i sin tur givetvis med riksbankens syn på det allmänna läget på kapitalmarknaden och med räntepolitiken och obligationsköpen och annat, som jag i detta sammanhang inte skall ingå på.

Jag skall, herr talman, inte nu göra några reflexioner på basis av de faktiska uppgifter jag lämnat. Jag har emellertid förutsatt, att det för kamma-

rens ledamöter kunde vara av värde att få en bild av huru i praktiken nu ifrågavarande årligen återkommande bemyndigande begagnats.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till bankoutskottets förslag.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställen bifölls.

§ 5.

Föredrogos vart efter annat bankoutskottets utlåtanden:

nr 4, i anledning av fullmäktiges i riksbanken framställning angående rätt för änkefru Julia Paulina Björck att viss tid hyresfritt bebo vaktmästarbostaden inom riksbankens avdelningskontors fastighet i Halmstad; och

nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående livränta till N. O. H. Blom.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 6.

Motion om domarförsäkran utan religiös prägel.

Föredrogs första lagutskottets utlåtande, nr 8, i anledning av väckt motion om sådan lagändring, att den försäkran, som avgives vid tillträdande av domaruppdrag, icke får religiös prägel.

I en inom andra kammaren väckt och till lagutskott hänvisad motion, nr 30, vilken behandlats av första lagutskottet, hade herr *Johansson* i Stockholm hemställt, att »riksdagen för sin del måtte besluta om sådan lagändring, att den försäkran som avgives vid tillträdande av domaruppdrag icke får någon religiös prägel, och att utskottet måtte utarbета erforderlig lagtext».

Utskottet hemställde, att ifrågavarande motion icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits

1) av fru *Gustafson* utan angivet yrkande; samt

2) av fru *Lindström* och herr *Johansson* i Stockholm, vilka ansett utskottet bort hemställa, att riksdagen i anledning av ifrågavarande motion måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om förslag till sådan ändring av rättegångsbalken att blivande domare kunde välja mellan att avlägga domarceden jämlikt nuvarande lydelse och att avgiva en högtidlig försäkran utan religiösa moment.

Sedan utskottets hemställen föredragits, anförde:

Herr **JOHANSSON** i Stockholm: Herr talman! Det är givetvis tillkomsten av 1 500 nya nämndemän, som aktualiserat frågan om det religiösa momentet i domareden. Tidigare när det bara gällde ämbetsdomare var det inte samma stora fråga.

Utskottet har ju angivit, att av 1 500 nämndemän ha 178, alltså mer än $\frac{1}{10}$, anfört betänkligheter, och säkert skulle antalet vara vida större, om det inte i dessa frågor utbildat sig en viss slentrian, i det att man dels inte vet om att det finns alternativ, dels rent vane-mässigt upprepar de gamla formuleringarna. Det ligger också en viss dualism däri, att i vanlig rättegång kan man avgiva en högtidlig försäkran utan att det däri ingår något religiöst moment.

När det gäller nämndemännen finns det visserligen ett alternativ: efter särskild hänvändelse till Kungl. Maj:t kan man i stället få rätt att avgiva en högtidlig försäkran, men det föreligger den skillnaden, att också i detta nya alternativ förekommer den formuleringen, att domaren skall döma efter Guds och Sveriges lag.

Jag antager, att om bara de där två orden uteslutits, hade detta ämne inte blivit någon fråga att väcka motion om. Men det har förekommit — jag tror det var i Lidköping — att de nyvalda nämndemännen, även sedan de fått tillstånd att använda detta alternativ vid avläggande av eden, icke ansett

sig böra avgiva försäkran i de ordalagen. Jag kan inte finna, att det ens ur ärligt religiös uppfattnings synpunkt kan vara önskvärt, att man använder dessa begrepp såsom en ren upprabbling av ord, som inte betyda något för vederbörande. Jag tycker det skulle vara stötande för en religiös känsla.

Å andra sidan har det anförts gentemot min motion, att religiösa människor dock borde få avlägga eden på det sätt de anse bäst. Jag har i så måtto tagit intryck av dessa argument, att jag trots att jag i motionen föreslagit en enhetlig ordalydelse i utskottet frångått detta förslag och förenat mig med fru Lindströms reservation, vilket alltså betyder, att bägge alternativen skola finnas, men att den högtidliga försäkran skall befrias från det återstående religiösa momentet.

Beträffande själva kärnpunkten — att försäkran vid tillträddandet av domarbefattningen bör ha en karaktär av högtid och allvar — tror jag alla äro överens, men jag anser, att högtiden och allvaret bli större, om försäkran avgives i sådana former, att vederbörande verkligen är med om ordalagen i densamma.

Det har anförts, att den nya rättgångsbalken är så ny, att man inte bör ändra den i onödan, men dels har första lagutskottet redan ändrat på sina håll, dels gäller det ju kanske bara två ord. Med all respekt för första lagutskottets traditionella ovilja att ändra så mycket i bestående lagtext tycker jag ändå, att det inte är så farligt om man, även om rättegångsbalken är ny, skulle våga sig på att — eftersom den nu funnits i två år — ändra ett ord om året. Det är ju ändå en ganska moderat reformtakt.

Jag är säker på att Kungl. Maj:t icke har någon möjlighet att i dessa enskilda fall påverka vederbörandes hjärtan och njurar. Det blir alltså en tämligen formell omprövning, som äger rum där. Även om utskottet varit välvilligt nog att hänvisa till dissenterlags-

kommittén, som i sitt arbete kan tänkas taga upp problemet, menar jag, att den bästa lösningen dock vore den, som jag med frångående av mitt tidigare yrkande biträtt i den avgivna reservationen.

Jag tillåter mig därför, herr talman, yrka bifall till reservationen.

Herr SWEDBERG: Herr talman! Det är med livligaste intresse jag tagit del av utskottets och reservanternas yttranden i detta ärende och sökt bilda mig någon uppfattning om innebörden i de olika förslagen. Jag har därvid kommit till det resultatet, att förevarande ärende är både mer komplicerat och av betydligt större vikt än det första intrycket kanske ger vid handen. Det är en fråga om samvets- och religionsfrihetens praktiska tillämpning i vårt samhällsliv. Men det är därefter och inte mindre en fråga om den kristna religionens ställning i och betydelse för detta samhällsliv.

När det gäller frågan om samvets- och religionsfriheten förefaller det mig som om den rent sakliga skillnaden mellan utskottets och reservanternas förslag inte vore särdeles stor. Faktum är ju att möjligheten för tillträdande domare att välja mellan att avge den obligatoriska, äldre domareden med religiös prägel eller en högtidlig försäkran på heder och samvete redan i nuvarande författning är garanterad. Den väsentliga skillnaden är att reservanternas förslag innebär en förenkling i själva förfarandet därigenom att vederbörande inte skulle bli nödsakad att hos Konungen anhålla om att få utbyta eden emot försäkran, varvid regeringen således också skulle bli befriad från att ta befattning med dessa ärenden. Även om nu gällande bestämmelser inte kunna anses alldeles tillfredsställande därför att de i viss mån komma att ställa den samvetsömme eller den religiöst indifferent i en viss särställning, kan det väl ändå knappast rimligen hävdas att de kunna vara ägna-

de att kränka någons samvete i egentlig mening.

På en punkt förefaller det mig emellertid som om utskottets resonemang skulle innehålla en viss inkonsekvens. Det är ju så att domareden och domarförsäkran båda inrymma en utfästelse att »döma efter Guds och Sveriges lag». Det förefaller mig vara påfallande inkonsekvent att förutsätta, att den som har allvarliga betänkligheter mot att avge ett löfte under edens form, d. v. s. under åberopande av Gud och hans ord, dock skulle vara redo att förbinda sig att döma efter Guds lag. Man kan ju fråga sig, vad Guds lag praktiskt kan betyda för en människa som över huvud taget inte tror på någon gud.

Utskottet säger följande: »I det återgivna uttrycket torde icke böra inläggas annat än en förpliktelse för den blivande domaren att vid sidan av lagens uttryckliga föreskrifter i sin domargärning iakttaga även de allmänt humanitära moralbud, som utformats under den kristna etikens inflytande.» Och utskottet fortsätter: »Ett löfte att lägga dessa normer till grund för den dömande verksamheten synes utskottet kunna avgivas av envar oavsett religiös uppfattning.»

Jag tror emellertid, herr talman, att saken inte är fullt så enkel. Det är knappast något tvivel om att reservanterna ha rätt när de säga, att det ges exempel på att enskilda personer reagerat emot att avge löfte att lägga dessa normer till grund för sin dömande verksamhet. Den inkonsekvens som sålunda förekommer i utskottets motivering är såvitt jag kan se en påtaglig svaghet, en svaghet som för övrigt utskottet självt tydligen är medvetet om. Det heter nämligen vidare i utlåtandet: »Frågan, huruvida med hänsyn till domareförsäkrans natur någon jämkning av edens och försäkrans ordalydelse i denna del är erforderlig, kan väntas komma att beaktas av dissenterlagskommittén under dess fortsatta utredningsarbete.»

För övrigt noterar jag med odelad tillfredsställelse den positiva syn på den kristna religionens och den kristna etikens ställning i och betydelse för vårt samhällsliv, och särskilt nu i detta fall för vårt rättsväsen, som utskottet redovisar. Utskottet slår nämligen klart vakt om de kristna moralbegreppen som normerande för hela vår rättsordning. Och dessa begrepp kunna enligt min mening aldrig ersättas av något annat. Att eliminera dem är liktydigt med att riva upp själva grundvalarna för vårt demokratiska rättssamhälle. När man har denna principiella inställning är det ytterligt motbjudande att ge så mycket som ett litet finger åt krafter, om vilka man har anledning förmoda, att de inte skulle tveka att införa reformer och vidta åtgärder som skulle äventyra eller i varje fall försvaga förankringen i den kristna etiken. Men vidhållandet av de kristna moralbegreppen nödvändiggör väl inte absolut bibehållandet av eden såsom sådan eller i detta särskilda fall det ifrågavarande uttrycket »Guds lag» i den högtidliga försäkran. Det är ju som bekant inte endast ateister och religiöst indifferentia människor, som hesitera och reagera mot den religiöst präglade edsformen. Det är talrika genomärliga och övertygade kristna människor här i vårt land — det har ju klart framgått av den utredning som förebragts i utskottet, efter vad jag försport — liksom också ute i den stora världen, t. ex. inom kväkarnas allmänt aktade sällskap, som på grund av sin religiösa inställning vägra att avlägga eden. Här är det tydligen fråga om en avvägning, en allt annat än lätt avvägning emellan skilda, var för sig riktiga och betydelsefulla synpunkter.

Det bör enligt min mening prövas, om det inte kan vara möjligt att finna någon form för högtidlig försäkran som på något sätt anknyter till den kristna etikens bud utan att behålla uttrycket »Guds lag», som tydligen för många numera ej har den betydelse som ett

sådant uttryck tidigare haft bland vårt folk.

När jag i dag i denna kammare torde komma att rösta på utskottets förslag har jag, herr talman, haft behov av att deklarerat att detta inte innebär, att jag fränkänner de synpunkter som framförts av reservanterna allt berättigande. Jag kommer att rösta för utskottets förslag därför att jag i likhet med utskottsmajoriteten förväntar, att dissenterlagskommittén skall beakta den förevarande saken och lyckas finna en lösning, som om möjligt tillgodoser både det enskilda samvetets legitima krav och religionsfrihetens höga princip utan att äventyra vårt rättsväsendes fasta förankring i kristen grundsyn och i den kristna etiken.

Herr LINDQVIST: Herr talman! Det förefaller mig som om motionären, herr Johansson i Stockholm, tagit litet för lätt på denna nog så viktiga och allvarliga fråga. Och tar man del av herr Johanssons motion och av den reservation som han avgivit tillsammans med fru Lindström, finner man att herr Johansson hade en annan uppfattning när han skrev motionen än han har efter utskottsbehandlingen. Han erkänner ju också att han bättre kunde överväga och bedöma saken när han hade tillfälle att göra det i utskottet. I reservationen tar han avstånd från vad han har sagt i sin motion. Jag ber att få fästa uppmärksamheten vid att herr Johansson i reservationen bl. a. anför: »Motionären synes mena, att domare-eden helt bör avskaffas och för alla fall ersättas med försäkran. Då den förbindelse, som domare har att avgiva vid början av sin verksamhet, torde böra anknyta till vad vederbörande anser högst och mest förpliktande, är uppenbart att den, för vilken religionen har betydelse, bör med ed bekräfta sin förbindelse. Utskottet kan därför icke dela motionärens nyssnämnda mening.» Så säger herr Johansson som reservant.

Vi ha, som kammarens ledamöter väl sett, mycket noggrant behandlat denna motion, trots att den är skriven på sådant sätt, att man skulle tro att det vore en mycket liten och betydelselös sak det gäller. Herr Johansson har nöjt sig med att skriva vad som står här på denna papperslapp — utskottet har lämnat en fullständig historik över hur denna fråga tidigare behandlats, ty den är ju inte ny. Då utskottet fått uppmärksamheten fäst vid det förhållandet, att dissenterlagskommittén sysslar med denna fråga har utskottet ansett att det skulle vara oriktigt, om vi i vårt svar på herr Johanssons motion skulle lägga fram direktiv och riktlinjer för dissenterlagskommittén och dess arbete. Vi ha ansett det vara riktigtare att låta det anstå med ställningstagandet tills denna kommitté, som ju arbetar med frågor på detta område, lagt fram sitt förslag. Och då vi avvisat motionen ha vi således inte gjort det därför, som herr Johansson sade, att denna lag är så ny, utan huvudskälet är, som var och en kan se, att vi ansett oss böra hänvisa till att dissenterlagskommittén arbetar med ärendet, varför vi få ta ställning till detsamma när kommitténs förslag framlagts.

Med dessa få ord, herr talman, ber jag få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr förste vice talmannen MAGNUS-SON: Herr talman! Jag tar mycket ogärna till orda i denna sak. Jag gör det dock efter att uppmärksam ha lyssnat till herr Swedbergs i många avseenden utmärkta och tänkvärda anförande, men då han gjorde gällande att utskottets utlåtande gav uttryck för en viss motsägelse, gjorde sig också herr Swedberg skyldig till vissa motsägelser eller förbiseenden. Jag instämmer till fullo i hans uttalande, att han med tillfredsställelse noterar utskottets positiva syn på den kristna moralens betydelse. Och han tillägger: Att eliminera denna torde vara att ge ett finger åt krafter,

som vilja försvaga och förneka den kristna etikens betydelse.

Jag tyckte nog att herr Swedberg i sitt anförande stundom var inne på uttalanden, som nästan förde honom till väl starka sympatiuttalanden för krafter, vilka onekligen söka förringa, ja, borttaga den kristna etikens inflytande på den nuvarande samhällsordningen och icke minst för vår rättsskipning. Jag är övertygad om att det inte var herr Swedbergs mening att så göra, men jag skulle vilja säga att det är nog inte bara så att dagens läge kräver, av herr Swedberg och mig och många andra, att vi skola möta olika krav med full förståelse, utan det kräver nog också av oss att vi se till att den förståelsen inte går så långt, att vi uppoffra eller släppa försvaret av stora och omistliga religiösa värden.

Jag hoppas att herr Swedberg och jag äro ense om den saken, och jag hoppas också att röster till värn för de religiösa värdena inte skola tystna inom Sveriges riksdag, där bland andra jag antagligen inte så länge till kommer att ha tillfälle tala.

I detta anförande instämde herr *Staxäng*, fru *Boman* och herr *Östlund*.

Herr **SWEDBERG**: Herr talman! Jag tror att herr förste vice talmannen och jag i allt väsentligt äro på samma linje. Men vi äro det knappast i ett hänseende. Herr förste vice talmannen sade nämligen, att jag skulle ha uttalat mig — i varje fall fattade jag innebörden i hans uttalande så — förringande om den kristna etikens värde eller uttalat mig så att det kunde uppfattas som en viss eftergift inför krafter, som hota den kristna etiken.

Jag måste säga att jag inte rätt kan förstå, vilket mitt yttrande som kan tolkas på det sättet. Jag menar nämligen att ett av kristendomens största och oförytterligaste värden är samvets- och religionsfriheten. Den är grundad i den kristna etiken. Och ingen tribut åt detta värde kan enligt min mening

äventyra kristen grundsyn och livssyn och förankringen i allmänhet i kristen etik.

Herr **JOHANSSON** i Stockholm: Herr talman! Herr Lindqvists anförande förändrade för mig den gamla uppfattningen att man helst bör fatta sig kort. Jag ansåg mig på detta lilla utrymme ha sagt det väsentliga i denna fråga och anser då att det inte varit något större värde med att använda mycket flera ord. Själva grunden finns ju, det finns ett alternativ, och jag önskade bara ur detta få bort det återstående, religiösa moment, som i övrigt är borttaget vid liknande högtidliga försäkringar. Vidare säger herr Lindqvist att jag hävdar en annan uppfattning i reservationen än i motionen. Ja, är det inte utskottsarbetets mening att sammanjämka ståndpunkter? När jag fann att åtskilliga ledamöter voro på min linje i stort sett och beredda att gå mig till mötes ett långt stycke på vägen, ansåg jag att det borde bli en gemensam reservation.

Till herr Magnusson skulle jag gärna vilja ställa frågan: Vilka omistliga religiösa värden gå förlorade, om en nämndeman som inte tror på Gud inte rabblar upp de där två orden? Jag kan inte finna att det är någon stor tillgång för vare sig kyrkan eller frikyrkorna. Är det inte snarare en eftergift åt slentrianen, som ärliga, religiöst tänkande människor borde komma bort ifrån?

Till herr Swedberg vill jag säga att jag antar att alla människor — i varje fall utanför sinnessjukhusen — vägledas av en etik, en moral, samvete eller vad vi vilja kalla det, som kanske i många avseenden kan sammanfalla med bergspredikans moral, utan att alls vila på religiös grund. Vill någon fränkänna ateister och agnostiker en i många hänseenden hög moral? Jag säger inte alla, men att det finns framstående människor utanför alla religiösa uppfattningar, som i moraliskt avseende äro mycket högststående, torde vara svårt

att bestrida. Det framgår också av den utredning, som regeringen lagt fram, att bland dessa 178 funnos både kommunister och socialdemokrater, sådana som trodde på ett högsta förnuftigt väsen, sådana som voro pingstvännen och andra frikyrkliga o. s. v. Men det är givet att många flera ställde sig tveksamma.

Utskottet har anfört, att orden Guds lag är ett samvetsbud, som fått sin utformning i den kristna etiken. Det har sagts, inte här men tidigare, att det är bergspredikans ord, som härvidlag varit vägledande. Men jag har rådfrågat den juridiska expertisen, som tvärtom hävdar, att rättshistoriskt sett de orden återgå på Moseböckerna. Men i Moseböckernas lag ingår, om jag inte alldeles glömt min barndoms katekes, ett bud som säger, att man inte skall missbruka Herrens sin Guds namn. Många frireligiösa ha också tagit illa vid sig att behöva gå denna ed eller att avge en försäkran med religiöst innehåll, eftersom det även på andra ställen i bibeln finns stöd för en sådan uppfattning.

Herr SWEDBERG: Herr talman! Jag vill inte neka mig att närmast i anledning av herr Johanssons i Stockholm senaste yttrande bestämt och uttryckligt förklara, att jag väl tror att det finns etiska och moraliska grundsatser av värde och betydelse utan att de behöva vara förankrade i kristendomen. Men enligt min uppfattning är den kristna etiken ojämförlig och oersättlig. Det är därför jag i dag tillåtit mig tala som jag gjort.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den av fru Lindström och herr Johansson i Stockholm avgivna reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Johansson i Stockholm begärde emellertid votering, i anledning varav efter given

varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller första lagutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 8, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den av fru Lindström och herr Johansson i Stockholm avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning; och befanns därvid flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 7.

Föredrogs första lagutskottets utlåtande, nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 29 juni 1945 (nr 520) om återställande av viss från ockuperat land härrörande egendom, m. m.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 8.

Motioner angående tingshusbyggnadsskyldigheten.

Föredrogs första lagutskottets utlåtande, nr 10, i anledning av väckta motioner angående tingshusbyggnadsskyldigheten.

Första lagutskottet hade till behandling i ett sammanhang förehaft två inom andra kammaren väckta och till lagutskott hänvisade motioner, nr 63, av herrar *Ericsson* i Sörsjön och *Hallberg* och nr 207 av herrar *Werner* och *Rubbestad*.

I motionen II: 207 yrkades, att »riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville hemställa att Kungl. Maj:t måtte vidtaga

åtgärder för att tingshusbyggnadsskyldigheten på landsbygd och i städer utan magistrat övertages av staten; samt att Kungl. Maj:t i samband härmed måtte i proposition till riksdagen föreslå lämplig ordning för statens handhavande av denna uppgift jämte förslag angående statens övertagande på skäligen villkor av tingslagens egendom och skulder».

Utskottet hemställde, att förevarande två motioner icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer utan angivna yrkanden hade avgivits

- 1) av herr *Werner*; samt
- 2) av herr *John Wiktor Jonsson*.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid yttrade:

Herr **WERNER**: Herr talman! Frågan om tingshusbyggnadsskyldighetens utgörande har gång efter annan varit föremål för överläggningar här i riksdagen. Som bekant åvilas tingshusbyggnadsskyldigheten och kostnaderna för hållandet av tingslokal kommunerna och därmed dessas skatteunderlag. Måhända kan man säga, att storleken av hittillsvarande kostnader i detta avseende inte varit alltför framträdande, men med den nya rättegångsreformens genomförande har ju kravet på tingslokaler liksom också kraven på nya tingshusbyggnader vuxit. Vi kunna kanske vara överens om att rättsvården är en staten åvilande uppgift, och i det läge, som uppstått i och med den nya rättegångsreformens genomförande, kan det ju tänkas, att krav på nya byggnader för rättsliga ändamål kunna komma att i mycket hög grad ställas på det kommunala ofta känsliga och svaga skatteunderlaget. Besinna bara vad det betyder om ett tingshus, som numera kostar mellan $\frac{1}{2}$ och 1 miljon kronor, skall byggas av en tingshusbyggnadsmenighet, som disponerar ett skatteunderlag på endast 100 000 à 200 000 skattekronor.

Dylika tankar ha givit anledning till att jag och min medmotionär, herr Rubbestad, i en motion hemställt, att frågan skulle underställas Kungl. Maj:t med begäran om förslag avseende statens övertagande av tingshusbyggnadsskyldigheten. Det kanske kan vara en mindre lönande uppgift att söka förmå första lagutskottet att i alltför hög grad intressera sig för en ren kommunal-skattefråga, och ur den synpunkten kan jag måhända göra mig den förebräelsen, att motionen inte skrivits på sådant sätt att den hänvisats till bevillningsutskottet, där den ju egentligen hör hemma, eller också till statsutskottet. Nu har ju också första lagutskottet avvisat motionen.

Utskottet gör gällande, att det är av värde för rättsvården att man kan anknyta till det lokala intresset även i fråga om skyldigheten att bygga lokaler för tingshusändamål. Jag måste ju säga, att rättsvårdens anknytning till de lokala förhållandena sker på ett helt annat sätt än genom skyldigheten att bygga tingshus. Det är ju genom nämnden rättsvårdens anknytning till lekmanna-inflytandet sker.

Med tanke på de förändringar, som numera inträtt på rättsvårdens område, kan man näppeligen vara tillfreds med att denna ojämna belastning skall fortbestå, detta i all synnerhet som staten på olika sätt, exempelvis när det gäller skolväsendet, trätt emellan för att hjälpa kommunerna att bygga. Skola då kommunerna ensamma svara för tingshusbyggnadsskyldigheten? Det nuvarande förhållandet är inte tillfredsställande, utan på ett eller annat sätt måste det komma till en reglering i detta avseende, antingen så att staten helt övertar tingshusbyggnadsskyldigheten och därav betingade kostnader, eller också så att staten garanterar ett visst statsbidrag i förhållande till skatteunderlagets bärkraft per invånare.

Herr talman! Jag tillåter mig med hänsyn till den förändring, som inträtt i själva sakfrågan, och med hänsyn till

önskvärdheten av att denna del av den kommunala beskattningen snarast kommer under riksdagens behandling för att här regleras, hemställa om bifall till motionen II:207, vars yrkande är av följande lydelse, nämligen att »riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville hemställa att Kungl. Maj:t måtte vidtaga åtgärder för att tingshusbyggnadsskyldigheten på landsbygd och i städer utan magistrat övertages av staten; samt att Kungl. Maj:t i samband härmed måtte i proposition till riksdagen föreslå lämplig ordning för statens handhavande av denna uppgift jämte förslag angående statens övertagande på skäliga villkor av tingslagens egendom och skulder».

Herr ERICSSON i Sörsjön: Herr talman! Jag skall be att få säga endast några få ord, innan herr talmannens klubba faller för yrkandet om bifall till utskottets hemställan.

Jag har tillsammans med herr Hallberg i denna kammare väckt en motion, i vilken vi hemställt om skrivelse till Kungl. Maj:t med anhållan om utredning rörande de former, i vilka de tingshusbyggnadsskyldiga skola handlägga sina angelägenheter. Det är inte min avsikt att här redogöra för innehållet i denna motion. Jag anser nämligen, att detta kan vara rätt så onödigt, då första lagutskottet har givit sin anslutning till de allmänna synpunkter på frågan, som framförts av motionärerna.

Vad jag här tänkt säga några ord om är frågan om förutsättningarna för åstadkommandet av en utredning av denna fråga. Utskottet hemställer emellertid, att såväl den av herrar Werner och Rubbestad liksom också den av herr Hallberg och mig väckta motionen inte måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd, och utskottet gör detta under hänvisning till det uttalande, som gjordes vid fjolårets riksdag och som innebär, att Kungl. Maj:t skulle överväga att vid lämplig tidpunkt framlägga förslag till en mera fullständig lagstiftning på

här ifrågavarande område. Personligen var jag vid motionens avlämnande fullt medveten om det uttalande, som gjordes i fjol, men den erfarenhet, som jag har förvärvat under mitt arbete i riksdagen, säger mig, att en departementschef inte kan vara bunden på samma sätt av ett uttalande i en motivering som han måste bli av en regelrätt skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning. Jag vill vidare hänvisa till det förhållandet att redan 1936 förelåg en fullständig utredning med förslag rörande tingshusbyggnadsskyldighetens ordnande. Men denna utredning har man sedan ingenting gjort åt, utan den ligger, förmodar jag, fortfarande bland åtskilliga andra papper i departementet. Med den uppfattning jag har i frågan har jag emellertid för närvarande ingenting annat att göra än att ta fasta på vad första lagutskottet sagt och hoppas på att vederbörande departementschef måtte verkställa utredning rörande det spörsmål, som aktualiserats i den av herr Hallberg och mig väckta motionen.

Vidkommande därefter det av herrar Werner och Rubbestad aktualiserade spörsmålet om statens övertagande av tingshusbyggnadsväsendet så övervägde jag nog för min del att ta upp även den frågan i motionen med en begäran om utredning även av denna sak. Det gjordes emellertid ett uttalande förra året, som jag tyckte lade hinder i vägen för att nu aktualisera spörsmålet om tingshusbyggnadsskyldighetens övertagande av staten. Vederbörande departementschef sade nämligen då följande: »Jag anser mig icke i detta sammanhang böra gå närmare in på frågan om tingshusbyggnadsskyldigheten i hela dess vidd men vill framhålla, att det ur skatteutjämningsynpunkt är tvivelaktigt om den fördel, som skulle vinnas genom tingshusbyggnadsskyldighetens avskaffande, är av någon större betydelse.» För egen del vill jag emellertid säga, att jag ingenting har emot att den fråga, som herrar Werner och Rubbestad berört i sin motion, blir föremål för över-

vägande samtidigt med den av mig väckta.

Herr talman! Jag har för min del icke något yrkande.

Herr LINDQVIST: Herr talman! Jag skall fatta mig mycket kort. Utskottets sekreteriat har ju nedlagt ett stort arbete för att för kamrarna redogöra för hur denna fråga ligger till och hur det har varit tidigare. Jag vill påminna dem av kammarens ledamöter, som ha tagit del av denna historik, att detta är en mycket gammal fråga. Redan vid riksdagarna 1872 och 1873 var ju frågan om tingshusbyggnadsskyldigheten under omprövning, men den har ännu icke lett till det resultat, som motionärerna vilja ha. Sedan den tiden har frågan varit föremål för omprövning vid olika tillfällen. Kommunalskatteberedningen gick av rent principiella skäl in för att staten skulle övertaga tingshusbyggnadsskyldigheten. Den ville icke påstå, att det betydde så mycket ur skattesynpunkt, men då det här var fråga om en statsverksamhet som rättskipningen ansåg kommunalskatteberedningen, att det vore principiellt riktigt om staten övertog detta. Kommunalskatteberedningen, vilken herr Werner tillhörde, erinrade dock, att skall staten övertaga tingshusbyggnadsskyldigheten på landet bör därmed också följa, att staten övertager byggnadsskyldigheten för de byggnader i städer, som användas för domstolsväsendet. Så har det sagts även från andra.

Under fjolårets riksdag hade vi i utskottet ett förslag, som gällde vissa bestämmelser rörande denna sak. Därvid uttalade utskottet liksom så många andra gjort, att utskottet ansåge, att den hittillsvarande decentraliseringen av domstolslokalernas förvaltning varit av värde. Detta skulle jag kunna närmare utveckla men jag skall icke göra det. Jag har bara velat taga upp detta för att visa, hur svårt det är att bilda sig en egen uppfattning. Som ledamot av kommunalskatteberedningen uttalade en

ledamot av utskottet sig för statens övertagande; i riksdagens utskott skrev samme ledamot i fjol under på att det varit av stort värde, att det varit denna decentralisering i fråga om tingshuslokaler.

Herr talman! Jag skall nöja mig med dessa få ord. Jag hänvisar till vad utskottet anfört i fråga om herr Werners motion och likaså beträffande den av herrar Ericsson i Sörsjön och Hallberg framförda motionen. När utskottet icke velat biträda en skrivelse, trots att utskottet har den uppfattning som denna senare motionär givit uttryck åt, är det därför, såsom herr Ericsson i Sörsjön säger, att utskottet, enär riksdagen så nyligen uttalat sig, ansett det obehövt att ånyo gå till Kungl. Maj:t därmed.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr WERNER: Herr talman! Herr Lindqvist måste ha blivit offer för ett misstag, när han citerade kommunalskatteberedningen, som obetingat föreslog statens övertagande av tingshusbyggnadsskyldigheten men icke sådant övertagande av magistratsstädernas byggnadskostnader. Jag skall söka fatta mig kort och bara citera några ord. Beredningen skrev nämligen: »Även om tingshusbyggnadsskyldigheten i enlighet med beredningens förslag blir överförd å statsverket, torde man följaktligen nödgas låta anstå med motsvarande åtgärd beträffande städer med magistrat i avvaktan å en allmän reglering av dylika städers skyldigheter och rättigheter.» Så säger beredningen, att en sammankoppling av dessa frågor är icke nödvändig och att städerna ha rättigheter, som väl kompensera städerna för kostnaden för rådhusrättsbyggnad. Beredningen ansåg därför, att det var mest trängande att få tingshusbyggnadsskyldigheten på landet överförd till staten.

Jag har bara velat rätta till det misstag herr Lindqvist gjorde.

Herr RUBBESTAD: Herr talman! Det var delvis för att säga samma sak som herr Werner omnämnde som jag begärde ordet, nämligen för att meddela, att kommunalskatteberedningen ansåg icke nödvändigt att frågan om städernas skyldighet att hålla domstolslokaler löstes på samma gång som frågan om tingshusbyggnadsskyldigheten i landsbygdens tingslag. Städernas rättigheter och skyldigheter ligga på ett helt annat plan. Det upplyses ju också i utskottets utlåtande, att justitieministern meddelat, att man så snart som möjligt skall taga upp en utredning på detta område.

Beträffande tingslagens byggnadsskyldighet vill jag bara säga, att jag förvånar mig över att man går så hårt mot denna sak, som utskottet här gör. Då man skrev i fjol var det en mycket mera välvillig inställning till saken än vad man finner nu. Nu skriver utskottet, att det ser saken främst ur rättsvårdens synpunkt och att det icke vill, att några åtgärder skola vidtagas, därför att det menar att denna byggnadsskyldighet på ett helt annat sätt gör rättsväsendet förankrat i bygden. Mot detta måste jag reagera. Jag tror, att rättsväsendet kommer att betjänas lika väl och hållas i lika hög helgd i bygden även om man slipper betala denna skatt till tingshusen.

Vad som bör påkalla en förändring är just det nya uppborðsförfarandet, som gör det synnerligen besvärligt för beskattningsmyndigheterna vid uträkningen av debetsedlarna. Vi se i utskottets utlåtande, hur olika skatetrycket faller på de olika tingslagen. I 27 stycken tingslag betalas icke ett öre i skatt. Mellan 2 och 10 öre betalas i 120 tingslag. 23 stycken tingslag ha en utdebitering, som växlar mellan 11 och 20 öre, medan 7 tingslag ha en utdebitering överstigande 20 öre. I det tingslag, där skatten är högst, går den till 67,5 öre per skattekrona. Bara denna torra uppgift tycker jag skulle giva vid handen, att det är nödvändigt att

få ett ändrat förhållande, som ger litet mer rättvisa än vad nu är fallet.

Framför allt är uträkningen betungande för skattemyndigheterna. Det är mängder av längder som måste föras för varje inkomsttagare här i landet. Dessa längder äro av en kolossal omfattning. Dem skulle man få bort, om man överlämnade till staten att taga hand om det hela. Jag skulle närapå tro, att den inkomst man nu får går åt för just denna uträkning beträffande skatteuppbörden.

Ur alla synpunkter tycker jag därför att det är skäl att gå in för att få en utredning till stånd. Därför ber jag att få yrka bifall till det förslag, som framställt av herr Werner.

Herr LINDQVIST: Jag hade inte tänkt begära ordet för polemik med herr Werner. Men då även herr Rubbestad säger, att jag icke läst rätt i kommunalskatteberedningens uttalande, tillåter jag mig läsa upp följande: »Därest den ovan utvecklade tankegången fullföljes beträffande städer med magistrat, leder detta till att de lokaler, som där motsvara tingshus och häradsfängelse, böra tillhandahållas eller åtminstone bekostas av staten.»

Ja, så säger kommunalskatteberedningen.

Efter härmed slutad överläggning gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets förevarande hemställan, dels ock på bifall till motionen II: 207; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övertvägande ja besvarad. Herr Rubbestad begärde likväl votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller första lagutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 10, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit motionen II: 207.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning; och befanns därvid flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 9.

Interpellation angående normalprissättningen å potatis.

Ordet lämnades på begäran till

Herr NOLIN, som anförde: Herr talman! Med giltighet från den 7 februari i år har livsmedelskommissionen med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande och i samråd med priskontrollnämnden utfärdat bestämmelser om normalpriser på potatis. Tillgången på potatis är för årstiden mycket god. Någon risk för en bristsituation under våren synes icke behöva befaras. Den något låga potatisskörden i fjol uppväges av att brännvinstillverkningen av potatis inställts för året samt av att lagringsförlusterna till följd av att potatisen i höstas inlagrades i välbärgat skick torde bli lägre än normalt. Den milda vintern synes icke heller ha medfört att några nämnvärda partier frostskadats. I allmänhet lågo icke heller potatispriserna på någon för årstiden anmärkningsvärt hög nivå, i varje fall icke på de större konsumtionsorterna. Den vidtagna prisreglerande åtgärden förefaller därför synnerligen förvånansvärd och olycklig för hela utvecklingen på potatismarknaden för närvarande. En prisreglering uppfattas gärna av både producenter och konsumenter såsom tecken på en väntad bristsituation och föranleder därför återhållsamhet med utbuden i väntan på bättre priser.

Såväl bland odlarna som handelsmän har införandet av normalpriser väckt stark irritation och framkallat

olustkänslor, då man har svårt att förstå ändamålet med denna reglering. Därest åtgärden syftat till att sänka konsumentpriserna, torde nämligen välgrundad anledning föreligga att draga i tvivelsmål, om det avsedda syftet i realiteten uppnåtts. På grund av den genomförda normalprissättningen, som endast i fråga om s. k. standardiserad potatis — ett ganska omständligt och för närvarande i mycket ringa omfattning praktiserat försäljningssätt — medger kvalitetsbetalning, kommer icke den förstklassiga matpotatisen ut på marknaden, vilken i stället tillföres sämre kvaliteter, givetvis till förfång för i sista hand konsumenterna. Effekten av prisregleringen blir sålunda icke alls den väntade, utan konsumenterna tvingas i stället att ge ett förhållandevis högt pris för lägre kvaliteter med stort svinn, under det att den prima potatisen undanhålles marknaden. De införda normalpriserna ha sålunda förorsakat en kvalitetsnivellering, som hindrar odlarna att erhålla skäligt pris för sin prima potatis och som i sista hand medför ökade utgifter för konsumenterna. Detta får anses vara en olycklig konsekvens, som icke kan ligga i vare sig producenters eller konsumenters intresse. En dylik utveckling av vår potatisodling och potatishandel synes icke onödigtvis böra understödjas.

Det är svårt att frigöra sig från den uppfattningen, att man här gått till verket utan att i tillfredsställande grad ha undersökt den aktuella situationen på potatismarknaden. Lika motiverad som en prisreglerande åtgärd kan vara, då en verklig bristsituation kan tänkas uppkomma, lika omotiverad är den i nuvarande läge, då tillgången mer än väl motsvarar efterfrågan.

Under hänvisning till vad jag sålunda anförut anhaller jag om andra kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för folkhushållningsdepartementet få rikta följande fråga:

Är herr statsrådet villig att lämna en redogörelse för de överväganden,

som föregått utfärdandet av gällande normalpriser på potatis?

Denna anhållan bordlades.

§ 10.

Anmälades och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 50, till Konungen, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 10, såvitt propositionen avser förslag till förordning angående ändring i förord-

ningen den 25 maj 1941 (nr 251) om varuskatt samt förslag till förordning angående ändring i förordningen den 30 juni 1943 (nr 477) om skatt å vissa pälsvaror.

§ 11.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 4.05 em.

In fidem

Gunnar Britth.

Förteckning över avgjorda ärenden m. m.

	Sid.
Lördagen den 21 februari.	
..... ●	3
Tisdagen den 24 februari.	
.....	11
Onsdagen den 25 februari fm.	
.....	18
<i>Konstitutionsutskottets</i> utlåtande nr 6, ang. tillägg till lagen rörande ny in-	
delning av riket i borgerliga kommuner	22
— nr 7, ang. förstärkning av justitieombudsmannainstitutionen med lek-	
mannarepresentanter	31
— nr 8, ang. förslag till en tidsenlig och demokratisk författning.....	34
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 17, ang. utgifter å tilläggsstat II i vad avser	
socialdepartementet	38
— nr 27, ang. stat för statens allmänna fastighetsfond	38
— nr 28, ang. anslag till allmän bostadsräkning m. m.	39
<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 8, ang. förordning om särskild automo-	
bilsfatt, m. m. (forts. följer)	45
Onsdagen den 25 februari em.	
<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 8, ang. särskild automobilsfatt, m. m. (forts.)	82
Torsdagen den 26 februari.	
<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 9, ang. ändring i förordningarna om varu-	
skatt samt om skatt å vissa pälsvaror	135
<i>Bankoutskottets</i> utlåtande nr 3, ang. förlängning av bemyndigande för riks-	
gäldsfullmäktige att till riksbanken överlämna skattkamarväxlar m. m.	144
— nr 4, ang. hyresfri upplåtelse av riksbanksvaktmästarbostaden i Halmstad	146
— nr 5, ang. livränta till N. O. H. Blom.....	146
<i>Första lagutskottets</i> utlåtande nr 8, ang. domarförsäkran utan religiös prägel	146
— nr 9, ang. fortsatt giltighet av lagen om återställande av viss från ocku-	
perat land härrörande egendom, m. m.	151
— nr 10, ang. tingshusbyggnadsskyldigheten.....	151